Cautio CRIMINALIS,

Seu

DE PROCESSIBUS CONTRA SAGAS Liber.

AD MAGISTRATUS

Germaniæ hoc tempore necessarius,

Tum autem

Consiliariis, & Confessariis Principum, Inquisitoribus, Judicibus, Advocatis, Confessariis reorum, Concionatoribus, cæterisq; lectu utilissimus.

AUCTORE

INCERTO THEOLOGO ORTHOD.

RINTHELII,

Typis exscripsit Petrus Lucius Typog. Acad.

M DC XXXI

AUTORIS PRÆFATIO.

MAgiſtratibus Germaniæ inſcripſi librum: iis utiq; qui lecturi cum non ſunt; non iis adeo qui lecturi. Ratio eſt: nam q ejus ſolicitudinis Magiſtratus fuerint, ut legendū ſibi putent q̃ de cauſis Sagarum hic perſcripſi, jam id habent propter q librum legi oportebat: curā nempe ac diligentiam in his cauſis pernoſcēdis; unde legere, & hæc unde ſumere non eſt neceſſe: Qui v. ejus ſunt incuriæ, ut hæc talia lecturi, & curaturi non ſint; jam ij ſane ut vel maximè hæc legant, atq; ex libro hoc ſoliciti ac diligētes eſſe diſcant, nimis eſt neceſſe: legant igitur qui lecturi non ſunt: qui ſunt; ne legant quidem &c.

Sive tamen lecturus aliquis hunc librum eſt, ſeu non lecturus, id deſiderem ut ſit nemo qui non unicum ſaltem quod libri hujus dubium ultimum eſt legat & cum animo ſuo perpendat.

INDEX

Dubiorum ſeu quæſtionum hujus libri.

I.

35. An

CAU-

CAUTIO CRIMINALIS SEU De Processibus contra Sagas *LIBER.*

DUBIUM I.

An Sagæ striges seu malefici revera existant?

RESPONDEO. *Etsi scio nonullos in dubio posuisse, etiam Catholicos & doctos quos nominare non attinet: etsi etiam quidam non temere suspicari sibi videntur, fuisse aliquando in Ecclesiæ ea tempora in quibus de corporalibus Sagarum conventibus creditum non fuit; Etsi denique ipse ego dum cum variis ejus criminis reis in carceribus egi frequentius ac attentius, ne dicam, curiosius, ita non semel animum involvi, ut quid tandem hujus rei credendum pene ignoraverim, nihilominus ubi summam tandem colligo perplexarum cogitationum,*

id omnino tenendum existimo, revera in mundo maleficos aliquos esse, nec id sine temeritate, ac præposteri judicij nota negari posse. Videantur auctores, qui argumentum hoc profitentur, Remigius, Delrius, Bodinus, & alij: nostri instituti non est hic morari. Tot autem esse & eas omnes, quæ hactenus in favillas evolarunt: neque credo vel ego, vel multi quoq; mecum pij viri, neque adeo ut credam facile persuadebit, quisquis mecum non impetu & clamore vel authoritate pertendere, sed judicio & ratione rem examinare volet. Id quod lectorem meum velle, per eam charitatem, quam legifer noster Christus vehementer voluit inter asseclas suos accendi, maximopere precor. Si quis Zelum habet, & frendet in magiæ crimen, comprimat se tantisper, & addat Zelo scientiam ac considerationem, quam fortasse non habet. Non omnis impetus à virtute est, nam & quidam à natura solum. Virtus moderata & modesta est, atque amat instrui, nec ideo minor esse timet, cum sit instructior. Quod si impetu ruimus, & quia scire omnia apprehendimus detrectamus discere, quid est mirum si nos veritas in multis fugit? Age lector, & seposito præjudicio modestè sequere quo te manu mea pedetentim ducam: non pigebit multa lentè & morosè considerasse.

Du-

Pluresne Sagæ ſeu malefici in Germaniâ ſint ac alibi?

RESPONDEO. *Quæſtio eſt de re quam neſcio: dicam tamẽ verbo otij eludendi causâ quod occurrit. Itaque videntur ſaltem & putantur plures in Germaniâ ac alibi reperiri.*

RATIO eſt. Nam imprimis conſtat in Germania paſſim fumare omnia incendiis, quæ hanc luem depaſcant, claro utiq; argumento quã latè omnia afflata eſſe fateantur: Ita quidem ut non parum inde nomini Germanico detractum ſit apud hoſtes noſtros, ac, ut loquitur ſcriptura fætêre fecerimus odorem noſtrum coram Pharaone & ſetvís ejus.

Deinde nutrimus hanc opinionem de multitudine apud nos Sagarum ex duobus capitibus, quæ notatu digna ſunt.

PRIMUM eſt *vulgi imperitia ſeu ſuperſtitia.* Quod ſic oſtendo. Docent omnes Phyſici, naturaliſſime cauſari etiam ea, quæ ſubinde à communi ordine naturæ nonnihil exerrant, & extraordinaria vocari ſolent, ut imbrem aliquem effuſiorem, ſæviorem grandinem & pruinam, illuſtrius tonitru & ſimilia.

 Do-

Docent & medici etiam pecora non ſecus ac homines ſuis morbis ſubdi, exiſtere in hominibus & pecoribus multas ſæpe affectiones novas, quæ nec ipſis ſatis exploratæ ſint, mira multa in naturâ latêre, quæ ſubinde in lucem ſe exerant cum admirabilitate eorum, qui naturæ divitias ignorant: nec doctiſſimum quemquam omnium retro ſeculorum ejus vim omnem complecti indagando potuiſſe &c. Hæc illi: Prodat ſe tamen quicquam tale in Germaniâ maximè apud homines Paganos; invadat pecora peſtis aliqua, turbetur cœlum & indignetur vehementius, neſciat medicus morbi alicujus novi ingenium, aut morbus veterrimus non mox arti obtemperet, denique eveniat quippiam ſiniſtrum qualecunq;, quod extra ordinem putetur eſſe, jam nos neſcio quâ levitate aut ſuperſtitione aut ignorantiâ ducti, continuo ad maleficia traducimus mentem, & in Sagas conjicimus cauſam. Ibi omnem nos rei fontem manibus tenere exclamamus: Tum vero ut quamque vidimus inter hæc forte tranſeuntem, aſtantem, venientem hæc vel iſta ſic caſu facien-

cientem aut dicentem (neceſſario autem quædam ſemper anteceſſiſſe, aut concurriſſe aut ſecuta eſſe oportuit) ſiniſtra interpretatione in culpam vocamus, & quæ eſt malignitas naturæ noſtræ , per omnem viciniam ſuſpicionem movemus. Unde mirum non eſt ſi intra paucos annos acreſcens fama nos admodum locupletet: præſertim cum nec moveant ſe hic concionatores & ſpirituales viri, ſed ipſi potius in eadem culpa ſint, nec inventus ullus Magiſtratus in Germaniâ ſit, quod ſciamus, qui in peſtilentiſſimas has ſuſurrationes zelum ſuum diſtrinxerit, de quo plura infra, dubio 35. Cautiores aliæ ſunt nationes, à quibus hac parte ſuperari pudor ſit: nam ſiquidem apud eos puer aliquis aut pecus morbo tabeſcit, ſi verberatur arbor, aut ſeges calamitatem patitur, ſi pauperiem aura facit, ſi locuſta aut mus agrum exedit, totam mali originem à Deo repetunt ſeu naturâ; nec niſi ea tantum, quæ manifeſto reprehendunt, & docti judicant naturæ leges egredi, tum demum maleficiis aſſcribunt.

SECUNDUM eſt ejuſdem *vulgi invidia*

& malevolentiâ, quod ſic oſtendo: Nulla non alia natio concedet, quoſdam ſemper eſſe, quibus Deus benedictionem aliquam in bonis temporalibus largiorem impertiatur, ut quod celerius ſua omnia diſtrahant præ cæteris, quod emant fortunâ aliquâ fauentiore præ cæteris, atq; , ut verbo dicam, augeantur & diteſcant præ cæteris, contingat tamen hoc quoque in Germania inter vulgus: mox ſunt aliqui ex vicinis, quibus tardior à tergo fortuna eſt, qui capita conferant, & conflato murmure de magia ſuſpiciunculas ſuſcitent: quæ tum demum fortius ſe attollunt, ſi eorum quempiam, quos æmulantur, viderint in templis devotionẽ, aut ſertum ſuum præcacium alibi quam in templo geſtantem, aut ingenua forte ad orandum in agro aut cubiculo proſtratum, & ſimilia, ut exempla mihi multa non deſunt, quorum me nomine Germanorum pudet. Res indigna ſane & apud alias nationes plane inaudita, quæ, quod hos duos fontes obſtructos habẽt, hinc pauciores apud eos quam apud nos malefici ſunt. Nullas interim apud nos Sagas eſſe non dixero. Concedam

dam esse, sed id addo fore ut prudens Lector facile ex iis quæ deinceps dicenda erunt, intelligat, si ita agitur, ut nunc passim agi dicam, quam omnino necesse sit, in tanta hactenus exustarum multitudine, quam plurimas innoxias interesse: atque adeo nihil in Germaniâ incertius, quam reas numerari posse.

DUBIUM III.

Quale crimen sit Sagarum seu maleficorum?

RESPONDEO. *Enormissimum, gravissimum, atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantiæ criminum enormissimorum, apostasiæ, hæresis, sacrilegii, blasphemiæ, homicidij, imo & parricidij, sæpe & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius, Verba sunt Delrij l. 5. Sect. 1. de quo argumento tamen alio libello latius disquiram.*

DUBIUM IV.

An crimen hoc sit ex genere exceptorum?

RESPONDEO. *quod sic. Nota enim, solere jurisconsultos duplicis generis crimina sta-*

tuere, alia communia & vulgaria, ut furtum homicidium & similia, alia atrociora & graviora, quæ directè magis vergunt in damnum rei communis, ac mirifico quodam modo Remp. affligunt, qualia sunt crimen læsæ majestatis l. fin. C. de accusationibus. & l. quoniam liberi C. de testibus &c. *crimen hæreseos*, cap. in fidei favorem. l. 6. de hæreticis. *crimen Sagarum* l. fin. C. de maleficis & mathematicis. *crimen proditionis* l. penult. & fin. C ad legem Juliam Majestatis. *crimen conjurationis* c. fin. de testib. cog. *crimen falsæ monetæ* l. fin. C. de fals. monet. *crimen latrocinij*. l. D. Adrianus ff. de custodia & exhibit. reor. & l. penult. C. de feriis, *quæ crimina vocari solent* Excepta. *Nomen hoc inde est, quod excipiantur à communi seu ordinario legis dispositione, sicut opus non sit contra ea sè adstringere ad eum procedendi modum, quem alioqui in aliis præscribunt jura.*

RATIO hujus est, quia cum perniciosissima Reip. sint, atque eam extraordinariè lædant, æquum videtur si extraordinariis quoque mediis cohibeantur.

Du-

An igitur contra excepta formare liceat Processum pro arbitrio.

RESPONDEO. Non licet.

RATIO est. Etsi enim ut jam dixi Excepta sunt ab eo, quod humanæ leges Positivæ, non tamen quod humana ratio seu lex naturalis præscribit. Itaque qualiscunque tandem contra ea Processus fiat, sive intra seu extra communem ordinem juris, hujusmodi tamen fieri necesse est, in quo nihil sit omnino, quod cum recta ratione contendat. Clarum id est per se, nec indiget probatione: Nemo enim dicet, licere aliquid, quod sit contra rationem. Moneo autem ea causâ, quia animadverto, Judices quosdam, dum contra Sagas inquirunt, liberiores esse quam oportet, excusantes omnia per hoc, quod sit crimen Exceptum. Itaque si futilia habuere indicia, si modum excessere in torquendo, si nimis creduli fuêre, si negavêre defensionem & similia, quæ à ratione deseruntur, identidem hoc velut scutum objiciunt, Exceptum fuisse crimen, in Exce-

ptis aplissimam esse libertatem, prout deinceps hinc inde sæpius inspergam. Sed nisi planè iniqui esse velimus, illud sibi omnes Judices velut generale quoddam principium atque inconcussum axioma præfixum habere debent, *in omni crimine seu excepto seu non excepto aliter Processum formare non licere, quam recta ratio permittat.* Deinde vero falsissimum quoque est licere in exceptis ab omnibus simpliciter recedere, quæ à legibus positivis præscripta sunt. In quibusdam tantum licet non omnibus; neque enim aliud ex ullo jure colligi poterit: ut proinde satis hinc arguatur multorum imperitia, ac bene doceat *Farinacius q.* 37. *nu.* 90. hanc doctrinam, quod in exceptis liceat ordinem juris negligere, vel strictè loquendo esse falsam, vel intelligi solum oportere de punitione tantum, quando jam non amplius quæritur, sed cum constat de delicto, quasi hæc severior esse possit, quam communiter alioqui leges præscribant, & hanc esse sententiam plurimorum Doctorum quos citat, & nos brevitatis causâ omittimus. lege de hoc etiam *Mascardum vol.* 3. *concl.* 1311. Sed quicquid

quid sit, neque enim hic hærete lubet, id extra controversiam est, non licere in exceptis quicquam, quod rectæ rationi adversum sit.

Dubium VI.

An bene faciant Principes Germaniæ, cum in crimen Sagarum acriter procedunt?

RESPONDEO. *Longissime absit à me, ut arguam Magistratus, cum vehementer in hoc crimen se concitant: voluit eos imperare nobis Deus & nos parere. Rationes suas habent, quas consiliarij iis dictant, & sunt istæ.*

Ratio I. Purgant (ut ajunt) Remp. ab insigni peste, quæ ut cancer serpit & contagione nocet.

Ratio II. Antevertunt damna & clades, à quibus machinandis mancipia illa Sathanæ nunquam cessant.

Ratio III. Satisfaciunt officio suo, & vocationi: Sic enim Apost. ad Romanos 13. loquitur de Magistratu. *Non sine causâ gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram illi qui male agit.* Ita quidem ut si contra bonum commune omittant punire

reos

reos sine legitimâ causâ gravissime peccent, & criminis fiant participes *ex c. 1. de offic. & potest. Iudicis de leg.* & ex Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panormitano & reliquis Doctoribus; tenenturq; ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde vel in Remp. vel in privatos redundant, ut definitur ex dicto c. de Offic. de leg. estq; communis sententia Theologorum *D. Thomæ 2. 2. q. 26. Sylvestri, Cajetani in summa V. restitutio, Dominici Soti l. 4. de justitia & jure. q. 7. a. 3. Medinæ in Cod. de rebus restituendis, & aliorum* quos longum sit recensere.

RATIO IV. Ostendunt zelum suum, quem habent tuendi honoris divini, dum in capitales ejus hostes laqueo & flammâ grassantur. Bene igitur faciunt, nec culpari possunt, monente insuper scripturâ; *Ne maleficos vivere patiantur.* Exod. 22.

DUBIUM VII.

An acri hoc medio sat extirpari id malum possit? & an alia qua ratione possit?

RESPONDEO. *Quantumvis urant Principes, non exurent unquam, nisi omnia exurant;*

rant: vastant terras suas, plusquam ullum bellum, nec hilum proficiunt: res est vel sanguine deflenda. Sunt igitur, qui media mitiora suggerant, in quibus discretione & prudentiâ pollère mihi semper visus est insignis Societatis Iesu Theologus Tannerus tomo 3. Teologiæ, disput. 4. de Iustitia quæst. 5. dub. 5. num. 123. & sequentibus, cujus si media quæ præscribit audire Principes vellent, non est dubium, quin fructum Resp. experiretur. De me quidem ut candide dicam, multa in hanc rem animo versavi, & excogitare sum conatus, multos etiam ad Deum gemitus ac preces à multis aliis fusos scio, si quem radium suæ lucis dimitteret, & quâ maxime ratione tanta caligo planè posset dicuti edoceret. Verum eam video esse temporum conditionem, ut si vel reperisse quid tale contigisset, non viderentur Magistratus Germaniæ quicquam pensi habituri: unde neque me hactenus in eam possum impellere sententiam, ut exponere in publicum velim, quod nesciam quâ fectorum pace & affectu sim facturus. Quod si vero est quispiam summorum Magistratuum ejus animi ac curiositatis, qui audeat aveatque cognoscere, ac primum capere novæ cujusdam industriæ experimentum, qua intra annum duntaxat unicum omnem suam provinciam

ciam ab universa hac peste sic expurget, ut nullum rarius quam veneficij crimen futurum sit, si est inquam, quisquam Magistratuum, qui nosse & experiri serio velit, & conscientiæ quoque suæ ac Reip. ut experiatur putet interesse, habeo amicum virum religiosum, qui industriam singularem, quam reperit docere velit, atque oppignorare vitam audeat, si fallat. Vidi eam & examinavi, nec quantum omni mea cogitatione consequi possum, errorem deprehendo, quin id certissimo possit consequi quod intendit: miratusq; sum non parum nondum hactenus pluribus in mentem venisse. De cætero & dictum satum satis est, & involvendum tamen silentio atque occultandum, quod non nisi ad solas avidorum aures inventor vult afferri. Docuit legifer noster duodecim esse diei horas, & terram aliam bonam, aliam inutilem: & in hanc quidem si quid sparseris tantundem esse, ac si in fluctus magni maris abjeceris. Vbi tempus erit igitur & apta terra, sementi non parcetur: sed & forsitan hoc ipso commentario adhuc dicam, quod prudentes intelligent. Res est facilis & expedita, minima & magna, nota omnibus, omnibus ignota.

Dub.

Quam caute Principes & eorum officiales in hoc crimine procedere debeant.

RESP. *Vti non male faciunt Principes cum in crimen hoc acriter procedunt, ita male, ac pessimè, nisi maxima cum cautela, prudentia, circumspectione. Adeo ut non modo non liceat liberius, ac negligentius in hoc crimine versarii deo quia exceptum est verum etiam multo quam in ullo alio capitalium genere majore cum attentione & cura advigilandum sit, ne quo modo processus illegitimus, & indiscretus formetur.*

Itaq; esto concedam in hoc crimine excepto Sagarum licere in quibusdam aliter procedere quam communi modo in non exceptis; sed id nego tamen, licere agere minus caute, & circumspecte quam communi modo in non exceptis: requiri enim hic eximiam quandam in procedendo diligentiam, attentionem, curam circumspectionem, præquam in aliis ullis desideretur. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Crimen hoc occultissimum est ut omnes fatentur noctu, plerumque geritur & inter tenebras simul ac larvas, magna igitur opus prudentia & medi-

meditatione ut rite in lucem producas.

Rat. II. Videmus inchoatum ſemel proceſſum contra ſagas in annos aliquot produci, atque adeo augeri numerum puniendorum, ut integri pagi funditus abſumantur, neq; tum aliud profectum eſſe, quam quod libri æquè pleni ſint nominib. aliorum; adeo ut ſi porro pertinaciter inſiſtatur nullus videatur futurus finis uſtionum, quoad tota regio exhauſta ſit: neq; ullus unquam inventus princeps eſt, qui abrumpere non debuerit: ita quilibet ad hunc usq; diem finem ſemper fecit, non invenit: Quæ res cum gravis ſit, & nimis vaſta, poteſtne ulla tanta eſſe diligentia, quam non adhiberi par ſit, nec ubi error aliquis intercedat, quo ſimul innocentes implicentur? Præſertim cum vel unica ſi implicita fuerit, continuo innumeras alias implicari neceſſe ſit, ut inferius adhuc oſtendam.

Rat. III. Si contingat per imprudentem proceſſum innocentes quoque eâdem procella feriri ingentia quædam mala in Rempublicam redundabunt. Supplicia nimirum tot capitum iniqua; & infamia,

famia, ac probrum non ſolum nobiliſſimarum familiarum, ſed & religionis catholicæ, quæ, ut recte notavit Tannerus non parum apud hoſtes noſtros traducitur, ſi ij quoque tanquam communi hoc torrente rapiantur, qui cæteris videbantur religioſiores. Audire nuper debui à viris magnis nonnullibi eo eſſe malevolentiæ deſcenſum, ut jam, ſi quis ibi more pientiſſimorum Catholicorum ſertum ſuum precarium ſtudioſius volvere, ac deferre ſecum audeat, ſi aſpergere aqua benedicta ſe frequentius, ſi orare in templo ſtudioſius, ac tantillum genuinæ devotionis præ ſe ferre, is continuo incurrat in ſuſpicionem magiæ; tanquam ita ſcilicet præ cæteris religioſiores velint eſſe, qui eo crimine tenentur, aut ut alij dicunt tanquam alioqui quieſcere eos Dæmon non ſinat; Unde factum eſt, ut in quodam nobis vicino tractu ſub optimo, & laudatiſſimo Principe quisque ſibi quam diligentiſſime caveat ab omni ſpecie pietatis; ac Sacerdotes quidam antea indies celebrare ſoliti; nunc vel penitus id intermittant, vel ſi faciant non niſi privatim id audeant occluſo

templo, ne incipiat vulgus de magia famam commovere. Ita dum sub specie justitiæ incaute procedimus, ad impietatem & atheismum viam facimus, quam ut potius occludamus non immerito singularem quandam vigilantiam Magistratibus præscribimus.

Rat. IV. Mulierum fere genus est contra quas processus fiunt, quæ illæ autem deliræ sæpe, insanæ, leves, garrulæ, inconstantes, subdolæ, mendaces, perjuræ, & quidem si verè reæ sunt, ad omne scelus à Magistro suo eruditæ, quibus examinandis, audiendis, judicandis, singularis utiq; attentio interveniat necesse est, nisi mille turbas, & errores dare libeat. Dicebat mihi nuper Juris Consultus clarissimus tot sibi ex hoc uno capite quotidie difficultates objici, ut si semel efferre pedem ex histricis liceret, nunquam esset repositurus, nec ulli Principum suasurus, ut negotium tam undiq; intricatum facile ordiretur.

Rat. V. Audio quibusdam in locis pro Salario eorum Jurisconsultorum, seu inquisitorum, quos principes huic negotio Sagarum præficere solent constitutam esse cer-

se certam pecuniam pro numero reorum, ut verbi causa in singula capita daleros quatuor aut quinque. Quis hic non videt vel hac sola de causa quanta opus vigilantia sit, ne spes lucri processum vitiet, dum tanto facilius quisque noxius putabitur, quanto loculis Consultius est majorem esse quam minorem reorum numerum. Res sanè ardua, & periculosa! neque enim sancti omnes sumus, aut tam inconcussæ mentis, quam non ardor aliquis habendi labefactet, & in transversum si non rapiat saltem lacessat.

RAT. VI. Nihil vero æq; intendere diligentiam principum in rite curandis his processibus debet, quam quod si in iis errari cæperit, difficilima emendatio futura sit: itaq; in erroribus cæteris fere semper corrigendi aliqua ratio in mundo suppetit; at hic non item. Id ita probo: Nam in cæteris quidem semper fere inveniuntur, qui errantes admonere circumspectè, & utiliter possint, ac velint sine macula suæ famæ; at in una hac nostra causa deinceps, ut video, intercepta erit omnis hæc monendi via. Nam quisquis ille futurus est qui im-

posterum monebit quantumvis caute, & discrete seu voce sive stylo, continuo sibi maculã adhærescere sentiet, quasi jam vel sibi ipsi, vel uxori, liberis, aliisve suis metuere incipiat, aut vindicare velit cineres cujuspiam è suis: audiet & has voces nimis invidiosas: hoc esse atrocissima scelera libertate donare, hoc esse arguere tot, ac tantos principes, hoc esse damnare injustitiæ, & infamare tot publica judicia: sed & incurret indignationem nonnullorum magnatum ad quorum aures detorta omnia ab adulatoribus deferentur. Quis autem tam exaggeratæ virtutis sit, aut quis tam projectæ famæ, & honoris sui, ac suorum ut sub hac macula, & periculo offendendi, nihilominus inclinare se volet, ut veritati suveniat? Ablata igitur monitio, & correctio erit cum inique procedi cœperit: ne igitur inique procedatur tanto amplius est providendum.

RAT. VII. Emergunt indies in hac materia novæ difficultates; tum & virorum non solum doctorum, sed & piorum & religiosorum distrahuntur sententiæ. Putabatur satis fecisse Delrius, & Binsfeldius, sed

nunc

nunc ſunt qui particularia quædam penitius examinent, putant nimium tributum eſſe narratiunculis, & fallaciſſimis confeſſionibus in tortura effictis: deſiderant reſolutiones minus ſeveras: negant tantam judicibus libertatem arbitrandi: dubitant de tripudiis illis, ſeu conventibus ſagarum aut ſaltem cum Tannero rariores eſſe exiſtimant cum pleraſq; phantaſmatis illudi credibilius ſit: detrahunt momentum denuntiationibus ſimilibusve judiciis quibus illi nimium tribuerunt non ſat ſolidis rationibus adjuti: deniq; novi indies libelli volitant qui rem perplexam reddãt. Quis hic neget igitur majore prorſus quam in aliis cauſis liquidioribus circumſpectione, & ſollicitudine eſſe opus?

DICES. Imo opus non erit ita anxium vel le hic ſollicitumq; eſſe, qui modo probatum aliquem auctorem ſequi ſtatuerit. Docent enim Theologi cum utrimq; probabiles ſententiæ ſunt, utramlibet teneri poſſe ſalva conſcientia, relicta etiam tutiore: probabilem autem, & tutam vocant quæ vel gravi autoritate, vel non modici momenti ratione nititur: autoritas autem gravis hoc loco cenſeri debet: quæ eſt ſaltem unius

viri docti & probi, ut docent Casistæ, & vide apud Laymannum lib. 1. tractatu. 1. cap. 5. §. 2. numer. 6. &c.

℞. 10. Autoritas sola non multum probabilem, & tutam sententiam aliquā reddit, nisi autores illi post perspecta rationū pondera quæ in oppositum afferri possunt eam amplexi sunt: quod etsi eos fecisse plerumque præsumi potest præsertim ab indoctioribus, uti additum est à Laymanno loco citato: tamen si deinde alij se illi sententiæ rursus opponant, & rationes novas afferre spondeant quas isti nondum dissolverunt, aio teneri saltem doctiores has examinare & diligenter perpendere, si forte certi aliquid evincant, vel saltem probabilitatem sententiæ oppositæ rursus evacuent; & ita non posse judices sic leviter procedere, nisi etiam eos qui recentius scripserunt, audiant, & ulterius in has causas examinandas incumbant.

℞. 20. Etsi etiam communiter verum sit cum utrimque probabiles sunt sententiæ licere in conscientia sequi utramlibet, etiam minus tutam: Expressè tamen (quod miror eos, qui scire aliquid volunt

non

non attendere) excipiunt Theologi, & dicunt, tunc ſaltem omninò ſequi oportere ſententiam magis tutam, atq; hanc proinde diligenter veſtigandam eſſe, cum periculum eſt ne proximo fiat damnum, aut injuria: Vnde in noſtra materia, cum de hoc periculo agatur, ac proinde ſententia tutior omninò in conſcientia ſequenda ſit, applicare ſane curam, & ſollicitudinem oportebit, ut non quidlibet temerè arripiant, ſed cautiſſime has cauſas perpendant. Ex quibus omnibus id tandem relinquitur, quod probare intendebam, ad proceſſus contra Sagas tam periculoſos ſingularem quandam, & extraordinariam curam adferri oportere, ne temeritate noſtra in laqueos nos inducamus. Quod quidem ex eo vel maxime confirmo, quod Inquiſitores nonnulli in ea ſunt perſuaſione, quaſi vix errare queant; quodq; exiſtimant captivas ſuas omnibus Sacerdotibus facile imponere & ſatanica hypocriſi ludere poſſe; ipſis vero, & cæteris Judicibus laicis non poſſe. Cui ſecuritati tam periculoſæ quanta ſatis magna cautela obviari poterit? nemo enim ſatis unquam cavet, qui non cavet. &c.

An Principes ſat liberent conſcientiam ſi parum ipſi ſolliciti, curam omnem in Officiales ſuos rejiciant?

MOveo hanc quæſtionem, quia audio monitum nuper Principem quendam, quanta opus eſſet cura in negotio Sagarum, quod ſtrenuè urgebat, leviter reſpõdiſſe: ſe ſollicitum non eſſe, viderent Officiales ſui, quos in eam rem conſtituiſſet.

RESPONDEO. Non excuſatur Princeps, qui omni cura à ſe rejectâ Officiales pro libitu agere ſinit, tenetur ipſe ſuam quoq; diligentiam & inſpectionem adiungere, ac multum orare Deum, ut ſpiritu Principali ſe confirmet. Rationes iſta ſunt:

RATIO. I. Non ſemper eſt Princeps certus de peritia & probitate ſuorum hominum: multi ſæpè imperiti, impetuoſi & maligni ſunt: qui ubi Principem intelligunt zeloſum eſſe adverſus hoc crimen, neſcio quo ſtudio placendi parum ſubinde pen-

pensi habent, quam humaniter & Christianè cum reis agant. Officium igitur erit Principis, ut & ipse partem aliquam curarum in se suscipiat, nec per omnia alienis humeris confidat.

Ratio II. In rebus Oeconomicis, aucupiis, venationibus &c. non omni cura ita se exuunt Principes, quin & ipsi sua quoq; sollicitudine interesse velint: nec id quicquam officere majestati suæ existimant, si à gravissimis aliis imperandi curis ad hæc humiliora cogitationē demittant: ex quo sequitur, non, sat se apud Deum in Judicio purgaturos esse, si qui in rebus minoribus gnavi ac solliciti fuêre, in aliis majoris momenti, ubi de humano sanguine agitur negligentes & incuriosi fuerint.

Ratio. III. Solet plerumq; Deus à quo omnis legitima potestas est, Principes ipsos singulari quadam præ cæteris prudentia ac gratia exornare, ut nescio quo pacto ubi ipsi quoq; in persona propria curam aliquam suam ad negotium quodvis apponunt, omnia felicius sinceriusq; eveniant: hanc igitur prudentiam suam singularem, si tam arduis negotiis sine ma-

gna causa subtrahunt, videndum sanè ne & indignos sese ulterioribus Dei donis constituant, & quod gerunt administrandæ justitiæ munus parum debitè exornent.

RATIO IV. Sed & solent Principes benignioris cujusdam esse naturæ, & ad omnem Clementiæ ac Christianæ humanitatis affectum admodum propensæ, qui proinde si interdum ipsi de captivorum miseriis propius cognoscerent; si gemitus & suspiria audirent miserorum; nec tam alienis oculis auribusvè quam suis de officialium suorum processibus certiores reddi vellent; non est dubium, quin multa quandoque aliter gererentur, nec tam facilè tot sententiæ capitales tam vili pretio venirent. Immanes & truculenti esse alij quivis ex officialibus possunt, Principes non possunt: horum proprium est humanitate & clementia diffluere semper, sævire nunquam: qui proinde si eam, quæ nunc passim viget immanitas torturarum suismet oculis usurpassent unquam, aut fideli narratione exhibitam animo excepissent, pauciores sanè Sagas Germania numeraret, quarũ nunc acerbitas quæstionum non est unquam numerum factura.

Quod

Quod etsi peccatis quidem nostris præcipuè debemus, ipsi tamen simul Principes peccant, cum ea, qua singulari sunt humanitate ad nos confovendos & miserias nostras paulò propius ac certius cognoscendas à natura instructi, penitus nos privant. Dicere soleo, inter omnes captivorũ pœnas & miserias, hanc unam esse summam, quod omni Principum aspectu æternũ cariturи sũt: quippe qui in eũ sunt angulũ cõjecti, quo nullum illi unquam radium infũdent, nisi per oculos alienos. i. e. per infecta vitra, quæ talem efficiunt lucem & objectũ qualem ipsa colorẽ habent. Unicus inventus est Princeps terræ. & Rex Regũ, qui non despexit vinctos in mẽdicitate & ferro, sed illuxit his, qui in tenebris, & in umbrâ mortis sedebamus: undè effusis in misericordiam visceribus compassus est infirmitatibus nostris, ut scilicet Advocatum haberemus apud Patrem tentatum per omnia.

RAT. V. Cum intelligũt Officiales Principẽ suum oculos à se avertisse, nec curare quid fiat, necessariũ est ut licentiores & minus attẽti evadant. Est hæc hominum natura, ut agatur negligentius, quod à Superiorum aspectu remotum est. Hoc ignorare Princeps non potest : peccat igitur

si omnem sollicitudinem & inspectionem à se excludit. Si Officialium acta & processus in re tanta non subindè examinat ipse; si non monet; si non urget; ac seriò provideri mandat, ne quo modo cuiquam fiat injuria. Tenetur omninò acuere suorum diligentiam, atq; omnem removere occasionem, quâ in innocentes pernicies aliqua redundare possit. Inquirat igitur particulatim an carceres & quoties visitentur: an ij squalidiores sint, quam custodias esse oporteat: an jaceant nonnulli rei annos integros in frigore & æstu nec audiantur, seu ut finem vinculis impetrent seu vitæ: quæ ratio & modus sit tormentorũ: quæ ratio quærendi: quæ moderatio & peritia Sacerdotum qui adhibentur: an defensio cuivis integra sit: an querelæ aliquæ vulgi sint de Commissariis id est Inquisitoribus: an avari hi sint, an inhumani, an inter omnes vel unicus sit, qui antequam convictus reus sit, ab ejus potius stet parte quàm ab adversa, an qui ullo unquam signo ostenderit, malle se innocentem reperiri reum quam nocentem, itemq; qui cum reus innocens inventus fuerit, non indi-
gnatus

gnatus sit, sed gavisus: quærat etiam an reorum aliquis in carcere mortuus sit, & quid ei factum: ac si sub patibulo defossus sit, quo argumento ostensum malâ morte reliquisse vitam: & similia. Inquirat etiam judicia variorum, quid sentiant in utramq; partem de variis quæstionibus, quæ circa processus Sagarum moveri solent: non uni parti sic adhærescat, quin alterius quoq; argumenta ponderet: facultas sit cuiq;, quid putet, voce libera edicere: inspiciat subinde Protocolla ut vocant, aut legi sibi mandet: moveat dubia aut moveri curet: non credat continuò omnia quæ afferuntur, curet examinari per eos qui in contrariâ sunt sententiâ potius, quam qui in eadem, ut sic veritas se clarius ostendat: nihil tam primâ fronte videatur absurdum, quod non sub examen ducat; quid tam hodiè paradoxum, quam putare exiguum esse numerum Sagarum? & id tamen si cui Principi ea esset Patientia audiendi & discendi cupiditas, ad oculum fortassè demonstrari posset: non omne aurum est quod putatur, nec omne falsum quod præter opinionem; multa latent arcana, quæ

supra

supra vulgi aures erigenda, & non nisi summis capitibus insusurranda sunt; nihil tam veritati inimicum est quam opinio præconcepta. Sed hæc finamus; neq; enim in propatulo habenda sunt quæ vulgus non capit.

RATIO. VI. Illi ipsi qui zelosi admodum, in causis Sagarum esse audiunt, & hoc nomine imperitis pro oraculo sunt, idipsum videntur; tanquam certum supponere, bonos Principes neq; nunquam, neq; parum in his causis sesemet occupare. Sic enim nuper ex eorum numero ingeniosior quidam, si Diis placet, solidè putabat arguere contra Tannerum, aliumvè non neminem religiosum, cum hic diceret: tam multi, inquit, Germaniæ Principes probi & excellentes in Sagas strenuè arma & ignes movent: & quis igitur contra eos cum Tannero aliquo similive Theologo existimare possit, permissurum esse unquam Deum, ut ad innocentes quoq; supplicium excurrat? Quod utiq; argumentum non stringeret, si liceret excipere, Principes ipsos non admodum sibi cordi suo sumere has caussas, nec singularem ponere

nere operam, ut officialium suorum excessus de propinquo cognoscant. Dicerem enim Tannerum & qui eum sequuntur bonæ & Christianę consciẽtię viros suismet multa oculis atq; aurib. in carceribus, judiciis, Protocollis noscitasse atq; accuratâ meditatione excussisse, q̃ nec Principũ dictorum oculos, neq; aures nisi à lõgè transvolassẽt, tam variè insuper mutata, quã ij varij sunt, q hæc Principibus velut p nebulam & prout iis lubitũ est ostendunt. Undè ut stringat argumentum supponunt sanè non minorem esse Principum, quam eorum Sacerdotum in sagarum causis experientiã, qui eam utiq; non omnem alienis sensibus acceperunt. Alioqui n. quam multa sæpe alia Principes p se boni jubent, q̃ tamen quod p alios omnia geri sinũt pessimè administrari Deus permittit? & cur nõ igitur in his quoque causis permittat? frivola igitur hæc argumẽtatio erat, aut præsupponit q volebã.

RATIO. VII. Ipsimet officiales præsupponunt Principes suos, sesemet ac propriam conscientiam, quam maximè in his causis onerare. Id inde patet, quod cũ iis à viris spiritualib. subinde inculcatur, ut cautè agãt, rejicere omnia solent in Principes

suos

ſuos, quod ab illis vrgeantur. Undè nuper quidam: ſcio, inquit, intercurrere in proceſſibus noſtris etiam innocentes, ſed non facio mihi ſcrupulum, habemus conſcientioſiſſimum Principem, qui continuò nos urget; Is ſciet utiq; & ad conſcientiam expenderit, quid mandet: ipse viderit, meum eſt parere: Similia & alius mihi pridem monenti regerebat, uterq; ab illomet Principe conſtituti, quem initio hujus dubij innuebam à ſe omnia in ſuos amoviſſe.

Rem ſanè per jucundam! Princeps ſe cura & attentione diligentiſſima liberat, ac rejicit in conſcientiam Officialium: Officiales quoq; ſe liberant & rejiciunt in conſcientiam Principis, A in B. & B in A. Princeps ait: viderint officiales: Officiales ajunt viderit Princeps: quis hic circulus eſt? utri autem Deo reſpondebunt? Nam cum & hi & ille viderit, nemo viderit. Sanè dicere vix poſſim, quis meo cordi ſit dolor, cum hæc indicare non licet, ac conſulere optimo illi ac pientiſſimo Principi, pro quo non dubitem vitam effundere.

RATIO VIII. Ita rerum Status eſt hoc tempore, ut niſi interdum per ſe ipſos

aut

aut constitutos à se immediatè occultes Syndicos, non possint Principes veritatem circa Officialium suorum Processus & incuriam cognoscere: vel enim ab Officialibus ipsis ac quorum illi seu Laicorum seu Sacerdotum utuntur opera, vel ab aliis.

Non ab Officialibus ipsis ac qui illis ab auxiliis sunt, nam hi utiq; suammet rem acturi sunt, nec commissuri, ut se ipsos prodant, ac tam suaviter obvianti sibi lucro facilè obsistant; præsertim cum non Laicis solum, sed & Confessariis quoq;, jam nonnullibi in singula reorum capita statutum pretium sit, communesq; fiant cum Inquisitoribus epulæ, & compotationes è sanguine pauperum, quem penitissimè exsugunt, pulcherrimo collusionis invitamento.

Non ab aliis autem, cum vel nolint se in hujusmodi negotiis miscere, vel si charitate commoti velint, audiendi tamen non sint, aut si etiam verbulo audiantur, jam hoc ipso se quoq; reddant suspectos, qui Justitiæ fluxum intercipere, ac sceleribus patrocinari velint, haud modico argumento ejusdem delicti ut supra innui. Quod ne

Lector putet augere me & invidiosè repetere, audiat magni cujusdam Principis Inquisitorem, imo duos, qui nuper cum eruditum & prudentem Commentarium laudatissimi Societatis Jesu Theologi Tanneri perlegissent, ausi dicere sunt, se eum hominem si nacti essent nō dubitaturos in equuleum conjicere. videlicet quod ille prudētissimè & solidissimè admonet negotia Sagarum cautè esse tractāda, ac Judices si eorum arbitriis nimiū tribuatur facilè exerraturos, ac similia; ineptissimis hominibus sufficiens indicium dedit, ut in torturam rapi possit tantus Theologus. Non existimo ego Serenissimum sanguinē Principū Germanorum non ebulliturum esse, si hujusmodi suorum officialium voces vel dimidia aure cōbibissent. Judicet nunc Princeps, si quis legit, aut Consiliarij Principū, quā illi cum moderatione & peritia erga viles animas, pauperculas, & mulierculas justitiam armaverint; qui sic ausi in tantum virum, ne simul dicam ordinē impingere? Et hujusmodi tamē Inquisitores seu Commissarios sæculares & Laicos Germania patitur, ac eorum conscientiæ rem omnem Principes committunt; hi doctissimi sunt

jurium

jurium consulti, hi quam multa & magna in expeditione suâ gesserint, quam latè se Magiæ lues effuderit, quam innumerabilis, si Diis placet, numerus sit Sagarum ad Principes suos ambitiosè referunt, & magnis ventis inflant. Nec Tannerum solum jam malè apud tales audire scimus, sed & alios quoq; plures novi religiosos & pios Viros, qui quod subindè similes Inquisitores modestè nō minus quam solidè admonuissēt, ne quid in suo munere per negligentiam imperitiamq; præcipitarent, ostenderētq; nonnullos eorum errores, qui hinc inde intercurrissent, non modo nil profecerunt, sed in eandem Magiæ calumniam malevolorum linguis protracti sunt: Ut profectò pessimè sibi consulturus sit, qui in hanc materiam stilum sive linguam vel tantillum immittat. Doleo vicem Principum, qui sic quietam possident conscientiam, cum vel maximè periclitatur, ablata etiam vel ipsimet eorum Confessariis monendi seu libertate seu cura. Ter nuper calamum arripui ter rursum me retraxi, ne quenquam per epistolam erudirem, nam ad me quid spectat?

Vah tamen quod tot alij silent ad quos spe-ctat, & qui soli fructuosè audirentur si loqui possent. In hoc certè monitorio scripto nil ago aliud, si summam colligas, quam quod moneam de cautela ; quod repre-hendam errores quorundam ; quod osten-dam probationes quasdam seu indicia par-vi esse momenti, quæ quidam passim usur-pant : finis meus est, ut innocentibus mul-tis subveniatur. Modus est ut acrior non sim, quam res postulet, ac religiosum virum deceat : non perstringo nisi malos & in ge-nere, bonos non attingo, nec de iis loquor: nihil igitur hic mali est, quod bonis viris & æquitatis amantibus displicere possit; quin potius qui æquitatem amant, ac ratione & prudentiâ se flectunt, gaudebunt indies a-periri ulteriorem viam quâ grassari liceat ad veritatis arcem : Nihilominus non du-bito, quin si in vulgi manus incideret, fu-turi essent plurimi rerum capitalium Præ-fecti, qui indignarentur & exploderent. Quo ipso tamen sat clarè nominarent sese qui essent, & quam æquitatis amantes: Sed quicquid sit, id deniq; relinqitur non fore qui monere Principes audeant, nisi ipsi sibi

res

res has cordi sumant, atq; igitur ut sumant conscientiæ eorum interesse.

RATIO IX. Nisi Principes in his causis ipsi quoq; oculum subindè inferant propius, & notitiam aliquam experimentalem sumant; graviter peccabunt, si cum deindè officiales ad eos in nonnullis difficultatibus recurrent, ipsi audeant quid faciendum sit resolvere. Id autem quod peccabunt probo; quia necessariò resolvent malè: & id probo, quia non intelligent Propositiones seu informationes : & id probo quia novi juvenci sunt à Judicibus loquendi modi, quos, quibus hactenus linguarum thesauris seu Calepinis utimur, non habent, sed ab unica ea, quam dicebam notitia experimentali debent disci. Quod ut fingere non puter, tentent se Principes, sitne ex omnibus vel unus post tot excitata busta, qui in hodiernum diem noverit quid significent hæ phrases Inquisitorum, cum sic ajunt verbi causa.

1. *Audita est Gaiæ defensio, non satisfecit.*
2. *Habemus gravia contra eam judicia.*
3. *Procedimus secundum allegata & probata.*
4. *Titia se ream fassa est sine tortura.*

5. *Liberrimè ratificavit Confessionem in tortura factam ad bancum juris.*

6. *Multæ Pænitentes super Gaja mortuæ sunt.*

7. *Fassa est Titia omnia puncta & circumstantias, easdem quas denunciantes complices de ea deposuerant.*

8. *Sempronia maleficio taciturnitatis usa est contra tormenta.*

9. *Nihil sensit in tormentis, risit, dormivit.*

10. *In faciem convicta est esse rea: nihilominus impænitens permansit.*

11. *Reperta in carcere mortua est, cervice penitus confractâ, dæmon eam jugulavit. Et similia. Ajo enim audacter non magis hæc significare quod sonant, quam aut significet equus bovem, aut asinum camelus, aut aquam ignem; prout Lector ex infra hinc inde dicendis intelliget, cum eas loquendi formulas obiter & sparsim suis locis explicabimus.*

Unde si ad Principem referat Inquisitor quid verbi causa mandet fieri de Titio Sacerdote, an non exuri vivum, qui non modo magnis indiciis obrutus, sed etiam in faciem convictus sit, ac nihilominus converti nolit nec pœnitere? quid inquam hic re-

scribet

scribet sine errore Princeps, si adhuc ignoret, quid in hac materia significent magna Indicia, quid sit in faciem convictum esse, quid converti nolle, quid impœnitentem mori velle? Quin imò esto consulat Princeps Doctores Theologos, ac non suæ, sed eorũ sententiæ rem committat. Quid tum postea? æquè erraturus est, ac tanto perniciosius. Nam ubi illi aut in quibus tandem libris has phrases explicatas repperissent? an verò somniare illi possent immutatam esse vocum significationem, literario concilio non convocato? Necesse est igitur Principi, ut hos & similes loquendi modos discat: non discet autem nisi noticia experimentali se instruat: non instruet autem nisi non omnem curam à se in Officiales rejiciat.

DUBIUM X.

An credibile sit Deum permissurum ut aliquando innocentes simul involvantur?

SEntentia est quorundam Deum non permissurum, ut circa crimen

tam atrox iñocentes in eandem nassam cum nocentibus pertrahantur. Atque ait Binsfeldius hoc esse privilegium amicorum & filiorum Dei quod & probat: pag. 354.

I. Quia sic divinæ legis promissiones affirment, ut in psalmis: *quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum*; Et iterum *sperent in te qui noverunt nomen tuum quoniam non dereslinques quærentes te Domine*; & iterum: *clamaverunt ad me justi, & ego exaudiam eos*, item: *qui sperat in Domino non confundetur*: & 2. Pet. 2. *Novit Dominus pios de tentatione eripere*, & Paulus. *Fidelis Deus qui non patitur vos tentari supra id quod potestis: sed dabit cum tentatione proventum.*

II. Quia exempla hujus rei non desint, quem in finem memorat hæc

tria, Susannæ, & S. Athanasij, & Silvani Episcopi.

III. Quia accedat quoque maximum testimonium S. Cypriani, quod & nostri malefici & lagæ in suis confessionibus confirment. Hic enim sanctus, inquit, cum adhuc magus esset Justinæ Christianæ Virgiginis amore incensus, incantationibus & Veneficiis Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur & Dæmonem consultabat, quanam id re consequi posset: cui Dæmon nullam sibi artẽ processuram, ait, adversus eos qui vere Christum colerent: sic ipse, quem sequitur ob dictas rationes Delrius, & multi hoc tempore Zelosi viri. quibus non obstantibus.

RESPONDEO. Opinio hæc quod Deus permissurus non sit, ut innocentes quoque cum nocentibus pereant, admittenda penitus non est.

Nam imprimis aperit Iudicibus fenestram ad socordiã, ne ut oportet ipsi exquisitè solliciti sint, & diligentes. Deinde laxat conscientias Principum ne valde curent, quales Iudices quam bonos, & peritos rebus agendis præficiant. Deniq; veritate quoq; destituitur. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Nam cur obsecro non permittat Deus nunc hoc tempore quod olim? cum non multi solum, sed pæne innumerabiles Christi martyres infãdis suppliciis subjecti sunt, atq; ipsiusmet hujus quo de agimus magiæ criminis rei habiti. Ubi tum axioma illud delitescebat, Deum non permissurum, ut in innocentes tam atrox tempestas desæviat? Ubi tunc quas Binsfeldius paulo ante citabat divinæ legis promissiones? ubi exempla quæ afferebat, & maximum illud, ut vocabat testimonium Cypriani? An non omnes innocentes erant? vere colebant Deum? ejus nomen invocabant? in eo omnem suam spem & fiduciam repositam habebant?

RAT. II. Permittit Deus multo graviora ut. V. G quod sacræ hostiæ conculcentur, a c fœdis aliis modis tractentur, quod filius ejus unigenitus cum latronibus crucifixus sit, & similia, cur igitur non per-

mittat

mittat multo leviora? concludā verbis Tanneri, qui de hoc ipso argumento sic loquitur; scilicet, inquit, Deus tot alia eaq; immanissima scelera idq; justissimis de causis permittat, & in solo hoc processu adversus Sagas signato quasi codicillo sponsionem fecerit, non se permissurnm ut innocentibus fiat injuria?

Ridiculum igitur est hoc, & mirum à viris cordatis dici potuisse.

Ad argumenta Binsfeldij ante allata jam responsum est. Nam

I. Probant nimium & sic nihil: quod nimium patet: quia conficiunt, nec Deum permissurum fuisse, ut perirent tot martyres: cujus cum omnes contrariũ sciamus quid erat his argumentis opus?

II. Si sic licet argumentari: non permisit Deus ut tres illi innocentes perirent, Susanna, Athanasius, Sylvanus, ergo Deus non permittet, ut pereant innocentes; licebit quoq; mihi sic argumentari: permisit Deus ut perirent quoq; tres innocentes, imo plures certe martyres, magia simul postulati. Ergo Deus quoq; pmittet, ut pereāt innocētes.

III. Quoad testimonium S. Cypriani si verum dixit Dæmoni artes suas id est incantationes & veneficia non processura adversus eos qui vere Christum colunt, quid tantopere Binsfeldius & & alij contra sagas vociferantur, quod veneficiis suis

rempublicam tantopere infestent, colamus omnes verè Christum & artes earum contra nos non procedent. Deinde vero Binsfeldij argumenta allata maxime loquuntur de permissione illa qua permitteret Deus perire innocentes ob repræsentationem eorum in conventibus sagarum à Dæmone faciendam. Vnde etsi concèderemus (de quo plenius infra dubio 47.) Deum non permissurum ut per hujusmodi artes dæmonis, innocentes pereant; non hinc tamen sequeretur, non permissurum ut pereant per artes hominum, id est per incautos processus judicum quod nobis sufficit.

DUBIUM XI.

An credibile sit permissum id esse de facto, ut innocentes quoque involutæ sint.

BInsfeldius & Delrius id videntur non putare. Sed

RESPONDEO. Nobis dubium non est, quin multæ sæpe innocentes, de facto involutæ in eandem cum cæteris pœnæ communionem sint. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Testatur Tannerus multos doctos & prudentes viros Theologiæ etiam pro-

professores è quibus aliqui non parvo tem-
pore in foro conscientiæ has causas Saga-
rum tractassent, professos esse; timere se, ne
quo forsan in ordinato procedendi modo
multis etiam innocentibus fiat injuria:
quod utiq; magnum est pro opinione no-
stra præjudicium.

RATIO II. Scio item & ego viros
quoq; doctos & religiosos, qui cum easdem
causas aliquamdiu tractavissent, non solum
id timere se, sed vero minime dubitare af-
firmabant. *Itaq; novi Principem, qui cum in
Sagas aliquanto tempore, inquisivisset, tum au-
tem nescio qua occasione rogavisset ex eo sacerdo-
te, qui conscientias curabat & cremandos ad sup-
plicium educebat, putaretne serio quasdam vere
innocentes cum reliquis abreptas esse, atq; is con-
tractis humeris sincere respondisset, nihil quidem
se hac de re dubitare, imo per animæ suæ salutem
aliud affirmare non posse; ita dictum hoc cordi
curæq; sumpsisse, ut continuò substiterit ac progre-
di suos in negotio vetuerit.*

RAT. III. Si & mihi aliquid lector
concedit, fateor me ipsum nonnullas su-
perioribus annis in diversis locis ad mor-
tem comitatum fuisse, de quarum inno-
cen-

centia tam minime etiamnum vacillo, quam nihil fuit uspiam ſtudij & induſtriæ pœne nimiæ quod uon adhibuerim ad veritatem detegendam.

Stimulavit me curioſitas (quid enim diſſimulem ?) & penè ultra metam traduxit, ut in re incerta certum aliquid cognoſcerem, neque aliud tamen niſi ubique innocentiam deprehendi: quam cum apud me non paucis nec futilibus argumentis convictam tenerem, neque tamen (ob certas quasdam cauſas) judicio intercedere liceret, facile æſtimare eſt, quo cum animi mei ſensu tam miſerandis mortuis interfuerim. Homo ſum, & falli poſſum, non id unquam inficias iturus ſum; Quando tamen, poſtquam diu multumq; cum captivis illis tum intra tum extra confeſſionis ſacramentum egi: poſtquam animos omni arte multifariam ſusque deque verſavi; in omnem me pœne partem obverti; divina & humana ope ac conſilio uſus ſum; indicia atque acta pervidi; cum Judicibus ipſis quantum licuit ſalvo ſigillo confeſſionis diſſerui; accuratè omnia perpendi, argumenta ſingula apud ani-

animum meum disputavi; nihilominus aliud judicare non potui, quam crimine vacare quæ reæ putabantur; non existimo leviter facere, si me falsum esse difficulter credam.

Ratio IV. Imprudenter sæpe & maligni sunt ij, qui processibus contra sagas præficiuntur; tortura frequenter enormis, & crudelis, indicia multa futilia, & periculosa; agendi modus non raro contra jura ac rationem, pro ut infra suis locis inspergam & admonebo: mirum sane esset, si nihilo tamen minus cum semper cursum rectissimum justitia teneret, ut non aliquando in scopulum impingeret.

Ratio V. Narrat Tannerus superioribus annis in Germania duos latrunculatores, qui causas Sagarum tractaverant, ob processus illegitimos cum periculo innocentum adhibitos, sententia juridicæ facultatis Ingolstadiensis capite damnatos & extremo deinde supplicio fuisse affectos: Ipse ego scio Principem qui nonnullos eadem de causa capite obtruncari jussit. Quis autem dubitet quin sub his judicibus non paucæ innocentes in favillam evolarint?

Rat.

RATIO VI. Imo verò, quot innocentes sub aliis adhuc judicibus periisse arbitrabimur, qui cum antea in hoc crimen severissimis modis animadvertissent, ipsi deinde malefici quoq; fuisse confessi sunt & exusti? nuper ita duo tresve quorum nomina omitto ne manes eorum inquietem damnati sunt: Germania hæc exēpla vidit, quid contra dici potest? & quis nos liberet metu, ne vel hodie, vel paulo post hujusmodi sint plures? sane dubium non est, quin id dæmon vehementer optet & satagat, cum ubi talem vel unicum Inquisitorem nactus sit, apertum habeat ostium insigniter dilatandi suum regnum, & veris sagis securitatem, innocentibus exidium parandi. Sed & mirum esset, si postquam tam infinitus est numerus maleficorum, ut isti volunt, non id omni sua ac Dæmonis industria possent efficere, ut eorum plures ad Judicum & Inquisitorum munus arreperent; quod enim aliquoties, ut jam dixi, Deus permisit, cur sæpius non permittat?

Attendant Principes & examinent Officialium suorum vitam: nolim ego bonorum quenpiam in invidiam vocare; id tamen

men timere mihi licet, quod quorundam mores non refutant. Nam si verum est quod narratur, sunt quidam qui in templis vix conspiciantur, aut si raro quidem, tum non nisi nugantes, ridentes, fabulantes, ac si quas viderint è sexu fœmineo intentius precari, mox sciscitantes, an nil de his auditum suspicionis sit? homines liberi superbi, avari, imperiti, crudeles: quæ Epitheta cum nuper de non nemine recenseri audirem, subticui quidem capite concusso, nec consentire volui, ne viderer detractionibus astipulari, aut delectari: interim deinde animadverti fuisse vera, atq; adeo addi potuisse plura.

RATIO VII. *Narravit mihi nuper vir fide dignus de carnifice quodam item ultimo supplicio plexo, cujus inter alia gravissima scelera & hoc unum erat, quod cum magiæ non imperitus esset, id quadā sua arte efficere soleret, ut quoscunque tandem sub manu recepisset, nemo omnium non fateri cogeretur quidquid rogavisset: itaq; innocentes plurimos ad ea* edicenda *impulisse, quæ fortasse ne cogitatione quidem unquam attigissent.*

Quid clarius in rem nostram afferri pos-

ſit? ut ſanè oraculum ſit, quod quidam cum Delrio putant, ſi qui innocentes indicati ac capti fuerint, mox innocentiam eorum Deo ſic diſponente palam fieri: mox ſcilicet cum in cineres jam involuti ſunt.

RATIO V. Ex iis quæ hactenus experientia aliquâ & jugi curioſitate didiciſſe potui, ita clarum mihi eſt, neceſſario involvi innocentes ut ſi quis eſt Principum Germanorum qui id credere non velit, niſi manibus ipse contrectet, is mihi audeat à malevolorum linguis ſecuritatem promittere, ego illi invento pulcherrimo adhuc occulto rem omnem in utramq; manum tradam: neq; enim à quo tempore primum literas guſtare cœpi, minus eſſe curioſus ſtudui in docendo quam diſcendo. Itaque cum palpaverit obſtupeſcet, & inſignem ſentiet conſcientiæ ſuæ morſum, quantumvis nunc adhuc quieta & tranquilla ſit: non mihi licet omnia in publicum effari.

RATIO. IX. Imo ex ipso Binsfeldio & Delrio convincitur de facto permiſſum eſſe ut plurimæ innocentes in hoc crimine perierint. Id ſic oſtendo: Docent illi & re-

ćte,

ctè, probationem sagarum per aquam illicitam plane esse & si quis Judex ex ea procedat illegitimè procedere, ac proinde processum ejus esse nullum. Unde sequitur sane si ita contra aliquas processum sit, eas innocentes periisse, tam diu enim innocens quis haberi debet, quam diu nondum est legitimè probatus nocens. Atqui vero concedunt iidem, & olim & nunc plurimos Judices ex ea probatione processisse & procedere, concedent igitur consequenter plurimas quoq; & olim & nunc innocentes periisse, & perire, unde igitur ut pereant & perirent est de facto permissum.

Præterea existimant iidem probationem per stigmata item reiiciendam esse, tum autem ex solis pauculis, una & altera denunciationibus non esse procedendum ad condemnationem, etsi ad torturam: ac rationem utriusq; assignant, ne innocentes pereant: obsecro autem an non plurimi ex his ad condemnandum processerunt? & credibile igitur non existimant complures innocentes de facto ut perirent permissum esse?

DUBIUM XII.

An igitur cessandum sit ab inquisitione contra sagas si constet multas innocentes de facto involui?

JAm ante allatum est exemplum Principis qui cessandum judicabat: Et id quidem recte. Quod tamen ut tanto patientius zelosus lector accipiat in ejus gratiam distinctione quadam utemur, duplici enim modo, seu duplicis generis processus possunt institui.

I. Ita caute & circumspecte juxta præscriptum legum & prudentis rationis, ut si iis serventur non sit futurum periculum ne innocentes quoque attingantur.

II. Ita improvidè, & oscitanter, aut maligne, ut si ij serventur, futurum sit ut ipsis etiam innocentibus mora-

morale periculum creetur. De utroque genere proceſsuum dicam duplici reſponſione. Itaq;.

RESPONDEO. I. Non opus est ceſſare ſi proceſſus prioris generis instituantur minime periculoſi, nec aliunde id periculum prævideatur. Ratio est, quia nihil obstat, quin ſic procedatur ad rempublicam ingenti peste liberandam, ſi constet eſſe infectam.

RESPONDEO. II. Omnino ceſſandum ac ſuperſedendum est proceſſibus posterioris generis, non ſolum in hoc ſagarum crimine, ſed etiam, in cæteris omnibus, ſeu Exceptis ſeu non Exceptis. Rationes istæ ſunt.

RATIO I. Talis proceſſus ſemper eſt iniquus & illegitimus. Probatur. Eſt enim contra juſtitiam ut ei periculum gravis mali inducas, cui id minimè debetur:

RATIO II. Utens tali proceſſu peccat mortaliter: Probatur: peccat enim mortaliter qui ſciens ſe exponit periculo peccandi mortaliter, ſed utens tali proceſſu exponit ſe periculo peccandi mortaliter nimirum occidendi innocentem ſine juſtâ causâ. Ergo &c.

Unde necessariò sequitur quod respondebamus à talibus processibus tanquam injustis & illegitimis in quocunque tandem crimine, quantumvis atroci, & excepto abstinendum esse.

DICES I. Rempublicam à tam atroci sagarum crimine expurgari tantum ac tam optabile bonum est, ut hæc sufficiens & justa causa videatur cur curandum non sit, si paucæ innocentes aliquot pereant.

℞. *Si perirent nulla tua culpa & indirectè; fortasse curandum de una aut altera non esset, nunc tu malum facis qui directè periculum eis creas. Non sunt autem facienda mala ut eveniant bona. Deinde si vel paucæ innocentes implicentur, implicabuntur mox innumeræ, ut infra dicam, & sic non purgabitur Respublica à malis quod tamen intendebatur sed potius à bonis. Sequenturq; ingentia illa incommoda quæ tangebam supra* Dub. 8. rat. 3. *quod est oppido notandum. Vnde ingentia hæc mala non sunt justa causa ut innocentibus excitetur periculum.*

DICES. II. Ergo etiam abstinendum à bellis in quibus sæpe innocentes non pauci parem cladem cum nocentibus accipiunt.

℞. *Non est par ratio: nam aliud est indirectè & abs-*

& absq; infamia quod fit in bellis, aliud directè ac tanta cum infamia, quæ morte gravior est, nocentes perimi, prout latius apud Theologos vide, cum de homicidio agunt: sed & cavendum id in bellis est, quantum potest. Accedit quod infamia hæc de qua dixi majus planè malum infert reipublicæ, quam boni ex altera parte sperari possit. Itaque in bellis vita tantum perditur, non fama, hic autem utrumq; & insigni quodam modo, nam & infamantur integræ familiæ, eæque nobilissimæ in perpetuum, & infamatur ipsa fides catholica ut supra dixi, & ubi una atq; altera infamatæ sunt necessario sequuntur infinitæ aliæ ut item innui & inferius ostendam Dubio. 20. rat. 12. *Imo si nec hæc quidem essent & omnia paria cum bellis &c. Nihilominus expressam in particulari habemus resolutionē hujus dubij à Christo in parabola Zizaniorum de qua infra: quæ auctoritas sufficere debet contra quævis argumenta. Vnde facio dilemma: Vel enim argumenta quæ contra nos afferri possunt vim aliquam habent vel non habent; si non habent frustrà afferuntur; si habent autem cur id ignorabat Christus, atq; eâ parabola quam mox adducam in nostram sententiam determinabat?*

DUBIUM XIII.

Quid si periculum tale immineat innocentibus sine mea culpa an adhuc abstinendum à persecutione nocentum?

IN crimine nostro vix locum id habet: ibi enim si modo processus ita cautè & discretè instituantur ut illi periculum secum nullum trahant, non videtur aliunde metuendum periculum, tamen quia generaliter quæritur, dicam quod sentio. Itaq;,

RESPONDEO. Si Princeps vel Magistratus quispiam rempublicam purgare velit ac in malos inquirere ut è vivis exturbentur, interim vero advertatur periculum ne simul innocentes perimantur: aio quod etsi Magistratus talis periculi causa non sit, omnino tamen videatur ab inquisitione & peremptione malorum abstinendum esse.

Rationes istæ sunt quas adducit Tannerus.

RATIO. I. Hæc olim in veteri testamento sententia fuit magni auctoris Abrami:

mi: qui cum Deum cerneret in Sodomitarum necem licet justam accinctum, ut ab innocentum cervicibus cladem averteret omnibus impunitatem orare ausus est: *Absit à te inquiebat, ut rem hanc facias & occidas cum impio justum, fiatq; justus sicut impius, Non est hoc tuum qui judicas omnem terram: nequaquam facies judicium hoc. Sic ille.*

RATIO. II. Sententiam hanc Deus ipse secutus exemplo obsignavit, summox audita Abrahami oratione, populosissimæ ac nequissimæ urbi impunitatem adjudicavit, si in tam ingenti numero vel decem solum justi interfuissent.

RAT. III. In novo testamento ita legifer noster Christus manifestè præscribit in parabola Zizaniorum *Matth.* 13. Dicebant servi patrisfamilias. *Vis imus & colligimus Zizania*? Respondet ipse: *Non ne forte colligentes Zizania eradicetis simul & triticum.* Ubi nota non dici solum, *ne eradicetis*, sed adjungi quoq; particulam, *ne forte eradicetis*: ut ostendat duo se docere: nimirum imprimis abstinendum ab extirpatione zizaniorum si simul evellendum sit triticum, quod indicant verba illa, *ne eradicetis*; dein.

deinde vero abstinendum si vel eradicandi simul tritici sit periculum, quod indicat adjuncta particula *ne forte eradicetis*; nihil autem hic distinguit sive periculum hoc cum culpa sive sine culpa servorum exstirpare volentium contingat, sed simpliciter & absolutè ait esse abstinendum ab eradicatione propter hoc periculum: id quod intendebam ostendere.

DICES. Hoc argumento de Zizaniis utuntur pro se hæretici omnes, dum contra eos inquisitio instituitur, & tamen Ecclesia contra eos procedit.

℞. *Vtuntur malè. Nam parabola hæc non docet simpliciter sinenda esse Zizania, sed sinenda esse tum, cum est periculum ne simul triticum evellatur. In extirpandis autem hæreticis per inquisitionem, abest hoc omne periculum: Iam enim sat noti sunt, & à catholicis distincti per Ecclesiæ consilia, nihil est igitur quod hac parabola juvare se velint. Quod si tamen distingui non sat possent aut ita evelli, quin & triticum periclitaretur; utique & tum sinendi essent juxta Evangelij præscriptum nec Ecclesia tunc contra eos præcederet. Et ita parabolam hanc explicant ecclesiæ doctores* D. Augustinus lib. 3. contra Epistolam

Par-

Parmeniani cap. 2. & contra Cresconium lib. 2. cap 34. & 37. ac contra literas Petiliani lib. 3. cap. 2. & 3. Item D. Thomas 22. q. 10. art. 8. ad 1. *quos sequuntur passim omnes interpretes, nec quisquam ex tanto scriptorum numero dissentit. Non possunt omnia scandala de mundo tolli, permittenda sunt plurima, quæ commode emendare non licet. Satius est triginta & amplius nocentes dimittere, quam vel unum innocentem plectere:* præstat enim, *dicente Augustino* contra literas Petiliani lib. 3. cap. 3. Quam diu palea cum frumento trituratur, ante tempus ventilationis tolerare potius propter bonos comixtionem malorum, quam violare propter malos charitatem bonorum. *Ita sæviendum in malos est.*

Itaq; gladius librandus ne in innocentum quoq; cervices incidat.

Ratio IV. Intempestivus videtur zelus, ut cum passim clamitent magiæ crimen occultissimum esse, Dæmonem autem vaterrimum & nequissimum ad fallendum etiam prudentissimos quosq; qui omnem ætatem in spirituali militia contriverint: nihilominus ad tam occulta vestiganda, & ad colluctandum cum versutissimo

mo hoste puri laici & sæculares tanto impetu ruant: Nullum hic è sacris literis aut exemplum aut præceptum afferre est, quo tale quid suadeatur. Puniri crimina mandavit DEUS, nimirum si occultissima non sint; si nocentes à nocentibus discerni cōmodè possint: alioqui de zizaniis inter triticum enatis jam dictum est; *sinite utraque crescere usque ad tempus messis*, tunc angeli separabunt & mittent in caminum ignis. Sinamus ut hi potius occultissima distinguāt aut si nos, etiam rudes laici, & spiritualis nequitiæ imperiti, ea distinguere novimus & tam innumeram reorum multitudinem ab innoxiis eximere, quid est quod occultissimum vocemus crimen? Manifesta sunt alia complura scelera: cur si zelus Magistratuum à Deo est non ea primum vindicantur, ac deinde ad occultissima venitur?

Itaq; si nec periculum hic esset ullum, nihilominus præposterus foret ordo ut præteritis quæ in oculos omnium involant, ea primum perquirantur, quæ obscurissima sunt.

Rectissimè mihi illi Respublicæ facere viden-

videntur, quæ ubi quid in crimine Magiæ apertius ſe casu aliquo protulit, mox exſcindunt; tum autem ulterius occultiſſima rimari periculoſiſſimis viis prorsus abs re boni communis eſſe exiſtimant. Sed ne tamen qui omnino persequi ſagas volunt mox commentarium hunc abjiciant, docebo eos quâ cum optima ratione id faciant: non terreantur, pergant legere, invenient quæ non displicebunt.

DUBIUM XIV.

An expediat inſtigare Principes ac Magiſtratum ad inquiſitionem contra Sagas?

RESPONDEO. *Non exiſtimo expedire niſi cum eo, ut ſimul etiam admoneantur de rei arduitate quam hactenus inculco: perinde ut non expedit, ſi quem in locum lubricum adducas, neque ſimul ſollicitè moneas qua cautione procedat.*

Audivi ego concionatores nonnullos, qui pro egregiâ ſuâ facundiâ, mirè in hoc argumento declamabant, & magiſtratui ſuadebant, ut in peſtem hanc ſagarum de republica eijciendam ſeveritatem ſuam omnem diſtringerent. Audivi & alios

lios qui in privatis allocutionibus, iras Principum exacuere, & criminis hujus atrocitatem suis coloribus exscribere non desistebant: tum autem pleni ingenti quodam zelo pæne ignem de cælo citaturi videbantur.

Non id ego quidem absolutè reprehendo, nec nego detestandum esse tantum sagarum scelus, aut armandam dextram principum adversas tantam pestem: quin imo nihil magis in votis ponam quam ut purgatissimus sit Ecclesiæ Catholicæ ager ab omni adulterina planta: sed est quod in bonis & prudentibus viris desidero, ut quandoq; seposito affectu observare conentur, quis sæpe ab imprudentibus judicibus servetur inquirendi in hoc crimen & procedendi modus: considerent etiam quam opus hoc periculosæ aleæ sit plenum, quamq; verè non solum colluctatio sit adversus carnem & sanguinem, sed contra principem tenebrarum, ac tum denique cum apud magistratum de extirpandis Zizaniis ferventer & Zelose agere volent, id semper una addere ac sincere monere imo inculcare meminerint, cautionem quam maximam adiungendam esse, quo ab ipso tritico zizania hæc accurate distinguant, atque omne periculum avertant à cervicib. innocentum. Adducatur parabola de qua diximus atq; ea explicetur,

tur, cum hæc utiq; negligenda non sit, nec frustra à Christo Domino nobis relicta: nihil ea mali causatura est, nec tam iustitiam cohibebit quam formabit.

Notent hoc diligenter principes, aut quia principes ista lecturi non sunt, ÿ principes monere possunt. Sed

DICES. Videri me eo tendere, ut gravissima crimina in Republica maneant, & justitia retardetur, ideoq; audiri non debere tanquam scelerum patronum: sic enim nuper non neminem intelligo dixisse eorum quos moneo.

℞. Quo tendere videar non habeo aperire, eo tamen me tendere adhuc ostendi, quo allata Christi parabola zizaniorum cum interpretatione non mea, sed communi doctorum.

Non intercedo iustitiæ, non obsisto, nolo ut sint crimina impunita, sed id solum volo quod legifer noster Christus suo ore sancivit, non evellenda esse zizania, si periculum sit, ne forte cum eis & triticum evellatur. Id cupio innotescere iis qui ad purgandum Reipublicæ agrum se accingunt: an hoc scandalum cuiquam dabit, si de summi legislatoris voluntate principes velim erudiri? aut locutus est aliquid salvator noster quod silentio premi debet, ne sceleribus & sagis patrocinari aut

in-

infringere cursũ justitiæ videamur? Quia imo iã ex hoc ipso quod objicitur tanto fortius sumo argumentum ad probandum id, quod paulo ante dicebam, nimirum admoneri prorsus Principes debere de circumspectione, cum ad inquirendas sagas instigantur: cum enim tam zelosos apud se habeant instigatores qui audire me quidem nolint, ac quæ insignis calumnia est, patronum criminum appellent, cum aliud non dico, nisi quod in Evangelio Christi reperio, timeri non imprudenter potest, ne huiusmodi monitorum tam acri fervore, subinde aliquanto longius quam oporteat in tam arduo negotio provehantur: Vnde sequitur quod vel ex hoc capite tanto amplius diligentiæ, & attentionis commune fieri debeant.

Itaque attendant Principes qui sint isti qui sic vehementer urgent, ut in magiæ crimen arma moveantur: nam præterquam quod timendum dixi ne nimius eorum zelus Principem extra metas abripiat, sæpe alia se Zelo admiscent ut cupiditas, vel ignorantia, &c. ex quibus concluderem princeps debeat sistendum sibi potius & morandum quam sic illico quo vocant festinandum esse. Repeto enim quod dixi: si tam vehementis zeli & inordinati affectus homines apud se principes habent prudenter metui potest, ne ut solet fieri

fieri affectibus impediti, nec advertant, nec caveant plurima quæ deinde ubi cœpti semel erunt processus, periculosa innocentibus futura sunt, & sic simul triticum in discrimen adducatur, quod igitur ne fiat non modo monendi principes erunt, ut quam cautissime, sed simpliciter ut ne procedant quidem, cum omnis cautio futura frustra sit, quam diu impetuosos hujusmodi & imperitos monitores Principes habituri sunt. Nam si imprimis in me iniqui audent esse & calumniari quod adhæream opinioni nostri legislatoris, quam æqui illi & modesti erunt in pauperculas captivas in quas non modo impune eis grassari licebit, sed & sub pulcherrimo Iustitiæ prætextu? Deinde si tam parum quoque providi sunt ut ea contra me obijciant, quæ ipsissima, mihi arma fiant contra ipsos: quam illi providè & perite consulent, aut statuent in difficillimis Sagarum causis, quibus nec maximè ingeniosi se pares esse confidunt?

DUBIUM XV.

Qui maximè ij sint qui Magistratum contra Sagas identidem instigant?

RESPONDEO. Sunt quatuor ferè generum quos ponam ordine.

PRIMI Generis sunt ex Theologis, & Prælatis ij tantum qui speculationibus suis & musaolo contenti altissima quiete gaudent: quid foris geratur, quis squalor carcerum sit, quod vinculorum pondus, quæ instrumenta torturarum, quæ lamenta pauperum & similia, experientia nulla didicerunt: visitare custodias, colloqui cum mendicabulis, inclinare se pauperum querelis, & præter dignitatem eorum est & studendi munus. Quid igitur illi in his rebus intelligere possint? ac proinde quid à Principibus audiri?

His adjungo sanctos quosdam & religiosos quidem viros sed imperitos plane rerum & nequitiarum hominum, qui ut sunt ipsi simplices ac sancti sic Iudices at inquisitores omnes in suis causis esse putant ac summum esse nefas existimant, si non omnia publica Iudicia ut sacrosancta veneremur quæ errare non possint.

Itaq; si audiant aut legant narratiunculas quasdam sæpe aniles de maleficis, si confessiones tormentis expressas; mox ut evangelicas historias amplectuntur; & zelo prius, quam scientia intumescunt: clamant tolerari scelus hoc non debere, omnia esse maleficis plena, exurgere in has pestes omni conatu oportere & similia complura: Nec ut sunt Iudicio innocenti periculum ullum

ullum apprehendunt. O sancti & boni! quid his faciamûs, cum non nisi optimè reipublicæ consultum velint? qui si scirent quæ passim malitia & imprudentia in procedendo vigeret, clamarent utiq; quod eorum magister Christus: Sinite utraq; crescere usq; ad tempus messis: nunc probi & simplices instructiones non sint capaces.

SECVNDI Sunt ex juris peritis, iiq tantum qui quod paulatim animadvertunt lucrosissimam hanc esse provinciam, si Sagarum causis admoveantur, eam prensant: ac subito pientissimi homines miros scrupulos magistratibus movent, ni in crimen hoc excandescant: quos scilicet, quo tendant, nemo videt.

TERTII Generis sunt imperitum & fere invidum ac malitiosum vulgus, quod cum impunè passim inimicitias suas infamando ulciscitur, aut loquacitatem non nisi detrahendo consumit; quid est quod audiri prudenter & salva conscientia possit, nisi primum fama publica acerrimis pœnis vindicetur à libertate calumniandi? sed de hoc dicam infra, dub. 34. Id tantum breviter moneo hunc jam hodie esse vulgi morē, ut si Magistratus non subito ad quescunq; futiles eorum clamores capiant, torqueant, & urant, mox libertimè vociferentur, timere ipsos sibi & uxoribus,

ac amicis : Corruptos esse à ditioribus, honestiorem quamq́; familiam Vrbis Magiæ obnoxiam esse; penè digitis designari sagas posse; hinc procedere non audere, & similia complura, quæ manifestissimè arguunt, quam insignis populi malitia sit. Et hi scilicet prudenter audiri possunt, in se invicem Magiæ crimen afflantes, cum etiam vel ipsos Magistratus sic sine ulla causa infament? Atq; utinam non etiam viros ecclesiasticos & religiosos nominare possim, primi generis antea recensiti, qui hos populi clamores in Magistratum ipsi quoq; promoveant, cum compescere deberent.

QVARTI Generis ij ex vulgo dicuntur esse, qui cum ipsi malefici sint, ut tanto longius à se omnem criminis suspicionem reijciant, præ omnibus reliquis eximio quodam & nimis exuberante studio bacchantur in Magistratus, quod lentius se in sagas commoveant. Accidit enim jam in locis quamplurimis ut eximij illi instigatores & ipsi deinde denunciati, capti, torti, confessi & cum cæteris exusti sint, dictitantes ea se importunitate urgendi, non nisi latebras, suo sceleri quæsiisse. Adeo ut nuper auditus dicere sit quidam Inquisitor, se quidem cum tot viderit hujus rei exempla, non posse non prudenter eos habere suspectos, si quos audiat ita extraordinario zelo in id crimen

efferri:

efferri: dixit hoc ille, & dicunt plures, ego dicere non ausim, tale tamen facio dilemma: plurimi tales quales jam dixi, imo pene innumeri ita confitentes exusti sunt; vel igitur hi innocentes passi sunt, ex odio aliterve delati, vel nocentes. Si prius; ecce quam pulchre procedimus, ut nec innocentibus & his tam multis prospectum sit; ubi cogitationes suas habent viri docti, quos consulunt Principes ut se non reflectant? si posterius, ecce igitur quam pronum est de iis pessime post tot exempla suspicari, qui ita vehementer in Magiæ crimen Zelant. Ego vero omnino existimo, Inquisitores eos qui ut supra diximus Theologum Tannerum ad torturam applicandum censuerunt, maleficos sine dubio esse, & ad hanc quartam classem pertinere: Indicia mihi non desunt, quæ non nisi unica hac causa silentio premo, ne Magistratus turbem, neve immisceam me causis à mea professione dissitis. Animadvertant interim Principes quid agant, & cum specie justitiæ ad rem difficilem incitantur probent Spiritus an ex Deo sint. Non plane nego extirpanda esse Zizania (frustra hic Zelare sine scientia magni quidam volunt) sed nimirum si cognoscantur, & distingui sine periculo innocentum possint. Evangelium in manibus est; si id Consiliarij Magnatum

non legunt, ac legent forte curiositate ducti quæ nos hic commentati sumus. Repetimus igitur jam aliquoties hanc Christi esse legem Matth. 13. *ut si periculum sit evellendi simul tritici, ne zizania quidem extirpentur. Vel hoc Præceptum Christi est vel consilium duntaxat: Si præceptum; cum sit in Materia valde gravi, graviter luet qui transilierit. Si consilium autem; caveat quicunque est ille Princeps, qui consiliarium hunc non admittat cum ullum admissurus sit.*

Porro ut hic finiam monere placet pro conclusione observasse me quod sequitur, & oppido notandum est: plerique enim eorum qui ita vehementer in oppidis suis & pagis Inquisitionem contra maleficos urgent, cum conscij sibi non malè sint, non advertunt, nec prospiciunt quod si fervere torturæ inceperint, ac torti singuli denunciare aliquos debeant, constanterque sic processus continuentur, necessariò futurum ut & ad ipsos quoque tandem perveniatur: quippe cum ut supra monui finis inveniri nunquam possit, dum omnia exusta sint. Vbi igitur postea se quoque denunciatos esse ac rapi vident, tum primum oculos aperiunt ac lamentantur: sed frustra: nam quo ante ferventiores contra sagas fuère, tanto nunc nocentiores putantur esse, qui hoc velut pallio se integere voluerint.

luerint: quod ipsum cum torturis intolerabilibus oppressi fateri deniq; cogantur; cum cæteris in flammas eunt: eatenus quidem cum plurimis aliis innocentes; sed hoc tamen justo & occulto Dei iudicio conventi, quod affectibus non sat ordinatis abducti in alienam primum famam, libere & confidenter linguam laxaverant, & suppliciis eorum procurandis impetuosius incubuerant. Caveant sibi, qui hæc ignorant.

Itaq; qui providentiores hodie sunt viri nobiles & magni, cum passim cernere oculis ac similia deprehendere incipiunt, suadere Principibus processus non audent.

Itali certè & Hispani, qui ad speculandas res & meditandas proniores â naturâ videntur esse, cum non obscurè videant quam si Germanos imitari velint innumeram innocentum turbam simul abrepturi sint, rectè abstinent, & solis nobis urendi hanc provinciam committunt, qui nostro malumus zelo confidere, quam legislatoris Christi Præcepto acquiescere.

Dubium XVI.

Qui possit in processibus contra sagas caveri ne innocentibus periculum creetur.

RESPONDEO. Sapienter utcunq; cau-

tum erit ſi ſequentes Cautelæ adhibeantur.

CAUTELA I. Curent Principes ante omnia, ut qui cauſis ſagarum dirigendis aut iudicandis adhibentur ſint ad id munus tanti ponderis perquam idonei. Tales erunt ſi apprimè docti, prudentes, probi, miſericordes, manſueti fuerint, ne quid ſcilicet, vel imperitè, vel improvide, vel malignè, vel crudeliter, vel impetuosè agant. Explicatione res non indiget.

Non accuſo hic quenquam, ſed tamen de imperitia multorum id affirmare poſſim mirari me ſubinde quam parum rerum conſequentias diſcernant, quam leviſſimis ſæpè contra reos argumentis pondus plurimum ineſſe putent, ac rurſum leviſſima exiſtiment quæ pro reis pondus ac momentum habent. Unde & contigit ut cum vel tantilla ratione ſuaviter & amicè urgentur, tum aut obmuteſcant aut indignentur, ac rem diſcuti examinariq; ad rationis & doctrinæ libellam nolint.

Non probo autem ut ſi quem Theologum adjungere ſæcularibus Principes velint, jungant magnum aliquem Doctorem & Prælatum qui auctoritate & titulis polleat præſertim ſi ſimul ab impetu & facto

notam

notam habet. Ratio eſt: quia I. dum tales autoritate alios premunt, id facilè obtinent, ut quicquid ipſis ſolummodo ſit viſum, prævaleat. Nec obniti quiſquam contra argumentis liberè audeat, ne vel ipſos in ſe concitet, vel Principem apud quem valent. II. Sæpe etiam in talibus doctrina & judicium non tanta adſunt quanta tituli & perſonæ dignitas ſpondent. III. Qui tanti ſunt non facilè eam quam oportet experientiam his cauſis jungent: non adibunt carceres, non audient paternè nec ſolabuntur jacentes in ſqualore & pœdore, non ad reliqua ſimilia ſe dimittent, ſed per alienas tantum aures lamenta miſerorum intelligent, & quod illi pro ſuo quisq; affectu factum aut infectum eſſe dicturi ſunt, credent quod ipsum æque poterant Principes. IV. Non erit hoc aliud quam multiplicare ſumptus, de quo jam tum ubiq; ingentes ſunt querelæ, adeo ut jam dictitent ſperare nũc pauperes immunitatem paullatim ab Inquiſitionibus poſſe, cum omnia exhauſta ſint. V. Si quis tantæ auctoritatis impetuoſior fortè ſit, jam ter tanto nocentius id erit, quam ſi idem aut major impe-

tus cum minore authoritate in alio conjunctus esset.

CAUTEL. II. Nihil autem aq. curandum, quam ut judices ac Inquisitores ij sint qui juxta dictamen non solum legum, sed etiam naturalis rationis, dum res non apertè manibus tenetur pro reo seu accusato potius quam contra eum inclinent.

Incredibiliter hic passim peccatur: neque capio quî jam salvæ esse possint ullæ æquitatis leges cum plerique omnes sic contra jam captas delæviant, ut quicquid quoquemodo eis adversum sit, quisquis qualitercunq; in eas incurrat id validum ac rectum sit. Tum autem quicquid eis favere possit, quisquis qualitercunq; pro eorum innocentia testanda argumenta afferre velit, atq; ipsi etiam pro se loqui id vanum incassumq; sit, ac penitus explodatur: tanquam inculpari quivis exculpari nemo possit. Itaq; id agere videntur iniqui homines ut per fas & nefas reos faciant quos ceperint, cum id potuerint gaudēt ac triumphant, si non potuerint, sed contra innocentia cujuspiam in apertum evolârit, tum vero frontem contrahunt, mussant

inter

inter ſeſe, murmurant, indignantur, concoquere non poſſunt, cum gaudere potius oporteret. Quæ hęc ratio æquitatis eſt? Et ubi oculi Principũ ut hæc non videant? aut ſi vident ac norunt, ubi conſcientia ut his talibus gladium committant? Inſero quod nuper audiebam. *Proponebam punctum hoc viro cuidam magno, hortabarq́ ut ſedatè & cogitatè cauſas intricatas excuteret, ac non minus qui defendi reus quam accuſari poſſet, attentionem ſuam applicaret, nec pronior adeo ad capiendum eſſet, quam ad dimittẽdum, ut primum ſeſe quiſque legitimè vel antè vel per torturam purgaſſet. Reſpondebat ille, ſe verò nimisquam à Principe ſuo, ut acerrimè procederetur, urgeri, non eſſe monitionum & mandatorum finem, vocari ſe pœnè etiam in ſuſpicionem criminis, ni rem ſtrenuè procuret; itaq; quid poſſet?* Steti ego attonitus atq; hæc mecum: Itane hæc Principis ullius Germani mens eſſe poteſt, ut perinde ſit quam ritè procedatur, dum ſtrenuè procedatur non credo ſanè ac ſcio mentem non eſſe. Imo ſi mens quoq; ſit: an tamen illiusmodi miniſtros Principes Germani & Germanos quidem habent, qui vel contra conſcientiã procedere ſuſtineant,

ne non

ne non principi satisfiat? Ego verò si sim Princeps, confidere non possim eos mihi futuros fideles, qui conscientiæ sibi suæ fideliores non sunt, atq; excipere disertè non audent, se quantumcunq; mandatis urgeantur aliter tamen quam coram Deo in conscientiis suis tueri se possint non esse processuros. Quicquid sit valde metuo, ne in magno Germaniæ tractu vix liceat unum aliquem Judicem seu inquisitorem nominare, qui sic laboret reperire aliquem innocentem quam nocentem, quiq; sic tueatur repertam innocentia, quam tuetur confessionem quantumvis periculosissimis quæstionibus extortam. Faxit Deus ut fallar. quod si autem non fallar, argumentum id habeo insolubile, quo me semper hactenus convinco, rem iniquè geri & Magistratus in conscientia tutos non esse.

CAVTELA III. Removeantur ea omnia, quæ putarentur Inquisitores aut Iudices posse depravare, ne occasio furem faciat, quod dici solet ut V.G. stipendium ijs certum assignetur, non autem in singula capita puniendorum.

Nam præterquam quod id turpe & carnifici proprium ac proinde à constitutione Carolina articulo 205. merito explo-

ſum eſt, anſam quoq; dare poteſt injuſtitiæ ut plures eſſe cupiant nocentes quam pauciores.

Ne principibus quidem ſuadeam, ut reorum bona confiſcent, neſcio quid & hic periculi aut materiæ ſermonum: jactari enim jam tum paſſim has vulgi voces audimus: expeditiſſimum quietiſſimumq; eſſe diteſcendi modum, quē e buſtis liceat parare: non abs re fore ſi à pagis ad oppida in familias ditiorum magiæ ſuſpicio traduci poſſit: ædificare cœpiſſe Inquiſitores nonnullos & augere ſtatum: poſſe etiam eodem compendio agros & villas meditari ac ſimilia complura quæ etſi non neſcio petulanter magis quàm verè interdum effundi, præſtat tamen qualibuscunque his dicteriis occaſionem omnem præſcindere. Præſumi certè non poteſt incorruptam eſſe juſtitiam Inquiſitoris illius, qui ubi per ſuos mirè paſſim Rusticorum animos in ſagas exacuit, tum autem ab eis acceſſitus venturum ſe & exuſturum has peſtes reſpondit, præmittit exactores quoſdam qui oſtiatim ei collectam aliquā non parum liberalem cogant, quo velut invitamento ſubarrhetur, ſic enim appellant.

Hac

Hac collecta accepta ubi venit, & deinde actum unum atq; alterum celebravit, ampliusq; vulgi animos extumefecit narratione facinorum, & ulteriorum machinationum quas jam exustæ confessæ fuerint, simulat abitum, & hunc interim studiosè curat per prædictos exactores suos impediri, ac novam aliquam collectam suaderi, quæ adhuc retineatur, ad reliqua quoque zizania extirpanda. Donec tandem sic tolerabiliter emuncto pago alio se confert & eadem industria se implet. Mihi sanè publica quædam hæc videntur tributa esse; quæ miror vel quod Principes suis Inquisitoribus, vel quod magnus Cæsar Principibus permittat: præsertim cum experiamur non parum hinc nutriri dicacitatem vulgi, ut si qui in solenibus illis collectis vel paullo amplius contulerint, vel minus, utriq; à maledicis notentur: hi quod nolint promoveri justitiam, quia fortè vel sibi timent vel suis; illi quod occurrere sua liberalitate velint ne putentur esse quod forte sunt.

CAVTELA IV. Quoniam difficulter haberi possunt personæ Iudiciales idoneæ quales ante descripsimus bene doctos probos &c. quin imò etsi

possent

possent, nihilominus timenda esset nimia Iudiciorum diversitas, & processuum inæqualitas: quæ & scandalum parere & Remp. turbare potest: Quoniam etiam circa crimen hoc novæ indies oriuntur difficultates, ante hac non ita ventilatæ sicut constitutio Criminalis Carolina non sufficiat, optandum esset ut à sacra Cæsarea Majestate constitutio nova Criminalis toto imperio observanda decerneretur, in qua abundè de omnibus ad hoc crimen spectantibus sic cautum esset, ut quam paucissima Iudicum arbitrio ac discretioni relinquerentur.

CAVTELA V. Quia verò sua Majestas gravissimis aliis Imperij negotiis ac bellis impeditur non abs re erit, imo plane necessarium ac conscientiis principum, eorumq; quos ipsi monitores habent, seu habere debent, planè incumbens, ut interea si qui principes in sagas generalem inquisitionem instituere voluerint, ij antequam tam arduum negotium aggrediantur certam ac peculiarem aliquam praxin criminalem confici jubeant, quam judicibus suis omnibus imo & confessariis qui Sagarum conscientiis præponentur, diligenter legendam, & accuratè observandam præscribant. Hujusmodi Praxin valde quoque à Principibus desiderat, tanquam ad-

modum

modum necessariam Delrius *lib.* 5. *inquisit. append.* 2. *q.* 41. & Tannerus *de Iustic. disp.* 4. *Quæ.* 5. *dub.* 3. *num.* 81. multiq; alij hodierno tempore viri docti & religiosi qui negotium hoc sagarum accuratius ac penitius considerant, Estque tanto amplius necessaria quod nunc hodiè quæ praxis multorum viget, est iniqua: contra quam si persæpe viri docti nonnulla reprehendant, atq; ex legibus seu ratione seu utroq; apertè convincant, male & iniquè geri, non aliud tamen impetrant, quam quod audiant ridiculã & imperitam Judicum responsionem?

Hæc hodie est Praxis. quod si igitur ex Praxi Jus & æquitas pendet, ea fiat Capitalium rerum communis Praxis necesse est ad quam eruditi quoque & intelligentes ac sollicitæ conscientiæ viri non inertes solum illi, & discursuum rudes possint provocare.

CAVTELA VI. Ad conficiendam porro hujusmodi constitutionem seu Praxin Criminalem, non solum Iurisperitorum sed etiam Theologorum ac medicorum Iudicium ac lima accedat, multa ex hoc nostro commentario suggerentur, quæ servire poterunt: tum ubi confecta fuerit, primum

mum Academiis aliquot examinanda ac disputanda offeratur: post ad Iudices mittatur in effectum deducenda, cum monitione, ut si quid intra anni spatium occurrat, vel novæ vel nondum exhaustæ difficultatis, aut quid simile, quod addendum, detrahendum, mutandum videatur, id omnino significent, quo ulterius discuti ac reliquis addi, vel detrahi possit. Ita fiet, ut post tam accuratam limam perfectum aliquid proferatur: sperandumq; erit, ut quando eam quæ in nobis est, curam ac diligentiã fecerimus, tunc Deus opt. max. provisurus sit, ne qua nostra cum culpa sanguine innocenti tribunal spargamus. Alioqui nisi aliter quam adhuc hodie passim fieri video procedatur, omniq; studio de oportunis remediis provideatur, nequeo salva conscientia ulli principũ suadere aliud, quam ut si cœpit abrumpat, si non cœpit abstineat, propter manifestam non paucorum innocentium cladem, quorum utiq; sanguis clamore non vacat. Atq; id ego nuper responsum dedi, cum super hac re rogatus essem: qui aliter consulunt, vel ignorant quid geratur, vel ipsi gerunt, quæ queror, & inferius hinc inde querar. Non

abs re nuper visus est loqui, qui existima-bat non alia ratione corrigi errores poss publicos, ac æquitatem constitui, quam s supplicatio demum fieret, ad summam Ju sticiæ aram id est pientissimum German Patrem Ferdinandum II. ut is magistrat bus tantisper quietem indiceret, dum d ratione sua procedendi, clarius docere ac si qui essent interea, qui queri vellen id nemini esset fraudi.

CAVTELA VII. Quoniam vero plur mi existimant, impunitatem Iudicum non pa vam esse causam, cur conscientiæ pleriq; laxæ sin curabit Princeps de eorum delictis fieri certior, sicubi exerraverint, severè in eos animadvert ut V.C. si contigerit sine sufficientibus Indic quampiam tormētis subjecisse eum coget ut jux communem Iuris & rectæ rationis ordinem p sonæ læsæ exactè satisfaciat. Ita fiet ut cum inte xerint, impunè sibi negligentibus & laxis non licere, eam rebus suis curam ac sollicitudin commodaturi sint, quæ metum nobis ejus de hactenus loquimur, periculi vel tollat vel imm nuat. Remedium id & præsentissimum rit, & infinitis miserorum hominum sus riis exoptatum. Sed quis Principum a

plec

plectetur? aut potius quis Principibus exponet? arguebat me quidam nuper, atq; irrisoriè taxabat, quid mihi hac ſuper re in mentem veniret, quod vel id à longè ſpe aliqua præcipere auderem, futurum quempiam, qui in ſimiles ſuorum Inquiſitorum errores juberet inquiri. Neſcio an ita ſit, ſi eſt autem, culpanda certè hæc ſummorum Magiſtratuum incuria eſt. Inſero quod nuper in hanc rem contigit. *Viri duo nobiles quos nominare poſſum, diverſis Principibus data venia loquendi ſic ſerio de Inquiſitoribus quibusdam contra ſagas deſtinatis pronunciarunt: daretur modo ipſis comiſſio, ſe in Inquiſitores eos e veſtigio iysdem plane indiciis ac tormentis quibus ipſi hactenus in alios ſolerent, proceſſuros, & ni ſic continuò eos maleficij manifeſtè confeſſos flammis reos ſtatuerent, tum verò ſe id ſuismet capitibus luituros.* Eandem ego conditionem accipio, palamq; profiteor, dum ſolum acta publica, quæ nunc tamen non fideliter curantur, pervoluere mihi liceat, paſſim omnia erroribus plena oſtenſurum. Sed hæc quorſum? audierunt iſta Principes & tacuerunt: audiunt eorum cõfeſſarij & tacent. Nam quid fiet? Deus iſta

non videt ſcilicet nec gemitus innocẽtum attendit.

Dubium XVII.

An captis in cauſa Magiæ permittenda defenſio ſit & advocatus concedendus.

PUdet me quæſtionis, ſed iniquitas noſtrorum temporum pudorem detergit: exiſtimant imperiti [imo malitioſi & iniqui, cum tam imperitus vix quisquam eſſe poſſit] quia Crimen hoc Sagarum exceptum ſit, omnem prorſus defenſionem præſcindi oportere. Sed quid ſit ſentiendum duplici Reſponſione breviter explicabo. Itaq;

RESPONDEO. I. Cum liquidum eſt in crimine Excepto reijcitur defenſio & negatur advocatus ex jure communi juxta cap. finale de Hæreticis in 6. & legem quisquis §. denique C. ad legem Juliam. & leg. per omnes. C. de defenſione civitatum. *Itaque quod ſi captiva quæpiam crimen quidem de ſe non negat, ſed crimi-*

mine admisso defendere illud cupit, id est, excusare, *ut verbi causa obtendendo artem esse liberalem, vel à Dæmone se deceptam, coactam &c. potest ei negari defensio & advocatus.* Ratio est: *quia excusationes hujusmodi frivolæ sunt ac proinde explodi possunt nec audiri, præsertim cum jam sat excussa & definita sit hujus criminis atrocitas à communi Doctorum consensu. Sed hic difficultas non est, nec de hoc casu proposita quæstio procedit. Itaq;*

RESPONDEO II. Cum non plene & plane constat de crimine : admittenda defensio est, & advocatus concedendus ex sententia communi ut Vide apud Julium Clarum §. hæres num. 16. & Farinacium quæst. 39. num. 59. & 167. *quod etiam servandum in criminibus Exceptis, ut bene sentiunt Autores citati à Delrio, & post eum à Tannero* de Justitia disp. 4. q.5. dub.3. num. 76. *nimirum Doctores Ingolstadienses, Friburgenses, Patavini, Bononienses, Autores Mallei Eimericus, Penna, Humbertus, Simancha, Bossius, Rolandus &c. Sed quid Autores adducimus, aut sententiam communem vocamus, quasi auctoritate quæstio cernenda sit? est enim id planè Iuris naturalis (ut nemo hominum negare volet, qui ra-*

 tione

tione fungatur) ut defendere te possis cum de culpa non es convictus. Itaq; quod si capta quæpiam crimen quidem non excusare, sed à se illud amoliri vult, negans se eo scelere teneri de quo quæritur an teneatur, permitti debet integerrima sui defensio, & concedi advocatus, quem optimum nancisci potest. Imo tantum abest, ut negari hæc ei debeant, eo quod crimen Exceptum sit, ut etiam ob eam ipsam causam tanto promptius concedi debeant, imo merito obtrudi. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Ridiculum est clamare crimen Magiæ Exceptum esse, antequam constet captivam ejus ream esse. Nam esto sit exceptum, sit atrox, sit funestum, sit quantumcunq; volet, quid tum postea si persona capta eo se teneri negat. Quod si crimen id ipsa habet, tum vero age dic exceptum esse, ac procede ut in exceptis licet; sed id deniq; nunc est adhuc in quæstione an eo crimine ipsa sit alligata? Ridiculè igitur magnitudo criminis objicitur.

RAT. II. Naturalis juris est, ut nemini negetur justa & integra sui defensio, quam optima ea haberi potest: adeoq; ut qui per se nequit per alium se defendat qui maxime I

me idoneus videatur: quæ autem juris naturalis sunt æque in exceptis ac non exceptis observari debent, ut supra dictum est, frustra igitur exceptionem prætendimus, cum à jure naturali & rectæ rationis dictamine exceptio non detur.

RATIO III. Si autem ut jam dixi, naturalis juris est, ut nemini negetur justa sui defensio, tanto utique minus negari oportebit, quanto major erit sui defendendi necessitas, & quanto majus erit malum illud, contra quod se quisq; defendit. Verbi causa, si concessum est à jure naturæ ut prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Unde sequitur, ut si jus nactus sum à natura defendendi me & purgandi à Crimine minori, multo maximè jus habeam me defendendi & purgandi à Crimine majore, ac præsertim tam atroci quam est Magiæ. Imo sequitur, ut quo grandius & majus atq; crimen, quod mihi intentatur, & me repellere habeo, eo etiam melior & magis idonea concedi debeat defendendi ratio, per meliores & aptiores quosq; ad-

vocatos. qui proinde ex vi juris naturalis negari non poterunt.

RATIO IV. Idem plane præter jus naturale requirit charitas Christiana: quæ quidem cum ejus sit naturæ, ut non modo non impediat ne te defendas sed & potius juvare velit, atq; arma quo id tanto possis melius subministrare cupiat, utiq; & hoc aget ut quo major vis ac malum est, quod à cervicibus tuis depellere satagis, eo quoque & impediat minus, & juvet promptius atq; arma celerius, eaq; meliora in manus obtrudat. Ex quibus omnibus sequitur, quod probare intendebant, non modo non negari posse, in crimine excepto, quam optimam integerrimamq; sui defensionem, verum etiam hanc multo magis quam in crimine non excepto concedi oportere, ac qui secus faxit violati juris naturalis & charitatis Christianæ in re maximi momenti adstringi, proindèq; peccati mortalis reum constitui. Poteſtne vero quisquam Principum consiliarius tam esse simplex ut nesciat, aut tam incurius ut non moneat? Jam enim Inquisitores quosdam optimorum & laudatissimorum Principum

esse

esse scimus, qui non modo Pontificiam Bullam Cœnæ, atq; excommunicationes contemnunt, dum sine speciali sedis Apostolicæ licentia in Personas Ecclesiasticas manus injiciunt, sed id audent quoque ex indiciis quæ nec puer quispiam à Grammaticâ suâ abreptus non irrideat; & ne insuper via optima defendant plane cavent. Atq; hic scilicet est justitiæ zelus ut cum authoritate iniqui simus & libertatis omnis Ecclesiasticę quam vel maxime tueri nos oportebat eversores. Quod si autem viris Ecclesiasticis sic indigne defensionis via obstruitur, & quicquid agant per fas & nefas nocentes debent esse, quid jam aliæ viles animæ sperare habent! Mirantur multi Ecclesiasticum ordinem hæc non conqueri ubi oportebat.

Rat. V. Imò ut clarius pateat absurditas & imperitia imo malitia eorum, qui in crimine excepto seu atroci negandum censent advocatum quem in aliis concedunt, audiat me lector qua ratione procedant, nam ita res habet:

Accusat me quispiam commissi furti: magna hæc macula est meæ famæ; conce-

dunt mox igitur periti illi & boni, ut me defendam ac maculam eluam, & ſi ipſe commodè nequeam, advocatum eligam, qui pro me præſtet.

II. Accuſat me alius commiſſi adulterij: major hæc macula eſt; adhuc igitur concedunt ut hanc quoq; notam eluam.

III. Accuſat tertius commiſſi veneficij: turpiſſima & maxima hæc macula eſt; mox igitur prohibent ne me defendam nec eluam, & rationem addunt: maculam enim hanc turpiſſimam eſſe, crimen atrociſſimum, funeſtiſſimum, non igitur elui debere.

Quis non ingemiſcat ad hanc rationem tam præclaram! quippè quæ omninò contrarium evincat, ut quoniam crimen maximum eſt quod imputatur, maxima macula quæ aſpergitur, tanto amplius majore ſtudio, melioribusq; mediis ne meæ famæ adhæreſcat providere debeam. Pudet me Germaniæ cum non melius in re tanti momẽti argumẽtari novimus. Quid dicent aliæ nationes, quæ jam tam ſimplicitatem noſtram ridere ſolitæ ſunt? indigna res ſane quam nec infantes probare

velint

velint, ut ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis utramq; solvis. Insero hic quod mihi nuper vir clarissimus narravit, & ipse multorum annorum Judex. *Princeps quidam quem nominare non attinet, in sagas acriter aliquot annos animadverterat; Incidit ut & religiosus quispiam caperetur; Movit ordo se & defensioni petivit locum, sed hunc penitus negabat Princeps, rogat tamen Iudicem, quem dixi quid ipsi videretur? qui cum responderet, omninò concedi oportere, perscribit rem ad Academiam quandam Germaniæ, à qua idem affertur responsum. Indignatus Princeps; si sic, inquit, concedenda omnibus defensio fuit, quam nos multos ignitur innocentes hactenus perdidimus!*

Euge bene! & quam multos hactenus alij quoque ex eodem capite innocentes perdiderunt, atq; indies adhuc perdunt! Deus numerum sane signat, & in judicium suo tempore producet. Caveant magistratus, ne dum ardere se putant justitiæ zelo id agant ut ardeant in alterius vitæ flammis. Loqui hoc viri docti & prudentes debebant etiam in conspectu regum & non confundi, quia veritas est. Nihilominus

prædi-

prædictus Princeps procedi simpliciter volebat cum sic instaret, quod ni fieret, damnaret hactenus à se factos processus: donec tandem non nemo commotum animum hac voce sedavit: Non ideo peccandum ulterius videri si hactenus peccatum sit: neque unquam delictum prius, posteriore posse corrigi, sed augeri.

DUBIUM XVIII.

Quæ Corollaria ex proxime dictis colligantur.

RESPONDEO. *Colliguntur hæc, quæ etsi inter legendum ipsa satis in animum lectoris influere poterant, nihilominus quo certius eum stringant ita ordine dispono.*

COROL. I. *Iniquum est ijs quæ defendere se volunt, quod Sagæ non sint, negare advocatum.*

COROL. II. *Et quidem optimum, ac si quem ipsæ velint.*

COROL. III. *Ac siquidem id ipsæ nesciant, aut non cogitent, non monere de hoc suo jure, ac sincere instruere.*

COROL. IV. *Iuvari potius debet ad defensionem & omnia necessaria concedi quam quovis modo impediri.*

COR. 5.

COROL. V. Gaudendum etiam est non contrahendum supercilium, si ea emergant quæ captarum innocentiam ostendant.

COROL. VI Quo gravius est crimen illud, cujus quispiam arcessitur, eo gravius peccat is, qui defensionem ei præcludit. Itaq; in crimine Magiæ peccat gravißimè.

COROL. VII. Cum in carcerem reæ veniunt concedendi sunt dies aliquot, quibus se recolligant ac meditentur, quo se optimo modo defendant: Iniquum autem est in continenti statim ut captæ fuerint ad tormenta rapere. Ratio est nam alioqui sic subito tanta status mutatione consternatæ, non sat præsentes sibi & paratæ erunt ad integerrimam atq; optimam sui defensionem: quam tamen uti vidimus, & jus naturæ & recta ratio omnino eis salvam vult constare.

COROL. VIII. Necessario danda est reis copia indiciorũ quæ contra eos allata sunt: si n. advocatus & defensio concedenda sunt, non apparet quomodo ea negari poßit. Vt vide latius apud Tannerum de Iustitia disp. 4. q. 5. Dub. 3. num. 73. Vnde contrariam quorundam locorum praxin malè probat alicubi Delrius: ubi tamen nota ex malleo Sprengeri parte 3. nomina testium contra reas testi-

testificantium, non esse eis edenda nec eorum advocatis, quando propter personarum potentiam imminere posset testibus aliquod periculum: quod si nullum sit periculum, ea esse edenda sicut in aliis causis regulariter.

COROL. IX. Non est aditus ad carcerem ijs præcludendus quorum opera uti cupiunt ad defensionem: quod habetur quoq; in constitutione Carolina art. 4. *Vnde semper judicavi iniquissimos esse, qui id cavent ne doctior quispiam quem rei expetunt, ad eos accedat, timentes ne eis argumenta suggerat ad removendum crimen; cum sane si quis innocens ostendi posset, id magnopere optandum esset. Nuper quidam Sacerdos cum Iudicibus tacite & secreto ex protocollo demonstrasset iniquè contra quasdam processum esse: non aliter monitioni dedere, locum, quam quod illas capite plexuerunt, hunc autem ne ad ullas deinde custodias admitteretur sanciverunt: imo nunc audio id pluribus contigisse.*

COROL. X. Iudicis ipsius est providere ne Advocati captivis desint.

COROL. 11. Inepti sunt advocati, qui operam suam in his causis Sagarum accommodare nolunt, quiq; alios ne id faciant absterrent. Imo corrigo me, nam bene faciunt: Vae enim qui in his

his causis advocare velint, transferent enim hoc ipso in se litem, ut jam supra monui, quasi nec ipsi forte ejus artis sint exsortes. Vah quæ temporum libertas! advocare aliquis audet? jam suspectus est. Imo plus dico suspectus est, aut saltem exosus etiam is, qui solum judices amicissime hac super re monere audet. Quæ causa est quod commentarium hunc monitorium iam dudum à me conscriptum typis non evulgo, sed amicis tantum pauculis manuscriptum communico suppresso nomine. Terret me exemplum religiosissimi Theologi Tanneri qui non paucos in se concitavit verissimo ac prudentissimo suo commentario.

COROL. XII. Potest reus appellare à Decreto torturæ: quod & probat textus in l. 2. C. de Appell. recip. & sentiunt communiter Doctores Bartolus, Baldus, Marsilius, Cotta, Follerus, Gomez, Prosper Caravita, Brung & alij citati à Farinacio q. 38. n. 10.

COROL. XIII. Si Iudex non obstante hac appellatione, ad torturam processerit, & ob id à reo confessionem extorserit, talis confessio prorsus nulla est, & inefficax ad condemnationem ut sentiunt ijdem apud Farrinacium ibidem num. 17. & 22.

COROL. XIV. Reus etsi legitimis indi-

ciis

diciis torturæ adjudicatus, non tamen debet torturæ subijci, si in contrarium alia habeantur indicia innocentiæ quæ æque probent innocentiam ac ista priora culpam: nam una præsumptio merito sine tollit alteram ut vide apud Menochium de præsumpt. l. 1. q. 29. & 30. *& Mascard.* de probat. l. 3. conclus. 1224. n. 4. & seqq. *Et quando duæ invicem contrariæ præsumptiones concurrunt videlicet delicti & innocentiæ semper præferenda est præsumptio exclusiva delicti inquit Farinacius* q. 38. num. 112. *quod verum quoque esse ait ex communi sententia doctorum quos multos citat, etiam si indicia pro reo allata inferiora paullo essent quam quæ contra eundem allata sunt; quæ obsecro quis hodie observat? quis attendit an observentur? miror verò quæ eorum sit conscientia qui Principum conscientiis non melius consulunt; sed tacent.*

COROL. XV. Iniquissimi sunt qui cum simulent se reis defensionem concedere nil minus agunt. Igitur ut discant Principes quid apud quosdam eorum inquisitores significent illæ phrases cum dicunt se omnino concedere reis defensioni locum, auditam esse Grajæ defensionem sed non substitisse &c. ut discant item ex quibus causis torturam reis decernant, sciant sic nonnullibi procedi: Vo-

di: Vocat ad se Inquisitor captivam: ait non ignorare eam ob quam causam capta sit, hæc atque ista contra eam indicia produci: purget se igitur & respondeat. Ubi respondit; tum etsi singula, ut ipse sæpissime expertus sum, accuratissime diluerit, sic ut replicari nec tantillum possit, tangaturque manibus accusationis totius futilitas, nihilominus nulla amplius responsionis discussione facta, nec subjuncto verbo, quasi in ventos mulier locuta sit, aut saxo narravit fabulam, hoc solum ei dicitur, ut in carcerem redeat, & melius apud se perpendat an in negatione velit persistere; fore ut post horas aliquot revocetur. Dum ea ad carcerem redit, scribitur in Protocollo ream hanc rogatam in negatione persistere: decerniturque ut igitur torqueatur.

Cum deinde revocata est, hæc tantum audit: stitimus te hodie coram nobis & negasti, concessimusque tempus ut melius perpenderes & à pervicacia respirares. Quid agis igitur? an adhuc persistis & negas? quod si negare pergis ecce tibi protocollum: factum est contra te decretum Tortuale, *sic enim loquuntur: post quæ verba si adhuc negat, ducitur ad torturam nec quæ attulit ad indiciorum purgationem vel tantilla eorum fit mentio, quasi ea omnia solo silentio retusa sint,*

ac tantundem plane fuerit seu defenderit te mulier seu oscitarit.

Quorsum igitur audita mulier est? quorsum se purgare jussa, si purgari nihil unquam potest? nam quæ illa unquam ibi fuit quæ quantumcunque se purgarit, rapta tamen ad torturam non sit? testor autem DEUM tam accuratas me sæpe audivisse purgationes, ut qui ad disputationes scholasticas inassuetus non plane sum, non invenerim quid difficultatis fuerit relictum, quod non exhaustum sit: Idem & alios novi qui jurati affirmare audent viri docti. Soli principes sunt, qui ne ista nesciant sed longe aliter informentur nescio qua divina punitione fit. Itaque quæ indicia Inquisitores contra reas habent diligenter in actis perscribuntur; quod autem pleraque & probata plene non sint, & si plene probata sint, quod rarum est quid contra ea responsum sit, & quo pacto accurate detersa ne verbulo memoratur. Ut sane omnibus bene perpensis quæ & dixi & dicturus deinceps sum, non possim non metuere ne magistratus illi qui hodie in Sagas inquiri jubent, cum tam periculose inquiratur, damnationem sibi accersant.

COROL. XVI. Necesse est quod ex proxime dictis sequitur errare gravissime Inquisitores etiamsi ex allegatis & probatis procedant: quod

oppi-

oppido notare debent, Principes & Doctores quos illi consulũt, nam passim hic impingitur ex phrasium ignoratione. Nam multi hodie Iudices indicia plurima probata legitime non habẽt, & tamen cum ex his processerint ajunt se procedere secundum allegata & probata: necesse est igitur inique procedi etsi ex allegatis & probatis procedatur; quia tantundem est dicere allegata & probata, quam allegata & non probata sed refutata: hæc verborum eorum significatio est. Quod ne videar invidiose comminisci, offero me ad probandum sub pœna à jure decreta in calumniatorem. Mirantur amici quidam mei cum hæc legunt, & quærunt an hæc igitur se ita habeant? id se credere non posse. quibus respondere soleo ignorare eos adhuc prima Principia in hac materia, ac me pigere operam sumere ut explicem, rogent DEVM ut excitet Principes qui veritatem scire velint, & phrases Inquisitorum intelligere.

COROL. XVII. Processus is nullus & irritus est in quo justa hujusmodi defensio reis negata sit. & tenetur Iudex cum suo Principe ad restitutionem, quod si consiliarij & Confessarij Principum non monent & recte instruunt; pariter omnes in culpa sunt, severe à DEO puniendi.

COROL. XVIII. Æquissimum est, ut si

Sacerdotes quoq; aliquos ex indiciis indignis capi contingat, ius saltem pro tanti ordinis & Ecclesiæ Catholicæ respectu dies aliquot aut saltem unicum in carcere instrumenta scriptoria concedantur: ut liceat supplicationem aliquã brevem aut apologiã ad suum Principem aut Divũ Cæsarem concipere. Poteſtne minus quid, & justius ab ijs peti? Ego vero existimo ne quidem inter barbaros gentiles hanc tam exiguam veniam negatum iri morituris sacrificulis idolorum.

COROL. XIX. Nec iniqua quoq; postulatio est, ut sub extremum vitæ eo liceat uti confessario; quam ipsi sibi delegerint non quem Iudices obtruserint. Indigna res mihi visa est ne sacerdoti quidem eam confitendi libertatem nuper esse concessam.

COROL. XX. Vt nec & ista iniqua petitio est, ut si forte contingat integerrimæ semper vitæ & famæ sacerdotem inique & malevole circumventum & captum, miraculose ex vinculis & carcere expediri, liceat ei in Imperio Germanico Apologiam suam typis excudere, & qualiter secum actum sit eatenus explicare, ut nisi omnia per legitimos testes probare possit quæ afferat, sistat se Sacratissimo Cæsari; iterum in carcerem & mortem rectà profecturus.

Dub

DUBIUM XIX.

An de captis nomine Veneficij mox præsumendum sit eas necessario reas esse?

STulta quæstio videtur; & esset sane, ni quorundam quod nollem dicere liceret, Sacerdotum seu simplicitas seu zelus, (ego inscitiam, imprudentiam, & defectum judicij interpretari soleo) quærendi necessitatem mihi imponeret. Audio enim esse qui cum carceres invisunt, ita afflictissimas custodias adoriuntur, instant, urgent, vexant & ad fatendum crimen sollicitant, ut iudicari aliud non possit, quam quod plane apud animum suum obfirmatum habeant, nullam penitus earum innocentem esse posse.

Interim quicquid se miseræ illæ plangant, quicquid loqui, explicare causam deducere fundamenta suæ infamationis

paratæ sint quicquid postulent audiri saltem, ac velut cum homine spirituali confidentius sine arbitris conferre, consilium rogare, consolationem aliquam in multiplicibus molestiis accipere, & quæ similia afflicti homines desiderare solent, non inveniunt nisi statuas surdas, & hoc unicum animatas, quod perpetuo eis veneficij crimen in oculos impingant, ac tanquam omnino reas non sat honestis titulis exornent: vocitant enim obstinatas, pervicaces, putidas meretrices, obsessas, diabolicæ frontis, mutos bufones, mancipia gehennæ &c.

Quo accedit quod ijdem apud Iudices, custodes carcerum, lictores, aliosve nihil aliud ingeminent quam perpetuas instigationes ad acriter eas examinandas & torquendas: hanc & illam singulariter videri pertinacem, non esse dubium ullum quin Dæmon earum fauces obsi-

deat,

deat, aspectu esse diabolico, non dubitare se vitam interponere quin verè sagæ sint, & quæ aliæ sunt id genus voces intemperanter jactatæ; sicut etiam auditæ sint nonnunquam captivæ dixisse (imo quid nonnunquam? frequentissimæ hæ sunt plurimarum voces) malle se ipsum adeo Carnificem quam ejusmodi Sacerdotem admittere; plus eum sibi molestiæ una sua importunitate quam lictorem omnibus tormentis intulisse; nec modicum è contrario gavisæ sint judiciales personæ se talem denique esse nactos spiritualium præsidem, qui non modo castigaret ac formaret judiciorũ zelum sed & insigniter acueret. Sacerdotes tales ego aliquot & vidi & audivi, plures esse ex eo constat, quod audio Inquisitores, si qui alij sunt modesti & circumspecti, dictitare eos in rem suam non esse: tum vero quales descripsimus impetuosos & imperitos qui

præter ventum quo se jactent nihil habent stipendio vel eleemosyna mercari, aut esca saltē ac potione devincire. Quā circa rem ut mentem meam aperiam dicam ad propositam quæstionem quod res erit. Itaq;

RESPONDEO. De captis mox præsumere quasi simpliciter nocentes sint, ac proinde ea facere quæ jam dicta sunt à quibusdam Sacerdotibus fieri nimisquam intolerandum est. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Supra ostendi nonnullas innocentes de facto cum nocentibus interimi, non igitur omnes captæ continuo nocentes sunt, non igitur obstinatè id præsumendum, non igitur quasi sint oportunius urgendæ, & omni penitus audientia excludendæ: promant si quid volunt, spiritualis viri est auscultare & instruere ac seu nocentes sint, seu innocentes spirituali consolatione & auxilio omnibus adesse.

RATIO. II. Non esse certum quod ut quæq; capta est mox vere nocens sit, ipsi Judices præsupponunt. Ideo enim ad tormenta seu quæstiones procedunt, quia non-

nondum liquet, si liqueret, non liceret ad torturam ire ut infra dicam *dub.* 39.

Ratio III. Docent omnes Theologi & Jurisperiti cum res nondum liquet præsumendum in partem meliorem: id enim postulare legem charitatis & juris, prout ipsi fuse persequuntur. Unde cautè statuerunt Honorius & Theodosius AA. cum ajunt: *servari jubemus ut quicunque in discrimen capitis accersitur, non statim reus qui accusari potuit existimetur, ne subjectam innocentiam feriamus* lege 17. C. de accusationibus. Simplicitas est quorundam Idiotarum putare sic religiosa esse omnia acta & Judicia ut non sæpè publice graviter erretur: placent verba cujusdam commentatoris in Evangelia quæ hodie legebam circa vincula Joannis Baptistæ & sic habent: *non continuo malus est qui in publica vincula conjicitur ac detinetur, cum in his fuerint integerrimi sæpe viri propter falsas accusationes &c. Magistratus & hujus mundi principes sæpe numero sua abutuntur potentia* Sic ibi

Ratio IV. Non decet Sacerdotem nisi mansuetudo & mititas Christiana, quibus aperte repugnant omnia illa quæ ante

de imprudentibus quibusdam memorata ſunt, uti cuilibet ea examinanti facile apparebit: nolumus enim exaggerare, quæ potius à vulgi oculis tegi oportebat.

Ratio V. Eſto etiam vere nocentes ſint quas hujusmodi aliquis Sacerdos prędicta ratione exercet; id tamen ipſi non certo conſtat: quin imo ſi conſtaret, adhuc tamen ne ſic quidem importuna illa vexatio ſatis deceret aut conduceret ; redderentur potius obſtinatiores quam ſi benignitate & ſuavitate quadam agendi Eccleſiaſticis perſonis propriâ ad veritatem incitarentur; quâ ſi viâ ad agnitionem criminis perduci nequeunt, quid tum poſtea? patientia uſurpanda eſt; fecimus quod ſalvo decoro & conſciẽtia fieri potuit. Quanquam id inficias non eo cum benigniora media fruſtra tentata ſunt prodeſſe quoq; ſubinde & in quibusdam acerbiores increpationes; ſed ita tamen ut identidem ad paternam quandam facilitatem redeatur, qua id agere videamur ut ipſis ac ſaluti earum piè ſincereq; magna cum charitate conſulamus, non ut eas quaſi per vim reas facere velimus.

Rat. 6.

RAT. VI. Si vero innocens sit aliqua (ut sane multæ esse possunt) in quam monitor tam pertinacis imperitiæ incurrat, quid ei fiat proprius, quam ut in desperationem decidat, aut lethalem animi mœrorem? quippe quæ ab omnibus deserta quam aliquam adhuc in spirituali patre consolationis spem repertum iri existimaverat, ab hac etiam excidisse se animadvertat. Sane quidem, quæ suspiria, quos gemitus ea res nonnullis conciverit, non mentiar si mihi notum esse dicam. Videt Deus, & requiret, non ab iis solum qui hanc rem ipsi peccant, sed qui indiscretos ejusmodi in provinciam periculosam mittunt. Id quod hac de caussa moneo; quia nonnullibi observatum est, à quibusdam ordinibus religiosis eos sacerdotes in hanc rem expositos fuisse, qui vel à defectu judicij, vel importunitate agendi, vel persuasione scientiæ cum inscitia conjuncta, vel in his omnibus simul insignes domi suæ haberentur; ut necessum deinde fuerit ob hominum querelas alios peritiores & discretiores emittere.

RATIO VII. Verendum est ne cum

ita imprudenter cum reis agitur, multæ deinde committantur sacrilegæ confessiones, atq; animarum Salus in discrimen deducatur.

Narrabo quod de sacerdote quodam mihi constat, qui non multo pauciores quam ducentas Magiæ postulatas ad rogū comitaverat. Is eas incarcere auditurus cōfitētes, rogare solebat ante cōfessionē, nū etiā in ipsa de crimine illo cōfiteri vellent, prout in tortura apud Iudicem fecissent? se simpliciter non auditurum quæ se ream factura non esset. Itaq; si quæ ante confessionem non continuo promitterent, sed hærerent, & in genere solum dicerent, se in confessione veritatem dicturas, omnino à se repudiabat, cum addito: ut igitur more canum morerentur sine pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis. Vnde factum ut nulla non seu nocens esset seu innocens ni rursum subijci tormentis, aut instar canum ut dicebat mori vellet, cogeretur se ream in Sacramento facere, & sic plecti. Nuperrimè id clarissimus juris Doctor in mensa publica referebat in laudem ejus sacerdotis tanquam insigne eliciendæ veritatis stratagema. Ego autem admirandus ingenti cruce me signabam, & ingemiscebam: tanto amplius quod Doctor hic Inquisisitor esset in Sagarum

garum causis, cui is Sacerdos pro Sagarum confessario adjunctus erat. Itaq; stimulante curiositate ipse deinde carceres accessi, observaturus an sic esset: Dicere non expedit quæ tunc deprehendi.

Memini enim sententiæ quam alicubi Tannerus citat ex Ecclesiastæ Cap. 4.v.1. *Verti me ad alia & vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum auxilio destitutos. & laudavi magis mortuos quam viventes &, feliciorem utroq; judicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.* Porro stratagema hoc jam memoratum, sunt & religiosi quidam alij qui nuper imitari ausi sunt.

RAT. VIII. Nimis incauta dicta sunt, & minimè sacerdotem decent ultima illa quæ item memorabam: *hanc & illam singulariter videri pertinacem; non esse dubium ullum quin Dæmon earum fauces obsideat; aspectu esse Diabolico; non dubitare vitam interponere quin vere Sagæ sint.* Si de trivio quispiam sic loquatur reprehendi debeat; quanto magis Sacerdos, quem timere par est ne his ac similibus causa sit reis gravium tormentorum & mortis, ideoq; irregularitas censuram

ram incurrat? Quanquam quid irregularitas sit & quo modo contrahatur, imperiti hujusmodi non norunt: *Audiebam nuper de Sacerdote quodam, etiam, si diis placet, ut sibi videbatur, non parum docto, solere instigare iudices, ut has illas* (in particulari) *caperent, torquerent, tum & ne annis cæterorum quorundam puerorum parceretur monere; videri hunc & illum capacem esse supplicij; plecterentur sine scrupulo; non esse quod emendatio speraretur: juvare etiam strenue in complicibus expiscandis, quas & ipse in pugillares suos excipiebat; assistere item torturis, instruere, suggerere argumenta quibus culpam amplius deprehenderent, & similia complura, quæ iam pene exciderunt.* Quid hic autem de Irregularitate studuisse potuit? Unde mirum non erat si tam insignem adjutorem mire Inquisitores, ipsi æque periti, suspicerent & mirarentur tanquam hominem de cœlo sibi allapsum, qui ipsissimam agendi praxin solus combibisset ad omnium Theologorum speculantium invidiam Quæ hæc autem miseria & inscitia nostrorum temporum! aut quid juvet litteras vidisse si hic ignorantiæ est honos? legant Confessarij quæ infra quoq; dicam dub. 30. ubi eos instruo.

Quid de Tormentis seu quæstionibus sentiendum An periculum morale & frequens innocentibus inducant?

RESPONDEO. *Ea est ut plurimum conditio torturæ, ut cum ultro citroq; quæ id genus vidi, legi, & audivi apud me memoria pervolvo, decernere non possim aliud, quam quod frequens & morale periculum innocentibus inducat, & Germaniam nostram impleat sagis ac sceleribus inauditis: nec Germaniam solum sed quamcunq; aliam nationem qua idem experiri incipiat. Rationes istæ sunt.*

RAT. I. Tormenta passim usitata natura sua ingentia sunt, & dolores causant supra modum acerbos: hæc autem maximorum dolorum natura est, ut dum eos declinare liceat, non vereamur vel in ipsam mortem incurrere: periculum igitur est, ne non multæ, ut se cruciatib. equulei expediant, fateantur crimen quod non habent, ac quævis de se scelera mentiantur quæcunq; vel suggerunt quæsitores, vel ipsi rei ut fateantur meditati antea sunt.

RAT. II. Id adeo verum est ut robustissi-

mi

mi quidam qui gravissimorum scelerum causa in tormentis pependerant, sancte mihi affirmarint nullum tantum excogitari posse crimen, quod non promptissime sibi imposituri fuissent, si ejus confessione tantisper se tanto cruciatu excipere licuisset, quin imo antequam reduci se eodem paterentur potius in denas mortes rectis pedibus insilituros esse. Quod si inveniuntur alij qui discerpi potius quam silentium solvere in equuleo malint, (*ut de Ægyptiis memorat Ælianus in Historia varia Lib. 7. Cap. 8.*) ij & rari sanc hodie sunt & subinde non bonis artibus adversus omnem doloris sensum muniti: Unde non immerito *lex. 1. ff. De quæstionibus* Torturam appellat rem fragilem & periculosam sic enim loquitur: *Quæstioni fidem non semper nec tamen nunquam habendam constitutionib. declaratur: Etenim res est fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientiâ sive duritiâ tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas nullo modo possit.* Alij tantâ *sunt impatientiâ, ut quidvis mentiri quam pati tormenta velint. ita fit ut etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios*

commi-

comminentur. Hinc & Cicero in partitionibus: *Dolorem fugientes*, inquit, *multi in tormentis ementiti persæpe sunt, moriq; maluerunt falsum fatendo, quam inficiando dolere*, & idem pro Sylla non magis oratorie quam vere: *Quæstiones nobis servorum ac tormenta minitãtur, in quibus quamq̃ nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusq; tum animi tum corporis, regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, vt in tot rebus & angustiis nihil veritati loci relinquatur &c.*

RATIO III. Atque ut magis innotescat vel tormentorum magnitudo, vel impatientia nonnullorum, hoc exemplum esto: scient confessarij qui experientiam aliquam habent reperiri nonnullos qui ubi falso quospiam in tormentis detulêre, post autem in pœnitentiæ sacramento intelligunt non posse à peccatis absolvi, nisi quos falsâ accusatione in vitæ discrimen conjecêre rursus eripiant; excipere solere id se facere non posse, quod timeant ne si canant palinodiam, rursum in quæstiones repetantur: Ad quod si instet confessarius, nihilominus non posse innocentes in cul-

pâ relinqui ſub pœna damnationis; reperiundam aliquam eſſe viam qua delatæ juventur, reſpondere non raro; ſe verò quavis ratione innocentiæ eorum conſulere paratos eſſe, ſed ni aliter queant quam cum periculo redeundi in quæſtione non poſſe neque velle, ne quidem ſi de ſalute actum ſit. Ex quo igitur infero in hunc modum: ſi nonnullis ita gravis ac intolerabilis tortura eſt ut damnari potius quam torqueri ſuſtineant, quis neget prudenter & cum ratione credi poſſe quod diximus: nimirum torturas has non leve ſecum trahere periculum, ne ſi non ſerio occurrantur nocentum numerum inocentes exaggerent.

RATIO IV. Ego de me fateor tam minime tantis pœnis exhauriendis ſubſiſtere ut ſi in quæſtiones abriperer non dubitarem mox ipſo initio reum me cujuscunque maleficij ſtatuere & mortem potius quam tantos cruciatus amplecti: præſertim cum (ut ſuppono ex communiori Theologorum ſententia) non peccet mortaliter qui ſe reum facit vi tormentorum adactus. Idem audivi de ſe dicentes viros non paucos admodum religioſos & alioqui auda-

tiſſimæ

tissimæ constantiæ ac fortitudinis insignis; qui conscij sibi communis fragilitatis & acerbitatis hujuscemodi pœnarum non audebant de se nisi humana omnia promittere: ut sane imprudentiæ arcessi non debeam si metuere medicam ne ubi in imbelles fœminas quæstiones exercentur falsissimas confessiones exprimat torturæ vis, atq; ita in periculum & pœnas innocentes juxta ac nocentes vocentur.

RATIO. V. Auget vero periculum in negotio sagarum conditio ipsius sexus: quis nescit quam animal sit imbecillum mulier, quam impatiens dolorum, quam promptum lingua? quodsi ne viri quidem ut jam diximus etiam religiosi ita animo valent, quin mortem quam tormenta malint, quid de fragili illo sexu præsumendum erit?

RATIO VI. Auget item periculum quod levissimis ut mihi quidem videtur de causis, certe viro cordato indignis tortura decernatur, ut ex fama sola, aut ex denunciationibus, aut utroq; cum neutrum quicquam merito habere momenti debeat ut infra suo loco ostendam.

RATIO VII. Auget item periculum quod in crimine hoc sagarum acerbiora fere tormenta usurpantur quam in aliis, quodq; ut his diebus audiebam nonnullibi leviora putant esse quæ hactenus in usu sunt, proindeq; nova cogitant: quod tamen nec in atrocissimis debere fieri docet Farinacius *lib.1. Tit. 5. q. 38. num. 57.* ex communi sententia: Est enim res digna Phalaride quopiam aut Perillo non homine Christiano ut rectissimè notat Petrus Gregorius Tolosanus *synt. lib. 48. Cap. 12. num. 25.* & Julius Clarus *lib. 5.* Brunus & alij. Nam si quæ hactenus servamus adeo periculosa sunt ut dixi, quid fiet si sævitiam novis commentis intendimus? Et tamen hodie Magistratus etiam Ecclesiastici hæc suis officialibus permittunt.

RAT. XII. Auget item periculum q; non solum ut jam dixi acerbiora fere tormenta in hoc crimine usurpãtur; sed q; præterea quantumcunq; hic excedatur seu in modo seu tempore, nemo tamen sibi ullum faciat conscientiæ scrupulum. Ut mirum sit in omni alio peccatorum genere esse qui se accusent in foro pœnitentiæ, sed hic

plane

plane esse neminem vel pœnitentium qui accuset, vel confessorum qui roget: cum tamen annexa hic sit restitutionis & satisfactionis obligatio. Itaq; mihi constat enormioribus torturis multos esse mortuos, multos etiam in omnem vitam inutiles redditos, multos ita laniatos & scissos ut cum capite plectendi essent non ausus fuerit lictor pro more humeros nudare ne crudeli spectaculo populum concitaret: quosdam in ipsa ad huc ad supplicium via expediri debuisse ne antequam pervenirent mortui conciderent: &c. Nemo tamen adhuc erit qui conscientiam pacatissimam non gerat, aut tantillum se existimet in conscientia ad satisfactionem teneri.

Jam ut dicam de tempore sane quidem gravissimus est torturæ dolor si vel dimidium quadrantẽ imo hunc dimidiũ solum duret; quid erit si per quadrantem? quid si per duos quadrantes? quid si per horam? Ac licet proinde Paulus III. Pontifex in Bulla quadam quæ continetur in Bullario. 1. *Parte. folio* 471. prohibuerit, reum detineri in Tortura per longum spatium ut unius

horæ: nunc tamen mi issimi Judices (nam de severiorib. ne loqui quidem lubet) tam minime hic peccare hodie timent, vt ad horam unam vel duas dimidias torquere plane solenne fecerint, adeo ut insufficiens nominetur quæ id tempus non expleverit. ut infra dicam *Dub.* 23.

Quis hic subsistet? quis non mori malit, & vel sexcentis mendaciis tantas pœnas redimere? quod si aliquæ adhuc id tempus silentio transmittunt, nec mentiũtur, causa subest paucis cogitata sed ut experientia multa didici verissima, & notanda. Pleræque enim omnes apprehensam hanc opinionem habent mortaliter peccare ac salvari nullatenus posse, qui tantum scelus quantum est magia in se innocens suscepit, ideoque ne in animam suam sic graviter peccent, adversus intolerabiles pœnas totis viribus luctantur; quibus tamen tandem vel sic quoque cũ extremam patientiam consumpserint succumbunt: ac tum demum quod existiment jam utiq; de æterna sua salute esse actum, incredibile dictu est quãto mœrore in carcere se conficiant, atq; etiam subinde desperationi se tradant, si nul-

ſi nullum inveniant qui erigat & erudiat. Cœterum quæ licere ſibi putant cogentibus tormentis falſo crimini ſe ſubmittere non ſuſtinent ſane tantas pœnas, ſed maturius occurrunt, & quælibet in ſe mentiuntur. Scio quid loquar & Confeſſarios omnes per viſcera miſericordiæ DEI noſtri obteſtor, eos ſe ſe præbeant ſpirituales, viros, humiles, mites, prudentes & ſimplices, quales ſuos debere omnes eſſe legifer noſter dixit: deprehendent plurima quæ hactenus ignorant, unde & quod multis nunc indies contingit cohibebunt paullatim impetus ſuos & correctiore oculo notare incipient quam non temere ſuſpicari voluerim ne non plurimus in Germania ſanguis innocens ſit fuſus.

RAT. IX. Auget idem periculum quod etſi acerbiſſimæ torturæ ſunt, tamen neq; Judices quidem neq; alij multi eam acerbitatem apprehendunt. Non apprehendere autem colligo ex quadam valde ipſis uſitata phraſi, cum dicunt, aliquas ſe reas eſſe faſſas ſine tortura. Nam ita egomet his meis auribus non ſemel & Judices & vero etiam ſacerdotes audivi affirman-

tes, atq; inde probantes eas igitur sine ullo dubio nocētes esse. mirum est quo tandem loquendi licentia egrediatur. Cum enim quærere deinde institui num sic haberet, intellexi eas omnino tortas fuisse: sed tantum prælo quodam ferreo & lato cujus lamina anterior acutis striis sulcata cum ob tibias, ubi acutissimus est sensus, vehementius urgetur, ac caro, exsiliente utrinq; sanguine, instar placentæ comprimitur, is necessario existit dolor, quem etiam robustissimi quiq; viri intolerabilem sibi visum esse dicunt: Et hoc tamen isti affirmabant esse fateri sine tortura: hoc spargunt apud vulgum, hoc scribunt ad Principes non esse quod de crimine sagarum dubitent, cum & ultro plurimæ sine tortura fateantur. Et quid igitur illi apprehendunt. qui hos dolores non apprehendunt? quid judicant & resolvunt consulti Doctores, qui nondum Inquisitorum idioma seu phrases intelligunt? Vbi jam autem quod docent omnes Criminalistæ vel ipsum metum torturæ æquivalere torturæ ac proinde neq; hunc sine magnis indiciis posse incuti? Quod si eo hodie ventum est ut nec ipsa

tortura

tortura, tortura sit, quid metus torturæ erit.

RAT. X. Auget item periculum quod expromimus hodie tormenta in quosvis sine discrimine.

Qua in re vereor, ut severitate ipsos ethnicos videamur anteire velle, qui tamen olim, & atrocissimis, continuisq; bellis, & crudelissimis gladiatorum spectaculis, truculentiam suam indies de industria acuebant. Nam apud eos quidem non nisi soli servi tormentis rogabantur, illorum hæc pœna tantum erat: & qui illi autem servi erant? qui nequam? lege comicos, Terentium, Plautum, Poëtas cæteros, juvenes fuisse quendam quasi omnis insignitæ Improbitatis florem, nequitiæ spumam; mendaciorum architectos, falsarios, perjuros ad fraudes & omne scelus ab unguiculis eruditos, nonnisi merissima verberum, nervorum, flagellorum, fustium mancipia ad omnem cujusvis doloris patientiam assuefacta. In hos igitur duntaxat, tam acerbas quæstiones exercebant, jam ante de nequitiâ notos; in quibus etiamsi erratum fuisset facilior jactura erat; cum pœne ante

mortem meriti essent, non in cæteros incognitæ adhuc duritiei & nequitiæ: quippe quos merito formidabant nimis facile etiam contra veritatem dolori cessuros. Sed nos modo post Christi legem paulo mitiores facti, transferimus eas in quoscunq; nulla nondum simili improbitate, & dolorum usu, ac sufferentia notos.

RATIO XI. Auget item periculum nequitia & libertas nimia carnificum. Putaram ego eam esse oportere judiciorum sanctitatem & religionem, ut lictoribus ne quidem verbulum mutire liceret, sed ea tantum simpliciter exequi quæ juberētur: nunc ij quibusdam locis dominari mihi visi sunt, & pro suâ libitudine torquendi modum definire. Ipsi urgent, instant, rogant: verbis stimulant pendentes, intentant terribiles minas atroci voce ni fateantur; acerbant etiam tormenta atq; adeo intendunt ut impossibile sit tolerare. Hinc laudes quorundam lictorum & prærogativæ memorantur, quod nemo unus reus sub ipsis vocem non ruperit, & tales accersuntur cum alij defecere; ij palmam ferūt. Quos sane etsi neq; aviditas lucri, neq; innata

nata ſœvitia extra metam rapere poſſe crederetur, nihilo adhuc tamen minus obſolam qua laberant infamiam à quacunq; agendi & loquendi libertate prohiberi oportuerat.

RATIO XII. Auget item periculum quorundam Quæſitorum ſeu Judicum qui tormentis præſident laxa conſcientia, imo intoleranda indignitas. Serio cavent jura ne de quoquam complice ſeu criminis conſorte nominatim quis in tormentis interrogari debeat, verba ſunt legis. 1. ff. de Quæſtionibus.

Qui quæſtionem habiturus eſt, non debet ſpecialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit, ſed generaliter quis id fecerit? Alterum enim magis ſuggerentis quam requirentis videtur, & ita Divus Trajanus reſcripſit. Idem cautum eſt in Conſtitutione pœnali Carolina articulo. 13. ac nemini non recta ratio ſic dictat, quam & lex tangit, ideoq; & ad crimina Excepta tranſit. Nihilominus non deſunt hoc tempore qui contrarium audeant, & & velut in os indant reis quas accuſent. Inſero pro exemplo quod ſequitur: *Anni ſunt aliquot cum in loco quodam Germaniæ ubi*

multa

multa ac severa in sagas animadversio erat, colloqui sic casu cœpi cum viro gravi, canâ & promissâ barbâ locoq; inter suos honesto. Loquebamur autem de sagarum suppliciis, earrumq; tum ingenti frequentia; Quam quod ego admirari me dicerem, ingemiscens illæ: Noverit, inquit, q humana omnia tuetur DEUS, an & omnes quæ nunc quidem pœnæ, culpæ etiam consortes sint. Nam & ipse ego anno superiore judiciis assedi: Sed ut denique me inde deducerem conscientia persuasit nec enim ferre admodum nec impedire poteram austeritatem Iudicis: Ad quod ego: & quæ illa inquam austeritas erat? ea inquit *ipse, quam in quæstionibus adhibebat: pendentibus enim reis & de confessis, cum de aliis quoq; rogarentur, atq; illæ autem se constantissimè negarent aliam se ullam nosse, tum ipse: an non igitur & Titiam tu nosti inquit? annon in tripudiis vidisti? ad quod si ausa quæ esset respondere, se vero nihil penitus de eâ mali scire; tum ille mox ad Carnificem conversus: Trahe inquit lictor tende fidiculas. Quo trahente, cum illa obruta dolore exclamaret, imo, imo, remitte lictor, novi, novi Titiam & vidi, non negabo, referebatur denunciatio hæc in acta; ac deinde mox eodem modo de Sempronia quoq; rogitabat;*

de quæ-

de qua si item initio negaretur, monebat propere lictorem ut attraheret, dum & Sempronia esse rea diceretur; atq; ita consequenter de aliis, donec minimum tres aut quatuor cujusvis quantumvis reluctanti exsculpsisset. Nescio quid dicam. hæc tamen mihi senex ille ut verissima referebat. Judicet nunc lector, si ita agitur unde tantus sit nobis in Germania numerus sagarum: Judicet quam absurde & imperite censeam morale & frequens periculum innocentibus per tormenta superduci? Væ autem iterum Principibus qui in sagas acriter inquiri volunt nec majori diligentiâ Judiciis prospiciunt! *Vix hæc scripseram cum supervenit amicus quidam meus cui cum sciscitanti quid meditarer repeterem quod scripsi, intuens me ille ac non modeste arridens: quin tu, inquit, exemplum hoc quod narras quantocius expungis?* non opus jam exemplis est in re quotidianâ & tam vulgari: non hoc unus ille Judex quem dixisti, sed plures hodie faciunt: est hæc praxis admodum usitata & frequens, ipse interfui, vidi, atq; his auribus audivi. Adeo ut in loco quodam nuper cum Jurisperiti quidam eo coëgissent Inquisitorem in illis partibus sævientem, ut

ne ibi

ne ibi in ullum complicem nominatim inquireret, nec an in hac, aut ista domo aut platea, aut tribu quis nocens esset, non parum triumpharint, tanquam optime de popularibus suis meriti; cum in aliis locis, ubi contradictores non inveniret eo quo dixi modo sævire pergeret.

Quid hic dicam? væ iterum principibus. Poteſtne autem ſine gravi admodum culpâ ignorare hæc is, qui vel maxime ſcire debet, cum & ego non neſciam cui neſcire licuit? Sed quid volumus? Conſiliarij eorum & Confeſſarij tacent æque omnium quæ geruntur neſcij; unde nec conſcientiam ſuam nec alienam movent.

Itaque ut deinde ipſe quoq; obſervare cœpi, communis hæc eſt multorum quæſitorum praxis ut ſeu circa complices ſeu circa ſcelera admiſſa, ſeu circa loca & tempora tripudiorum, ſeu circa alias circumſtantias quaſcunque nominatim aut quaſi nominatim in os indant reis quid reſpondeant, quæ omnia cum ſic pluribus eadem ſuggeſſerint, mirifice deinde venditant apud Principes aliosve, quod tam multæ in iisdem plane punctis accuratè con-

convenerint. Quæ hæc autem cœcitas Germaniæ est? An existimant magistratus se absque gravissimis peccatis dissimulare hæc delicta quæsitorum tam periculosa innocentibus posse? Et tamen nuper Prælatus quidam Ecclesiæ non dissimilem quærendi modum approbabat; dum annueret non sibi displicere quod malevolus Inquisitor quidam mulierculas suas rogitasset, nullum ne etiam Parochum seu Ecclesiasticum in conventibus vidissent? Præclara sane ratio! quasi non hac via quivis tandem hominum ordo in periculum deduci suggestione possit? ut profecto egregiè deinde vir magnus cum hæc audivisset, ita responderit: Diceretur Prælato isti rogandas potius mulierculas videri, nunquid visi quoque sint Ecclesiæ Prælati, & si negent tam diu cædendas esse, dum affirment &c. quippe cum non minus eorum aliquem quam quemvis alium nominaturæ sint si modo nec quæsitor suggestione, nec lictor fidiculis parcat. Et hujusmodi Doctores Principes consulunt, horum spiritus & imperitiam Respublica pati debet. Prudenter vero providit

Prin-

Princeps ille qui nuper Inquisitori cuidam suo expresse rescripsit, ne de Ecclesiasticis vel in genere vel in specie dicto modo rogaret. Doleo tamē non parum quod ignoret, id eum Inquisitorem ex eo tempore minimè observare : sic enim existimo, in his causis tanti momenti non satisfacere conscientiæ suæ Principem, si quid rectè mandet, nisi etiam ad executionem eorum quæ rectè mandata sunt advigilet. Qua in re si etiam pientissimus Princeps Inquisitori sæculari addat non neminem virum Ecclesiasticum, qui cum auctoritate attendat ; ne quid incautius in eum ordinem impingatur; Videndum id sane erit, quod multos audio vociferantes, ne is vel cognatione, vel & moribus ac truculentia sæculari judici jungatur, quiq; vel superbus esse audiat, vel avarus, vel imperitus. Præstet fortasse syndicos habere occultos, uti supra dixi *dub.* 15. *in fine*. Interim non parum placet ingeniosum illius Inquisitoris inventum de quo nuper audiebam cum in loco quodam capere & torquere incepisset, primum omnium rogavisse num qui è senatu in conventibus comparuissent? ut

vide-

videlicet primoribus illius loci primum ſublatis tanto deinde facilius in cæterum gregem lanienam immitteret.

RATIO XIII. Auget item periculum quod in jam dicta ſuggerendi induſtria non modo quæſitores verſati ſint verum etiam ipſi adeo lictores egregiè profecerint, tanto majore artis ſucceſſu, quanto minus id notum Inquiſitoribus eſt, ſi tamen ſemper eſt ignotum: Nam lictores quidam cum reas ſimpliciores ad tormenta præparant, prius inſtruunt quas audacter complices edicant, ajunt talem & talem ter quater &c. denunciatum ab aliis eſſe, caveant ne tergiverſentur & denunciare detrectent, de quibus tamen jam ſatis conſtet & quæ nihilominus non evadant; ſequantur conſilium ſuum ſe clementem eis fore: Hæc illi: ſed & ſuggerunt iniqui nebulones quid aliæ de ipſis quoq; faſſæ ſint, ut diſcant quid de ſe fateri habeant ſi tormentis ſuperentur. Unde fit ut cum deinde eadem de ſe fateantur cum iiſdem circumſtantiis quæ aliæ de ipſis prius ſunt confeſſæ mirifice triumphent quæſitores & in protocollis eximiè notent,

quasi certissimo jam ipsam manibus veritatem teneant; quippe q; alioqui sic exacte congruere accusatæ cũ accusantibus non potuissent, nec animadvertũt ingeniosissimi homines lictorum fraudem, quam vel ego non nimis miris industriis vestigare potui. Ita qui occultissimum, ut vocant, sagarum crimen in lucem jactant producere, crasissimam suorum lictorum nequitiam latere patiuntur. Discant hinc Principes quę vis insit illi phrasi, cum ajunt: Titiam ultro in eadem puncta incidisse quæ de ipsa aliæ denunciarant.

RATIO XIV. Auget item periculum quod si semel vel unica tantum vere innocens vi tormentorum superata ream se criminis ac flammæ fecerit, continuo innumeras quoq; alias innocẽtes in eundem reatum pertrahi necesse sit. Id quod sic ostendo: Gaja innocens mentita est se sagam esse: mox ergo postulabitur socias ut prodat: si habuisse neget, fides abnuetur, tolletur in quæstionem, in qua si sesemet ante servare non potuit, nec deinde alias servabit: *facile enim* ut ait Paulus Juris Consultus lib. 5. sent. tit. 12. *alienam salutem in dubium*

deducet qui de sua desperavit. Accusabit igitur quas nescit, atq; eas imprimis quas meminerit infames audivisse: quas proinde si ut fieri non semel vidi ob unam hanc denunciationem cum infamia conjunctam in carcerem ac tormenta ambulare oportuerit, ac deinde rursum harum quoq; singulæ subjectæ pœnis suas item complices effari cœperint, quis non videt intra brevissimum tempus futurum, ut denunciantium & denunciatarum finis vix sit inveniendus: præsertim si ferocior sit Judex & eorum autorum sequatur sententiam qui vel unicam vel plures aliquot complicum denunciationes nullis aliis indiciis comitatas ad torturam imo & condemnationem valere volunt in criminibus Exceptis. Punctum hoc cum attentius considero, nō semel ad insignem Germaniæ cœcitatem attremui. Consideret quoq; lector & dubitabit non nemo in tota hac materia sagarum quid credat, & an omnino quidquam credat. Itaq; cogentibus tormentis incredibile dictu est quanta de se ipsis, quanta de aliis mentiantur: quicquid tandem verum esse tortoribus placuit id est verum: ad

omnia annuunt torturæ; & cum deinde revocare non audeant, morte omnia obsignantur. Scio quid loquar & ad Judicium illud provoco quod vivi mortuiq; præstolantur; in quo admiranda patefient quæ nunc involuta tenebris sunt. Id ex animo pronuncio, nescire me à multo tempore, quid Authoribus iis, quos ante hac proliciente curiositate lectitare & æstimare solebam, Remigio, Binsfeldio, Delrio ac cæteris in ulla re fidei possim adjungere; omnis fere eorum de sagis doctrina non alij imposita fundamento sit, quam vel narratiunculis quibusdam, vel confessionibus per torturas expressis. Novit Deus, quot gemitus ex imo corde deductos effuderim cum hæc mecum etiam noctibus persœpe vigilans attenderem, nec tamen modus occurreret quo tantisper sistere liceret opinionum vulgarium torrentem, dum absq; præjudicio & depravato affectu rem altius repetere hominibus luberet.

Ratio XV. Auget item periculum quod si qua semel dolori dedit ut rea esse vellet, jam omnem sibi viam ad salutem occluserit, nec spes ulla reliqua sit suscepti semel cri-

mel criminis excutiendi. Negotium periculoſum!

Nam ſi poſt tormenta ſe corrigat ac dicat vi doloris non veritatis laxaſſe linguam, repetetur in quæſtionem: in qua ſi paulo prius tenere vocem non potuit, nec nunc tenebit, irritato per iterationem pœnæ doloris ſenſu. Ac ſi poſt torturam hanc ſecundam iterum ſe corrigat, ſane tertiam experietur ultra quam etſi negent autores boni Petrus Gregorius Tholoſanus, Gomezius, Leſſius, Delrius, & alij plurimi ab hoc citati *lib.* 5. *ſect.* 9. procedi oportere, atque ita tum demum revocationi ad abſolutionem eſſe locum: tamen ne id quidem ſatis juverit cum imprimis vix repeꝛientur quæ non mori malint quam ad quæſtionem tertiam pervenire, deinde autem & autores alij ferociores non deſint, qui etiam ultra tertiam vicem in atrocibus criminibus eundē eſſe putent: quorū proinde opinionem ſeveri judices ſequētur. Quod ſi vero etiam adductæ tandem reæ in ſupplicij locum cum à tormentis non habent metuere jam flammas intraturæ revocent audacter quæ ſunt doloris coactione con-

feſſæ; ne id quidem quicquam habet ad ſalutem momenti. Contemnunt enim Judices & ei potius inſiſtunt Confeſſioni quę judicialis fuit in tormentis facta; ut hęc ultima ante mortem revocatio omnino fruſtra ſuſcipiatur: proindeq́; verum maneat quod dixi, præciſam omnem eſſe ſpem correctionis ubi ſemel in tormentis lapsu linguæ ſuſcepta culpa eſt.

RAT. XVI. Auget item periculum quod ſi quæ è contrario dolori nil dedit ut fateri voluerit, nihilominus nec ſic eripere ſe poſſit & ab aſperſo crimine purgare. Toties enim ad tormenta revocabitur dum ſuccumbat & vox veniat in poteſtatẽ tam frequentium pœnarum. Erat aliquid ſi poſt unam quæſtionis procellam conſtanter eliſam in tuto ſalutem ſtatuere liceret: Nunc illa repetitio & frequentatio fidicularum, virgarum, facularum &c. paſſim uſitata ſpem omnem interficit unquam emergendi. Qua quidem in re aut vehemẽter cum pientiſſimis multis viris deliro, aut videre ſane nequeo quo tandem modo ſufficienter innocentibus à periculo ſit cautum, quin innumerabiles & perierint ha-

ctenus

ctenus, & imposterum peritur æ sint. *Rectissime nuper religiosus quidam vir ingenio perspicaci cum apud judiciales quasdam personas de hoc argumento esset sermo, quæstionem eis hanc sub finem proposuit: doceri se cupere quis tandem ille esset modus quo is posset uti ut se liberaret, qui vere innocens in vincula venisset? ad quod cum diu non satisfacerent nec is tamen premere desisteret, id tandem responderunt se ea nocte desuper meditaturos esse.* Ecce autem hi tales cum jam tot ante pyras incendissent, ita adhuc eatenus processerant, ut neque in illum diem modum assignare sufficientem possent, quo qui vere innocens fuisset se eripere ex eorum manibus potuisset. Ego eandem quæstionem Magistratibus Germaniæ propono. Et si quis erit qui putet se eum modum invenisse: jam hoc ipso ostendet nescire se quid gerat; et si nesciat, in periculo salutis suæ esse, cum scire deberet, legat quæ adhuc deinceps dicemus, & tamen omnia dicere adhuc nondum nobis expedit, cum ea tempora sint quæ non ferant. Et quid miramur si omnia sunt sagis plena? Miremur insignem Germaniæ cœcitatem, & stuporem etiam peritorum:

ſed hi nimirum quieti & lautitiis aſſueti ac poſt fo naceṁ commentari ſoliti, cum nec ſpeciem quidem ullam doloris conceperint animo, non ſecus de reorum tormentis ſentire ac loqui ſolent, actam liberaliter ea decernere, quam ſi cæcus de coloribus diſſerat, quorum imaginem non habet: Dici de iis non incongrue poteſt quod habet ſcriptura, Amos cap. 6. *bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Qui ſi deinde ipſi tormentis vel per quadrantem horæ admoverentur omnem ſubito ſapientiam ſuam & Philoſophiam tam magnificam in terram excuterent: neq; enim non plane infantiliter de rebus quas neſciunt philoſophantur.

Unde & concludam omnino ſentio cum ornatiſſimo quodam viro & amico meo, qui ſic loqui ſolet lepide & vere: Quid inquit, tam ſollicite maleficos quærimus? Heus inquit Judices oſtendam extemplo ubi ſint: Agite, rapite Cappucinos, Jeſuitas, Religioſos omnes & torquete, fatebuntur: ſi qui negant, repetite ter quater, fatebuntur: ſi adhuc obſtinati ſunt exorci-

ſate, detondete: utuntur maleficio, obdurat eos Dœmon, vos procedite; tandem dabunt manus. Tum ſi plures multis, rapite Eccleſiæ prælatos, Canonicos, Doctores; fatebuntur Nam quid miſeri illi & delicati, quî ſubſiſtent? Quod ſi adhuc plures vultis; vos ipſos ego torſero, & me vos deinde: non diffitebor quod vos faſſi eritis; ſic omnes magi ſumus. Nam ſcilicet nos ij erimus qui tot pœnis toties repetitis vocem ſubtrahere poſſimus fortes & conſtantes viri! ſic ille.

DICES. Imo falſum eſt quod de repetitione pœnarum dicitur: neq; enim repeti tormenta leges volunt niſi nova eaq; urgentiſſima indicia afferantur.

℞. *De eo loquor non quod leges volunt aut quod ratio præſcribit, ſed quod nunc paſſim Iudices uſurpant. Alia in ſpeculatione vera ſunt, alia in re ipſa facto fiunt. Id declaravero ſi idem argumentum à nova quæſtione latius perſecutus fuero. Quæratur igitur.*

Dubium XXI.

An accusata Veneficij sæpius torqueri possit.

Distinguenda quæstio est ut hæc duo quæri intelligantur.

I. *An iterum torqueri poßit, quæ semel torta & confessa est, post autem revocat confeßionem.*

II. *An iterum torqueri poßit, quæ semel torta sed confessa non est dicam de utroque. Itaque:*

RESPONDEO I. Si quæ semel torta confessa de se crimen est, post autem revocat, volunt repeti in torturam posse etsi nova indicia non supervenerint: deq; hac repetitione loqui intelligenda est lex 16 ff. de quæst. cum sic ait: repeti posse quæstionem *Divi Fratres rescripserunt. Et ratio est, quia imprimis prior confessio in tormentis facta est loco semiplenæ probationis & facit Indicium sufficiens, ut habet VVesenbecius hoc loco. deinde per talem revocationem indicia priora infirmata non sunt: deniq; si non posset repeti, totum hoc remedium, ait Lessius esset sine*

ullo effectu: nam nemo ratificaret ſuam confeſſionem, ſi putaret in ſe non poſſe amplius quæſtionem exerceri. Atq; ita (*ut loquitur Marſilius cujus phraſi delector*) furca ſtaret in viduitate & delicta remanerent impunita. *advertendum tamen, quod paullò ante monui, non ultra tertiam torturam in actu tam odioſo procedendum eſſe: quod ſentiunt communiter Doctores, ut vides apud Delrium* lib. 5. Sect. 9. *& Farinacium* quæſt. 38. num. 96. *Vbi iudices qui ultra trinam vicem procedunt, vocat carnifices. Ego vero omnino exiſtimo qui in tortura ſecunda rurſum confeſſus poſt eam rurſus negat, ne quidem ad tertiam revocandum ſed dimittendum eſſe. Prohibeat DEVS ut qui comprehenderim quis & quantus ſit torturæ dolor, aliter ſentiam: vereor ſanè, ut omnes illi olim judicium ſine miſericordia in morte experiantur qui tam ſævi & immites in iis ſunt pœnis decernendis, quas ſi ſola imaginatione rectè expreſſas noſſent, non ſuſtinerent vel bruto animanti inferri, quin compaterentur. Nemo certè omnium nobilium Germaniæ eſt, qui venaticum ſuum canem ſic laniari perferre poſſet. Vt homo igitur toties laceretur quis feret?*

RESPONDEO. II. Si quæ ſemel torta ſed confeſſa non eſt, non poteſt iterum torqueri, *niſi*

nisi nova rursum eaq; urgentissima indicia profe-ferantur. Ita Clarus, Menochius, Gregorius, Tholosanus, Farinacius, Dinus, Albericus, Villabodius, Sylvester, Azor, Lessius & alij communiter Iurisconsulti ac Theologi. Colligitur autem ex lege unius 18. ff. de quæst. *ubi sic habetur*: Reus evidentiorib. argumentis oppressus repeti in quæstionem potest, maximè si in tormenta animum corpusque duraverit. *nota verba* argumentis evidentioribus, *ut maiora intelligamus requiri quam quæ ad quæstionem primam suffecêre. Unde rectè Delrius* lib. 5. Sect. 9. Nunquam est *inquit* iteranda tortura nisi superveniant indicia nova & diversi generis & prioribus evidentiora & nisi reus sit adeo fortis & robustus ut animo & corpore in priora tortura perduraverit. *Sic ille: omninò ad mentem legis. Et ratio manifesta est, nam indicia priora contra ream allata, quantumvis gravia per torturam primam sufficienter elisa sunt evertuata & destructa, ut proinde rea tanquam legitimè exculpata, ac purgata absolvi debeat. Imo verior & communior sententia est, per sufficientem torturam purgari etiam probationes plenas, ut contra nonnullos fusè docet Prosper. Farinacius* Prax. Crim. lib. 1. tit. 5. q. 40.

sequi-

sequitur Delrius lib. 5. Sect. II. *Tannerus & alij &c. Unde non poterit rea ad torturam revocari, nisi vel alia afferantur nova indicia, quibus denuo in novam criminis suspicionem vocetur, vel dicatur torturam cuiq; sine caussa inferri posse, quod inauditum est, & omni æquitati contrarium. Quod autem nova hæc indicia ad torturam alteram evidentiora prioribus quæ erant ad torturam primam lex esse velit, planè secundum rationem statuitur: Nam cum quis accusatus argumenta quibus petebatur accuratè semel evitavit, tum autem aliis petatur, ab novo, ita comparatum natura est, ut validiora ferè exspectemus quam priora fuêre. Deinde vero cum tortura altera necessario multò sit acerbior atq; illa prima fuerit, ad quam animus adhuc erectus & infractæ vires adhuc allatæ sunt; postulat sanè recta ratio, ut ad eam tanto graviorem non nisi tanto quoque gravioribus de caußis accedatur. Fiat igitur quod lex dicit, id est repeti in quæstionem reus possit; sed cum eo* ut argumentis evidentioribus oppressus sit *id est novis indiciis adhuc validioribus, quam priora fuerint, conclusus. Imo addendum est quod docet Farinacius* lib. 5. q. 38. n. 77. *secutus Paridem de puteo, Angelum, Marsilium, Aymonem, Blanchum, Carrerium, Guidonem*

nem de Suzzania, Bossum, Clarum, Menochium, Francisc. Personalem, Bertazzium, & alios indicia hæc non solum debere esse prioribus fortiora, sed etiam diversi generis, id est quæ ab aliis differant specie & substantia. Verbi gratia *inquit*, prima indicia respiciebant malam famam inquisiti, vel ejusdem inimicitiam cum occiso, & ex illis ipse reus fuit tortus & nihil fassus est supervenit posteà testis, qui deponit se vidisse eundem reum vulnerare, vel vidit eundem cum gladio evaginato: talia dicuntur nova indicia, quia differunt à primis specie vel substantia: Verum si prius habuit reus contra se indicium famæ probatæ per aliquos testes, & ex illis tortus perstiterit non potest amplius repeti, licet superveniant alij testes eandem famam probantes: tales enim testes non inducunt novum indicium sed novam probationem veteris indicij. *Sic ille: Quæ quidem etsi ita sint non solum legibus sed & rectissimæ rationi consentanea, atque eam ob rem in criminibus omnibus etiam Exceptis retinenda. Nihilominus ut sunt laxæ & immites multorum conscientiæ parum de futuro alterius quoque vitæ judicio sollicitæ longè aliter in Praxi observari solet ut agno-*

scit

ſcit etiam Farinacius ibid.num.76. *& ante eum Clarus* lib 5.q.64. *& ibid. Bramus ab eo citatus, qui non ſolum ſic vidiſſe ſed & ſe feciſſe malè ac minus iuridice fatetur: cauſas dubio ſequenti veſtigabo. Interim monere hic ſerio hujusmodi Iudices operæ pretium erit, ſi quis fortè lecturus eſt, qui vigilante adhuc conſcientia fruatur. fieri id non poſſe absq; graviſsimo peccato. Ratio eſt, quia ſine cauſſa ut jam dixi infertur corpori proximi malum graviſſimum. Itaq; ſi nemo non Theologorum ſentiet eum peccaturum eſſe mortaliter, qui ſex ſeptem vulnera etiam non lethalia dum alias ea ſint, quæ ingentem corpori dolorem imponant, in caput ac brachia Titij ſine cauſſa diſpergat gladio ſivè fuſte, peccabit utiq; & multo quidem gravius, qui in eundem Titium item ſine cauſſa ea tormenta explicet quæ ſi vel dimidio horæ quadrante ſubeantur, eum pariant dolorem, quem dolor vulnerum viginti quinq; non æquet. quod ſi item dicent peccaturum mortaliter, qui alteri ſine cauſſa utramq; manum abſcindant, peccabit utiq; & qui alterum ſine cauſſa torturæ ſubjiciat, cum hanc graviorem pœnam eſſe, quam utriusq; manus abſciſſionem ex communi ſententia Doctorum affirmet Farinacius* quæſt.42. num.14.

Quæ

Quæ cum ita sint, mirari sæpè subit quid multis adeo inclementibus esse libido sit, ut tam minimè in torquendo vel alieno corpori vel suæ conscientiæ parcant? sanè quidem si peccare mihi lubeat, & omninò animo conclusum sit, quod avertat DEUS, ad gehennam proficisci, nolim tamen itinere tam insuavi, sed non paullo jucundiore via.

DICES, si sic subito se exemit, quæ unis tormentis infamiam & indicia abstersit, paucissimas nos Sagas ureremus, procedere non possemus.

℞. *Ita mihi non infrequentes hæ voces audiuntur, ut quotiescunque hactenus modestissimè monere plures soleo de diligentia & attentione procedendi toties non alio uno argumento sibi securitatem, mihi silentium imperent, quam quod negent, nisi ita faciant procedere se posse. Gaudeo vero cum eos formant in rem suam discursus, quos refellere non possum, neque enim possum. Lector meus si ita ei placet & judicio non parum valet is refellat: sic enim mihi dicere videntur nisi ea facimus quæ cum ratione & æquitate ac legibus non consentiunt, id est nisi gravissimè peccemus & eos qui se purgarunt ad nova tormenta sine nova caussa ducamus nos Sagas non habemus, pyras quas exstruere non possumus, ex-*

struenda

exstruendæ tamen pyræ sunt, & habendæ sagæ, undecunq;, quarumvis legum ingratiis accersantur. Præclara sane sententia? quæ ingentem hunc sagarum numerum quem cum piis & religiosis multis viris non audebam sine nota exotici sensus palam proloqui, manifesto calculo nobis addicit. Et ecce Germania tot Sagarum Mater quid mirum si præ mœrore oculos efflevit, ne videre possit? O cæcitas nostræ gentis? Ecce ipsimet Iudices clarèclamant: servetur æquitas, sequamur rationem, & Sagas non comburemus. Non ego quid contradicam scio; concedo enim: respondere non possum, itaq; non jam miror, consideratissimum Tannerum, quod cum in suo commentario de sagis dubio 5. modos collegisset eas efficaciter extirpandi inter cæteros hunc quoq; prudentissimè annotârit num. 131. Ut processus non nimis diu prorogentur, sed servatâ Juris formâ maturius expediantur, vel damnatis reis & confessis vel dimissis si qui per torturam indicia purgarint. *Sed quid prodest hæc editis commentariis monuisse? pergent nihilominus Iudices ut cœperunt nam caussas suas habent quæ sequenti dubio dicentur.*

Dubium XXII.

Cur multi Judices hoc tempore ægré reas absolvant etsi se in tortura purgarint.

RESPONDEO. *Nondum sæpe vidi, etsi multis in locis sæpissime videre poteram dimissam quæ in prima tortura inficiando culpã, se purgasset. Ægerrime ac vix sane absolvuntur, quæ semel in carcerem receptæ sunt; & videri poterat justitiæ hic Zelus esse & quidam velut ardor virtutis. Sed absit ut tam immoderatum quid virtus habeat, quæ non nisi inter eam lineam quam lex & ratio direxit exercere vim suam solet. Mihi ista potius videntur esse.*

PRIMO Per fas & nefas habere volunt quas comburant ut præcedenti dubio jam dixi: qui nescio quis cæcus impetus sit, & seu illi seu magistratus culpam habeant.

SECUNDO Accedit quoq; quod ignominiæ sibi fore fingunt, si facile dimittant, tanquam præcipites fuerint in ea capienda & torquenda quæ mox innocens inventa sit. Infero quod vidi ante annos duos. Eram in loco, ubi initium dabatur inquisitioni sagarum. Prima omnium Gaja, quod in pago suo audiret

diret male, ob hoc unum capta eſt, ob idem torta eſt. Hæc in tormentis Titiam defert, ut conſortem, tantumq; valet unica delatio, ut & Titia capiatur, & in æquuleum tradatur: Hunc illa ſuperat & conſtanter ſe ream negat. Interim Gaia ad pyram educitur, ubi admodum pœnitens, & ad mortem judicio confeſſarij optime comparata revocat delationem Titiæ tanquam falſam, & vi tormentorum expreſſam, male ſe feciſſe deferendo innocentem, nunc adeo paratam eſſe morte ſua obſignare ſe de Titia nihil mali ſcire, cum iis verbis in flammam intravit. Nihil tum erat cauſſæ, quin Titiam dimitti conveniret, quam nec capere quidem oportuiſſet dimiſſa tamen non fuit: obſtabat enim quod dixi: muſſitabant inter ſe judiciales perſonæ levitatis ſe notam contracturos, ſi ſic Titia ad libertatem recurreret. *Vah quam res indigna, parumq; Christiana, omni æquitati adversa!*

TERTIO Lictor quoq; dedecus veretur tanquam arte ſua ac tormentis imperitè functus, cum imbelli fœminæ confeſſionem non abſtulit.

QVARTO Miſcet ſe amor lucri, ſi in ca-

pita plectendorum constituta pecunia est, quam nolint, imminutum iri. Enimvero nō omnes sancti sumus, aut ita aq; à continentiâ instructi, quin subinde auri & argenti fulgor oculis obludat. Itaq; quod non semel audivi & indolui, quærunt omnibus modis ut rea sit quam esse volunt, compingunt in arctiora vincula, macerant squalore carceris, domant frigore & æstu, submittunt sacerdotes, quales supra descripsi, impetuosos, seu imperitos, seu olim medicabula, nunc inquisitorum servos, retrahunt in nova ac nova tormenta, ac deniq; eo usq; vexant, & affligunt dum tot miseriis confectam tandē ad confessionem seu veram seu mendacem impellant. Neq; enim desunt inventa pulcherrima & expedita ad repetendas quæstiones, & conscientiæ lumen tantisper obruēdum, etsi nova indicia non reperiantur, ut jam dicam. Lubet enim, ne de lenitate mea nimiâ atque inscitiâ rerum criminalium me pudefaciant, accedere paulisper ad eorum partes, & vel instruere minus eruditos, quibus inventis facere liceat quod lubet.

Dub. 23

Quo prætextu obtineri posse videatur ut liceat tormenta repetere sine novis indiciis.

RESPONDEO. *Non unus prætextus est, quo Iudices laxioris conscientiæ uti possint, & nunc strenuè passim solet.*

PRAETEXTVS I. Bartolus Iurisconsultus in lege unius ff. de quæstion. *vult esse positum in arbitrio judicis, an repeti in Equuleum possit qui in prima quæstione nihil est fassus. Idem sentit Baldus* in l. 2. num. 10. ad finem, C. quod metus causa. *Idem Paris de puteo, Marsilius, Cataldus, Menochius & alij relati à Claro & Farinacio* q. 38. num. 87. *Recte & egregie plane ad Iudicum mentem: dicent enim se sequi sententiam Bartoli & Baldi aliorumq; citatorum, & ubi ipsis lubebit, arbitrabuntur repeti oportere. Quod si dicas arbitrium Iudicis debere nihilominus secundum jura regulari, ut bene observant Doctores; respondebunt illi in exceptis criminibus licere jura transgredi: Ita liberrima semper arbitria futura sunt, nec quisquam unquam quantumcunq; exerraverit conveniri poterit ac puniri.*

PRAETEXTVS II. Docent alij repeti tunc

ti tunc posse, cum tortura prima sufficiens non fuit Ita Clarus lib 5. *q.* 64. *Quæ autem sufficiens æstimanda sit, pendet à Iudicis arbitrio, inquit Delrius* l. 5. sect. 9. *Dambauderus* praxi criminali cap. 38. *& alij passim*, & hoc casu solent Judices *verba sunt Iulij Clar loco cit:* quando jubent reum deponi à primâ torturâ scribi facere quod illum deponi jubeant animo repetendi &c.

Rectissime & hoc pro laxis illis militabit: dicent enim cum ita volent priorem torturam sufficientem non fuisse; sic quippe omnem eam appellabunt, quæ reo vocem nondum extorsit, eritq; hic calumniæ struendæ quasi locus communis. Itaque torqueatur reus: si confitetur bene est: si non confitetur, insufficiens tortura fuit, cras repetatur, si nec tunc fatetur, adhuc insufficiens tortura fuit: procedamus.

PRAETEXTVS III. Similis est item repetendæ torturæ color, quem suggerit, Bartolus in l. unius ff. de quæstionibus *dum ait, eam legem ut & l. repeti, ff. eodem titu sic intelligi & practicari, quod non possint repeti tormenta si indicia fuerint infirmiora; possint autem si fuerint valde firma & multum urgentia: atq; de hac Bartoli explicatione ait Farinacius* quæstion.

38. num.

38 num. 79. *eum magistraliter locutum esse, sequunturque Bartolum Paris de Puteo, Marsilius Bossius, & alij à Farinacio citati, contra Boërium &, ut ait velle Carrerium, contra magis communem Doctorum opinionem. Quicquid sit, in signis sic est color: nam imposterum pro suo quisque cerebro indiciis suis quodcunque volet pondus adimet aut addet, & si repetere tormenta lubeat, dicet indicia sua plurimum urgere, & minime infirma esse, &c.*

PRAETEXTVS IV. Iuvabit quoque quod sequitur; sic enim hodie probi Iudices existimant licere sibi torturam in hoc crimine utpote atroci ad horam unam aut etiam quinque quadrantes extendere, cum & sic doceat Farinacius quæst. 38. num. 54. *contra generalem prohibitionem Pauli III. & ut mihi videtur contra seu naturalis seu saltem Christianæ humanitatis legem ut suprà dixi,* dub. 19. ratione 7. *sed tamen sic mites illi putant. Itaque ut id tempus tanta fructuosius collocent, dividunt in duas tres partes ac diebus diversis torquent.*

Sic enim ratiocinantur; licere sibi sumere tempus horæ, licere igitur eam horam in partes discindere, &c. Præclarus color! nec advertunt ut etjam concedam antecedens (quod tamen nun-

quā concesserim) non tamen nisi crudeliter inferri consequentiam posse: nam incredibiliter amplius ita distracta quam continuata tortura affligit. Refrigerato enim corpore, atq; animo insuper per noctem fracto ac perterrefacto imaginatione novæ sequentis diei pœnæ, quis neget insignem cumulum ad permissam pœnam adjectum iri? qui certe tam notabilis excessus non potest sine peccato gravissimo decerni ob causam datam supra dub. 21.

PRAETEXTVS V. Iuvabit vehementer præcedentem prætextum autoritas Iacobi Sprengeri & Henrici Institoris auctorum Mallei maleficarum, qui hæreticæ pravitatis inquisitores à sede Apostolica quondam in Germaniam missi fuerunt. Nam hi expressè docent, sæpius torqueri posse non fatentem per modum non quidem repetitionis *sed* continuationis. *Verba eorum ita habent parte* 3. *quæst.* 14. *pagina* 513. Quod si nec poterit reus ad terrorem vel etiam veritatem induci, tum pro secunda aut tertia die quæstionandum erit, ad continuandum tormenta, non iterandum, (quia iterari non debent, nisi nova supervenissent indicia) & tunc feretur coram eo sententia in modum qui sequitur. Et nos

præ-

præfati Judex assignamus tibi tali diem talem ad quæstiones continuandum ut tuo proprio ore veritas audiatur : *sic illi nimis quam præclare. Quis jam judicium malevolarum, non apertum habet ostium faciendi quod velit? non* repetemus, *inquient, torturam: absit sane ut id sine novis maximisque indiciis faciamus*, continuabimus *solum alio die dum veritas elucescat: scimus repeti non posse, est id contra leges ac rationem; nolumus tam esse inhumani & crudeles, continuabimus duntaxat, continuari enim posse didicimus; & auctores sequimur viros in hac materia versatos, Inquisitorum munere per Germaniam functos, Theologos, & religiosos: sic illi igitur tuebuntur. Nescio quid dicam, itane viros religiosos ac sacerdotes loqui posse & ludere in re tam acerba.*

Irreligiosa hæc mihi crudelitas videtur; & vereri incipio, imo sæpe ante sum veritus, ne prædicti Inquisitores omnem hanc sagarum multitudinem primum in Germaniam importarint, torturis suis tam indiscretis; imo, inquam verissime discretis & divisis.

PRAETEXTVS VI. Sunt quidam qui docent, quod si reus tot delicta commisisset ut uno die examen absolvi non posset, posse eum ultra

tres vices torqueri, adeo ut si quis de quinque diversis criminibus foret delatus, & ex indiciis gratuitus suspectus, & de tribus tantum delictis tres torturæ & examina consumpta, de reliquis toties torquendus sit, donec examen de iis fuerit perfectum & absolutum: sicut reus sufficienter hoc est bis aut ter tortus atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios: quia ratione sociorum nunquam fuit tortus. sic ait Tannerus docere Delrium lib. 5. appendice 2. quæst. 34. *Non habeo appendicem illam Delrij ut videre possim: si ita est, quid obsecro fiet in crimine Magiæ ubi tot crimina solent esse connexa; quanta via aperta Iudicibus erit ad torturas multiplicandas? Prohibeat Deus quæ hæc immanitas futura est. Denique id ex dictis clarum est, sub specie iustitiæ eam esse Inquisitoribus potestatem repetendi tormenta, ut nullum non hominum genus quod sub tormanta modo venire potuerit magiæ lue infectissimum sit.*

DUBIUM XXIV.

Quomodo Judex scrupulosus, qui sine novis indiciis torquere non audeat, facile nova indicia reperiat.

RESPONDEO *Suggesseram superiore dubio non malos prætextus quibus Iudices uti possent, si repetere torturam sine novis indiciis liberet, nunc tamen quia aliqui fortassis scrupulosiores, ne sic quidem satis conscientiæ clamorem compescerent, sed omnino vererentur sine novis indiciis eas pœnas repetere, maxime ter quater & quinquies; iis quoque subveniam tribus aliis inventis non injucundis; quibus ita pacatam conscientiam reddēt, ut omnem ejus modum tollant. Ingeniosissimi enim homines tres modos excogitarunt, velut divites argumentorum locos, unde illico in promptu habeant, nova indicia quæ reum repeti in novas pœnas sinant, imo & plane convictum rogo damnarent. Modi autem isti sunt:*

MODUS I. *Quæ in prima, secunda aut tertia, imo & quarta tortura vocem tenuit, eam reduc in carcerem; ibi tum fac in arctioribus vinculis, frigore, squalore loci, ac solitudine mærorem*

rem suum & dolorem, quas à tormentis reliquias asportavit, concoquat aliquanto tempore, & sensim absumat: parum est si hyemem unam & æstatem sic maceretur; cum & ea quies post tot torturas etiam hodie personis Ecclesiasticis nonnullibi indulta sit. Interim dum eam sic detines, procede tu, & in alias sagas inquire, cape & torque: cum pœnis impares fuerint, interroga de priore illa, quam in carcere adhuc servas, an non hæc alicubi ab iis in conventibus sit visa? an docuerit? an didicerit? aut si quid erit tale? Invenies certe quibus exprimas quod voles, queq; congruant, in iis circumstantiis quas tu eis cum torquentur suggeres, aut lictor, juxta dicta supra dub. 20. ratione 11. *&* 12. *Tum autem ut primam novam aliquā denunciationem hujusmodi contra captivam inveneris, invenisti utiq; id quod docere te volebam novum scilicet indicium: age id ei denuo propone, urge, insta, increpa, & per te ac confessarium impelle, ut faciat se tandem ream, ac ni acquiescit repete in tormenta: si conscientia adhuc obmurmurat, non cura, dic: hæc hodie est praxis. Aut si adhuc nec id audes; exspecta occasionem meliorem: nam dum interea circumcirca alias atq; alias torquebis, facile fiet ut inter tam multas una aliqua aut altera dum nomi-*

nominare alias cogitur, incidat etiam in hanc tuam captivam nominandam, utpote quam jam tum infamatam audit tum igitur indicium novum habes, ut torqueas: Qui etiam modus serviet ad eas in carcerem recipiendas quæ semel inde dimissæ forte sunt, & cautionem præstitere ne fugiant. Nam hæc quoq; hodierna praxis est, atq; inventum pulcherrimum ut nulla non frustra imposterum de carcere dimittatur.

MODVS II. Si nec sic proficis, tum unam aliquam quæ dicto modo captam denunciavit jube cum illa tua denunciata confrontari: interimq; denuncianti, dum ad denunciatam ducitur, lictor impudens minetur quicquid spirare pœnarum potest, nisi denunciationem suam in tortura factam clare coram denunciata edisserat: idem tu minare &c.

Vbi convenêre; increpa denunciatam de pertinacia, ac dic adductam jam esse, quæ eam tandem in faciem convincat, & dubitationi omni imponat finem; conversusq; ad denunciantem, roga an non constet, in confessione ante facta, quod hanc viderit, in conventu &c. timebit sanè hæc, ne si non constet ad graviora tormenta reducatur, proindeq; constare dicet. Quod etsi non factura est, nisi voce subtimida & à suspirio incboata,

tum

tum & capite submisso, dejectis oculis, atq; eo denique gestu, qui invitissimum mendacium affirmet; etsi etiam denunciata illa mox excipere & respondere paret; tu tamen hæc omnia dissimula, & abrupta omni veteriore audientia, aut examinatione, jube illico denunciantem reduci, & denunciatæ id unicum cum tuis inclama: Nunc eam *tandem palam esse convictam, proindeq; non modo repeti in tormenta posse, sed etiam si hæc eludat, nihilominus damnari, ut manifesto obstinatam & in faciem convictam; nam sic loquuntur, & id hodie est confrontari, id in faciem convinci: quod cum continuo in vulgus spargant, & ad Principes perscribant, merito omnes, etiam Theologiæ Doctores super hoc consulti, iniquissimis processibus applaudunt; tanquam qui illas loquendi phrases curiosius non didicerunt, neq; discent.* O *germania quid facis? & cur hæc indicare atq; monere Magistratus non licet? Iterum hic cum amici mei hæc legunt, hærent attoniti, & quomodo inquiunt, hæccine ita fiunt? hæc est praxis? ego vero juratos adducam testes, qui hanc praxin oculis suis & memoriæ (non enim judices protocollis) inscripserunt. Et quid principes dicturi sunt, si etiam testatum dedero per talem confrontationem taliter convictas, cum adhuc negarent, ob*

han

hanc obstinationem condemnatas esse, ut igitur exurerentur vivæ? Et quid dicet Magnus Cæsar, si etiam Ecclesiasticas personas eadem damnatione in Imperio periisse audiat? Sed hæc alias.

MODVS III. Sume novum indicium & id admodum firmum ex ipsamet tot tormentorum tolerantia: dic enim hanc tantam esse non potuisse sine maleficio, & hoc igitur maleficium esse novum indicium criminis. Vnde jube maleficiatum exorcisari aut quod aliqui suadent mutari locum & carcerem ut in aliud Castellum transferatur, ac deinde depulso hoc per exorcismũ aut mutationem loci maleficio ac deinde depulso hoc per exorcismum maleficio, jam experire ab novo quid tortura poßit. Qua de re ut clarius processum Iudicum quorundam intelligamus, dicam latius dubio sequenti.

DUBIUM XXV.

An novum indicium ad torturam novam det maleficium taciturnitatis?

MAleficium taciturnitatis appellant, cùm quis artibus malignis contra sensum tormentorum obduruit: ut videre est,

re est, in malleo Sprengeri, parte 3. q. 15. pag. 518. *& apud Delrium* lib. 5. Sect. 9. *Itaq; si quæ hodie bis aut ter torta, nil fatetur; mox ajunt eam uti maleficio, dæmonem ei fauces obsidere, ne fateri possit; atque hoc ipso sat deprehendi ream esse, proindeque exorcisari & rursum torqueri posse.*

Sane Titia, inquiunt, ni saga esset, non potuisset sustinere duas has aut tres torturas, tam immanes; non enim id fecisset, nisi ope diabolica, vel divina: Formalia hæc verba, adhuc nuper à religioso quodam iuvenculo & imperito; tum autem alias, non semel à judicibus audivi: Quærendum igitur est, an hoc recte? &c.

RESPONDEO; Quod nequaquam. Rationes istæ sunt.

Ratio. I. Nego imprimis non potuisse Titiam, eas duas tresve torturas sustinere ope naturæ: plurima sanè homo natu-

naturaliter ferre potest; unde autem illi norunt, hæc quoq; tormenta, non inter illa plurima, contineri? non igitur, si quæ tacet, id continuò dicendum est maleficio obtinuisse.

RAT. II. Ne tamen nimis strictus sim, concedo etiam non potuisse Titiam robore proprio contra hæc eniti; esto ita sit; jam id amplius me juvat: nam sic argumentor. Non potuit Titia, sustinere tormenta nisi ope diabolica vel divina. Ergo sane graviora fuere, quam ut naturaliter perferri posset; si hoc autem, ergo iniquissimi fuere judices, qui talia decreverunt: Si hoc autem, ergo & iniquissima tormenta, ergo & in omni jure invalida, & nulla; ergo est & Titiæ obesse non possunt, ergo nec ex illis ullum contra Titiam argumentum duci; ergo nec ex illis Titia pro saga judicari, ergo nec ab novo torqueri, & siquidem torqueatur, tamen nec comburi viva, ut obstinata, si tacet, aut ut confessa si fatetur, cum & obstinatio, & confessio sit nulla. Sic communiter Juristæ docent, & vide apud Farinacium, *q.* 38. *nu.* 78. ex Gomezio, Gigante, Carrerio, Bursato, Francisco

Personali. & aliis. O magne Cœsar, quot tamen in Germania hac tua sic indies pereunt, & perierunt? neq; tu tamen culpam habes, sed exspectas supplicantium querelas, ut subvenire omnibus possis.

RATIO III. Aliter formo idem argumentum: Titiam videri adhuc sagam, ajunt judices, & repeti in tormenta posse, quia novum jam indicium repererunt. Sed quod illud? quia usa est maleficio ad tormenta priora superanda. Sed hoc ipsum qui probant? quia tormenta ea erant, ut aliter superari non possent. Accipio hoc & infero: ergo iniquissimi fuere judices, qui hujusmodi tormenta intulerunt, quibus aliter quam maleficio obniti naturaliter non licuit; ergo deniq; indicium novum habent judices, quia iniquissimi fuere; ni iniquissimi fuissent, non haberent: culpa igitur nova Titiæ, iniquitati judicum insistit, tolle hanc, & contra Titiam nil novi habent; imò pone hanc, & æquè nihil habent, cùm quod iniquis & invalidis tormentis substructum sit, invalidum quoq; sit & nullum. Ut jam pateat, quam imperitè & contra sese inconsiderati homines loquantur.

Rat. 4.

RATIO IV. Esto quoq; , non potuerit Titia tormentis iis obluctari nisi ope dæmonis, vel Dei ; cur jam potius ope dæmonis id factum asserunt, quam Dei ? Enimvero cum Titia sic immaniter est torta, vel verè innocens fuit ejus criminis, quo gravabatur, vel verè nocens. Si prius quid credibilius quam juvisse DEUM sic innocentem, tam immaniter cruciatam ? si posterius ; tum esto dæmon potius, quàm DEUS juverit, jam illi tamen id factum esse, & verè Titiam fuisse nocentem præsupponere non debent, cum id ipsum adhuc sit in quæstione: atq; eam ipsam ob rem quod id ignorent, indicium novum quærant.

RATIO. V. Si, quod Titia in gravissimis tormentis nihil fassa sit, novum hoc apud illos indicium criminis est, ergo gravissima hæc tormenta illata ei sunt plane frustra, & nullo fine: nam quo illo ? an ut plenè scirent, rea ne esset Titia, an secus? At jam ante æquè scribant (si volebant) eam ream esse: sic enim quod argumentaturi erant postea, argumentari poterant paulò prius: vel Titia in tormentis iis fatebitur se ream, vel non fatebitur. Utrum

autem fiat, utiq; eſt rea; ſi fatebitur, rea eſt, quia faſſa eſt. Si non fatebitur, tunc quoq; rea eſt, quia faſſa non eſt in tam atrocibus tormentis, itaq; & ſi fatetur, & ſi non fatetur, rea eſt. Abſolutè igitur ream eſſe Titiam cum ante torturam æque ſcirent, ac probare poſſent ſi vellent; quid ex tantis tormentis, non diverſa notitia vel probatione eam ream eſſe, voluerunt ſcire? Fruſtra igitur, & nullo fine, quod erat oſtendendum, graviſſima ſuſcepta tortura eſt: niſi forte eum finem voluerint, ut crudelitatem paſcerent, atq; hominem barbarè, lacerarent. Hoc autem cum ſine graviſſima culpa fieri non poſſit, quæ hæc inſana libido eſt, theſaurizandi ſibi iram Dei? ubi nunc ſunt viri ſpirituales, & docti, non qui Judices tam inſulſè de taciturnitatis maleficio ratiocinari doceant, ut nuper audio feciſſe quendam qui ſe philoſophum auſus putare eſt, ſed qui ſolidè & Chriſtianè erudiant, nequid vel imperitiam, vel inordinatum imperum peccent, in re tam gravi, unde ſalus pendet?

Ratio VI. Ajunt juriſtæ adhiberi torturam ut veritas pateſiat: Quæro igitur ſi hæc

si hæc hominum prædictorum praxis valet quo tandem modo patefieri possibile sit? cogitet lector & mihi suggerat, ego nescio; nec occurrit cogitanti: nisi forte id velint dicere, nihil aliud in hac materia posse esse veritatem, quam hanc unicam propositionem, quod quæ torturæ addicitur sit rea: Si ita est, concedo hanc veritatem per torturam posse patefieri, utcunq; res cadat, seu eam toleret, seu elidat ut dixi; alioqui si possibile est quoq;, propositionem illam alteram aliquando esse veram, quod quæ torturæ addicitur, rea non sit; nequeo videre, qua tandem ratione patefieri hæc veritas secundum illos unquam possit. Nequaquam igitur, cum Titia ter, quater torta, inconfessa manet, dici convenit maleficio se firmasse, ac proinde ab novo indicasse culpam, ut ab novo, quæstioni alteri præmissis exorcismis subjiciatur: Præstabat potius ab initio de maleficio formidare, & ante omnem adeò torturam per exorcismos, si ita vellent, maleficiis occurrere, quam sic imperitè juxta ac crudeliter argumentari. Pudeat inscitiæ sacerdotes eos, qui hos demum exorcismos, cum ita malè

argumentati fuerint, adhibent, & ad necem hominum iniquè tortorum, ac proinde secundum allegata & probata innocentum, tali argumentatione efficaciter concurrunt.

DICES. Atqui verò si Titia in tormentis nil sentiat, si rideat, si obmutescat, si obdormiscat, si castigata sanguine non fluat; An non hæc certa maleficij sunt signa, ac proinde novæ indicationes?

℞. *Non sunt sanè. Quod ut ostendam, à novo dubio commodius ordiemur.*

Dubium XXVI.

Quæ signa maleficij taciturnitatis afferri soleant à malitiosis, & imperitis?

RESPONDEO. *Præter id, quod tenere vocem quis potuit, afferuntur & alia proximè dicta in fine præcedentis dubij, & hæc quoque partim falsa, partim vana: quæ quod item magistratus, sic leviter audiant, & non examinent, culpa utique non vacant: nos distinctè hic ponemus, ut consiliarij & confessarij principum discant & doceant. Itaque*

SIGNUM I. Ajunt *quosdam in tormentis ni*

tis nil sentire, sed ridere. Audio sane, sed id ego falsissimum esse ajo, dum probent; id est, dum jurati testes affirment. Capere non satis possum quæ hæc prurigo sit mentiendi, ferè omnes enim mentiuntur: ferè inquam, ut exceptum se sciat, qui de industria certò observasse, & verum dicere juraverit, qualem nondum adhuc ullum testem vidi: Itaq; si quis reus animo ac corpore ita potuit, ut, quod in magno contra dolorem nisu solet fieri, compressis dentibus, ac deductis labiis, resorptoq; halitu, ac voce, pœnas constanter exhauserit, eum clamant crudelissimi homines, dextertimè præeunte carnifice, nõ curare quicquam, non sentire, sed deducto sic & renidenti ore irridere, ac ludere. Hic ipsissimus intellectus, istius phraseos est. Vah autem, quæ hæc immanitas est? Et hoc tamen mox in vulgus liberrime spargunt, atq; ad ipsos deniq; Magistratus omnium credulos perducunt. Novi quid dicam, & testari possum: ac magistratus si me audiant, insigniter punire debeant tam falsos calumniatores. Imò ipsi sanè, quòd hæc & similia plurima nesciunt, verendum est, ne olim a DEO puniantur.

SIGNUM II. Ajunt *quosdam obmutescere, & obdormiscere.* Sed eadem plane fide. Obmutescere quidem possunt, sed obdormiscere non credo ni jurati testes affirment. Iterum mentiuntur. studui ego, ut has eorum phrases intelligerem, cur principum consiliarij non student, quorum interest? præsertim cum ex hujusmodi rerum ignorantia is nascatur in omniũ mentibus Zelus, qui cœco quodam impetu, innocentes potius quam nocentes abripiat. Ut profectò dicere non verear, timere me vehementer, ne principes illi, qui sic in sagas hodiè, & non cautius feruntur, in præsentissimi sint periculo suæ salutis; quid autem eis prodest, si universum, ut putant, orbem zizaniis expurgent, ipsi interim animæ suæ detrimentum patiantur? Sed in viam redeamus. Scio imprimis nonnullos in tormentis animi deliquium esse passos; id mox impij appellarunt dormivisse. Deinde quoque scio, alios cum planè obstinassent tenere vocem, cumq; compressis palpebris, & collectis omnibus viribus diu cum pœnis colluctati essent, tandem deniq; doloribus fractos remisso nisu, inclina-

to capite, & oculis adhuc clausis, se dedisse victos, & quietos viribus jam exhaustis, sed an hoc dormire fuit? Concedunt certè medici ac philosophi naturaliter posse cōtingere, ut dolore maximo, præsertim equulei, sic homo obstupeat, ut veluti somno captus sit aut vita: quod adumbrare Poëtæ voluerunt in fabula Sciotes, dum eam fingunt dolore in lapidem obriguisse: Hoc igitur nostri Judices dormire appellabunt, ac nil sentire? Insero, quod nuper audiebam. *Sacerdos quidam Sacellanus, cum torturæ cujusdam rei interesset, qui sic oculis adhuc clausis pendebat, & ad interrogata amplius respondere nollet, aut nequiret, ut constaret quæsitoribus eum obdormisse, ac proinde maleficio à dæmone juvari: id consilij ipsis suggessit, ut relicta materia in qua erant, id est, interrogationibus & stimulis ut fatetur; subitò alia inter se tractare inciperent, & ridicula quædam prorsus aliò spectantia in medium afferrent. Quod cum illi igitur fecissent, ac pendens reus animadverteret, sic subitò cessare tempestatem quæstionum ac longè alia tractari, proindeq́ sensim oculos aperuisset aspecturus, quo hæc rerum mutatio spectaret, & an fortasse à pœnis dimissio speranda esset: mox*

sacerdos, tanquam re confecta; ecce inquit, nunc somno solvitur, ubi alia tractamus; cum id ageretur, ut se reum diceret, tunc ad omnes Quæstiones obdormiebat: Quid de maleficio dubitabimus? non poterat eas pœnas nebulo perferre, nisi dæmon ei sensum sopivisset. Exorcismi igitur interprecandi sunt, ac deinde rursum alea tentanda: sic ille. Præclarum verò facinus, ac sacerdote dignum! qui, si abfuisset ordinis injuria, tolli in nervum properè debuerat, & duplicibus virgis à lictore exorcizari, duplici spiritu obsessus ignorantiæ & crudelitatis. Dum hæc scribo, incidit, quod obiter annotabo, nonnullibi ipsi carnifici promitti, ut maleficium taciturnitatis, de quo agimus, depellat, præbita quadam potione, quæ qualis sit ignoro; id scio, quæstas esse reas, ita se post eam exhaustam fuisse turbatas ut quasi inter medium agmen spirituum obreptæ aut obsessæ sibi viderentur: ac si quidem malignas artes omnino scire cogantur, non nisi tunc primum, cum hac potione eas imbibisse. Sed pergamus.

SIGNUM III. Aiunt *quosdam, dum in equuleo pendent, virgis concisos sanguine non fluere*, sic enim nuper de nonnullo narrabatur

batur, sed nec hoc est verum : iterum nego dum jurati affirment, aut videam. Itaque cum urgerem, id tandem expressi, ut dicerent, non multum saltem sanguinis fudisse. Non multum igitur, iis erat nihil. Imbrem credo expectabāt. & verò si adhuc nihil fusum esse concederem, quid tamen esset? potuit id naturaliter contingere: ajunt medici, quos consului, posse fieri, ut in illis angustiis sic sanguis à nonnullis partibus refugiat, atq; ad cor confluat, ut non sit quod extra fundi possit : Quis enim nisi plane imperitus nescit, quotidianam experientiam ferre, ut solo terrore, similive de causa, iis omnis sanguis consistat, nec gutta effluat, qui vel maximè ei viam aperuere sectione Lenæ?

DICES. At si tamen verè constaret, quempiam in tormentis nil sensisse? an non id magnum tum indicium esset, ut verè maleficus putaretur?

RE. *At quid, si id verè non constaret? Sed tamen esto, ero admodum liberalis, fuerit aliquis aliquando, qui in tormentis nil senserit, atq; id etiam arte magica obtinuerit, nego adhuc, inde magnum aliquod indicium sumi posse, quod is veneficus*

neficus sit. Iam enim Autores quidam, quos nominare non attinet, nonnulla ponunt, quæ qui usurpet, in tortura sopiat doloris sensum. ea igitur quis inde didicerit, aut ex Delrio partem quoque sumpserit, (nam & hic habet) & usurpaverit; quid hinc confici magnopere poterit, nisi quòd arte vetita sit usus, quæ ex occulto pacto, ut omnes illæ solent, vim habet? quam multi passim hujuscemodi, artibus homines curiosi, & superstitiosi, nobiles, & magni utuntur, adsistendum sanguinem, & curandam febrim, & conciliandos amores, ad prohibendam penetractionem amorum, & similia quos tamen ideo nemo maleficos esse dicat: aliud est enim arte vetita uti, aliud esse maleficum. Apage igitur, ut tam futilibus momentis nixi laxam alias conscientiam judicum amplius aperiamus, aut si ipsi sibi aperiunt & dilatant, certè meritò pronunciamus reorum hodie quæstiones maximis periculis non vacare.

DUBIUM XXVII.

An tortura aptum medium sit ad revelationem veritatis?

D*Vbium hoc ponere non erat opus: nam hactenus id ipsum satis excussimus,*

mus, atque adeo non nisi repetimus, quæ jam tum dicta sunt: tamen quod dum phrasin variamus, & repetimus, melius lectori rem imprimimus, atque nos maxime intendimus, dabunt veniam, qui alioqui accuratiores nos esse cupiant. Itaque

RESPONDEO Tortura an aptum ad veritatem reperiundam medium sit an secus; nolim expresse definire sed potius lectori ex dictis & dicendis colligendum relinquere. sic enim existimo, periculosum esse statuere. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Aptum esse medium arguitur hinc, quod multi veritatem malint dicere, quam pati: sed rursum non aptum esse, æque conficitur quod multi quoque quam pati: mentiri malint.

RATIO II. Utriusq; sane generis homines sunt, & quibus veritas, & quibus mendacium extorquetur; quem nunc ergo torsisti, Unde nosti, ex utra hominum sit Classe?

RATIO III. Certe posterior hæc Classis ma-

sis major futura videtur, cum mors tormentis levior sit, non solum reipsa, sed etiam in imaginatione, quæ vivacius, & gravius, præsentia tormenta, quam futuram mortem apprehendit.

RATIO IV. Sed tamen inquis, qui innocens sit, non facile se nocentem est facturus, malet sustinere torturam, & tacere, quam loqui & mori ac familiæ indebilem notam aspergere. Recte; sed è contrario, etiam, qui nocens est, non facile se nocentem facturus est, malet & ille torturam, quam mortem sustinere, & infamiam familiæ relinquere utrimq; erga difficultas ervendæ veritatis erit. nec facile se innocens accusabit, nec facile nocens perdet: si innocentem, innocentia constantem, nocentem culpa pertinacem facere poterit: quæ naturæ vires innocenti contra tormenta suppetent, eædem & nocenti: Imo ut quisq; scelestior, ita ferocior esse solet, ac proinde innoxius fortasse citius succumbet.

RATIO V. Difficilius tamen inquies creditu est; quod qui innocentiæ sibi suæ conscius est, se reum contra tam expres-

ſum ejus dictamen facturus ſit. Nec id quidem quicquam facit; nam innocentiam ſuam contra tam acerba ſupplicia, & dolores exquiſitos tueri non eſt, niſi exquiſitæ etiam minimæq; vulgaris virtutis, quæ in paucis ſane reperitur. Dici hic aliquid poſſet, quod Germania obſtupeſceret; ſed nondum audeo, ſervabo in opportunius tempus, atq; in alium fortaſſe tractatum.

RATIO VI. Non poteſt tortura medium eſſe cognoſcendæ veritatis niſi ea vox, quam tortus effuderit, veritas putetur eſſe: ſed hoc putatum iri difficile pronunciatu eſt, quid ſi enim vox ea ſit hujusmodi *Non ſum reus*? an tunc putabitur id verum eſſe? At longe alia hodierna praxis eſt; ut præcedenti dubio oſtendi. Quidquid ſit incerta hic omnia & non niſi tenebræ. Miſerrimam hanc Judicialium quæſtionum eleganter, piè & Chriſtianè plangit D. Auguſtinus, *de Civit. Dei Lib.* 19.*c.b.* cujus verba quod amœnitatis, & ſubtilitatis plena ſunt, hic adſcribam. *Quid cum* inquit *in ſuâ causâ quis torquetur, & cum quæritur utrum ſit nocens cruciatur; & innocens luit pro incerto ſcelere certiſſimas pœnas: non quia illud commiſiſſe dete-*

detegitur, sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia judicis plerumque est calamitas innocentis. Et quod est intolerabilius, magisque plangendum, rigandumque si fieri posset, fontibus lachrimarum: cum propterea Iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem; fit per ignorantiæ miseriam, ut & tortum, & innocentem ocidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundum istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormenta, quod non commisit se commisisse dicit. Quo damnato & occiso, utrum nocentem, an innocentem judex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentem nesciens occideret torsit. ac per hoc innocentem ut sciret torsit, & dum nesciret occidit. sic ille. &c. quæ utinam considerent viri religiosi & Ecclesiastici, qui cum reis agunt. &c.

Dubium XXVIII.

Quæ sint argumenta eorum, qui continuo vera putant esse, quæ rei in Torturis confessi sunt.

R*ESPONDEO. Ita passim inconcusse putantur esse vera, quæ in torturis rei contra se, &*

se, & alios confeßi sunt, ut impoßibile videatur, ab ea apprehensione unquam imperitum vulgus diducere: quod tamen non ita miror, uti miror, doctißimos Scriptores omnem penè molem doctrinæ suæ, q̃ de Sagarum negotiis orbi proposuerunt, & orbis amplexus videtur, huic uni fundamento tam fallaci imposuisse; Videamus igitur, quibus ferè argumentis moveantur, & iis respondeamus.

ARGUMENTUM I. Grave peccatum est contra se, in causa mortis mentiri, aut saltem contra proximum: non igitur credibile est, id reos esse, facturos.

℞. *Debile mihi semper, hoc eorum argumentum est visum: nam imprimis negant optimi Theologi, mortale esse, si quis ad evitanda gravia tormenta sibi ipsi falsum crimen imponat, propter quod morte plectendus sit. Ratio quia dominus suæ famæ est, nec mentitur perniciose, cum non teneatur tantis tormentis, quæ ipsi sunt morte graviora, vitam conservare: unde nec postea tenetur revocare, cum non retractando nemini faciat injuriam. Vide Lessium, & quos citat* lib. 2. de Just. & Jure. cap. 11. Dub. 7. n. 41.

Deinde probabile etiam est quod habet Petrus Navarra, lib. 2. cap. 3. n. 251. *Sylvester* in summa ver-

ma verbo detractio. q. 3. *si quis magna vi tormentorum aliis falsum crimen imponat, non peccare mortaliter: saltem ubi spes esset postea revocandi. Ratio: nam sola talis confessio inefficax est ad procedendum, ac per se non potest jure obesse denunciato, modo tamen postea non ratificetur, sed potius ut debet, retractetur de quo infra* dub. 30. num. 17. *Deniq; vero, esto sit peccatum mortale mentiri contra se & alios, ac certo sciat qui torquetur, fore ut si proximum falso denunciet, is ex hoc præcise condemnetur, nec futurum ut unquam mendacium suum, efficaciter retractare possit; quid tum postea? an ideo quantumvis torqueatur non mentietur? concedam quidem quod aliqui saltem, omnibus primum viribus dolori se opponent, ne cum tanto peccato, mentiantur, sed tandem tamen dabunt manus ac cum nominare complices aliquas cogentur, quas nesciunt, primum quidem, ut minus noceant, nominabunt jam ante exustas, aut diffamatas & captas, tum deinde si ulterius intendantur pœnæ, etiam alias quascunq; gravissimè potius peccare, quam gravissimè pati sustinentes: nam scilicet tam homines nos reformidamus peccare, ut nullis adeo tormentis ad id adigi possimus? mirari soleo cum hæc audio & maximè ab iis, qui etiam nulla coactione*

ctione

ctione in quævis scelera sponte ruunt. Itaq; non modo credimus sed indies videmus, & scimus gravissima passim scelera committi, rapinas, furta, falsa testimonia, latrocinia, homicidia, adulteria, oppressiones pauperum, vastationes provinciarum, & infinita similia, etiam cum ad hæc nemo cogit: & credere non possumus, committi, quoq; homicidas denunciationes, cum sunt, qui ad eas cogant, intolerabilibus tormentis? Debile igitur hoc argumentum est: Obiter vero hic annotare placet, quam lepide hic consequenter mentiri soleant, qui semel tormentis victi mentiri contra scepere: nam ubi deinde equuleo dimissi sunt, quicquid voles affirmabunt, ne non sibi constare videantur: si roges cur non citius sint fassi ut doloribus occurrerent? dicent nescire se, id scire tamen quod loqui nequiverint: si roges an igitur dæmon eis linguam obstrinxerit? dicent quod obstrinxerit, si an eum viderint, aut astiterit, dicent quod viderint, quod astiterit & similia complura, quæ rogare libuerit: nam sic mundus sibi ludos quærit. Atq; interim capitalium rerum vindices, nugas has credunt, & mire se confirmant. Ego vero simplicitatem hanc ridere soleo.

ARGUMENTUM II. Ni vera habeantur quę in tortura dicta sunt; jam omnia pœno judicia vacillant.

℞. *Esto, vacillent, non ego hoc negare venio, sed est ipsum id scilicet quod metuo, quodq́ D. Augustinus, tanto ingenio ac consideratione vir, verbis ante citatis ait*, esse plangendum, rigandumq; si fieri posset, fontibus lachrymarum. *Neq; enim de nihilo est, quod non fontem aliquem unum, sed fontis postulet lachrymarũ: ut quid obsecro his tantis undis est opus; si judicia sibi constant, & reorum confessiones? Itaq; quod vir tantus lachrymarum fontibus, prosequendum putabat id nos ne apprehendimus quidem: excusatiores futuri, si & raro, & moderate, & non futilibus ex causis in quoslibet indistinctè sæviremus.*

ARGUM. III. Experientia convincit, quæ in tortura dicuntur esse vera, quia congruunt circumstantiæ: ut V. G. dicit Sempronia in tormentis se ante tres menses maleficio necasse Vaccam Titij, item ante annos duos infantem Gracchi, & similia: examinant igitur judices & deprehendunt vere ante tres menses Vaccam Titij corruisse, vere etiam ante biennium Infantem Gracchi contabuisse &c. quid hic clarius quam ipsissimam veritatem in tormentis esse dictam? sic autem plerumq; con-

contingit; vera igitur ſunt, quæ in tortura dicuntur. Ita Vulgus, imò non Vulgus, ſed ipſimet adeo multi periti Judices, Inquiſitores, Conſiliarij principum, quos ſæpe audivi, & attonitus hæſi, cum non ludicre & diſputandi cauſa, ut primum ego ſuſpicabar, ſed ſerio, & ex animi ſententia planeinde ſe convincerent tanquam infallibili probatione, confeſſionem Semproniæ neceſſario eſſe veram debuiſſe. Sed

℞. *Ingens inadvertentia eſt, putare hinc id firmiter probari & ſibi ſatisfacere: nam ecce ſic res habet: non ignorabat Sempronia, quod toti pago, atq; etiam pueris conſtabat, illo atq; illo tempore eam Vaccam eſſe mortuam, eum puerum contabuiſſe, ac ſimilia quædam, quæ in pago contigerant: cum igitur urgeret dolor ad aliqua maleficia edicenda, tum ea quæ jam ante ſciebat eſſe facta, à ſe eſſe facta dicebat: Quid hic eſt miri? Prudentiſſimè quidem Conſtitutio criminalis Carolina Articulo 60. notat, tum credendum eſſe quæſtionibus, ſi ea dicantur, quæ nemo innocens dicere, ac ſcire potuerit; ſed obſecro an hæc nemo innocens ſcire potuit, quæ omnibus in pago nota erant? Similiter dicendum, cum ſimpliciores quidam, omninò reas eſſe quasdam arguant, quia*

verint & sciverint, ea omnia quæ in conventibus sagarum fiunt: nam quis hodie ea non ad nauseam audivit? an non omnium plectendarum confessiones publice ad bancum juris legi solent? ut mirer Iudiciales quoque personas ex his interdum argumentari. Quare repeto argumentum meum insolubile quod sæpe soleo: si tam inopis Iudicij homines & tam parum perspicaces Iudiciis publicis, & principum Consiliis præsunt, quis absolvat nos prudentissimo metu, ne parum sane Innocentibus consultum sit, ubi ad talium arbitrium res gerentur? Et quid fiet si imperitiæ se comitem jungat impetus, & affectus? quo sane multos non carere, ipse deprehendes, si lubeat: nam ubi paululum modo hæc eis proposueris, & quæ afferre solent refutaveris, notabis eos excandescere, ut mihi referunt, qui experimentum sæpius sumpserunt.

ARGUM. IV. Ast saltem si Sempronia accuset Gracchum, quod eum V. G. viderit in saltu tali loco & tali die cum tali persona, & tali vestitu &c vel quod ab eo didicerit tali loco tempore &c. tum deinde postea captus Gracchus, easdem omnes circumstantias, de se dicat quas dixit altera, quis manibus non tenet tunc, & comprehensam veritatem habet?

℞ Sane quidem. sed obsecro, ubi id contigit? Ubi tandem? cupio enim scire. Diligenter investigo hactenus, sicubi exemplum reperiam, nec invenio. Sciant principes imponi sibi, ab officialibus, dum hujusmodi crepant quæ falsissima sunt aut ut mitius loquar novæ loquendi phrases. Quod si, quando in eorum protocollis similia continerentur: sciant id evenisse, his sequentibus modis.

1. *Suggestione quæsitoris, de quo dixi supra* dub. 20. *qui juxta confessionem denunciantis denunciatum dum torquetur in eadem illa puncta, & circumstantias si non casu incidat, quasi manu tunc (ut ita loquar) & intento digito sciscitando ducit: nam hanc per me & alios ad id clam destinatos observavi arcem esse doli & caput artis.*

2. *Quod si quæsitor nil tale suggessit; suggessit ante lictor pro ut item ibidem dixi* dubio 20. rat. 11. *Unde repetat lector & sciat me, quæ dico, iuratis testibus, probare posse ita geri. quod autem de lictore dixi idem dicendum de custodibus carcerum, qui item captivis omnibus narrant quæ alij fassi sint.*

3. *Si nec lictores nec custodes carcerum suggesserunt, tum ita factum est: emanavit à perso-*

nis judicialibus, quid Sempronia cõtra Gracchum effata sit, & ad Gracchum id relatum est. Iam enim & mihi his diebus à non uno narrantur, quæ hi & isti Rei confeßi sint, quas denunciarint, sed & ipsæ denunciatæ cum hæc de se audiunt, à me consilium petunt, an subsistant, an fugiant? quid mirum igitur si deinde captæ norunt in quibus accusatæ sint?

4. *Lepidum nuper accidit, ut in pago quodam aliqui torquerentur in domuncula quadam ubi foris ad rimas pueri adjacerent atq; omnia audirent: quis tum ignoravit quid de se, atq; aliis torti denunciarint? quæ puncta, atq; circumstantias adjecerint?*

5. *Sunt & alij modi per quos fit ut cum accusantibus, accusatæ in nonnullis aliquando rebus congruant, quos ipsæ norunt dicere, & in particulari non possunt omnes hic adduci. Satis est hæc fieri, quæ dixi; utinam ea principes curent intelligere: qui id saltem hinc sat discunt, quid factum esse cogitare debeant, cum Inquisitores clamant denunciatas in eadem puncta & circumstantias in quibus accusatæ erant incidisse; nam vel falsum est, vel iis modis, quos dixi factum est.*

Pro conclusione obiter insero quod nuper accidit: Excurrit ad me mulier honesta ex pa-

go suo

go ſuo conſilij capiendi & generaliter confitendi cauſa: ait ſe denunciatam aliquoties, hæc & iſta de ſe dicta eſſe: fugere ſe nolle, ſed redire; quod & ego ſuaſi, quia exiſtimabam jure capi non poſſe: præcipue autem angebatur, ne ſi caperetur, tormentis victa mentiendo ſe damnaret: dixi ego non peccare mortaliter, qui ita contra ſe mentiretur: rediit igitur in pagum ſuum ſequenti die, & mox capitur, torquetur, dolori cedit, optimeq; ad mortem parata moritur. Ait deinde Inquiſitor, ſacerdoti qui eam eduxerat, viro docto, & religioſo, quiq; penitus nocentem ex indiciis oſtendebat, eam adhuc non fuiſse condemnandam, niſi id unum punctum acceſſiſset, quod ad me ad duas, aut tres Leucas excurriſset; nam hanc ille plane fugam fuiſse contendebat, ac proinde graviſſimum indicium culpæ: nec ad me ſcilicet mitti, poterat ut an ita eſset intelligeretur.

Ecce qui proceſſus.

DUBIUM XXIX.

An tortura cum adeo periculosa sit ex usu tolli debeat.

RESPONDEO. *Docui supra in extirpandis ex agro reipublicæ Zizaniis ea plene removenda esse, quæ morale & frequens periculum invehunt simul evellendi tritici. Ita ratio naturalis, ita ipse legifer noster Christus, illiusque verborum in Ecclesia Catholica legitimi interpretes ajunt; ut negari non possit.*

Docui præterea torturas seu quæstiones ita hodie administrari solere, ut revera frequens & morale periculum ipsi tritico minentur, quod adeo verum est, ut de facto ita sæpissimè accidisse ac triticum plurimum evulsum esse jurare audeam mihi moraliter esse certum.

Quibus tanquam majore & minore propositione firmiter collocatis, conclusio in bona forma figuræ primæ necessario infertur, tollendum igitur penitusque ex usu proscribendam esse torturam, aut saltem ea omnia & singula corrigenda aliterque moderanda quæ hanc periculi necessitatem torturis imponunt.

Atque hanc doceo principes conscientiæ rem esse quam non ipsi solum sed & eorum consiliarij

& con

& confessarij, si dissimulatione ac taciturnitate sua prætereunt, coram judice supremo explicatam dabunt. Nolo ut mihi credant, consulant Theologos, & invenient in humano sanguine ludi non posse, nec capita nostra esse pilas, quas pro libitu leviter temereque jactare liceat, ut nunc quidam optimorum principum non optimi Inquisitores facere videntur, cum ad levissimum quemque suspicionis rumusculum ad adeo periculosas torturas prosiliunt, & quidem illos etiam in quæstiones vocant, quorum apud omnes probitatis & integerrimæ vitæ fama vel gravissimis indiciis elidendis sola sufficeret. Vbi nunc quod in jure metus torturæ ipsi torturæ æquiparatur? quodque gravissimi auctores hunc solum incuti sufficere putant? Cur non id potius amplectimur & non nisi severissimi esse volumus in re tam periculosa? Quicquid sit, ad hoc quamprimum principes animum conferant, ut omni quâ possunt & suâ & suorum consiliariorum industriâ, tum quæstionibus moderationem, tum innocentibus majorem securitatem inveniant: Syllogismus quem dedi bonus est, stringit conclusio, & vel tolli quæstiones vel absque dicto innocentum periculo exerceri convincit: Alterutrum horum effugere non est: viderint quid agant. Imus omnes ad æternitatis tri-

tis trà-

tis tribunal; ubi si de quovis verbo otioso explicanda ratio est, quid par est de humano sanguine existimare? Urit me charitas & incendio interiore vexat, ne non omni studio ijs me incendiis interponam, quæ metuo ne sinisterior quis flatus etiam in immerentes impellat. Argumentum est quoddam penes me occultum adhuc revelandum suo tempore ac loco, quo id mihi penitus persuadeo, ut nullatenus dubitem, inter quaslibet ad rogum condemnatas vix quinque aut vix duas nocentes interesse. Audiat vero quisquam magistratuum id manibus palpare velle, dabo operam suo tempore ut palpet, nam & supra promisi dub. II. in fine.

DUBIUM XXX.

Quæ præcipue documenta cōfessariis sagarum tradenda putemus?

RESPONDEO. Rogabat me nuper Sacerdos quidam Sempronius, ut quoniam videretur ad reorum confessiones adhibendus, breviter instruerem in nonnullis, quæ utilia scitu essent. Negavi primùm, & sane causam dedi. Mi Semproni inquam, persuasum ego quidem habeo, qui confessarij partes apud incarceratos hoc

tem-

tempore in periculosissimis sagarum causis fungi velit, officium hoc ejus esse, ut medius intercedat, non inter reos & Iudices, ut moriantur, sed inter reos & Deum, ut qualescunque fuerint, seu nocentes, seu innocententes, salventur; Suum sibi forum judices habeant, Sacerdos suum. Vel igitur officium hoc tuum facturus es, vel non facturus; si hoc posterius nolim instruere, q quod instruendus sit amplecti non velit; si prius autem, instruere non est necesse; Illicò te cura omni judices absolvent, ac de alio sibi providebunt, qui fora confundat, q̄ exempla non pauca vidi: ut proinde non sit, quod quenq̄ instruam, cùm veluti nō volet vel uti non poterit. Refutavit me tamen ille, ū sic instaret: Ego verò, inquit, quod officium boni Sacerdotis esse cognovero facturus sum. Vel tum me retinebunt, vel amovebunt; si prius fruar utiliter instructione; si posterius, non inutilis quoque fuerit, cùm id inde confirmatius evadat quod jam ante persuadere vis, timendum scilicet, ne iniqui multi Iudices sint, quippe cum id præsumi possit, si nec conscientiis reorum nisi per imperitos, & officij sui immemores consultum velint. Itaque sequentia ferè documenta sunt, omissis aliis jam tum notis, quæ maxime notari proderit.

DOCUMENTUM I. Quando audio

audio nunc paſſim, ad has cauſas adhiberi religioſos, curent eorum ſuperiores ut eos mittant qui Chriſti Domini noſtri ſpiritu ſint præditi, mites, manſueti, devotionis laude commendati, Judicij accurati, & probatæ prudentiæ in Domino, quiq; animis hominum occupandis, pernoſcendis, ſcrutandisq; cordium ſecretis, tum & conterendis peccatoribus operam, & experientiam ſumpſerint: Non impetuoſi nec affectibus ſervientes, ſed omnia ad libellam rationis & doctrinæ expendentes, curēt etiam per adjunctos eis ſocios diverſos intelligere numquid judicentur imprudenter, aut ſecus gerere: plurima enim ſæpè admittunt nimis quam corrigenda.

DOCUM. II. Confeſſarij ad carceres deſtinati poſtulent imprimis directionem à liberaliſſimo Patre luminum, commendent deinde ei animas liberatoris noſtri ſanguine redemptas, agant denique cum reis ipſis ſuaviter & paternè ut ad veram eas pœnitentiam adducant, ſeu reas ſe faſſæ ſint, ſeu non ſint. Nec de hoc ut fateantur eis primum facient mentionem, ſed differant, & prius in genere ea afferant

quæ

quæ ciere contritionis motum poſſunt: explicent iis cum aliquo affectu & facundia Chriſtiana qui noſter ille mitiſſimus ſit Deus Pater miſericordiarum & totius conſolationis, qui vel unigenito ſuo pro nobis non peperit. Adducatur Parabola indulgentiſſimi illius Patris, qui revertenti filio ſuo perditiſſimo ſe in collum lachrymans infudit, & quantumvis antea peccatis filij conſtrictum pectus, in omnem nihilominus clementiam diſſolvit. Non eſſe Deum noſtrum qui Dij ſunt gentium, qui iras ponere non poſſit: captum ſemel incredibili humani generis amore longius progreſſum, quam ut revocare amoris ſui pacta nunc liceat: Exſtare in Divinis libris pacti æterni juramentum ejus irrevocabile per ſeipsum: Quia ſi fuerint peccata noſtra ſicut Coccinū, quaſi nivem tamen dealbanda fore: ſed & advocatum apud eum eſſe filium ejus unigenitum crucifixum, qui & noverit figmentum noſtrum, & verò causam noſtram quantumcunq; graviſſimis criminibus confoſſam, ſua advocatione erigere ſuſtentareq; velit. &c.

His & ſimilibus magno ſtudio laborent ſingu-

ſingulos ad dolorem de peccatis cõcipien-dum, agendamq; ſeriam pœnitentiam invitare: neq; enim negare ſe legifer noſter poteſt, ut non animas quorumcunque peccatorum ſaluberrima compunctione frangant viri ij, quos ſe hominum piſcatores facturum ipse verbis veris pollicitus eſt; Clariſſima verba ſunt, & oracula Filij Dei quibus fidem detrahere, naufragari eſt in fide. Hac igitur ſponſione ſubnixi Jus ſuum ſibi vendicent: uſurpent, datum ſibi miniſterium reconciliatoris: reducant per contritionem, qui per vitæ licentiam à Deo longius aberrarint. Ita enim fiet, ut peccatorum vinculis attritis, mollitisq; animis per colloquia ſanctorum nihil obſtet quin omne virus non ſolum ad ſacrorum Sacerdotum, ſed etiam Judicum tribunal facilius effundant. Hæc eſt enim contritionis ſeu pœnitentiæ natura, ut ubi in animum recepta ſemel eſt obſtinatio & taciturnitas ſi modo verè rei ſunt, habitare non poſſint. Optimum hoc & ſuaviſſimum torturæ genus eſt ad vocem ſolvendam. Hic artem ſuam exerceant Sacerdotes illi, de quibus ſupra conſequerebar, & ſi zelum

Dei

Dei habent, non prius judices instigent ad expediendas torturas illas sævas & sæpe nimium crudeles, quam ipsi hac sua tortura sacra usi sint, id est salutari de peccatis cõpunctione animos reorum laceraverint: Hic acuant ingenium & vires suas omnes explicent, ut saxea multorum pectora divini sermonis vi & impetu spiritus comminuant. Noc est deniq; , quod sacerdotes probos & ferventes non paulo plus decebit, quam si Judicum sævitiam imprudenti instigatione excandefaciant. Nam invehere inhumaniter in captivas & afflictas, identidem illis molestum esse, & quasi certissimo de earum reatu jam constet nullam eis sinere quietis partem, odiosis cognominibus lacessere, apud Judices traducere, & similia quæ supra memorata sunt dubio 18. Non est sane quisquam in foro rabula tam hebes qui non æquè possit. At verò pertinaciam hanc talem divina vi sermonis frangere, mollire animos, cor impœnitens compungere, nemo potest, nisi manifesto Dei spiritu instructus.

DOCUM. III. Non probo igitur Confessarios qui hoc primum, hoc ulti-

mum, imo ſolum agere videntur, ut modo confiteantur rei, nil celent. Itaq; non niſi confiteri, & confiteri ingeminant: cæterum autem de converſione ſeria ad Deum, de dolore animi vehementi, de deteſtatione peccati ſuper omnia, vix tenuiter meminerunt, nedum ut præcipuum hic conatum & ſollicitudinem adhibeant, qui tales actus, tam difficiles, à peccatoribus & quidem talibus, ſi vere rei ſunt, impetrent.

Itaq; dum confeſſi duntaxat rei ſint, id eſt omnia peccata ſua ad longum & enucleatè recitaverint, jam ſalva & tuta ſunt omnia; jam appellant filios æternæ vitæ, jam verè pœnitentes moriuntur, quicquid tandem ſit de contritione. Exiſtimo autem ego niſi mea me Theologia fallit, non ita facile poſſe reconciliari infinitam Majeſtatem, ſed inſigni quadam opus eſſe ſollicitudine, ad non vulgarem animi dolorem, preces, gemitus, & clamores cordis cum confeſſione conjungendos.

DOCUM. IV. Non putant pleriq; expedire ut rei antequam in foro externo cauſſam ſuam transegerint, ad internum vocentur, ſed ſuadent eo usq; hoc differri, dum

dum in externo omnia liquida sint, ita Delrius *lib. 6. C. l. Sect. 3.* atq; usu ferè otdinario recipitur.

DOCUM. V. Expedit tamen, ut paullò ante dixi, per visitationes & colloquia sacerdotum reos disponi ad pœnitentiam, compunctionem, & seriam ad DEUM conversionem, cùm primùm fieri potest: id enim profuturum scio, non solum ad confessionem sacramentalem, sed etiam profanam, quæ hac via tutius feliciusq; quam per torturas obtinebitur. Et ad Sacramentalem quidem omnino hæc compunctio necessaria est, ut præcedat: sacramentalis enim esse non potest, nec ad salutem proficua, nisi ex prævia compunctione orta sit: illius hæc filia debet esse, aut esse non potest.

Unde rursum confirmo, quod dicebam id potius laborandum confessario ut conterantur rei, quam ut fateantur. Nam faterí quid attinet, ni contriti sunt? si contriti autem, jam sponte sequitur confessio.

DOCUM. VI. Etsi amplecteremur sententiam Delrij, docentis, licere judici æquivocatione sermonis, aliove quo dolo

bono reos circumſcribere: id tamen fieri ſpiritualibus nullatenus permitteremus.

Ratio eſt ne miniſterio eorum, atq; ordini inuratur nota, quæ non tam facilè ſeculari judici adhæreſcit. Scio contigiſſe ut cum Sacerdos quidam reo cuipiam æquivoce promiſiſſet mitigationem ſupplicij, nec eam deinde conſequeretur; ita turbatum eſſe hac deceptione, ut vix tandem obtineri potuerit, ut ante mortem ſe extrema expiaret pœnitentiæ purgatione.

Caveat igitur confeſſor, ut aliter, quam fidelem imitatorem Chriſti decet, in hac re ſe gerat, ne ſe deceptum eſſe quisquam meritò queratur ab eo, quem Dei fuiſſe loco agnovit.

DOCUM. VII. Omnino autem dedecet, ſi viri ſpirituales, ut nonnullos audio feciſſe, ſuggerant judicibus torquendi modos, niſi forte mitiores. Lictorum hoc non ſacerdotum munus eſt.

DOCUM. VIII. Sed nec decet, ut tormentis palam interſint & ſpectent, ut bene monet Delrius *lib.6.cap.1. Sect. 3.* propter irregularitatis periculum, ut ipſe ait, & ſcandalum. Sed interim tamen non vi-

dec

deo, cur non alicubi ex occulto ea arbitrari per rimam, aut fenestellam possint.

Ratio nam aberit & irregularitatis periculum & scandalum cum nemo sciat: & verò proderit, ut quam cruda & periculosa ea res sit, ipsi suis oculis usurpent. Quod si concilium Antisiodorense. Can. 33. vetat Presbyteris ac Diaconis *ad Trepalium stare ubi rei torquentur*, id explicandum puto; ut vetet stare palam.

DOCUM. IX. Imo universum non plane negliget prudens confessarius, ut scire saltem ruditer laboret, quam ritè judiciales processus instituantur.

Ratio est, tum ut secundum ea prudentius possit cum reis in foro conscientiæ procedere; tum & Judices, si opus esse videretur, officij commonefacere.

Ita nuper totidem verbis religiosi cujusdam ordinis visitator monuit suos, qui ad carceres itarent, in Epistola quadam encyclica, quam quidam ejus ordinis religiosus mihi monstravit.

DOCUM. X. Displicuit mihi nuper Confessarius, qui primo suo in carcerem ad quampiam aditu, ut eam tanto me-

lius ad confeſſionem adduceret, denunciabat ei, concluſum eſſe apud Judices de ejus morte, faceret igitur officium.

Præclara utiq; benevolentiæ captatio! exiſtimo enim Sacerdotem dedecere ut cuipiam mortis nuncium afferat, neque id aptum eſſe medium (niſi forte in plane impœnitentibus ac deſperatis, quibus alia non profuerunt) ad rectè hominem DEO conciliandum; cum habeam experientiã, pleroſq;, aut ſaltem multos, etiam alioqui ſtrenuos viros audita mortis denunciatione ita vehementer conſternari, ut ad adeo præclaras mentis functiones ſint inhabiles. Triſtia igitur alios nunciare ſinant Sacerdotes: Ipſi ea afferant, quæ conſolationi eſſe poſſint.

DOCUM. XI. Laboret igitur prudens Confeſſarius, ut reorum animos ſibi potius arctiſſimè devinciat: Quod fiet, ſi declaret venire ſe, non ut Judicem, ſed Patrem, qui perſonam acturus ſit Paracliti in ſpiritu Filij Dei. Explicet igitur quid inter ſacerdotum & ſecularium Judicũ officium, & intentionem interſit: apud hos, ſi qui reus ſit, de pœnis agi, apud illos, de condonatione;

natione; Non eſſe igitur quod metuant, quin omnem animum penitus aperiant, & quicquid angat explicent: agant ſecum fidentiſſimè non ſuſpicentur quicquā fraudis, non diffidant; ſe monſtraturum eſſe eis affectum eum, quem fideliſsimus pater amantiſsimis ſuis pignoribus unquam poſſit: Condolere verò & compati eorum miſeriis: ſed & tangi dolore cordis intrinſeco, non ſecus, quam ſi propria res agatur: quod ſi eos adjuvare qua ratione poſſet, non dubitaturum proprio ſanguine ſubvenire: Atq; igitur, non parum ſibi ægrè eſſe, quod id non liceat, nec niſi ſoli animæ prodeſse poſsit. Et nunc huic ſanè omni ſtudio conſulturum: nunquam verò ſe eas deſerturum, ſed utcunq; res cadant, affuturum ad extremum articulum, erecturū animos, additurum ſpem & robur ne concidant, aut abundantiore triſtitia abſorbeantur, & id deniq; omnimodo acturum ut queri non poſsint, ullum ſibi defuiſe cōſolationis genus: hæc enim & ſimilia, quæ fidelitatem & Apoſtolicū ſpiritum ſonant, ſi proposuerit, mirifice ſibi reos aſtringet, ut adhuc velut charitatis funiculum, ſeu

habenam, duci ſe ſinant, quo libeat,

DOCUM. XII. Potiſſimùm vero eos ſecuros reddat etiam ſtipulata manu, & ſi opus ſit, juramento appoſito, quicquid ſecum utpote cum viro ſpirituali etiam extra confeſſionem locuturi ſint, ne verbulum, quod ipſis nocere queat, ſeu quod nolint, ad externi fori Præſides foras affluxurum.

DOCUM. XIII. Imò & juverit diſtinctè addidiſſe quod quicquid ſecum agant, id nec ſi maxime nocentes ſint obesſe eis poſſit. Nec ſi maximè innocentes prodeſſe: ſibi n. nullum cum judicialib. perſonis in his cauſis commercium ſermonis eſſe, nec illos Sacerdotib. in his quicquam credere, aut audire; ſed juxta propria Jura & ordinem procedere; tantum igitur ſe inter reos & Deum poſſe medium intercurrere, & quicquid fiat de corpore, id efficaciter agere, ut ſpiritus ſetvetur & ad illa domicilia perveniat Beatorum, quæ cum Dei filius pœnitentibus pollicitus ſeme ſit, & mercatus à Patre, jure jam ſuo repeti poſſint à peccatorib. omnibus, etſi alte demerſis; i a dum nec obeſſe nec prodeſſe

niſi

nisi quantum ad animam eis posse persuaserit, quæ secum secretò communicēt; obviabitur tum iis qui ut à Confessario juvarentur innocentes esse vellent, tum iis, qui & nocentes esse mallent, ne proderentur, & ad torturas reducerentur. Nam

DOCUM. XIV. Doceo confessarios ut certissimò sciant, plurimos esse, qui etiam in ipso sacramento nocentes se, cùm non sint, fateantur. (ut ipse sæpius, & alij mecum religiosi viri manifestè nos ipsos convicimus) idq; ideo; vel, quia importuni Sacerdotes sunt, quorum impetum aliter evitare non possint, de quo repete dicta dubio 19. Vel ne, quod dixi, in quæstiones repetantur: sic enim simpliciores multi existimant oportere Sacerdotes quæ quomodocunq; à reis audiant personis judicialibus referre, atq; ob hanc ipsam industriā eos ad se expiscatum mitti. Nec, nisi difficulter, quidam in contrariam sententiam reflecti possunt. Miseria hæc est oppidò notanda, & inscitia juvenum Sacerdotum lachrymis deflenda. Atq; ego quidem qui sic in sacramento mentiti sint damnare nō ausim, quin potius excusari nuper posse

 docui

docui ob ſimplicitatem, perturbationem & ſimilia. Verum tamen quod & non revocent quos complices nominarunt & vehementiori hoc conſcientiæ ſcrupo preſſi maiore cum dolore, quem quo tectiore cauſſa, eò feventioribus pœnitentiæ ſignis apud Deum conteſtantur, decedant; atq; hinc fiat, ut tantò confirmatius & ipſæ tam eximiè pœnitentes, & aliæ ab eis denunciatæ reæ habeantur minusq; exinde dubitet Germania, quin maleficis ſit plena. Res hæc admodum convulsa & abrupta eſt, ut neſciam, quid ſatis plangam. Porro cum ut dixi, multi metuant, vel ex ipso Sacramento; quid mirum, ſi quando extra illud cum iis Sacerdotes agunt, plures ſunt qui id formidant? Itaq; mihi conſtat nonnullos etiam alias prudentes viros magiæ falsò inſimulatos & captos, tum ob eum metum, quem dixi, tum quia nihilominus de ſe actum videbant, nec ullam ſolidam Sacerdotum accedentium conſolationem ſperabant ideoq; præ deſperatione & ſtomacho loqui amplius pro ſe dedignabantur, tum quia alia ratione declinare nonnullorum importunitatem non liceret, non aliter

ter quam pro reis se apud quoscunq; extra confessionem gessisse, ac cũ ulterius multa rogarentur, omnia consequenter annuisse, & finxisse, quæ cæpta semel fabula exegisset. Quare cum hæc ipsa deinde spirituales illi viri simplicissimi passim spargerent, & hinc criminis hujus contagionem mirè exagerarent, quid poterat fieri aliud, quam ita omnes in cõcepta semel opinione de multitudine maleficorum confirmari, ut nemini jam sano de ea dubitare imposterum liceat. Longum nimis sit, si hic exempla inseram Sacerdotum illorum, qui ita turpiter decepti & se & alios miris & grandibus inaniis impleverunt.

Itane vero inter eos etiam religiosos & Apostolicos esse viros, qui versati cum reis multùm sint, atq; hæc nondum deprehenderint? sed jam omnia se tenere putent, si modo rei eis crimen, seu intra seu extra sacramentum verè seu falsò fassi sint. Ubi nunc ergo Evangelica illa prudentia serpentina? ubi gustus ille sanctorum, quo & gustari quasi innocentia quorundam posset; etsi alia unde colligeretur deessent? Ubi illud Apostoli, quod ajebat, *quoniam*

spiri-

ſpiritualis judicat omnia 1. Cor. 2. 15. An non amplius diſtributiones hujusmodi gratiarum in Eccleſia ſunt? Væ confeſſariis qui committere ſe rei periculoſę audent, & non plurima cogitatione omnia verſant, ac creberrimo gemitu dies noctes DEUM pulsant, ad obtinenda conſilij & ſcientiæ dona.

Quicquid ſit animadvertat diligenter Confeſſarius, & cum non aliter apud reos egerit, quam induta persona Chriſti, cumque eò ſolum reos adduxerit, ut ipſi planè confidant, admiranda quædam ſenſim diſcet, quæ adhuc ignorat. Gratias mihi non pauci Sacerdotes egerunt, quod hac una via apertos ſibi in multis oculos fuiſſe experti eſſent, cùm prius neſcio quo impetu rapti aliter omnia exiſtimaſſent.

DOCUM. XV. Non ſolum autem reos ſecuros reddat de taciturnitate ſua Sacerdos, verum etiam reipsa eam ſeverè colat: Ita ut neq; quæ extra confeſsionem cum eis agit, temerè foras exportet: Id quod ante citatus Viſitator omnes ſuos in dicta epiſtola diſertè quoq; admonuit: Et quidem omnino prudenter. Nam rationes iſtæ ſunt:

I. Si

I. Sic sæpè incauti quidam, dum consulere captivis volebant, novam eis torturam causarunt.

II. Irregularitatis sæpe periculum est, cum facilè garrulitate sua, aliove signo, mortis sententiam efficaciter promovere possint. Sunt enim Judices pleriq; , ut ipse annotavi, & monet quoq; Delrius, qui id agunt, ut à Confessariis signum aliquod captent, quo captivi constantes, id est nocentes, innuantur, quod ubi furtim incautis abstulere (quanquam nunc suffurari tale quid non sit opus, cum passim insulsi Sacerdotes (absit verbo injuria) ipsi sponte perfluant rimarum pleni) tum demum abrupta ulteriore hæsitatione ad condemnandum accedunt: Quo pacto gloriantem nuper Judicem audiebam, cum diceret, se vero ne impingat, in neminem adhuc hactenus capitali pœna animadverti jussisse, nisi quem prius à Confessario intellexisset in culpa versari. Satis innuens quam efficaciter ad reorum condemnationem Sacerdotes concurrerent. Placet Sacerdos ille, vir mihi amicus, quem cum Judices subinde rogant maneat ne hæc vel

illa

illa constans, sic enim loquuntur, respondere solet: Ego vero, inquit, ut quod res est dicam an constans sit nec ne, an fateatur nec ne, an nocens sit nec ne sane nescio neq; curo: Nam talis an talis sit ad me non spectat sed ad Judices: Id autem spectat ut qualiscunq; tandem fuerit nocens aut innocens, bona an pessima ad cœlum eam ducam, id quod DEO adjuvante pro meo munere me facturum spero. De cætero quid me affligam & mittam falcem in messem alienam? Ita ille, sed ni valdè suaviter & modestè fiat, offendi Judices solent.

III. Periculum est, ne reveletur interdum sigillum Sacramentale, aut saltem revelari videatur, quod omninò omnes maxime cavendum clamant: Neq; enim populus distinguit quid intra, quid extra confessionem acceptum sit. *Vt mirari sanè subeat religiosi illius nuperam prudentiam qui cum esset ejus loci ordinarius reorum Confessarius (nec de loco, nec de persona rogare volui) publicè de suggestu in magna populi concione pronunciare ausus est, non esse, quod Magistratus vereretur in sagas acerrimè procedere sibi enim certissimò constare, nullam adhuc eo in loco ad supplicium ductam esse, qua*

se qua culpa vacaverit. Sic ille: Mihi autem scire lubet, unde id ei tam certò constiterit? An quia judicio publico damnatæ erant? Sed id scilicet non æq; populo erat notum, nisi & sibi hoc constare concionator diceret? Amplius aliquid voluit dicere, & majori certitudine rem firmare: Sed hæc ipsa major certitudo unde erat? An extra an intra confessionem hausta? si intra: ubi nunc tandem tam sacrosancti secreti ratio est? si extra autem, cur id additum non fuit, & occursum suspicioni, ne id dicere sic affirmatè Confessarius non videretur, nisi quid altius certiusq; quam cum communi modo cognovisset? Itaq; non parum scandalizatus esse populus dicitur, cum solum hoc sacrosanctum Confessarij nomen multorum judicia insigniter & merito irritasset. Non tam ipsum ego Confessarium hunc miror, quam religionum superiores qui hos tales in res difficiles exponũt, quos qua sint judicij inopia, jam tum utiq; exploratos habent, aut habere debent.

Certè hunc ipsum hominem eo intelligebam judicio & capacitate inter suos habitum, ut in studiis suis progredi ob ingenij he-

nij hebetudinem non potuerit. Sic enim auditores eius deinde vestigaverant & mihi narrabant. Qua ille igitur prudentia & judicio cum reis versatus sit privatim, qui sic publicè, existimationi suæ parum nosset prospicere, judicet meus lector Sed nimirum ni hos tales adhiberemus, qui importunitate sua nimia reos cogerent, ut tandam victæ tædio ad redimendam vexam faterentur, quod isti per fas & nefas volunt, sic enim solitum fuisse eum concionatorem, de quo dixi, audiebam deessent Germaniæ, qui inflarent credulitatem Principum, de multitudine sagarum; quasi vero (quod nuper judici cuidam experiundum obtuli) ulla tam innocens mulier esse possit, etiam quæ omnia lictorum tormenta illuserit, quam non superare hujusmodi importunitate, & agendi ratione velim, ut ream sese tandem apud me constituat, si id intendam. Sed prohibeat me Deus. Porro imperitos hujusmodi principes audiunt & sequuntur: cum tamen quidam diceret sibi difficile non fore, in eo ipso loco, quo is homo jactabat innocentem periisse nullum, ostendere periisse plures. Sed ne tale

quid

quid unquam à quoquam ostendatur, ab- unde cautum est, quod id moliri incipiat, suspectus fiat, aut indignationem magistratuum incurrat. Ingeniosissimum hoc inventum est inter omnia, q̃ in hoc quidem genere habet orbis. Nam ita omnis via præclusa ingeniis est, ne obscurissimis caussis liberè inferre lucem possint.

DOCUM. XVI. Quæri possit, quid faciat Confessarius, si (quod impossibile non est, ut vide apud Tannerum) ex confessione vel aliunde cujuspiam innocentiam cognoverit? An indicabit? posset, si indicet, periculum enasci revelandi sacramentalis sigilli, dum scilicet alios quoque audiens, de illis taceret: Nam innueret tacendo, hos igitur non esse qualis prior: Quod si periculum hoc absit, quia verbi caussa alios non audit &c. Atq; etiam putat non frustra apud Judicem se laboraturum nec caussaturum reo nova tormenta, nec aliud aliquod incommodum secuturum, ut scandalum magnum populi &c. Non video, cur non modo nõ possit, sed debeat conari ut subveniat: Ita enim charitas jubet, & ita scriptura: *Erue eos*, inquit, *qui du-*

cuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses: proverb. 24.11. Caveat tamen ne innotescat aliis reis, confessarium pro innocentibus intercedere, ne occasionem sumant hinc sacrilege confitendi, ut ante monui docum. 13. Caveat quoq; ne contra judices quicquam agat aut dicat, seu ante seu post mortem reorum, quod eos infamet, aut judicia publica perturbet: si quid erit, id non apud alios, sed ipsos proferat, & moneat, cum hoc utique Apostolicos viros non dedecere dicat Apostolus, cum ait: *An nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia?* 1. Cor. 6.

DOCUM. XVII. Nec minus quæri possit quid agendum, cum quis alios innocentes denunciavit tormentis coactus? Res intricata. sic tamen dicendum: seu graviter peccatum sit, sive non, quod quis tantis tormentis victus innocentibus culpam afflaverit, hoc tamen certum est, teneri eum ut id revocet quam efficaciter possit: cum autem Judices nihili faciant (Quam rectè ipsi viderint, & tu vide infra dub. 40.) revocationẽ eã, q̃ fit à reis post la-

tam

tam sententiã prope mortem tenebitur ut revocatio sit efficax, revocare tempestivius ante latã sententiã, & hoc quidem, etsi metuat seu provideat se ad pœnas revocãdum: Quia in pari sui & proximi necessitate rationem potius habere debet innocentis, cui fecit injuriam; dum eum falsâ accusatione inique læsit.

DOCUM. XVIII. In hoc vero casu, si Titius ob apprehensionem pœnarum adduci à confessario non potest, ut sub tanto discrimine palinodiam canat, difficultas existit: dicam quod sentio: nam in primis, quid si dicat Titius, revocationem quam immediatè ante mortem ablato tormentorũ metu facere palam cupiat coram populo, meritò sufficere, quippe quæ æstimatione prudentum maximi sit momenti, ac proinde de se efficax: Quod si vero vitio judicũ inefficax sit, ac proinde delati non eximantur, id judicibus, non sibi imputandum. Deinde quid si Titius tempestivè in carcere revocationẽ faciat, seu voce seu scripto coram Sacerdote suo, & altero adhuc teste: atq; hic postea cum

evanuit tormentorum metus, id est, vel immediate ante vel post Titij mortem revocationem hanc exponant, à Titio præsenti animo, in conspectu DEI, & testium factam, an non hæc saltem sufficiens & valida censeri debet; & si nondum admittere eam judices velint, excusatus apud DEUM Titius est, & illi si contra denunciatos procedant iniqui homicidæ sunt? Deniq; quid si clare ostendam Titium fecisse, quod in se est, & quicquid tandem ab eo postules, non tamen futurum, ut semel accusati ulla revocatione exculpentur. Nam quid Titium vis facere? An revocare tempestive apud Judicem & reductum in quæstiones, eas constanter elidere persistendo in revocatione? sed hoc frustra, novit jam imbecillitatem suam, scit certò futurum, ut quæstiones eas non toleret, uti nec priores tollerare potuit: Rursum igitur dolori cedet, & revocationem suam damnabit. an sic redibitur, quo prius, in easdem miserias? imo tunc tantò amplius accusati habebuntur nocentes: Pæniteat igitur, & DEO commendet, & revocet iis modis quibus potest, & dixi. Si judices id non curant, ipsi

ipſi viderint. Id vero dolendum vehementer, quòd cum plurimæ metu repetendorum tormentorum non audeant revocare denunciatas, valdè exaggerent judices, eas utique certiſſimò nocentes eſſe, cum tam multæ pœnitentes ſuper eis mortuæ ſint. quis enim hæc audiens vim magnam non putet in his locutionibus ineſſe? Et tamen quæ vis inſit, ex dictis ſatis patet.

DOCUM. XIX. Proderit porrò Confeſſariis reorũ, torturæ hunc noſtrum commentarium non oſcitanter legiſſe, & quæ dicuntur [illegible] qua mora expendiſſe. Ego id cum juramẽto depono, me q̃dem nullã hactenus ad rogũ duxiſſe, de qua omnib. conſideratis prudẽter ſtatuere potuerim, fuiſſe ream. Idem ego à duobus aliis accuratis Theologis audivi; Neq; non omnem tamen Induſtriam adhibui, qua ad veritatem penetrarem, ut dixi ſupra *dub.* 11. *rat.* 3. dicam aliquid, quod audire cupiam quicunque aures audiendi habent, maxime vero ſacratiſſimum Imperatorem, Principes, eorumq; Conſiliarios: Fingatur enim de induſtria atrociſſimum aliquod exceptum crimen, quo noceri ſibi

vulgus apprehendat, atq; ejus deinde dispersa fama in id inquisitores sese accingant, iisdem viis, quibus nunc in maleficia: Ajo sane, si in germania paullò post pauciores erunt ejus criminis rei, quam nunc magiæ sistam me summo Magistratui & in flammas vivus injiciar. Ego sane si his ipsis verbis utentem audiam, vel ignorantissimum de plebe vereri sane incipiam, ne non sine magnis caussis quas ipse norit, sic loquatur. Et ad minimum reflexa mente hæream, & meditatione aliqua dignum putem, quod homo rationalis non plane mente dejectus sic considerer, cum pacatus esset, ausus eloqui sit.

Dubium XXXI.

An ante torturam mulieres per lictorem tonderi conveniat.

Ante quam respondeam, oro lectorē verecundum, ut dicere cum aurium ejus venia mihi liceat, quod & facere sine pudoris venia liberrimè jam alicubi solent. Cum enim quæstionibus seu tortu-

ris ad-

ris admovenda quæ rea est, seducit eam primum in locum proximum infamis lictor, & non modo capite & axillis, sed & qua parte mulier est, accuratè detondet, aut admota facula adurit. Causa est ne quid implicitum sit recularum magicarum quibus ad tormenta induretur. Igitur

RESPONDEO. *Id nequaquam convenit. Rationes istæ sunt:*

RATIO I. Fœdum est id & spurcum, quod Christiana & Evangelica puritas meminisse non fert.

RATIO II. Conjunctum est cum periculo peccandi in homine turpi & obscœno.

RATIO III. Obnoxium est illusionibus & fœdissimis tactibus incontinentium scurrarum, præsertim cum quidam scriptor, quod miror, nonnullibi suspicionem moveat, annon aliquid etiam hujusmodi recularum magicarum secretius abscondi-tum sit: videlicet ne non habeant quod prætendant infames scurræ, si lubeat eis profundius lascivire.

Ratio IV. Pernimium grave eſt ſexui naturâ verecundo, qui non raro mori malit, quam coram infami nebulone ſic enormiter depudere.

Ratio V. Fruſtra etiam ſuſcipitur, cum & contra maleficia alia pia remedia uſurpari poſſint, nec ea noſtro tempore in detonſis unquam reperiantur quæ iſti quęrunt. Quod ſtupeo nondum hactenus nos advertere, ſed æq; cæcè progredi, & quod horret animus meus meminiſſe etiã ipsos Sacerdotes & quidem ſub Principibus Eccleſiaſticis lictorum forfici ſubmittere.

Ratio. VI. In locis aliis vbi ea conſuetudo non eſt, non ſanè pauciores pyræ fumant, nec minus potens ſine hoc tam fædo procœmio tortura eſt: ut omnino exiſtimem libidinoſiſſimorum ſcurrarum hoc inventum eſſe, non honeſtiſſimorum judicum: qui ſi quando rasuram hanc omninò neceſſariam arbitrati eſſent, non niſi intra eundem ſexum pudendæ rei adminiſtram quæſiviſſent, prout exemplum habes apud Damhauderum praxeos criminalis cap. 37. Vbi cum ita neceſſarium viſum eſſet, adhibitæ tonſtrices ſunt.

Rat. 7.

RATIO VII. Quinimò ne hoc quidem fieri convenire hæc una & ſola ratio meritò evincat, quod antiquam honeſtatis laudem Germanis peculiarem ſanè effundimus: quæ ſola cauſa ſufficientiſſima eſt viſa authoribus Mallei, qui Inquiſitores hæreſum in Germaniam olim â Pontifice miſſi, nunquam uti hac raſura voluerunt, eo quod intelligerent in Alemanniæ partibus (ſic enim loquuntur) rem eam plurimum inhoneſtam cenſeri, licet ut ajunt in aliis regnis id fieri Inquiſitores mandarent. Pudeat Germanos nos, ſi quæ tunc erat peculiaris Alemanniæ verecundia, nec hanc Inquiſitores illi alias ſeveri confundere auſi ſunt, nos deniq; nunc nequiſſimorum ſcurrarum libidini proſtituimus. Attendant Judices quid velim: Ego enim detondendam hujusmodi à nequam ſcurra taptim conſtupratam audio, tum mox compendio facula depilatam.

DUBIUM XXXII.

Quibus de causis ad torturam procedere liceat?

RESPONDEO. *Ante omnia id maximè curandum erit, ut quando tam periculosa & acerba tortura est, non nisi gravibus ex causis, id est præmissis indiciis admodum urgentibus, quæ reum velut obruant, ad torturam veniatur. Indicia vocantur à Jurisperitis ea omnia, ex quibus colligi potest Titium V.G. crimen commisisse. Ea triplicis generis constituam*?. Magna, Majora, Maxima, *videamusq. quæ ad* Capturam, *quæ ad* Torturam, *quæ ad* Condemnationem *requirantur.*

I. *AD CAPTURAM requiruntur* magna. *Ratio est: nam ex parvis causis quempiam in non parvum incommodum, qualis est captivitas, conjicere, cum æquitate simul & charitate pugnat. Ex quo sequitur, quod prout vel ex personæ dignitate capiendæ, vel aliundè captivitas gravior redditur, ita etiam majoribus indiciis opus sit.*

II. *AD CONDEMNATIONEM, requiruntur* maxima, *seu urgentissima, luce meridiana clariora, quæ plenæ probationes sint, id est,*

ita

ita probent, & undiquaq; satisfaciant, & planè reos ceu demonstratione quapiam legitimè convincant: adeo ut si illa habeantur tortura opus non sit, imò nec adhiberi debeat ut communiter docetur. Vide Clarum l. 5. q. 64. n. 5. & Farinacium q. 37. n. 5. Atq; hæc non tam solent appellare indicia quam probationes per excellentiam, ut vide subtiliter distinctum apud Farinacium loco citato, qui tamen cum ibidem inter indicia luce meridiana clariora, & probationes luce meridiana clariores distinguit, nimis subtilizat & sine causa.

III. AD TORTVRAM magna non sufficiunt, cum multis modis gravior sit quam captivitas, maxima autem seu probationes plenæ non requiruntur, sed sufficiunt & requiruntur quæ majora diximus, adeo firma & clara, ac pænè certa, ut merito prudens quisq; iis multum fidere possit, ut communiter omnes tradunt: appellantur hodie probationes semiplenæ, melius tu fere plenas dixeris; id est, quæ ita probant, ut non plane convincant, valdè autem ad probationem plenam accedant, quasi luna cum ad lucem integram ultra sui dimidium aspirat: ita ut ferè, seu quasi moraliter certum sit, ait Lessius cap. 29. dub. 17. n. 151. Ipsum authorem esse, qui hujusmodi

modi probatione urgetur, nihilq́ deesse videatur ad plenam certitudinem, quam sola rei confessio. Verba legis sic habent: Ad tormenta servorum ita demum veniri oportet, cum suspectus est reus, & aliis argumentis ita probationi admovetur, ut sola cōfessio servorum deesse videatur. *Ita lex.* 1. *ff. de quæst. ad quam vide Mynsingerum. Lege etiam pro nostra responsione Prosperum Farinacium* q 37. num. 3. *plures citationes legum & authorum nos omittere solemus, ne lectori molesti simus.*

Illud tamen hic notandum est, quod indicia ad torquendum non solum esse debent qualia diximus, quæ virum cordatum moraliter fere seu quasi certum reddant; sed etiam debent esse plenè & concludenter in suo genere per duos testes legitimos probata secundum glossam singularem & ordinariam in l. final. in verbo vel indiciis C. familiæ erciscundæ, *quam glossam cum Bartolo, Baldo, Saliceto, & pluribus aliis sequitur Farinacius* q. 37. n. 17. & seqq. *ita ut sit sententia penitus recepta, & in Iudiciis ac scholis canonizata, ut dicit Brunor. à sole* in suo cons. crim. nu. 111. *ex Alci.* in cons. 465. num. 1. *Quod sane & in atrocissimis servandum, rectè monet Mascardus* in tract. de prob. l. 1. concl. 462. num.

18. &

18. & *Farinacius* loco citato, *ac facilè colliget lector ex iis quæ nos infra dicemus* dub. 37.

DUBIUM XXXIII.

Cujus sit arbitrari quæ indicia in specie talia sint ut pro fere plenis probationibus haberi possint.

RESPONDEO, *Cum una generalis hac super re dari regula non possit, quæ indicia in specie torturæ viam aperiant, id est, semiplenæ sint probationes, sunt qui velint id ad cujusq; judicis arbitrium pertinere. Ita Brunus* in tract. de indiciis & tortura p. 2. q. 3. *sed tantam judici in re ardua concedi licentiam periculosum videtur Mynsingero* in l. 1. de quæstionibus: & *merito, neq; enim ignotum est, quos sæpe judices habeamus. Lege Tannerum* Theol. tom. 2. disput. 4. de Justitia q. 5. *ubi ad longum egregie ostendit, quam periculosum sit in his causis multa judicum arbitrio permittere. Existimem ergo sequendam esse laudabilem quorundam iudiciorum praxin, quæ indicia hujusmodi unius & alterius Academiæ examini submittunt, earumque sententiam amplectuntur, neminem ut in e-*

quu-

quuleum conjiciant, cui non illæ torturam decreverint. Tutius est id in re periculosa cui nulla sat magna adhiberi diligentia potest.

DICES, Res hæc nimiæ operæ ac sumptuum futura est, nimiumq; retardabitur cursus in Zizaniis his evellendis, si ad quamlibet torturam Academiarum judicium sit requirendum.

℞. I. Non opus est requirere ad quamlibet in particulari cum multa iisdem indiciis nitantur & ex paucis de multis pariter judicari possit.

℞. II. Quid tum autem etsi mora aliqua injicitur processui dum tanto tutior evadat? An igitur moram malunt adversarij quam periculum vitare? Sententia erat Christi, ut supra visum est, ad evitandum periculum omnino abstinendum ab evellendis Zizaniis esse, nedum sistendum subinde, & tardandum. Quid autem operam ac sumptus causamur in re tanta? an ulibi autem hæc melius, ac tutiore conscientia sumuntur, quam cum agitur de tollendo periculo à corpore, vita, ac fama innocentum? An plane igitur & simpliciter procedere, urere, cremare isti volunt, seu id periculose fiat, seu non fiat? Ego vero sic existimabam, hunc esse genium Christianæ legis, ut gauderent potius, caperentq; iudi-

ces paucißimos reperiri nocentes, quam id agere atrocißimis, expeditißimisq́ꝫ tormentis, ut quam paucißimi innocentiam tueri poßint. Novit Deus, si non istud tandem erit sub specie iustitiæ terrarum orbem interficere. Audiebam nuper vocem ab inquisitore non tamen calidissimo, sed quem hoc tempore vel tepidum esse plerique omnes fatebantur; quæ ut verum fatear, non primùm mihi displicebat, utpote ex qua facile ad judices alios calidiores argumentum ducebam. Cum enim sic familiariter in hanc materiam ingrederemur: fateor, *inquit*, deberent quidē hæc talia morosius tractari & expēdi, deberent ventilari, & disceptari, deberet etiam dari sufficiens ad defendendum & agendum tempus, ac similia. Sed tum sanè progredi non possemus: satis quod hęc hodie sit praxis, nolumus sic scrupulari. *Sic ille. itaq́ꝫ hoc innuebat, si facerent inquisitores quod deberent, non ita crematuros esse, ut tamen igitur cremarent, curandum eis esse, ne quomodo facerent quæ deberent; perinde ac si sic discurras, si oculos aperirent homines, videre possent, ne igitur videre possint ut ne oculos aperiant curandum erit. Præclara res! Et tamen tam inquisitores, tum summi ma-*

mi magistratus in altissima conscientiæ pace sedent, & exporrectis pedibus dulcissimos hujusmodi suorum officialium discursus audiunt, applaudentibus interim etiam spiritualibus viris quod insigni Zelo Germaniam expurgent. Hoc si quis deploret & audiri postulet, ac cum ratione & sine præjudicio rem altius discuti optet, an tot ubiq; sint Sagæ quod putantur, is repellitur & suspectus fit, atque in equuleum mitti dignus est. Exundat mihi sanguis, cum iterum occurrit memoriæ, atq; iterum hodie nominari audio iniquissimos illos Inquisitores, qui, ut supra retuli Dubio 9. rat. 8. *religiosissimum Theologum Tannerum in equuleum mittendum dicere ausi sunt, quod prudentissimè de processibus contra sagas scripsisset: Hoc unum ex eorum indiciis est ad torturam: nec culpari poterunt cum facturi sint discursum paulo ante positum Nam deberemus quidem, inquient, talibus viris non ita leviter torturam adjudicare, verum ni faceremus, & ad Academias primum curreremus rogatum, non posset contra eos expedite procedi: Ita hic discursus omnia excusat.*

Licebit igitur inquisitoribus q̄ volent; Et quis mihi det ut inquisitor fiam? mox in omnes Germaniæ magistratus, Ecclesiæ Prælatos, Canonicos, & re-

& religiosos inquiram; facile struam calumniam aliquam: si defendere se volent, non audiam, conjiciam in nervum, torquebo exquisite, cedent pœnis, & ecce, inclamabo, ubi malefici latebant: quam hoc occultum crimen est! quam tectè serpit! Quis me autem jure reprehendet quod male processerim? dicam enim: nisi ita mihi licuisset jam sanè expedite procedere, non potuissem nec cremare; ut igitur expedite procederem & cremarem omnia licebant. Nescio in quæ tempora devenimus: nullus jam subvenire Germaniæ nisi magnus Cæsar potest, ad hunc supplices accedant qui premuntur; neminem is ab ara Iustitiæ repellet: legat is catalogum indiciorum ex quibus passim ab Inquisitoribus nonnullis processum est, cum & futilia essent, & ridicula, & nec sat probata, tum autem & accurate refutata: & vel omnio fallor, vel ingenti animo exurget, ut iniquissimorum processuum libertatem castiget. Quanquam, ut hoc obiter notem, quis scire potest, quidnam rei ad Indicia sibi proposita responderint, & quo pacto refutarint, cum hæc non perscribantur? ut notavi dubio 18. Corollario 15. *Et hoc scilicet est quod Iudices Academiarum judicia subterfugiunt, ne accuratiores in actis suis notandis cogantur esse, nevè plurimæ se satis purgasse pronuncientur.*

Dubium XXXIV.

An sola fama non aliis claris & firmis probationibus suffulta, ad torturam indicium det?

RESPONDEO 1. *Non dat. Ita Iulius Clarus* sententiarum lib. 5. q. 21. n. 1. *cum omni sententia Doctorum, quos non paucos citat, nos more nostro omittimus Rationes istæ sunt.*

RATIO. I. Axioma est Juristarum & Theologorum, quod fama in criminalibus non probet, sed se habeat instar accusatoris tantum, ut igitur nō potest torqueri quis, ob solam accusationem, ni accusator aliquam afferat probationem, ita similiter &c.

RATIO II. Fama suppeditat judici aliam rationem cognoscendæ veritatis, nempe per inquisitionem, inquit Lessius *de justitia & jure cap. 29 dubitatione* 17. *nu.* 156.

RATIO III. Fama est indicium valde remotum à delicto, itemq; valde fallax, ut quotidiè experimur, inquit Clarus *loc. cit.* & Farinacius *q.* 47. cum ijs quos citant: *debent autem indicia aut torturam*, verba sunt Farinacij, *non solum esse verisimilia, gravia, urgentia,*

gentia, probabilia, sed etiam certa, clara &c. vide quæ nos supra *dubio* 32. Vbi diximus debere esse talia, quæ rem ferè indubitatam, & quasi certam reddant.

RESPONDEO. II. Adeo autem verum est, non sufficere ad Torturam famam solam, ut etiam hodie in crimine Magiæ sufficere non possit juncta aliis; nisi ista alia per se sufficiant, cum fama hodierna nihil eis merito momenti debeat adjicere. Est contra communem hodiè omnium Iudicum, & Magistratuum sententiam, & praxin. Sed tenemus, quod diximus, atque hinc non parum confirmamur in opinione, de plurima innocentium turbâ, quæ simul abripitur. Rationes istæ sunt.

RAT. I. Pleraq; omnis hodierna fama à rixis, litigiis, contumeliis, detractionibus, falsis suspicionibus, judiciis temerariis, responsis divinorum, invidiâ, irrisione puerorum, ac similibus initiis ortum suum ducit, & incredibili garrendi, nocendiq; libidine, quam nulla pœnæ coercitio castigat, latissime diffunditur: dictat igitur recta ratio, nihil in ea momenti statui posse, cum male fundata sit. Miror ego sæpe numero, cum cogito in quæ tempora perversissima

incidimus, plena ubiq; omnia detractionibus, contumeliisq; sunt. Ut quidq; nobis sinistrum occurrit, continuò hæ & illæ quæ nos incantaverint animo designãtur, curritur ad divinatores, onerantur suspicionibus honestissimæ personæ, spargitur in occulto temerarij judicij virus tanto utiq; nocentius, & scelestius, quanto secretius ac tutius dormiente Magistratu. Serpunt sibili per domos atq; urbem, alij aliis se jungunt, dum paullatim ubi vires sumpsêre in apertam, sed spuriam famam erumpunt: Ne tum quidem Magistratus evigilat, ut à quibus didita pestilẽtissima aura sit, inquirat, sed ad spuriæ vocis clangorem, in eas se accingit, quærit, capit, torquet, reas esse vult per fas, & nefas, quas iniquus ille rumor oppressit. Res indigna: in venenatas primum linguas inquiri oportebat, eas detractoribus, & calumniatoribus exscindi, atq; ad infamem columnam suffigi, ac cum hujusmodi aliquot, non dico centenæ (ut æquum sane erat?) sed vel quinæ, aut senæ propalam pependissent, tum demq; ex clamore famæ sic saltem aliquantulum correctæ momentum aliquod suspicandi arri-

arripere, etsi alia quoq; indicia justa accederent, procedere.

RAT. II. Ut fama publica momentum habeat ad probandum, seu indicium validum sit, requiritur & secundum rectam rationem, & secundum communem sententiam Doctorum, quorum triginta & quinquaginta, imo plures citare possim, si opus sit, ut ea fama judicialiter probata sit per duos testes legitimos, qui saltem ruditer famæ definitionem sciant & jurati deponant, se ita audivisse à majore hominum istius loci parte, & quod orta sit, ex bono fundamento, & causa tali, ac tali, ac à bonis viris, aut saltem sic, ut constet non manasse eam ex rixis, contumeliis, & similibus ante dictis. Plures conditiones omitto, quas collegit Delrius *lib.* 5. *sect.* 3. Tu vide si lubet Julium Clarum, & Prosperum Farinacium, qui fuse de hoc tractant. Et hæc propositio communiter admittitur, & admitti debet! Sub qua igitur subsumo, & concludo sic: atqui vero nulla hodierna fama circa crimen Magiæ ita probatur, nulla igitur hodierna fama momentum ad probandum habet. Minorem probo duo-

bus argumentis, quorum alterum ex actis, alterum ex ore judicum sumo. Nam

I. Jubeant principes omnia suorum Inquisitorum acta pervolui, vix invenient, ullam tot reorum famam ita fuisse judicialiter probatam. Citat Delrius *lib. 5. sect. 3.* insignes juristas qui idem de suis temporibus affirment, nullam unquam famam legisse, legitimè probatam, sic enim ait: *Famam exacte probare, quam necessarium tam rarum est in judiciis, adeo ut Grammaticus Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam publicam legitime fuisse probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpellus, & alij egregij partim judices, partim Advocati asseruerunt.* Sic ille.

II. Cum hodie hæc quibusdam judicibus objicio, ac moneo non habere eos famam unquam legitime probatam, ac talem, qualem Doctores requirunt, cum fundamento ortum: imo reas excipere, & docere unde primũ fama manaverit, nempe vel à rixis, vel puerorum objurgatorum clamoribus cum quibus judicio contendere noluerint, vel aliis similibus ex causis: cum inquam hæc moneo, respondere solent

ſent, non aliam hodie eſſe praxin: nam ſi ſic exactè examinanda fama eſſet non poſſe unquam procedere. Sic illi: ex quorum igitur ore ita argumentor, ſi hodierna fama legitime probanda eſſet, non poſſent Judices procedere, ut ipſi fatentur. Sed judices procedunt, non igitur legitime probatur. Ecce ex ore ſuo ſe judicant, procedunt ex fama quæ nulla eſt, procedunt ex indicio quod nondum probatum eſt. Contra ea quæ ſupra diximus *dub.* 32. Qui igitur ſunt hi proceſſus? quam ſacroſancta nunc publica judicia ſunt? quam quadrant cum recta ratione, cum ex indiciis nondum probatis, & invalidis procedant: niſi id forte inferri recte exiſtiment, quod quia debeant procedere, hoc ipso jam validum incipiat eſſe id, quod ante carebat valore, & probatum jã hoc ipſo ſit, quod nondum eſt probatum. Malè hoc, & imperitè, ac ridicule: quanquam non riſu jam, ſed planctu dignum ſit, cum de hominum ſanguine agatur. Sic enim oportebat inferri Fama ni legitimè probetur indicium invalidum eſt, ergo etſi procedere debemus, ex non probata tamen fama non debemus.

Non autem sic, procedere debemus ergo fama invalida fit valida, ergo ex hac procedere licebit: obsecro unde illi subitus hic valor? vide quæ in simili dicam infra *dub.* 49. *Argumento* 11. Quare si verum est 1. quod si quis ita tortus ex illegitimo famæ indicio, etsi fassus crimen fuerit, ac quoq; ratificaverit, nihilominus id ei obesse non debeat, ut post Baldum, Marsilium, Menochium & plures alios docet Farinacius *q.* 47. *num.* 10. *& quæst.* 31. *n.* 110. Si item verum est 2. quod gravissime peccet judex, qui ex indiciis insufficientibus torserit, et si condemnet homicida sit, ac teneatur ad restitutionem ut docet Lessius *ca.* 29. *dubit.* 18. Si item verum est 3. quod in nostra materia (verba sunt Delrij *lib.* 5. *sect.* 3.) plerumq; contra sagas, & striges ex famæ indicio procedatur, videant hodiernæ justitiæ administri, & si quidem hi incurij, & imperiti sunt, ipsi Principes, qui tales constituunt, atq; urgent ut procedatur, qua ratione in conscientiis subsistant. Meum fuit monere: hoc charitatis est, hoc officij Christiani; odit proximum non amat, si quis & periculum ei imminere apprehendit, &

dic', & silet. Apprehendere possum q; non est; errare possum: dum tamen apprehendo, nec adhuc errare scio, & fructum spero, silere non possum.

DICES I. Non procedunt judices ex fama sola, habent alia semper indicia adjuncta.

℞. *Si ea indicia quæ adjuncta habent, talia sunt ut per seipsa sine fama ad torturam sufficiant, benè habet; jam supra hoc respondi. Si non sufficiunt autem, sed à fama adjuvari postulant, iniqui sunt si procedant cum fama hodierna, ut probavi, indicium invalidum sit, & nullum, cum non probetur: Quod autem invalidum, & nullum est, non potest utiq; ullum alteri pondus adjicere.*

DICES II. Non opus est infama Magiæ ut probetur habuisse originem à viris bonis, quia hoc requisitum famæ, ut a viris honestis manaverit intelligitur inquit Binsfeldius pag. 619. quando qualitas personæ, natura rei, & circumstantiæ hoc admittunt, & sic subintelligendum, nisi agatur de re turpi: nam tunc non est contemnenda fama, quæ ortum habet a turpibus personis. Exempli gratia, si agatur de peccato commisso in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, lenonibus &c. non autem a Doctorib. aliisq; personis hone-

honestis, &c *sic ille ex Iulio Claro, Saliceto, Bartolo, Amadéo, Panormitano, &c.* *Sed*

℞. *Ad rem non facit, nec punctum tangit in quo vim ponimus: dicimus enim hodiernam famam, ex qua hactenus proceditur, non legitime probari unde originem habuerit. Esto igitur à bonis viris nata sit, an malis, taliter an taliter, idipsum tamen per testes legitime deponi oportebat, & causæ, ac conjecturæ, unde nata esset, qualescunque illæ forent afferri, atque id saltem judicialiter constare, non natam esse à contentionibus, rixis, calumniis, & similibus, undecunque tandem, seu ab honestis seu inhonestis autorib. effluxisset. Manet igitur si ex fama hodiernâ procedatur adhuc procedi ex indicio nondum probato ideoque jure nullo.*

DICES III. Ajunt judices se nudos Theologos non sequi, neque attendere ad disputationes Scholis proprias, sed sequi hodiernam praxin, & inter cæteros in his caussis versatum Delrium; sic enim hodie nonneminem loquentem audiebam.

℞. *Sequenda est non praxis Iurisconsultorum, sed eorum doctrina, & recta ratio, ac jura in ratione fundata. Quod autem Delrium passim sequi glorTiantur & apud principes suos jactant, at*-

qu

que hi proinde amplius eis fidunt, tum deinde autem nil minus agunt, sed quam Delrius apertissimis verbis necessariam plane esse accuratam famæ publicæ probationẽ docet, ij penitus negligũt, non effugiunt sane, quin & iniqui sint, & principes suos egregiè fallant, ideoq; merito vehementer debeant puniri, ac tandem adhuc disputari an Principes, an inquisitores, an utriq; ad restitutionem teneantur ob processus quos & ex hoc capite, & ex nonnullis aliis probare possim, fuisse iniquos si acta mihi publica communicentur. Multa audio, quæ in hunc commentarium inserere judicabam non expedire. Possunt quidem dicere Principes se deceptos esse, sed valde dubito, an sine culpâ decipi potuerint pastores populorum (nam sic Homerus Principes appellat) cum etiam ipsos, qui pascuntur deceptio non latet. Quo major Magistratus est, eo major ipsi subditorum cura habenda est, & gravior reddenda ratio. Possent etiam dicere Principes, se omnibus sciendis & rite curandis non sufficere, habere Officiales suos, & consiliarios in hunc finem, atq; hoc se sequi, illisve curam committere. Sed dicam ego, propterea habere principes tot officiales, & consiliarios, ut tanto minus ignorantia earum rerum laborent, quas scire debent, atque ut tanto magis curam regendi

subditos

subditos & prudentiam suam exaugeant. Quod si igitur auctâ prudentiâ, atque auctis recte & accuratè gubernandi mediis, nihilominus ignorant quæ debeant scire ac nihilominus judiciorum publicorum exactissimam rationem non habēt, jam tanto minus excusari poterunt, ut qui majoribus suffulti præsidiis minus attenderunt. Hæc ad eos spectant, si qui negligentes sunt, quales esse non scio: Munus est spiritualium virorum etiam ipsos Reges latratu suo perterrefacere, atque excitare de somno, cum de noctu periculum est. Interim veræ sunt, & ab omnibus habentur hæ propositiones:

1. *Necessarium est ut indicium famæ legitime probatum habeatur.*
2. *Passim ex indicio famæ in crimine Magiæ per Imperium Germanicum proceditur.*
3. *Vix aut ne vix quidem inveniri potest in processibus fama ulla legitime probata.*
4. *Si legitime probanda fama esset, Iudices non possent procedere.*
5. *Iudicia publica nemo audet reprehendere: omnia rite facta esse, putanda sunt, quæ ibi saga declarata est, vere saga fuit: qui obloqui ausit, ostendit, & suspectus fiet. quid hic faciemus?*

An teneatur Magistratus hoc tempore ultro nemine urgente se accingere in detractores & calumniatores?

RESPONDEO. *Tenentur Magistratus seu Principes hoc tempore si unquam etiam ultro nemine urgente venenatas linguas quibus circa magiæ crimen proximis quæcunque dica impingitur & suspiciones commoventur, acerrimis constitutis pœnis coërcere: atque ita famam publicam tanquam aërum quendam communem à calumniandi licentia purgatissimum suis subditis præstare. Rationes istæ sunt.*

RAT. I. Nimiumquam ubiq; detractiones & calumniæ convalescãt, ac in summo quo poterãt gradu Christiana charitas offenditur. Audivi homines qui dicerent, ob hanc causam malle se hoc tempore quo fama non corrigitur & ex fama proceditur tantisper inter Turcas degere dum fidelibus esse liceret: quod profecto non parum ablonum mihi visum est, & compescui ego illos, tanquam indirecte Magistratibus injuriam

juriam inferrent: nihilominus hæc illi dicebant. Infero quod nuper tactum: *Quæstor quidam Urbanus infidelitatis accersitur a Senatu, & agitur cum eo repetundarum: offensus is cum aliter furorem suum compescere non posset, abit domo, infamat populares suos à multitudine sagarum & id tandem per cuniculos agit, ut à Principe Inquisitor eo dirigatur.* Nulla hodie expeditior vindicandi se via est.

RATIO II. Ultro Magistratus inquirit in sagas ultro igitur in eos quoq; qui pestilentissimis suis sibilis impune hactenus in quoscunq; quibus male nunc volunt criminis ejus suspicionem afflant.

RAT. III. Inquirit autem Magistratus ex fama per hanc etiam solam viam tibi faciendam esse putat, non solum ad capiendum, sed & torquendum uti ego sæpe vidi quicquid verbis jactent fieri non debere. Curare igitur tenetur ut vel linguas venenatas quæ non nisi meram pestem, fumos, & mendacia pro fama publica exhalant, de medio tollat, vel concedat non nisi mendacissimæ auræ processuum suorum volem inniti.

RAT. IV. Tenetur Magistratus â processi-

cessibus suis contra sagas removere omne id quod eos periculosos reddat, juxta ea, quæ supra disseruimus, sed ni fama publica à detractoribus indicetur periculosos reddet eos processus, tenetur igitur hanc ultro vindicare.

RAT. V. Ni magistratus temporatis rem hanc curet, nō alia jam ulla via est qua curetur. Una esse poterat si concionatores, & viri spirituales in venenatas linguas gladium spiritus educerent, quod est verbum DEI: Sed nunc ea tempora sunt, ut si exscindi hæ pestes debeant, opus sit, ut dicat DEUS quod olim: à sanctuario meo incipite. Præeunt sæpe detrahentibus & susurrantibus viri spirituales & clerici: æque incautæ linguæ ac cæteri quos coërcere oportebat. Dolor est cordi meo cum audire cogor viros nonnullos etiam religiosos, diffamatæ & apud suos & apud exteros credulitatis & garrulitatis, qui quidvis eblaterent sine connectione & judicio, mirifice hic ineptire: & ut quidq; uticunq; evenerit, omnia incantationibus adscribere. Primi omnium inclamant non esse dubium quin hæc à sagis proveniant; latissi-

me

me se effundere hanc luem, & quas opprimere omni modo suscipiones debebant, ipsi fovent: tum deinde ne non aliquid intelligere ac posse videantur, legunt exorcismos, lustrant domos, præbent sacra amuleta, & in his nescio an quædam etiam superstitiosa, certe à communi Ecclesiæ usu aliena ut nuper deprehendi. Jactant per domos, quæ sagarum malignitas & contagio sit, perpetuas hic reculas & fabellas habent quas garriant. Quod si deinde quæ naturalia fuere naturaliter pereant; tum demum cum exorcismis & amuletis suis triumphum gerunt, ac plebi admirationem prudentibus risum cient, qui utiq; nō parum ægrè ferunt anilem illam in spiritualibus viris pruriginem detrahendi & garriendi. Quæ hic igitur correctio ab iis speranda est qui ipsimet præ cęteris correctione habent opus? Itaq; nuper audio cum concionator quidam (ut imprudentes in eo genere sunt nonnulli) curiosius deduxisset, quam occulte serperet magiæ crimen, quamq; variæ essent ei nocendi vię & similia; ita omnem urbem cogitationibus & fabulis implevisse, ut nihil non hominum

minum ac rerum suspectum esset, incredibili eum omnium perturbatione & laceratione charitatis & societatis humanæ.

RAT. VI. Multæ pauperculæ sunt, abjectæ, & viles animæ, quæ vel inopiâ sumptuum, vel famæ incuriâ, vel simplicitate, cum calumniam passæ sunt, abstinent ab accusando, maluntq; ferre injuriam quam litibus intricari: jam si pueri quoq; irrideant & sagas inclament quis cum pueris judicio contendat? excitabuntur eorum parentes quoq;, & eo tandem erumpent querelæ, ut & ætati ei id ignoscendum fuisse omnes clamitent, & adhæreat tamen nonnulla macula quæ cum pueris tandem in communem famam adolescat. His igitur ut per se occurrat magistratus par erit: faciat decretam, & acerrimis pœnis in detractores & calumniatores constitutis, eos per occultos Syndicos vestiget, & qui depræhensi fuerint, sine mora ut constitutum erat, ad pœnas vocet.

RAT. VII. Si qui honestiores & attentiores ad famam sunt, ac proinde cum per calumniam traducti fuerint litē detractori intenderint, ne sic quidem se sat purgabūt:

nam esto obtineat quis in judicio eam causam; jam tanto latius spargitur calumnia publice ad tribunal ventilata quam silētio involuta: unde & fit ut si quid deinde qualecunque incidat, quod aliquatenus in sinistram partem trahi possit, id mox quivis eo detorqueat, ut licet judicio absolutum nihilominus nō omnino de nihilo fuisse traductum apud se tacite judicet: hæret semper aliquid, nec ita eradi è memoria vulgi audita semel calumnia potest, quin ad omnem levissimam occasionem temeraria suspicio prorūpat, & inter diffamatos hos quoq; accenseant nequam homines, quorum opera Inquisitores nonnulli ad diffamatos inquirendos utuntur: nam quod diffamati aliquando per calumniam fuerint, memoria adhuc vulgus servat, quod absoluti autem facilius obliviscitur, aut favori & corruptioni judicum attribuit. Exempla hujusmodi quotidiana sunt. Imo præterea qui interim capiūtur & torquentur eosdem uti diffamatos facilius accusant cum accusare aliquos coguntur. Itaq; miserrima tempora sunt: nam vel taces ad impactam tibi calumniam, & hoc ipso reus esse

esse incipis quia tacueris, nec ausus contradicere sis: vel non taces, sed litem moves; & hoc latius omniũ judiciis & observationi te exponis. Necesse est igitur quod initio dicebam, ut ultro per se magistratus constitutis pœnalibus decretis calumniis his & diffamationib. suorum civium antequam fiant occurrat: ne si ea licentia quæ adhuc hactenus fuit continuetur, impossibile sit deinceps ulli sit innocentiam suam protegere.

DUBIUM XXXVI.

An tunc saltem sola fama legitime probata sufficiat ad torturam, cum crimina sunt excepta & difficilis probationis.

ITa sentiunt multi Iurisperiti & Iudices: nam Iulius Clarus cum negasset ex sententia communi solam famam sufficiens esse indicium ad torturam, subjungit tandem exceptionem in hunc modum:

posset etiam esse delictum *inquit* adeo difficilis probationis ut sola fama sufficeret, ut quandoque etiam vidi servari. *Sic ille & sequitur Clarum Farinacius* quæst. 47. num. 11. *ac Menochius* de presumpt. lib. 1. q. 89. num. 34. *Binsfeldius quoq;* de confessionibus maleficorum pag. 288. *ait promptiorem ac faciliorem debere esse Iudicem in procedendo ad torturam in enormibus ac occultis, quod ea quæ fiunt in occulto difficilius probari possunt: ex qua causa addit resultare illud juridicum pronuntiatum:* in clandestinis & occultis sufficere probationes per conjecturas ob rei difficultatem q̃ alias non sufficerent; *tandemquè de crimine sagarum concludens*: crimen, *inquit*, maleficorum ex his causis aliisq; quod est occultissimum levioribus argumentis torturâ inquiri posse *quis dubitat?*

bitat? sic ille: quo & spectare videtur q. cũ alioquin regulariter testis infamis repellatur admittatur tamen interdũ cum aliter veritas cognosci nequit, *ut habet Leßius & alij. Porro quod in atrocißimis possit reus torqueri ex levioribus indiciis videtur fuisse de mente Marsilij* in leg. 1. ff. de quæst. *& expresse tenet Menochius* de Arbit. lib. 1. quæst. 84. in fine num. 9. *item Monticella* Regula sua Crim. 10. num. 36. *& Masca.* de probat. libro 3. conclus. 1385 num. 13. & seqq. *Ratio eorum est, quia in atrocißimis liceat jura transgredi & requisitas solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non servare: sic enim sat liberaliter loquuntur, verum examinanda hæc melius videntur. Itaq;*

RESPONDEO. Quantumcunq. crimina atrocia, excepta, & occulta ac difficilis probationis sint, nunq̃ tamẽ vel sola fama, vel alia quævis leviora indicia, quæ fere plenam seu quasi

 plenam

plenam seu quasi plenam probationem non faciant, sufficiunt ad torturam. Recedimus igitur ab omnibus quæ contrarium asserunt, rejicimusq; illud iuridicum pronunciatum tanquam rectæ rationi dissonum quod affert Binsfeldius. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Ait lex 1. ff. de quæstionibus *ad tormenta ita demum veniri oportere, cum reus argumentis quibusdam ita probationi* (scilicet plenæ) *admovetur, ut sola confessio deesse videatur* loquitur autem universim nulla criminum facta distinctione, ubi lex autem non distinguit nec nos distinguere debemus nisi aliud nos cogat: sed si argumenta, quibus reus petitur non ad minimum fere plenam probationem efficiant non propriè dicetur reus plenæ probationi admoveri, cum hoc appropinquationem insinuet, perinde ut non dicitur, luna admoveri jam ad plenitudinem cum adhuc tenuitur corniculata est, sed tum demum cum ad minimum ultra medium processit.

RATIO II. Eadem lex ita vult admoveri debere probationi plenæ, ut nihil desse videatur nisi sola confessio: sed si probatio antecedens torturam non est fere

plena

plena, plus ſane videbitur deeſſe quam ſola confeſſio; deerit enim ipsum illud quod ad fere plenam probationem minus habet. ergo &c.

RAT. III. Idem cum lege tenent multi Doctores: tenet & cum iis Delrius quem ideo expreſſe nomino quod hodie plerique Judices eum ſequi jactent etſi falso. Is igitur ſic loquitur diſtinctis verbis lib. 5. ſectione 3. *Doctores*, inquit, *qui quo ad perſonam vilem & in delictis quæ ſunt difficilis probationis putant non requiri ad torturam alia indicia præter famam malam in eodem delicti genere, ſævi nimis ſunt, & adferunt non admodum conſentanea juri: quare Farinacius eos merito reprehendit. Ideo nec in maleficiis quidem putarim Iudicem absolvendum qui hanc crudelitatem amplectereetur: ſic ille*.

RAT. 4. Idem cum lege & authoribus nobis faventibus docet recta ratio: cum enim tortura res ſupra modum non ſolum gravis, ſed & periculoſa ſit, non erit utique ad eam niſi urgentiſſimis ex indiciis procurrendum: talia autem indicia non ſunt quæ minus quam fere plenè probant.

RAT. V. Hæc porro causa jam allata cur fereplenam minimum probationem ad torturam requiramus, nempe ipsius torturæ gravitas & periculum non cessat aut minuitur etiamsi crimen atrox vel occultum sit & difficilis probationis: non enim in tali crimine minus gravis & periculosa tortura est quã in aliis ergo etiã in tali crimine nõ min⁹ quã in aliis fereplena minimum probatio ad torturam requiretur. Eadem causa idem operatur juxta philosophos. Unde aliter si fiat contra rationem fiet, ac proinde frustra se fundant supracitati in eo quod in exceptis liceat transgredi jura: esto enim id tantisper concedamus, non continuo tamen si ultra jura etiam ultra rectam rationem prosilire licet.

RAT. VI. Imo tantum abest, ut in atrocibus, occultis, & difficilis probationis sceleribus minores probationes sufficiant quam in aliis, ut etiam secundum rectæ rationis præscriptum, quod in causa jam data innititur, majores requirantur prout latius patebit dubio sequenti; lubet enim idem argumentum velut resumpto spiritu ab novo dubio ulterius expendere.

RAT. VII. Nec dici potest famam

cum

cum in aliis criminibus non ſit indicium urgentiſſimum nec fere plenum: in exceptis & occultis urgentiſſimum & fere plenum reddi, valoremq; acquirere quem ante non habebat: nam fama utiq; probandi vim non ab objecto trahit, ſed ex propria natura ſumit, ut facilè jurisperiti omnes intelligent, qui philoſophiæ olim dederunt operam. Natura igitur famæ cum in exceptis & occultis non mutetur, non erit utiq; in his probatio fereplena ſi in aliis non erat.

Rat. VIII. Jam ſi cauſam quæras, cur in delictis cæteris ſola fama non cenſeatur ſufficere ad quaſiplenam criminis probationem? dicent Julius Clarus & alij, quia fama indicium valde remotum ſit & fallax; ſic enim illi ut ſupra vidimus. Sed obſecro fama criminis excepti, occulti, & difficilis probationis, an non item indiciũ eſt remotum & fallax? quod ſi enim à crimine non abſtruso nihilominus remotum eſt, erit utiq; imo amplius remotum ab eo quod ipsum amplius à ſensu hominum, unde oriri fama debuit, ſe ſubduxit: ſi item fallax eſt in crimine vulgari, cur in crimine

atroci & abstruso fallax non erit? aut cur ibi minus saltem fallax erit? facilius certe falli solemus quo crimen difficilius est vestgatu, non contra: Ut sane fundamento careat opinio Binsfeldij, Clari & aliorum, quod & sequenti dubio latius ostendam.

DUBIUM XXXVII.

An universim probationes quę in vulgaribus criminibus non sufficerent, sufficiant in Exemptis & occultis difficilis probationis.

RESPONDEO. *Quod non; est directe contra commune illud pronuntiatum Iuridicum, quod ex Binsfeldio attulimus superiore quæstione; & illud ex Lessio citatum infamem testem tunc admitti cum aliter veritas haberi nequit, item contra hodiernam plurimorum Iudicum praxin, ubi in crimine sagarum eo quod exemptum & occultum sit levioribus probationib⁹, ut denuntiationibus infamium complicum, vel sola fama, & similibus contenti sunt: Interim Responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt.*

RATIO I. Opinio contraria omni fun-

fundamento caret. Imprimis enim, esto crimen aliquod de quo agitur sit exceptũ, quid tum? Jam paulo ante ostendi, rectam rationem postulare ut urgentissima sint indicia quæ torturam admittant: quod autem postulat recta ratio, æque in exceptis atq; aliis obtinere debet, præsertim si cætera paria sint, quod hic accidit, cum eadem causa ob quam hujusmodi gravia indicia ad torturam exiguntur æq; in exceptis atq; aliis reperiatur, ut dixi; proindeq; non minus in exceptis atq; aliis legitima & quasi plena indicia ad torturam haberi debent, ut bene Farinacius *quæst.* 37. *num.* 88. cum iis quos citavit *num.* 82. nempe Carrerio, Gabriele Saray, Monticella, Mascardo, Alber. Jodoco, Rulãdo, Paride de Puteo &c.

RATIO II. Imo sic argumentor. Ideo in vulgaribus criminibus leviora indicia & conjecturæ non sufficiunt ad torturam, quia tortura est periculosa, id est, vertitur hic periculum vitæ hominis ne innocens intereat: at hoc periculum non modo non par est in crimine excepto seu atroci, sed etiam multo majus, & præsertim in crimine magiæ, ut supra patuit ex dubio secũdo,

non

non modo igitur in hoc crimine non sufficiunt indicia leviora, sed etiam revera requiruntur graviora. Recte hoc observavit Hippolitus Rimin. *Consil.* 88. *num.* 53. *vol.* 1. *& latius in Consil.* 361. *num.* 32. *vol.* 3. ubi ait plane ad nostram mentem; Quanto crimen est gravius & atrocius tanto præsumptiones & indicia debent esse graviora & vehementiora, cum de graviori agatur periculo *Cap. ubi periculum. de elect. in* 6. quod & sentit Farinacius *loco Cit. nu.* 88. etsi mox frustra excipit, nisi idem crimen sit simul difficilis quoq; probationis seu occultum: nam adhuc tenendum quod diximus ut nunc ulterius sic probo.

Ratio III. Esto crimen occultum sit, & difficilis probationis quid tum quoque? an tunc sequitur leviora argumenta atq; ut loquitur in pronunciato suo juridico Binsfeldius conjecturas sufficere debere ut mihi prudenter persuadeam Sempronium id commisisse sic ut nihil ad probationem plenam desit nisi ejus cõfessio, Nego hanc consequentiam.

Ratio. IV. Imo sequitur omnino contrarium nam si occultum crimen est

si ab-

si abstrusum ac involutum tenebris, ergo majori opus lumine non minori ad illuminandum si difficilis probationis ergo majoribus non minoribus opus argumentis ut seu plene seu fereplene probetur neque enim satis capi potest, quomodo quod ais probari posse difficilius, id nihilominus probari possit facilius: unde si in crimine vulgari & probationis non difficilis, conjecturas repellis, repelles utiq; multo amplius in crimine probationis difficilis.

DICES Imo quia in criminibus facilioris probationis haberi possunt argumenta firmiora, merito in iis infirmiora seu conjecturas repellimus, quas tamen in criminibus probationis difficilioris admittimus, quippe, q ibi argumenta firmiora haberi non possint, juxta communem hominum sensum, quo qui majora nancisci non potest minoribus contentus est.

℟. *Verum est, quod qui majoribus deficitur, minoribus contentus esse possit: erret tamen si utrisq; eandē vim tribuat, & his æq; atq; illis ad effectum quemlibet uti velit: neq; enim si majora desint, ideo minora naturam vertunt, & majora fiunt: declaro in exemplo. Vulneratus in sylva viator cum vinum habere nequeat, contentus aqua*

quæ est; hanc haurit & utcunque levat sitim: erret tamen vehementer, si quia vino deficitur, aqua se prudenter usurum existimet ad vulnera persananda; Parimodo, si in crimine aliquo abstruso non suppetant nisi leves conjecturæ, erres sane si quod argumenta gravia non suppetunt, levibus his eandem vim affingas, & sufficere ad ea putes, ad quæ graviora sufficerent: arripe nihilominus, contentus esto, non repelle: utere conjecturis, sed ut conjecturis, ad ulterius quærendum, cogitandum, &c. non ad torquendum, aut condemnandum: neque enim conjectura quæ conjectura est, ideo mox naturam vertit, & quasi plena probatio fit quia de crimine excepto aut abstruso est.

RATIO V. Opinio adversa manifestè pugnat cum charitate christiana ac æquitate naturali: sic enim argumentari mihi illi videntur: Exceptum hoc crimen veneficii gravissimum, atrocissimum, nocentissimum est, quo nihil scelestius, horribiliusq; cogitari potest: est item occultissimum, & difficilime de quo quam probari potest, ergo minus jam egemus fundamẽti, minora ac leviora indicia, ut id tantum, tam nefandum seclus, de proximo nostro homine Christiano nos ipsi Christiani prudenter

denter & rationabiliter præsumamus, atq; eum tanquam fere- aut quasi plene convictum ad gravissimas periculosissimasque quæstiones abripiamus: Quin potius inferrem ego ex dialectica Evangelica; ergo plus egemus fundamenti.

DICES. Non hæc vis est argumentationis, quo adversa opinio nititur, sed ista: veneficium est gravissimum, damnosissimumq; crimen, ergo etiam vel minima ejus umbra percepta sufficere putandum est ut laboranti Reipublicæ quovis modo mature succurratur.

℞. *Non penitus sequelam nego, sed astringo: sequitur enim ut vel minima ejus pestis umbra aut suspicione coorta ad subveniendum Reipublicæ accingaris: non tamen indifferenter quovis modo, licito seu illicito, cis aut citra rationem. Succurrendum Reipublicæ est, non nego; sed ita, ut nec contra rationem nitaris, nec cujusquam jus naturale aut communem christianorum charitatem violes: quod utiq; fiet, si tam ingens & periculosum malum cum infamia conjunctum, qualis est tortura, levibus de causis proximo inferas, & invito dictamine rationis quo gravius est crimen eo minore nixus fundamento id alicui impingas, & quo latentius occultiusq; est eo facilius*

lius jam te detexisse & sufficenter ad torturam probasse credas.

RATIO VI. Opinio adversa Dialecticam evertit. Id ita ostēdo in hoc exemplo: testimonium ajunt alicujus testis infamis aut complicis seu socii criminis non sufficit ad torturam, nec fereplene probat: si tamen crimen exceptum sit aut alioqui difficulter probari possit jam sufficit & valide ad torturam probat: Dico ego id plane Dialecticæ adversari, probatur, nam testimonia hujusmodi secundum omnem Dialecticam sunt argumēta quæ ab authoritate appellantur, de quibus argumentis hæc ejusdem Dialecticæ in cōcussa doctrina est, valorem eorum atq; pondus pendêre ab authoritate testantis, id est, ab ipsius in loquendo veracitate, ita ut juxta quod ille magis minusq; verax prudenter præsumitur, ita quoq; majorem minoremq; vim probandi ac valorem argumētum habeat. Non enim ideo aliquid magis minusque probatum censeri debet, quia est de majore minoreve crimine, excepto seu non excepto, occulto seu nō occulto, dequo probatur: sed quia major vel minor attestantis autho-

authoritas ſeu veracitas eſt quæ probat: diceres Dialecticè à dicente non à dicto vim argumenti pendere: ideo enim hoc ipſum ei nomē datum eſt ut ab authoritate vocetur. Quo poſito non video quomodo ſalva Dialectica ubi minor eſt veracitas teſtātis, ibi major ſit vis argumēti, quod tamen in oppoſita ſententia defenditur: quippe cū plus momenti & valoris tribuatur argumento ab authoritate infamis ſagæ quam furis ducto: ſint enim exempli cauſa duo hic argumenta:

I. Tale: Infamis fur denuntiat Titium eſſe furem, ergo Titius fur eſſe præſumitur, in tantum ut fereplenè probatum haberi debeat, ac Titius deinde ad torturam rapi poſſit.

II. Tale: Infamis ſaga denunciat Titiam eſſe ſagam ergo Titia ſaga eſſe præſumitur, in tantum ut fereplene probatum haberi debeat, ac Titia proinde ad Torturam rapi poſſit:

De priore argumēto ajunt adverſarii infirmum eſſe, non poſſe Titium torqueri: de poſteriore clamant firmum eſſe, admodum probare, oportere Titiam in equuleum proficiſci.

Quæro ego unde hic posterioris argumenti valor sit? Dialectica vult esse ab authoritate denunciantis: consideret ergo prudens lector in utro denunciante major veracitatis rationabiliter præsumi possit? in fure, an in saga? & cur in illa potius, quam in illo? uter horum, fur an saga plures salis modios (si tamen sale vesci solent) cum men lacij parente delinxit? uter magis de fallacia suspectus, an qui communi tantum via exerravit, an quæ omnem erga DEUM hominesq; fidem exuit, quæ Dæmoni tot annis mancipata fuit, ejus mores & ingenium non dubie combibit, fallere & mentiri sub optimo hujus artis professore didicisse potuit? major igitur in argumento ab authoritate ducto vis inerit, cum minor attestantis veracitas erit, quod absurdum est. Quinimo etsi vim argumenti ab authoritate ducti non tantum à veracitate testantis peteremus, sed aliquid etiam in ipso objecto hærere vellemus, quo major minorve nostra credulitas veretur, uti cum facilius ea credimus quæ faciliora sunt, ut Gajum gallinam potius quam ovem integram vorasse, nihilominus & hoc causam

nostram

nostram adjuvaret ita enim comparatum est, ut credibilius semper esse soleat, si crimen vulgare de quopiam asseratur; quam si extraordinarium, enorme, atrox, nefandum, & exemptum. Ut tandem illud nobis quod ostendere intendebamus omnino relinquatur; tantum abesse, ut in criminibus exceptis, & præsertim sagarum, minora sufficiant indicia ad procedēdum quam in aliis; ut etiam majora jure exigantur.

Dubium XXXVIII.

An nullo sensu verum sit Axioma Judicum in criminibus occultis & difficilis probationis facilius ad torturam iri posse quam in aliis?

RESPONDEO. *Verum hoc axioma est, si recte explicetur, facilius enim sive promptius iri potest, posito quod omnino iri possit; id est, posito, quod habeas probationem criminis ferè plenam cùm sine ea omnino iri non possit, nisi ratione reluctante, ut superius ostendi: quod ut intelligas dicam diffusius.* Ponamus enim

verbi gratia duos te tenere captivos, Titium imprimis cujus crimen sit vehementer ex natura sua occultum & difficilis probationis; deinde Sempronium cujus crimen sit tale, ut non difficile videatur posse aliquam probationem plenā de eo inveniri: ponamus etiam de utroq; habere te probationem ferè plenam: ajo nunc; cum utroq; posse te ad torturam procedere: sed hoc discrimine quod cum Titio multo promptius quam cum Sempronio, *id quod ulterius declaro in hunc modum: Docent jurisperiti communi consensu, ut testatur Clarus* l. 5. q. 64. n. 5. *quod oporteat Iudicem antequā advolet ad torturam diligenter considerare an nō aliquas alias probationes, plenas scilicet invenire possit, quibus reum criminis convincat: nam si id quidem, abstinendum esse à tortura: cum enim tortura sit introducta, ut ubi nondum plenè sed tantum ferè seu semiplenè probatum crimen est, per eam eliciatur rei ipsius confessio, quæ hunc defectum impleat; cumq; tortura res sit dira & periculosa, sequitur ut si aliundè probatio plena haberi possit, ea ambabus potius ulnis arripiatur, quam per torturam non sine periculo quæratur: sed & sequitur quod teneatur Iudex ob hoc periculum evitan-*

evitandum eas probationes cum aliqua cura & diligentia investigare, atq; ita non nisi cum aliqua velut cunctatione ac morâ, quam in vestigandis hujusmodi probationibus ponat, ad Equuleum confugere: præsertim si agatur de crimine vulgari, in quo spes sit, posse talem aliquam probationem inveniri. Nam si crimen sit ex eorum genere, quæ occulta & abstrusa sunt, ideoq; difficillimæ probationis: tum sanè (si modo alioqui indicia sufficientia ad torturam habeantur, quod semper juxta rectam rationem præsupponendum est) non est quod Iudex cunctetur ac vereatur, quin promptius & facilius quam aliâs ad torturam accedat: quippe cum in his criminibus occultis spes non sit probationem aliquam plenam facilè inveniendi, propter quod in aliis criminibus vulgaribus cunctatione & curâ illâ opus esse dixi. Quibus ita expositis, cum verum esset, eo scilicet quo vidimus sensu, nimirum posito & non excluso quod reus ob habita sufficientia indicia ritè torqueri possit, tunc facilius promptiusq; possit ac minore cum scrupulo in criminibus occultis seu difficilis probationis, quam in aliis: nonnulli hinc occasionem sumpsêre errandi, ac dictum hoc ita perperam interpretati sunt, quasi facilius promptiusq;, id est, minoribus habitis indiciis absq; ferè plena prob-

tione liceret in occultis ad torturam venire. Ecce fons erroris ex incauta veri dicti interpretatione: quem miror hactenus viros doctos non animadvertisse. Unde factum est ut in negotio sagarum leviculis sæpe de causis quæ à ferè plena probatione non parum distaret, equuleus promptissimè expeditus sit, clamantibus nec intelligentibus imimperitis judicibus; facilius in occultis ad torturam iri posse. Optandum vero erat, ut qui viri boni & Zelosi magistratum ad persequendum hoc sagarum crimen acrius inflammant, par Zelo suo studiũ & scientiã in has causas afferrent, quo periculosos hos & similes errores tum deprehenderent, tum à suis eorumq́; quos instigant consciẽtiis simul repellerent. Moneo iterum Magistratus ut attendant, neque enim omnes quorum utuntur consiliis ea semper quæ putantur eruditione & providentia sunt: nec tamen in tam gravi sagarũ causa improvidis & ascitantibus esse licet

Dubium XXXIX.

An, quæ nihil in torturis confessa est, damnari possit?

SUppono damnari neminem posse nisi certo de eo constet culpam sustinere:

neq;

neq; enim innocens occidi debet, innocens autem omnis eſſe præſumitur, qui nocens eſſe neſcitur: conſtare autem duobus modis ſolet: vel quia reus ipſe jure & legitimè rogatus, ita de re confeſſus eſt; vel quia plenis probationibus, id eſt, luce meridiana clarioribus, feciſſe crimen cõvictus eſt: adeò, ut ſi alterutro horum modorum conſtet quem eſſe reum, is damnari poßit: neque enim ut & convictus ſimul & confeſſus ſit requiritur, ſed alterutrum duntaxat ſufficit. quo poſito

RESPONDEO. Quæ rea ſive reus in torturis ſiluêre damnari ſalva æquitate, & recta ratione non poſſunt. Eſt contra quorundam hodiè judicum praxin, quam in cauſis ſagarum nõnullibi vidi, & ingemui: ducebatur nuper ad rogum quædam ter, quater, imò quinquies equuleo laſſata. Negabat ſe ream eſſe voce liberrima, quam per quælibet tormenta ad flammas usq; perduxerat, ubi cum notario quoq; eam dictaviſſet, rogum intravit, pluries hoc accidit alibi; & recenter etiam ſacerdoti, magiæ poſtulato, de quo alias

informandus erit princeps. Sed exempla omitto. Existimo verò id iniquum esse. Rationes istæ sunt

RATIO I. damnari nemo potest, de cujus crimine non certò constat: de hujus, quam dixi certò non constabat, non igitur damnari potuit. Assumptio probanda est. Si enim constabat, vel id ex eo quod ipsa de se confessa, vel quod legitimè convicta esset, neutrum hic verum erat, nō igitur constabat. Confessam non fuisse liquet: non etiam convictam, ita probo: Si convicta esset, torta non esset, est autē torta, non igitur convicta: Constat ex supra dictis (Et vide Farinacium. *q.* 38. *num.* 4) torturam adhiberi in supplementum probationis: ter quater torta est, ter quater igitur probationes suppleri indigebant: Si indigebant autem, plenæ, utiq; non erant, si non erant ream igitur non cōvincebant, non igitur ipsa legitimè convicta erat, non igitur de ejus crimine certò constabat, non igitur damnari poterat.

RATIO II. quæro ex judice quem in finem ream torserit? an, ut tortura pœna delicti esset? an, ut, via ad veritatem? contra

tra jura est, ut tortura pæna sit, & prorsus inauditum, nam cujus criminis erit pæna? an ejus, quod adhuc nescis & quæris? torsit igitur ut ad veritatem via esset. Si hoc autem, nondum igitur ad veritatem pervenerat, cumq; deinde nil rea fassa fuerit, ne postea pervenit quidem: si non pervenit autem, quomodo tandem nondum occupata veritate, tam sæva sententia in ancipitem ream excussa est?

RAT. III. Quæro item ex Judice, an hæc reæ confessio necessaria ad condemnandum fuit, annon fuit? si fuit? cur igitur sine ea nihilomin⁹ damnavit? si nõ fuit, crudelitas est, quam morte puniendam seu confessam seu inconfessam destinaverat, tam gravibus torturis lacerasse, ne, quæ uni tantum destinata morti erat, una morte moreretur.

DICES. torsit Iudex non quærendæ veritatis ergo, sed stabiliendæ, ac confirmandæ, ut tanto certior confirmatioq; causa esset. Sed

℞. *malè id & imperitè: nam de hoc fine torturæ ad confirmandam veritatem jam inventã, altissimum in jure silentium est: communis autẽ Theologorum ac juriperitorum est sententia, in*

 subsi-

subsidium probationum torturam introductam esse: malè igitur in re odiosa & periculosa à communi sententia receditur, & novum jus inducitur. Imo, quicquid dicas, redit nihilominus idem argumentum, vel enim confirmatio hæc necessaria ad condemnandum fuit, vel non fuit: si fuit, cur igitur nihilominus sine ea damnavit? Si non fuit crudelitas est, ut dixi, & peccatum lethale tam gravem intulisse proximo cruciatum, ob confirmationem quæ necessaria non erat, unde recte Gomezius Variar. resol. tom. 3. cap. 13. titu. de tortura reorum, numero 20. *Boërius* decis. 63. num. 13. *Cravet.* Consil. 178. num. 10. pag. 209. *& alij cum Farinacio* quæstio: 40. num. 4. *sentiunt judicem esse fatuum, & teneri in Syndicatu non solum, sed maxime in conscientia ut notat Navarrus* c. 18. Dub. 17. nu. 59. *Et Leßius* cap. 29. dub. 17. num. 152. *& Covarruvias*, pract. quæst. cap. 23. conclus. 1. *qui reum convictum torquet.*

RATIO IV. Per torturas juxta communem sententiam indicia seu probationes omnes etiam plenæ purgantur, adeo ut si reus etiam convictus, in tortura & post eam constanter negando persistat, liberandus sit, ut docet ex communi sententia Farina-

rinacius, & sequitur Delrius lib. 5. Sect. 9. torta igitur & non confessa purgata fuit: si purgata, quo deinde jure damnata? auxit purgationem negationis ad mortem usq; constantiæ. Neq; n. non parvum pondus habent quæ immediatè ante mortem ultima hominis effata sunt, ut paulò post dicemus. Nam etsi, quidem & in omnibus torturis, & ad rogum usq; pernegans nocens esse quæ possit, aio tamen, quæ sic torta inconfessa fuerat, damnari non debuisse, tum ob ea quæ jam dicta sunt tum quia tutiorem partem eligere oportebat, & vel decem potius nocentes dimittere, quàm unius innocentis plectendæ periculo se exponere, quod axioma etsi omnes passim admittunt & ultro jactant, vix tamen invenias qui re ipsa ostendat facere se quod faciendum esse dicunt. Nequeo vero sat admirari, quî hæc tanta immanitas, quam in exemplum attuli, cadere possit in judicem Christiana fide tinctum, qui aliquam futuræ vitæ imaginem in sinu circumferat. Sciatque se coram judice illo comparriturum, qui etiam de verbis otiosis moturus litem sit. Magis miror, quî viris spiritualibus

libus tanta possit incidere cæcitas, ut nec ipsi hic quicquam apprehendant, nec formident Deum: nam & *alia quædam nuper cũ nec tormentis nec incredibili importunitate insulsi sacerdotis* (parcat mihi Deus, si hunc ordinem offendo) *vinci potuisset, ut se ream diceret, ob hanc ipsam causam tanquam obstinata viva adjudicata est igni: cum ad rogum innocens victima assisteret* (sic enim utiq; haberi debet quæ, & per torturas purgata fuit & nocens esse non convicta est) *non destitit molestissimus sacerdos: Sed instantis supplicij acerbitate & gratiæ impetrandæ ostensa spe eo denique impulit, ut in has ternas tandem voculas,* sum rea igitur *silentium abruperit: ad quas cum ille raptim has ternas tantum reponeret,* ego te absolvo, *simul cum his subito accurrit ad Iudicem, & quia jam deniq; se ream fassa sit mitigationem supplicij orat: sed indignatus judex cum reponeret id factum citius oportuisse inhæsum est sententiæ, & in ignem viva conjecta. Dici non potest, quam deinde ubiq; is sacerdos ad quoscunq; accessisset, id identidem exaggeraret quam nullis deinceps magiæ postulatis fidendum sit, si crimen negent cum sic tandem sub extremum articulum se ream concessisset, quæ per tot tormenta obstinata*

stinata transierat. Multa hic imprudentissimi hominis peccata concurrerunt, quæ si judicio tantillo valuisset manibus tangere potuerat. Nam

1. *Quæ hæc perversitas fuit, quod per fas & nefas omni adhibita vi nocentem esse voluerit, quæ innocens esse poterat?*

2. *Non poterat sacerdos hic aliud judicare, quam eam innocentem esse: nam convicta nullo modo erat, indicia omnia per torturas purgaverat, ne in sacramento quidem fateri voluerat, quid hic amplius requiri poterat?*

30. *Si sacerdos certus erat, eam ream esse & mentiri in confessione, id intra illud forum continendum & tractandum erat, & si nihilominus persisteret, credendum tandem pœnitenti, & acquiescendum, ut omnes Theologi docent. Quid hic novas & periculosas opiniones sectari volumus? legamus & sequamur Theologiam, ut ea hactenus toto orbe tradita fuit.*

4. *Quod, si, autem rogo jam jam imponenda tribus illis voculis memoratis, rea esse consensit, quis non videt ex circumstantiis & loquendi modo, non veritati hoc, sed spei gratiæ & importunitati urgentis tributum esse? undè quæ hic materia triumphi & exaggerationis?*

5. *Quodsi nihilominus homo imperitus veritatis eam vocem fuisse existimabat, quæ hæc animæ juvandæ ratio fuit, ut inveteratam igitur, & eò usque invalidè cōfessam atque haud dubiè eximio quodam modo Sathanæ obstrictam credere auderet, sic quasi momento satis dispositam, & velut miraculosè conversam, atque contritam esse, ut aliud nihil restaret, quàm ut raptim verbulo, absolveret, & mitigationem tantùm supplicij non dilationem à Iudice oraret? agebatur sane de æterna animæ salute: ut hæc in tuto collocaretur, & tam insignis peccatrix, ut eam is homo esse supponebat, solidè cum Deo rediret in gratiam, oportebat utique supplicium differri & meliùs pleniùsque per unicum saltem diem disponi ac sacro viatico instrui: sed & tenebatur adhoc judex in conscientia, ut non negaret, etsi negasset, sacerdotis erat observare, imo & interposita auctoritate evangelica comminationem iræ Omnipotentis Dei expromere, ac coram populo teste, ad principem appellare. Ecce qui animarum curatores! & hos magistratus habere volunt.*

An criminis ante confessi revocatio facta in loco supplicii alicujus momenti habenda sit?

PRaxis habet ut hujusmodi revocationes criminis sive de se, sive de aliis antea in tortura confessi & ratificati contẽnantur, ut nullius penitus momenti. Moventur Iudices argumentis ex Binsfeldio pag. 274. & Delrio lib. 5. sect. 6. petitis, quæ tamen non plane eis favent. Vt paulò post patebit: Sic enim

R*ESPONDEO. Revocationes hujusmodi si à pœnitentibus fiant, quod prudentis confessarij judicare est, non prorsus nullius, sed magni ponderis habendæ erunt, maximè si alios falsò detulisse ajunt. Rationes istæ sunt.*

RAT. I. Natura dictat ut moriens præsumatur memor salutis, ideoque mentiri nolle, ut habet Simancas ex D. Chrisostomo & aliis, item Canon Sancimus 1. q. 7. & gloss. *in cap. litteras. de præsumpt.* item Dd. *in*

Dd. *in l. ult. Cod. ad l. Iuliam repetundarum.* Elevant concedendo quando est animo imperturbato & sibi benè præsenti additq; non omnes morituros esse sanctos maximè sortiarios. Sed ℞. Non omnes autem morituros, animo perturbato esse, nec omnes non sanctos aut sortiarios: quippe cum hoc ipsum jam quæratur, annon dubitari aliquantum atq; altius considerari debeat, num omnes qui sic revocant, sortiarij sint. Unde non sic poni debet, sortiarij sunt; ergo eorum revocatio audienda non est, sed sic potius: Revocant eo tempore quo sciunt se jam jam ante æternitatis tribunal sistendos: rarum est ne tum quidem salutis memorem esse, prudenter igitur dubitari potest, an non forte sortiarii non sint.

RATIO II. Si rejiciendum est quod paulo ante mortem rei enunciant, cur Judices, & alii qui denunciationibus sagarū magnum pondus attribuunt, totum hoc inde ducunt (ut infra dicam) quod super iis denunciationibus mortuæ sint, ipsi igitur fundamentum hoc jaciunt, quod non videatur præsumendum quempiam cum men-

mendacio velle vitam concludere; alioqui opponam totidem eorum verba ac dicam: non omnes morituros esse sanctos, maximè sortiarios, ac proinde parum id referre, quod denunciationes suas morte obsignarint. Sed nimirum si quod obsignant mortetale est quod judicibus placet, jam magni ponderis hæc obsignatio est; nullius autem si quod judicibus non placet.

RATIO III. Constitutio criminalis Carolina in Imperio recepta nobiscum sentit: nam sic habet articulo. 19.

Quod si accusatus ipso die judicij delictum negaverit, quod antea legitime & constanter confessus fuerat, ac Iudex ex ea confessione per explorationem omnium circumstantiarum deprehenderit, eam retractionem à reo solum ad impediendum legitimum juris processum fuisse susceptam: tunc judex duos illos constitutos assessores qui una cum ipso libellum confessionis prælegi audiverunt, sub juramento interroget, utrum prælectā confessionem audiverint, & si affirmaverint, idē iudex omninò consultationē ac deliberationem instituat apud Iurisperitos seu aliis locis & modis ut inferius significatur &c. Ex quibus ita rectissimè colligit Tannerus *disputatione*

tatione de justitiâ q. 5. *dub.* 4. *num.* 98. quod
ea constitutio etiam tunc cum retractatio
rei solum ad impediendum legitimum ju-
dicij processum facta fuerit, nihilominu
vult rem diligenter expendendam, & cum
viris doctis & peritis conferendam esse, u
tiq; multo minus negligendam aut conte-
mnendam eam revocationem esse vole
quæ à pœnitente ac non malitiosè fact
potest præsumi. Restat ut ad argument
opposita respondeatur, quibus proban
revocationem hujusmodi proximè ant
mortem factam æstimari non oporter
Sunt autem ista.

ARGUMENTUM. I. Raro su
mortem æquè sibi mente constant, ut ant
illud tempus quando confessio ratificatu
Ita Judices ex Delrio lib. 5. Sect. 5. Sed

℞. *Non raro sed sæpe multi cum mortem*
oculos vident, præsentiores sibi sunt quam ant
quantum scilicet adhoc ut mentiri nolint, ad qu
opus non est discursu, & magna animi attenti
ne ac quiete. Quicquid sit, ut igitur concede
ut cum perturbati animi non sunt, tum salte
magni ponderis hæ revocationes habeantur, qu
volebamus. Quanquam vereor ne id nos paru
juvet, forte dicent, hoc ipsum esse perturbation
signu

signum, si quis revocet, atque ita nullus non revocans perturbatus fuerit: speramus mitiora.

ARGUM. II. Solent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute vehementer rei sollicitari & perturbari in extremo illo vitæ puncto. Sic item ex Delrio & recidit eodem quo primum argumentum. Sed

℟. *Neganda sunt quæ argumentum sumit. Nam imprimis, unde denunciati sciunt, se à reo isto denunciatos esse ut ei de revocatione importuniesse velint? Denunciationes omnes exceptæ sunt in acta quæ adhuc secreta servantur: unde ergo sciunt? quod si aliqui sunt sibi male conscij, qui ne delati sint verentur, atque hos putant reo molestos esse, nec sic assentior: Nam ij sane, ut natura est non rectæ conscientientiæ, cavebunt potius ne in reorum conspectum aut mentem sub id tempus veniant, ne forte vel judici aliisve suspicionem, vel reo memoriam commoveant, quo fieri posset, ut si nec dum denunciasset, adhuc ante mortem, pœnitentia ductus, denunciaret. Sed voluit fortassis innuere Delrius quod hodie est solenne, nec ab ullo adhuc magistratu, quod sciã, punitum, eos qui reorum quæstionibus intersunt, mox omnes denunciationes in vulgus effutire,*

vnde fieri potest, ut denunciati intelligant se accusatos esse: sed quicquid sit adhuc negandum est, quod denunciati, qui se accusatos esse sciunt reos ante mortem sollicitent & perturbant: nam ad reos post acceptam sententiam nemo admittitur, nisi Sacerdos & lictor: nisi hi igitur denunciati sunt, aut à denunciatis subornati, non possunt utiq; denunciati reos molestare; Deinde quod additur solere reos importunitate admonentium de salute vehementer sollicitari, id pro nobis est, non contra nos: si enim de salute vehementer sollicitentur, utiq; tanto magis salutis habebunt curam nec eam per mendacia, cum nihilominus moriendum eis sit, in discrimen adducent. Præterea monentes de salute, qui importuni sunt, non id agere solent, ut veritatem serio cognoscant & moneant reos de revocatione, si forte tormentis victi mentiti sunt; sed id agere solent, ut quicquid sit simpliciter se nocentes esse fateantur: Præsupponunt enim imperiti homines, ut supra docui dub. 19 non posse alliter fieri quā ut nocens omnis sit q̄ accusari & capi potuit ac in tormētis fateri: Itaq; quæ revocatio fiat ante mortem non ab importunitate monentium de salute fit.

ARGUM. III. Hæc recantatio non est facta adhibitis solennitatibus, quæ adfuēre primæ confessioni, ideo prævale-

prio

prior. Adde quod ista est extrajudicialis, prior judicialis, sic item ex Delrio. Sed

R. *Non dico hanc recantationem continuò riori confessioni præhabendam esse, & reum mox bsolvendum: sic enim nemo non reus ante morem revocaret: Sed id ajo: confessionem priorem tsi adhibitis solennitatibus juris facta sit, non taen ideo necessario esse veram, imo nec hoc temore quidem sat prudenter veram esse præsumi osse, tum ob futilitatem indiciorum quibus hoie utuntur, tum ob ingens periculum quod tortua secum trahit, ut sæpius ostendi. Proindeq; si aulo ante mortem rei non male dispositi canant alinodiam, eam non planè negligi & condemni portere, sed diligenter considerari, revocari ad eadem indicia, examinari attentius, & ut vult onstitutio Carolina consultationem apud jurisritos institui: præsertim in crimine magiæ, quod um exceptum sit non modo non minorem, sed majorem adeò considerationem & attentionem requirit, ut supra* Dubio 8. *probavi. Quis autem hoc unquam judicium in Germania ecit? jam si quis hominum piorum admonere juices in his ac similibus velit, sunt qui indignenur & inclament, quid hæc ad nos attineant, nosse llos sua jura ac leges, nos ista non studuisse: quasi cilicet secretissima hæc quædam sacra sint, in quæ*

 nemo

nemo unquam oculum injecerit, nisi soli illi, quos huc professio applicuit. Quos quidem si ut primum ad moti ad has causas sunt, continuo vel judicij vel conscientiæ bonitas ab errandi periculo exciperet, non esset quod monitione & sollicitudine egeremus; nunc aliter res habent, & adverto id tantùm agi, ut non tam ipsa demum veritas per Germaniam resplendeat quam busta.

ARGUM. IV. Dictum morientis non est idoneum testimonium ut alius torturæ subjiciatur, nec in homicidio, nec in judice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine, nec in aliis ullis, ex communi & in praxi recepta sententia. Si idem ex eodem; ergo similiter dictũ morientis idoneum non erit ad elidendam confessionem prius factam, &c. Sed

℞. *Sumitur hæc doctrina ex* l. si in gravi §. ff. ad SC. Syllanianum, *ubi dicitur quod vulnerato non creditur, si mox decessurus dicat se Titio percussum fuisse, nisi id aliter probari possit, ad quem textum multa Bartolus. Sed esto ita sit (nego enim id nostri instituti est discutere, videatur Farinacius* q. 46.) *non tamen id inde, conficietur dictum morientis nõ aliquam facere præsumptionem & indicium, altius res consideretur*

quo

quod nos volumus & constitutio Carolina nobiscum: quæ articulo 28. *determinat sermonem morientis aliquod facere indicium, quam & citat Binsfeldius* pag. 277. *Stephanum Bertrandum atq; alios, quod nobis sufficit. Certè ipse Binsfeldius* pag. 275. *pro conclusione fateri cogitur, quod etsi talis revocatio de qua agimus non elidat confessionem priorem* in foro externo, *nihilominus* maximum quiddam sit apud Deum & homines, *quod reus statim moriturus exculpet & excuset quos inculpavit. Vnde quidem videant quid agant judices, cum non minus ut in interno, quam externo foro subsistant curare debeant: repetant suum axioma, præstare ut viginti nocentes dimittantur, quam unus innocens plectatur.*

ARGUM. V. Talis persona primam confessionem factam in tormentis non cõfirmasset, quando sententia data est ad bãcum juris ut vocant, tum enim conscientiam suam aperuisset, & revelasset quod in tormentis mentita esset. *Sed*

℞. *Dicuntur hæc multo promptius quam fiant: Væ illi sane si ad bancum juris id dixisset: redisset in easdem quæstiones, & nullo alio, quam ingentium pœnarum lucro mendacium mendacio cumulasset. Prudenter igitur illi agunt, qui &*

ad bancum juris mendacium ratificant; & non nisi tum demum revocant, cum jam jam ruunt in amplexum mortis, torturarum securi. Contra vero quidam nimis simplices sunt, & turpiter impingunt, cum ad bancum bis terve ut nuper adhuc observavi voce judicis provocati ad libere edicendam veritatem, ajunt se in tormentis mẽtitos esse: mox enim reducti in quæstionem id tantum discunt nullam omnium torturarum acerbiorem esse quam q̃ eam libertatẽ edicendæ veritatis exceperit. Neq; enim contenti quidam inquisitores sunt, quod ubi rei mentionem reductionis audiunt, subito libertatem eam damnent, confessionem priorem ratificent, ac de revocatione doleant, infectamq; esse velint: nam nihilominus adhuc reduci jubent & torqueri, ac tum denique ad bancum juris liberrime enunciare *(nam hac phrasi utuntur, & discat nunc eam lector quid significet) liberrime inquam enunciare, se reos esse; non sine magna in populo exaggeratione quanta maleficorum malignitas sit, qui cum tandem aperte inveniantur fuisse rei, sic antea tamen judicium ludificati sint. Vt profecto insanissimus imposterum futurus sit qui ad bancum aliter loqui audeat quam judicibus placuerit. Nimis vero lepide & ingeniose agit Inquisitor ille non nominandus,*

nandus, qui interdum pridie, quam plectendi sunt rei, id eis denunciari jubet, etiam per confessarium, quod si vel ad judicij vel supplicij locum vacillaverint, ac postea rursum torti confessi fuerint, sciant paratas jam esse scalas ad quas alligandi sint & in rogum vivi demittendi: quas non vanas certe ejus minas esse nuper in nonnullis docuit eventus. Idem homo confessariis ipsis ausus pro imperio edicere est, si quæ in supplicij loco Sacramento reconciliandæ, negaturæ essent crimen, eas plane ne absolverent, sed vivas exurendas desererent: & sunt confessarij ejusmodi qui stipendio non laborem solum sed & auctoritatem ecclesiasticam submittunt, & indignam rem sub nequam hoc homine agere ausi sunt. Qui ijdem ordinariâ formulâ severissimè reis edicere solent salvari nullatenus posse nisi confessiones & denunciationes in tortura factas ad ultimum constanter ratificent. Vah quæ hæc ratio est! & quas pœnas dabit Deo Magistratus qui hos Officiales habet? gravia sane hæc facinora sunt: & tamen hæc justitia est, & instigantur Magistratus atq; à Zelo commendantur.

DICES. Hæc magistratus ignorant, atq; ideo excusati sunt: si scirent utiq; gravissimè punirent.

R. Quod ignorent concedo, sed quod excusati sint, omnino nego. Poterant hæc & similia omnia, si ipsi modo vellent, scire, cur nescierunt? quod potuerint sic clarissime ostendo.

Clamant omnes & Magistratus & eorum Officiales crimen magiæ occultissimum esse, & occultissime proserpere: hoc ipsum tamen occultissimũ crimen hactenus ita Magistratus non latet, ut indies infinitos ejus criminis reos in lucem se putent protrahere: norunt & narrant integras iliades scelerum & machinationum quas sagæ in conventibus suis secretissimis gesserint: Quod si igitur hæc & similia adeo ut volunt tenebris demersa, nihilominus scire possunt, quomodo non possunt, quæ palam in luce hominum geruntur?

Itaq; apud Deum non subsistent; nec apud homines quidem, cum intendere pallium ignorantiæ tam affectatæ difficile sit. Atq; hæc obiter ex occasione sint dicta, quæ tamen considerari debeant, & hinc quoq; non nihil minui admiratio unde tantus in Germania sagarũ sit numerus. Notent autem judices reliqui & imitentur insigne jam dictum Inquisitoris illius stratagema, quo id efficiant, ut nulli deinceps rei negotium illis cum revocatione facessant: Sic concidet omnis nostra disputatio, an pondus aliquod revocationibus tribuendum sit.

Quod

Quod si vero & aliud ejusdem Inquisitoris stratagema Iudices avent discere, quo id obtineant ut si qua plexa sit quam plerique innocentem fuisse apprehendant, hanc eis opinionem egregie eximant, non gravabor docere; nam ita agant: Dum alias passim in equuleo extendent, ita quæstiones cum dexteritate aliqua dirigant, ut defunctæ illius memoriam eis objiciant: quam utique dum non gravate ut se pœnis eximant, accusaverint, (cum & ordinarie alioqui defunctas nominare soleant ut infra dicam) habetur institutum: nam subito id spargant & è protocollo ad bancum juris recitari curent, quam nunc indies ab novo erumpant in scelestissimam illam nova & diversa accusationes: addant etiam consultum illi esse, quod jam tum sic plexa sit, alioqui nunc si adhuc superfit, vivam ignibus tradendam esse.

Porro autem si Magistratib. Germaniæ cordi est cognoscere & punire suorum quorundam Officialium nequitias & delicta, hoc suggero remedium. Ostendant sibi non displiciturum si integer colligatur hujusmodi rerum Catalogus, erunt qui propediem colligent, & ostendent quam indigne omnia sub specie justitiæ vastentur, mihi diligentius inquirere non libuit.

DUBIUM XLI.

Quid præsumendum circa eas quæ in carceribus mortuæ reperiuntur.

RESPONDEO *Si quæ maleficij accusata nondum legitime in tormentis confessa, aut convicta mortua in carcere reperiatur; præsumi debet decessisse morte naturali & honesta, nisi contrarium sufficienter ex certis signis deprehendatur. Est id contra multorum imperitorum praxin, qui ut quamque in carcere animam exhalasse intelligunt, mox judicant à dæmone jugulatam, & sub patibulum educi mandant, ut ipse non semel vidi. Nihilominus responsio nostra verissima est. Rationes istæ sunt.*

RATIO. I. Communis regula est Theologorum & Jurisperitorum ex ipso naturæ jure desumpta, tam diu quemlibet præsumendum esse bonum, donec sufficienter probetur esse malus, ergo similiter tam diu præsumendum est de morte naturali, donec de alia sufficienter ostendatur.

RAT. II. Secundum jura cum mortuus in carcere reperitur præsumitur non contra mortuũ, sed cõtra cõmentariensẽ, i.e. præfectum

ctum carceris, quaſi male habitus captivus ſit. Vide Damhauderum *prax. crim. cap.* 11. & leges quas citat.

RATIO. III. Semper ſunt hic cauſæ, quæ ſuadeant de morte naturali & honeſta, nam

1. Tortutis fracta fuit, de quibus Auguſtinus: *Etsi non morte*, inquit, *puniantur in ipsis, vel ex ipſi plerumq; tormentis moriuntur* Lib. 19. de Civit. cap. 6.

2. Vexata eſt compedibus & Catenis.

3. Carceris pudore, & horrore debilitata eſt.

4. Confecta eſt mærore & triſtitia, quæ, ſi, teſte Scriptura etiam oſſa viri exſiccat, ne dum oſſa mulieris exſiccare potuit.

5. Conſolatione omni caruit: Sacerdos à quo tale quid ſperare potuerat, moleſtior ei forte quam ipſe lictor fuit. Dum igitur mortua invenitur nec alia ſunt ſigna ſufficientia in contrarium, his ex cauſis animam poſuiſſe judicari debet, niſi forte tam imperiti aut maligni ſumus, ut tot mala in cumulum collecta non putemus ſufficere potuiſſe, ut infirmam unam teſtam colliderent, id eſt, animam muliebrem è

male

male cohærente & attrito corpusculo extruderent. *Insero hoc loco, quid in hac materia ante annos circiter duos ipse præsens in arce quadam principis non mihi nominanda didicerim. Assidebam mensæ apud loci ejus satrapam, virum mihi amicissimum, aderat & forte Doctor medicus, nõ vulgariter tum suæ artis, tũ Mathematicæ perit⁹, cũ quo nescio qua occasione, in eos incideram sermones, ut de sagis multa loqueremur, eramusq; per omnia in eâdem opinione. Interea dum subid tempus à commentariensi obeuntur carceres, & captivis prandium affertur, accurrit ad nos intro, qui Satrapæ nunciet, non neminem eorum, qui pro maleficis detinebantur, ea nocte vita esse expeditum, & à dæmone strangulatum; Aspeximus nos inter nos, Medicus & ego. Atq; ille concusso capite indignabundus: prava, inquit, & distorta hominum judicia! Iam is miser superioribus diebus ad stuporem omnium in equuleo distractus est, & virgis laniatus: jacuit in carcere heri totus languidus, & enervis inter vitam & mortem, nil magis consentaneum naturæ est, quam ut per tantos cruciatus hanc invenerit, nec quicquam magis creditu proclive est: nemo id tamen credet, nemo judicabit: dicent, omnes à dæmone jugulatum esse, hoc tanquam ex ore Apollinis pronunciant, Mira res! quam*

multi hactenus per Germaniã in carcerib. vitam exuerũt, nec tamen quisq̃ omnium ob torturam, aut miserias carceris; quis enim hoc audivit? omnes dæmon hinc eduxit, is omnibus cervicem fregit. Et quo argumento? quis interfuit? quis vidit? carnifex ita ait: is scilicet, qui audire non vult enormius torsisse, homo infamis & plerumque nequam, qui quod solus cadaver tractat & pertendat, solus testis esse potest, penes unum hunc fides tota hæret? & si multa quæras omnis tandem, atq; ultima probatio, non ulterius quam ab ejus judicio repetitur: qua in re id merito mirari venit, quod cum in rebus aliis nemo fere ea sit auctoritate, quæ non aliquem subinde relinquat dubitationi locum, solius tamen carnificis ea sit in negotio gravissimo auctoritas quæ omnem dubitationem expungat, quin quod ille pronuntiarit verissimum habeatur, quasi ipse Iupiter locutus sit. Hæc ille; Quæ cum mihi non parum arrisissent, cuperemque insistere huic argumento; conversus ad Satrapam: Oro, inquã, ne non sciamus certiora quæ sic animi gratia ventilemus, mittantur testes ex hac ipsa mensa in rem præsentem, qui certam ad nos veritatem renuncient. Et quando ad manum est lictor, ut vel modo cadaver possit inspici, ij comitentur & examinent diligenter: Ita, quid ejus

rei

rei sit certius sciemus. Placebat id satrapæ usque adeo, ut vel ipsemet inspectioni interesse vellet. Abeunt igitur, & paulo post reversi: Quin imo inquiunt, res aliter non habet, cervicem ei dæmon elisit collum penitus confractum est, flaccidum & enerve, sic ut caput in omnem partem corruat ac nutet; cætera membra integra sunt & firma: ita carnifex astantibus nobis, ne posset fallere, ad oculum ostendit: Sic ipse ego, inquit satrapa his oculis meis vidi, ipse testis sum, ne in uno carnifice fides acquiescat. Idem cæteri dicebant, ac quando jam omnis sublata dubietas erat, ad prandium se quisque referebat. Continui ego me paulisper, & haustulo interjecto: licetne inquam, ut liberius quid loquar hic inter scyphos & amicos? Licet, inquit; Satrapa; atque ego: vereor, inquam, vehementer, ne si ita philosophandum sit, ut adhuc philosophati sumus, parentibus quoque nostris, quos in lectulis suis honestissimè animam posuisse credimus, non malus aliquis genius cervices eliserit. Itane enim inquam ut hoc nesciamus, nullum non hominis cadaver ut rigidissimum ac frigidissimum quidem fuerit, capite tamen quam maxume fluere ac in omnem partem nutare? Nunquam igitur cadaver tractavimus? Nunquam vidimus ab aliis tractari, Indui, moveri, in loculo reponi,

reponi, ut rem tam luculentam hactenus ignoraverimus? Euge vero, quam insignis & clara probatio confractæ cervicis! qua si carnifex ille atque alij quoq; passim (ut æstimare licet, imo ut jam mihi constat) uti consenuêre, ac simplicissimi inspectores habent ratam, quam multi obsecro intra annos aliquot indigne traducti sunt? Quæ cum ita disseruissem surrexi atq; abij: cadaver deinde illud sequentibus diebus sub furcam fuisse defossum intellexi. Videant autem Judices, & ij omnes quorum intereſt quam egregiè ſe naſo ſuſpendi à carnificibus patiantur, quamq; tutam ſuam conſcientiam conſervent; cum ſe ſcire omnia exiſtimant, atq; eam negligunt ſollicitudinem ac curam, quam ego ſupra ſingularem & eximiam in cauſis ſagarũ volebã eſſe. Multa in hoc caſu concurrunt, quæ coram judice æterno negligentem Judicem præſtare oportebit. Nam.

I. Mortuus hujuſmodi nondum legitime confeſſus aut convictus de crimine eſt, non etiam legitimè probatum, eum vel à dœmone, vel ſeipſo per vim vita interfectum eſſe: unde ſequebatur, ſine peccato mortali (ut vide apud Delrium *lib.6.sect.19.*)

Ecclesiasticâ sepulturâ privari non posse; privatur tamen.

II. Nec debitâ solum sepulturâ privatur, verum insuper, ignominiosa ei impenditur; trahitur enim à carnifice sub patibulum, atq; ibi infoditur.

III. Eo ipso, quasi lata sententia damnatur, ne non certo fuisse reus ab omnibus existimetur, cui carnifex pollinctor datus sit, & furca Mausolæum.

IV. Eadem infamia in familiam ac posteros transfunditur. quod tanto gravius existimandum est, quanto stirps honestior. Quæ si singula per se magna sunt, & in conscientiæ atq; etiam externo foro restitutioni obnoxia, non facile existimatu est, in quos laqueos se induant omnes illi, qui tam futilibus credendi argumentis nixi, velut de memoria incedunt, omnium secur. Neq; enim est, quod ignorantiæ velo se possint obtendere, qui ne ignorantia laborarent, maximopere cavere ex officio tenebantur.

Dub. 42

Quando tuta conſcientia judicare poſſit, repertum cadaver à ſe ipſo vel dæmone jugulatum eſſe?

RESPONDEO *Id judicari poteſt ex his ſignis.*

1. Si reſti collum implicitum eſt.

2. Si caput obtortum eſt, idq; plane in poſticum non enim ſufficit ſi verſus humeros in unam partem: quod notandum eſt.

3. Si in guture lineamenta appereant, quæ pridie non fuerunt: in quo tamen medici judicio opus eſt.

4. Si, quod ſine magna vi externa adhibita fieri non potuit, prima colli vertebra emota loco eſt, ut retro emineat; nam tum deniq; non temerè jugulatio præſumi poteſt, ac cadaver ſub furcam trahi, niſi rursũ, quod ſupra dixi, cõtra commentarienſem aliquid præſumendum videatur. Si vero hæc aut alia manifeſta ſigna non reperiantur, præſumendum eſt pro cadavere uti dixi: poteſt quidem quiſpiam à dæmone ſuffocari nec tamen ullum relinqui ſignum,

 nos

nos tamen id esse factum arbitrari nõ possumus, nisi signa videamus. Utinam proinde superiores quidam religionũ vel melius suos in his talibus instructos emittant, vel ora imprudentibus obstringant, ne ex eadem qua supra probatione, ut quemque in carcere concidisse intelligunt, ipsi quoque vel inter primos clament, & in vulgus inspergant confractas eis esse cervices. Sa... *nuper cum quadam miserrimum in modum torta, atq; iterum nihilominus in equuleum reducenda, inter manus lictorum mortua collapsa esset, atque in partem unam deflexisset caput, primus omnium religiosus, reorum confessarius exclamabat, dæmonem illi pessimæ sagæ cervicem obtorsisse. Quam fabellam, cum adderet quoq; sesemet vidisse collum ejus penitus confractum, nemo non amplectebatur, tanto firmius quanto minus à religiosis viris vel mendacium in re gravi vel temeritas judicãdi tam insignis profecissi posse suspicio est.* Et nemo ad similia plura attendit? Quod si nunc ij quorum interest rationem à judicibus petant eorum corporum, quæ hactenus velut à dæmone strangulata sub furcam infodi mandarunt, si & signa jubeant proferre quibus id sibi

per

persuaserint, ac familias diffamarint, non aliter subsistent quam ij solent, qui de re examinantur de qua nulla eo usq; cogitatio suborta eis est.

DUBIUM XLIII.

De stigmatis sagarum an indicium dent ad torturam & condemnationem?

UT intelligat me Lector, sic res habet.

Aiunt in corporibus sagarum reperiri loca quædam quæ sensu vacent & sanguine: ita ut si acum vel stilum profundius immittas, neque dolor neque sanguis cicatur: addunt ea loca subinde etiam quasi macula quadã seu velut nota insignita esse, unde & vocãt characterem sive stigma quod dæmon asseclis suis, (etsi ut fatentur non omnibus) inurat, tanquã suum rem quisque suam, ut supellectilem, ovem, pecus, servum inusta nota signare

solet. Vide Binsfeldium pag. 626. Remigium dæmonolatriæ lib. 1. cap. 5. Delrium lib. 2. quæst. 4. & 21. Quibusdam igitur in locis captivam quamque lictores exuunt & hujusmodi notas diligenter non minus quam petulanter quærunt: quas tanto utiq; invenient facilius, quanto majoris eorum interest qui quærunt. Nonnulli Judices ita pertinaciter hic se figunt, ut si tantillum divellere coneris & examinare, non parum indignentur. Accidit nuper ut interessem colloquio sacerdotis cujusdam viri docti, & judicis qui de eis ipsis stigmatis disserebãt. Multa hic Judex narrabat, sed non credebat sacerdos addebatque mirari se quod viri prudentes in his signis noscitandis in unius Carnificis fidem incumberent; quod dictum, ut mihi quidem videbatur non iniquum, ita Judicem incendit, ut totus stomachabundus è loco se & conversatio-

ne

ne proriperet, nō sine calumnia in sacerdotes. Risi; & cum revocassem, demulsissemque verbis dum desevuisset tempestas, ita hominem modeste sum affatus: Ponā, inquam, argumentum quod nescio an à quoquam mihi solvi poßit; est autem tale: Nam quod si in sacerdotes quidem, inquam, in quos nulla vestra est potestas, sic facile projectâ bile ultra rationem excurritis, quam merito vereri debeo quis cum iis tandem agendi vester sit modus, quos sub vinculis constrictos intra ditionem cupiditatis vestræ tenetis? quomodo autem qui sic subitò turbato sunt sensu, nihilominus ad distinguenda ea quæ in causis sagarum obscurißima sunt, erūt apti? Qua item ratione cum de captis agitur ad omnem innocentiæ mentionem tumefiunt, recte innocentibus consultum ibunt? respondeat qui potest. Sed ad stigmata redeamus. Ego hæc nondum

vidi nec nisi videro credam. Id video indies, infinitas esse hominum fraudes, & sæpe pudendam credulitatem etiam magnorum virorum: qui quod majores sint quam ut ipsi hujusmodi minutias ad unguem examinent, quaslibet pene fabulas amplectuntur, atq; in commentaria sua referunt atq; orbi imponunt. Interea v. quia nec credo, nec nego, dicam q sentio, dũ à sagacib. & doctis melius examinetur & doceatur. Itaq; ad propositũ dubium.

RESPONDEO I. Frustra quæratur an stigmata possint esse indicia ad torturam. Ratio: Nam ut concedam licere per lictorem ea quærere in corpore Reæ nudato, convenire putem, ut habeatur semiplena nimium probatio. Cum enim sine ea torquere non liceat, nec licebit sine ea ita fœminam nudare coram infami scurrâ, quod illi sexui quandoq; tortura gravius est: habita autem semiplenâ contra ream probatione quid opus alio indicio stigmatum est ad torturam?

RESPONDEO. II. Antequam ex stigmatis tamq̃ ex probatione plena procedatur ad condemnandum, hæc sequentia judicibus in conscientia

ſcientia incumbent, quæ boni iſti ne quidem cogitare videntur.

I. Ne fidant lictori cujus lucrum agitur, & multi nequam ſunt aut ipſi quoq; Magi.

II. Ne putetur ſtigma eſſe, quæ naturalis aliqua eſt nota, vel macula, vel cicatrix, aliave de cauſa ſenſu vacua ut caro ſpongioſa, &c.

III. Ne ſtigmata quærantur rea pendente, ne forte terrore illo torturæ ſanguis deſerat nonnullas partes aut ſtupore non fluat, ut inſectione venæ ſubinde conſiſtit, licet via patefactâ.

IV. Ut medici Judicium non negligatur.

V. Ut adſit ſolers quiſpiam qui diſtincte manum lictoris obſervet, nam fraudem ſi induſtrius fuerit deprehendet.

VI. Ne lictor mortificet cujusquam carnem, aut leviter tantum acu compungat, aut ut nuper nequam quidam faciebat, ſimulet tantum compungere, interimque clamitet ſe reperiſſe quod nusquam fuit. Unde mirum non erat ſi nec ſanguis reo diffluerer, nec dolorem ſentiret.

VII. Ne lictor utatur ſtilis doloſis, ut V. C. magicis & incantatis; vel ita fabrefactis, ut cum libet intrent ac vulnerent, cum

non libet intrare tantum videantur, in seipsos reducti: quales sunt cultelli joculatorum.

VIII. Ne lictor sciat verba incantatoria aut artes quibus sanguinē sistat, ac hujusmodi carnis stuporem inducat, ut quosdam conjuratores scire intelligo, & inventum audio carnificem, qui hæc de se fassus ac plexus sit, ut mirer nondum nos oculos aperire.

IX. Ut Judices approbatum ac certum habeant nunquam Deum permissurum ut vel Dœmonis vel sagarum malitiâ & arte hujusmodi inurantur innocentibus, saltem malis.

X. Ea probatio non debet esse talis si hoc Deus permitteret sequeretur incommodum, quia innocentes pro Reis haberentur & plecterentur, nam id nego fore ut à prudentibus & peritis haberentur; imo male sic discurritur. Dicitur innocentes plexum iri si Deus permitteret iis signa imprimi; supponitur igitur quod sic signati merito nocentes habebuntur, cum hoc ipsum sit in quæstione; Unde in circulum vadit probatio: cur signati nocentes habebun-

hebuntur & plectentur? Quia DEUS innocentes ſignari non permittet: Cur autem DEUS non permittet? quia ſignati nocentes habebuntur & plectentur. Perinde ut infra in ſimili oſtendam dub. 48. Argum. 6.

Non tamen diſſimulem quod in contrarium adferri poſſit: fortaſſe enim non ita male Judex ad ſtygmazatum loqueretur: pro certo paſſim admittitur, quod Dœmon ita ſuos ſoleat ſignare; te igitur cum ſic ſignatum deprehendimus, à Dœmone id factum præſumimus dum tu aliud probes, & unde ea ſigna habeas oſtendas: Si dicis permiſiſſe DEUM ut tibi innocenti ea Dœmon aut ſaga imprimerent tuum erit probare.

RESPONDEO III. Quicquid ſit adhuc exiſtimo non credendum Iudici ut ex his ſignis ad condemnandum procedat, dum res melius à doctis ventiletur, & auctoritas publica certi quid ſtatuat. Atque hæc obiter ſalvo judicio meliore. Scripſit nuper quædam Colonienſis quidam Iuris doctor, in quibus multa, poſtquam perlegi, deſidero: ac proinde animus mihi erat, totum ejus ſcripti nervum ſuccingere & incidere. Sed

quia

quia mihi dicitur, id ab alio jam eſſe factum, acquieſco. Iterum moneo latere fraudem. Quærant ingenioſi ac deprehendent; ſolis oculis, & iis ſagacibus eſt opus. Nimis ſane Dæmon deſipiat ſi gregem ſuum ſignare velit, ut dignoſci & mactari poſſit. Quicquid tamen ſit, certe Delrius lib. 5. ſect. 4. indic. 8. & Binsfeldius pag. 626. quos alioqui Iudices magnifacere & ſequi jactant, indicium hoc ſtigmatum ut leve contemnunt.

Dubium XLIV.

An magnifaciendę ſint denuntiationes complicum in crimine Magiæ?

Q*Væſtionem hanc ex profeſſo tractant Binsfeldius in libello de confeſſionibus maleficorum pag. 238. & ſeq. ac Tanerus Theologiæ tomo 2. diſp. 4. de Iuſtitia, quæſt. 5. Dub. 2. Nos Tanneri ſententiam ſecuti noſtrâ methodo rem expediemus, & quæ adfert in contrarium Binsfeldius, diſſolvemus. Itaq;*

RESPONDEO. Etſi denunciationes complicum ſecundum communem hodie praxin maximi

ximi momenti habentur, sicut ordinarie tres, quatuor denunciationes sufficere putentur, ad capiendum & torquendum, etiam secundum quosdam personas bonæ alioqui famæ, consentiente Binsfeldio, Delrio & aliis: Nihilominus nos eas vel si plurimæ quoq; fuerint, ut parvi admodum ponderis, fallaces, deceptorias, vehementerq; merito secundum prudens iudicium suspectas rejicimus, negamusq; ad capiendam torquendamque personam aliquam seu bonæ seu malæ famæ, nisi alia indicia graviora accedant sufficere. Rationes istæ sunt.

RATIO I. Sententiam hanc plurimorum optimorumq; Doctorum authoritas tuetur, sic enim (saltem quo ad personas bonæ alioqui famæ) sentiunt de Exceptis, Ancharanus, Alexander, Andreas de Isernia, Bartolus, Bertazzolus, Bursatus, Cornelius, Cravetta, Felinus, Gomezius, Grãmaticus, Marsilius, Menochius, Paris, Raphael Cumanus, Rolandus â Valle, Socinus Junior, Vincentius Ondedus, & alii prout citatos vide apud Tannerum l. c. nu. 31. & seqq. qui proinde cõcludit hanc sententiam non solum non esse novam sed potius communem.

Rat. II. In conſtitutione criminali Caroli Quinti, quam in Imperio ſervare oportet, cum Indicia maleficii commemorantur, non ponitur duorum vel plurium complicum denunciatio, quæ tamen poni debuiſſet, ſi aliquod eis momentum ad torturam ineſſe Imperator putaſſet.

Rat. III. Si adverſariorum ſententia recipiatur in poteſtate & arbitrio infamiũ & nequam perſonarum erit, gravare & denigrare bonum nomen, exiſtimationem, & perſonam hominum proborum: quod eſt abſurdum & periculoſum innocentibus, ut ex ſequentibus ſatis colliges.

Rat. IV. Vel illæ quæ alias denuntiãt verè ſagæ ſunt vel non ſunt: ſi non ſunt, jã quid hæ de complicibus ſcire poſſunt, quas non habent? mentiuntur de ſe & de aliis, ut à tortura ſe liberent, nullius igitur hæ denunciationes ponderis ſunt, ſi denunciantes innocentes ſunt; ſi ſint autem nocentes ſeu verè ſagæ, ne tum quidem illarum denunciationes ullum pondus habent: ſupponi enim debent ex natura ſua mendaces eſſe quæ Dœmone Magiſtro uſæ ſint. Veracitas igitur illarum nulla eſt, nulla igitur

proba-

probatio quæ in illarum veracitate nititur, Nititur autem denunciatio, cum nihil nisi ab authoritate seu veracitate dicẽtis probet. Ergo. Autores Mallei alias severi ipsum hoc agnoscunt pagina 512. Cum enim dixissent maleficas quasdam Magistras servari posse, ut aut maleficatis subvenirẽt, aut maleficas proderent, subjungunt; *nec tamen eorum proditioni staretur eo quod Diabolus mendax; nisi pariter & alia indicia facti cum testibus occurrerent.*

RATIO V. Non creditur denunciationi seu Testimonio testium qui infames sint, ut est communis omnium Doctorum sententia, sunt autem sagæ omnes hoc ipso quod sagæ sint maxime infames. Ergo, &c.

DICES, Ex Binsfeldio de confessione maleficorum pag. 264. & 266. & ex Delrio. lib. 5. sect. 3. Infamia purgatur per torturam secundum communem sententiam jurisperitorum qui proinde statuerunt, ut complici non credatur, nisi in tortura denunciationem fecerit. Si igitur infamis saga in tortura denunciavit ut fieri debet, ab infamia purgata est, frustra igitur infamia objitur. Vt hoc lector intelligat, sciendum est quod ajunt hodie Iudices, testimonium personæ infamis non debere admitti: cum igitur quispiam in tortura

tura de se cõfessus crimẽ, hoc ipso infamis sit, non oportere ei de complicib. credi, nisi de iis per novam torturam, quæ infamiam illam expurget, rogetur, Unde ut id fiat torturam novam pro complicibus edicendis sustinere reus debet, quantumvis sine tortura promptus sit edicere: hæc hodie judicum praxis est. Sed non potui purgationem hanc infamiæ in constitutione Carolina reperire. Deinde non sat intelligo, quo tandem modo tortura infamiam abstergat, nam quicquid id est ex quo cuiquã infamia adhæret, id utiq; non annihilatur per torturam, ergo consequenter nec infamia: Exempli gratia infamis Gaia est, hoc ipso seu ex ea causa, quia saga esse deprehensa ac confessa est. An cum torquetur desinit esse saga? Non desinit. nec desinit igitur adhuc infamis esse, manente enim causa manet effectus: Pretiosa alioqui purgatio si sic facile tortura quamlibet infamiam purgare posset. Unde vereor ut commune hoc jurisperitorum effatum non satis subsistat, dum aliter instruar. Simanchas certe ait hujus sententiæ autores sine lege & ratione loqui. Quod si instruas in hunc modum: infami ideo de complicibus non creditur, quia timetur ne mentiatur, adhibetur igitur tortura in hunc finem, ut ne mentiatur, unde cum tortura tollat ne mentiatur, recte dicitur

tur

tur tollere infamiam quia efficit, ut licet infami, tamen credi possit. Respondeo, ne sic quidem difficultatem absolvi: Nam esto sagam torqueas in hunc finem ut ne mentiatur; adeo mox finem consequeris? atq; mentietur post torturam: & qui eam mentitam redargues? Imo si post torturam ei credis, jam tanto amplius mentiri volet: stulta enim sit si non usa hac occasione alienum potius regnum destruat quam suum, cum atq; tibi satisfactura sit, seu nocentes seu innocentes nominaverit, quippe quam post torturam verum dicere persuasum habeas, ut haud dubie à Magistro suo intellectura est.

DICES II. Ex eodem Binsfeldio pag. 306. ut testes infames ad Testimonium admittantur inductum est jure positivo, sic enim attestantur Philippus Corneus, Philippus Francus, Petrus de Ancharano, Andreas Barbatius, & ratio suadet. Idem ergo jus exigente necessitate, ne veritas in multorum damnum occultetur admisit, ut in Exceptis infames testes admittantur &c. sic ille.

℞. Negari quod assumitur, neq; enim, quod ait Binsfeldius, ratio hoc suadet, sed suadet contrarium. Citatos autem autores aliosve non sequimur, nisi quantum probant. Itaq; ut testimonium infamis reiiciatur, naturalis juris est, & non positivi tantum.

Quamquam ut hoc melius intelligatur, distinguo & dico, duplicis generis infames esse posse: alios qui sunt infamis vitæ, seu morum, id est, criminosi: Et de his infamibus intelligendi sunt authores, cum dicunt juris esse positivi, ut rejiciantur testes infames. Alios, qui sunt infamis authoritatis seu diffamatæ aut suspectæ mendacitatis & perjury. Prioris generis ut à Iure positivo repelluntur, sic & cum videtur in exceptis & alioqui difficilis probationis criminibus admitti possunt, cum non repugnet criminosum veracem esse. Posterioris generis ajo prorsus etiam in exceptis & occultis rejiciendos esse, cum hi non modo Iure positivo sed etiam naturali prorsus repellantur. Nam sublato etiam omni Iure positivo, qui hoc modo infames sunt eorum authoritas vacillat, aut saltem vacillare putatur, authoritate a. vacillante, vacillat quoq; q͞d ei superstruitur superstruitur a. testimonium cum id non probet nisi ab authoritate, ergo & testimonium talium infamium vacillat: si vacillat autem, merito in re gravissimâ ubi de capite hominum agitur, rejicitur; dictat id recta ratio, non tantum Ius positivum præscribit. Nam utique contra naturam re est, & omnem penitus rationem, ut quem ponis conclamatæ authoritatis esse, ex ejus authoritate

se

seu veracitate argumentum ducas. Quare ulterius cum nullum hominum genus ex natura rei & juxta omnium communem sensum majore laboret Infamia seu præsumptione Mendacitatis, quam quæ sagæ judicatæ fuerint, id est patris mẽdaciorum discipulæ; sequitur sane nullum quoq; Infamium hominum esse genus, quod minus ex natura rei ad dicendum testimonium admitti possit, & hoc miror Binsfeldium non advertisse.

RATIO VI. Repelluntur in jure positivo testimonia quoq; personarum vilium & inopum. Item in jure Canonico cum criminales caussæ sunt mulierum ob sexus fragilitatem & mutabilitatem ingenij cap. forum 10. sub finem de verborum signif. & cap. 16. mulierum 33. q. 5. Item omni jure positivo & naturali hominum delirorum, fatuorum &c. Sed hæc omnia in sagas conveniunt, ergo &c. Sunt enim plerumq; personæ viles, mulierculæ rudes, mutabiles, nonnunquam semifatuæ. Non igitur prudenter iis commodari fides potest, maximè ad equuleum qui probationes claras & pœnè certas postulat, ut supra docui etiam in exceptis.

RAT. VII. Docent omnes Juriscon-

sulti ac Theologi in nullis criminib. quantumcũq; Exceptis æstimari seu admitti testimonium inimici sive hostis, intellige capitalis, idq; ex jure naturali: præsumitur enim cum sit hostis nocendi studium ac proinde mentiendi: Autores omitto ne frustra in re omnibus indubitata chartas impleam: sed negari non potest quæ veræ sagæ sint, juratas esse humani generis & innocentum hostes capitales, quæ nemini non male velint ac nocere cupiant, si in earum sit potestate; merito igitur quas edunt denunciationes, ut suspectissimas contemnimus. Elegantibus sane verbis rationem hanc Tannerus proponit: *Quod si ipso inquit Iure naturali probatum aut Iure præsumptum odium accusatoris, vel testis, denunciationem seu Iudicium enervat & elidit: Quidni etiam præsumptum illud odium quod sagæ adversus quoslibet animo fixum gerere censentur, & à quo etiam apud Germanos nomen* Unholden *accepisse videntur, saltem eatenus enervabit ne sola denunciatio ad torquendam personam denunciatam valeat?*

Itaq; quid secutus sit Binsfeldius nõ satis perspicio. Nam imprimis quodam loco

diser-

diſerte docet teſtimonium capitalis inimici penitus admitti non oportere etiam in Exceptis, commendatq; doctrinā Ancharani, Franci, & Barbatii quod nec Pontifex, ut inimicus ferat Teſtimonium, diſpenſare poſſit, cum repellantur Jure naturæ. Deinde quoq; alio in loco non modo nō cōcedit, ſed evincit ſagas omnes infeſtiſſimas, & capitales eſſe generis humani hoſtes; Deniq; tamen rurſus alio in loco pro admittendo illarū teſtimonio, non ſecus ac pro aris & focis pugnat. Connectat hæc qui poteſt.

RAT. VIII. Communis eſt ſententia ſi ſocius criminis denuncians plures habeat defectus, ut V. C. non ſolū ſit infamis ſed etiā ſimul vilis, abjectus, ꝑjurus, aleo &c. tūc ne in exceptis ꝗdē facere indiciū ad torturam, imo nec ad capturam, imo nec ad ſpecialem inquiſitionem. Et recte, nam ſi ob unicum hujuſmodi defectum teſtimonium alicujus rejicitur, quanto magis rejiciendum erit, cum plures rejiciendi rationes coactæ ſunt? Atqui vero quis neſcit, in ſagis ſi vere tales ſunt, quam plurima hujusmodi convenire? nam & infamatæ authoritatis ſunt

tis ſunt, & perjuræ ſunt quæ Deo fregerunt fidem, & abjectæ ſunt, & mulieres perverſæ ſunt, & concubinæ ſatanæ ſunt, & inimicæ generis humani ſunt & homicidæ & hæreticæ & idololatræ, & hypocritæ ſunt, & quidquid deniq; ſcelerum cogitari poteſt, penitus implexæ ſunt.

DICES. I. His incommodis occurretur ſi denuncians tanto ſæpius aut tanto acerbius torqueatur, nam ſicut per unam torturam purgatur Infamia juxta dicta ſupra, ſic etiam per torturas plures, aut unam tanto acerbiorem purgabuntur defectus reliqui. Atq; ita dicitur docere Delrius in appendice 2. lib. 5. q. 17. ego illam non habeo ut videre poſſim: Vt ut ſit.

℞. *Imprimis neſcio quæ hæc tandem lanien futura ſit torturas multiplicare aut juxta proportionem nequitiæ ſagarum intendere: animus meminiſſe horret. Deinde autem jam ante dixi non ſat capi qui tortura hos omnes defectus purget, & ut ajunt, credibilia ſagarum teſtimonia faciat, quæ prius incredibilia habebantur? ſi mentiri ſagæ velint, & innocentes perdere ut præſumi de capitalibus innocentum hoſtibus debet, a id poſt torturam atque ante volent, nam æq ſane torqueri ſuper complicibus debebunt, & a*

po

post hanc torturam judicibus satisfacient, seu veras suas complices accusent seu fictas. Imo si ante torturam præsumebantur mentiri velle & posse in innocentes ut eos perderent, multo amplius id præsumendum facturos post torturã cum sciant tunc creditum sibi iri, & oraculum habendum quidquid dixerint. Et quæ cæcitas nostra est ut hæc non cogitemus?

DICES II. Cum dicitur plane rejiciendum esse testimonium complicis, si laboret pluribus defectibus seu criminibus, intelligi id debet, si laboret pluribus talibus quæ non ordinarie conjuncta & invicem connexa esse soleant; nam si ea crimina ordinarie solent reperiri simul conjũcta, tunc non debebit plane rejici, testimonium talis complicis, sed admitti potest.

Hanc distinctionem seu explicationem adducit Professor Rinthelensis D Goëhausius in lib. nuper edito, cui titulus processus juridicus contra sagas pag. 99 & 100. atq; ait esse Doctorum Friburgensium, unde concludit testimonia sagarum non esse rejicienda ob id quod pluribus defectibus laborent, quia hi defectus tales sunt, ut ij ordinarie cum crimine magiæ conjuncti sint.

℞ Quorumcunq; tandem hæc distinctio sit, ridicula est: nam

I. Caret ratione: aut si non caret, ea detur: & acquiescam.

II Cur inhabilis sit testis infamatæ authoritatis, cur inimicus, cur semifatuus, cur vilis, cur criminosus, &c. singula suam propriam vel ex rei natura, vel iurispositione causam habent; an hæ autem causæ deficiunt cum ordinarie aliqua sunt conjuncta? id mihi ostendi peto: quod si non deficiunt autem; parum apta ista distinctio est.

III. Sumo tale exemplum: Exsecratur Respublica Idololatriam, Hæresin, Latrocinium, Sodomiam &c. & vehementius quidem eum in quo hæc omnia simul convenerunt: an minus tamen sagam exsæcrabitur, quod in eam hæc non aliquando tantum, sed ordinarie & semper convenire solent? Imo tanto magis exsecrabitur. Applica.

IV. Do aliud Exemplum: statuit lex ut pellatur urbe qui latrocinium commiserit, Item qui sodomiam, item qui idololatriam: hinc igitur contra Titium sequitur eum maximè pellendum urbe esse, quia is omnia hæc simul fecit, id tu concedis: Negas tamen ex urbe expellendam sagam esse, eo quod etsi hæc quoq; eadem commiserit, tamen excipi debeat, quia ea ista crimina ordinarie cum magia conjuncta esse solent. Applica & vide quam hæc absurda sint.

DI-

DICES? Imo hæc distinctio ante data criminũ non ordinarie conjunctorum & ordinarie conjũctorum omnino admitti debet, ob hanc rationem, quam dat citatus Professor D. Goëhausius. Sic enim ait his verbis, est vero, *inquit*, hæc distinctio admittenda: enimvero quia malefici criminibus prioris generis quæ semper scilicet cum maleficio conjuncta sunt, semper sunt innodati; & ergo si maleficos testes seu socios criminis aliis criminibus & quidem illis ipsis cum maleficio cõjunctis carrere esset necesse, nullus esset testis idoneus, atq; sic lex criminosos & infames ad testimonium in exceptis ferendum frustra admisisset, ac frustra rei in crimine veneficii de complicibus interrogarentur, &c. Sic ille.

℞ *Hæc ratio magis ridicula est nã sensus est sic quasi breviter dicat: hæc distinctio, q̃ ego do valere debet, quia si non valeret, tunc ego perderem & esset verum quod dicit adversarius sagis penitus non debere credi. Præclare! Porro de lege quod dicit infra meminero, dubio 49. Argum.* 1. *&* 3, *Id nunc manet, cum in sagis ea omnia concurrant simul quæ & Iure naturæ, & jure positivo inhabilem reddant testem, & concurrant quidem ordina-*

 dina-

dinarie & semper, omnino rejici earum testimonium debere, & rejici quidem ordinarie & semper, ac proinde non solum frustra, sed & perniciose innocentum inimicas & semifatuas fœminas, & viles, & infames & mendaces &c. de complicibus interrogari.

RATIO IX. Si tanti denunciationes fiant, ut hodie fiunt, apertissimum nactus ostiũ est humani generis hostis, ut infinitã innocentium stragem edat. Erit enim in ipsius ac suorum potestate situm, quaslibet quantumcunque innoxias denuntionibus obruere, & in capturam ac torturam gravissimam quam paucissimæ perferre possũt quandocunque volent liberrime tradere. Nam obsecro quid hic obstare poterit? Jã pleni per Germaniam carceres sunt captivis, demus eas omnes vere sagas esse: mox tollentur in nervum ut complices suas fateantur, scit eorum magister quas nominaverit eodem rapiendas esse; cur non agat igitur qui ab initio homicida fuit ut eas nominent quas maxime perire optat? poteratne vel ipse sibi fingere commodiorem nocendi viam & tota Germania bacchandi? Ridere soleo hodiernam multorum

rum Judicum ſimplicitatem: Non raro enim cum poſtulant pro captivis ſacerdotē, atq; eum ad ſuum genium formare capiūt, monent primum, inſtruunt, & identidem inculcant quanta captivarum malignitas ſit, quam promptæ eis & in numerato ſint mille mentiendi artes, quam ad omnē falſitatem ac dolos expedita eloquentia; Caveat ne iis credat, ne ſe decipi patiatur ficta ſanctitate; parum eſſe dœmonis mancipiis ſi & ſacramentum mendacio profanent, nequiſſimum earum doctorem eſſe qui vel prudentiſſimis cautiſſimisq; imponat, & ſimilia; quæ eo ſpectant ut omnem iis fidē abrogēt ſi tale forte quippiam confeſſario exponant quo ad innocentiam quorundā quaſi quibusdam veſtigiis perveniri poſſet. Itaq; eo usq; mendaces, perjuræ, doloſæ, deceptrices ſunt, quibus credi nullo modo oporteat; ſolum eum ad edicendas in tortura complices eſt, ventum, jam eæ ipſæ mox omnem exuunt naturam, jam pertæſæ artium ſuarum, ſubito è mendacibus veraces fiunt, totæ candidæ, ſinceræ, ſine dolo, quæ non niſi vere ſagas & nocentes accuſaturæ ſint innocentium oblitæ. Euge

rem

rem lepidam & festivam! non est quod jā fraudem ullam metuamus nihil hic periculi futurum est, non jam amplius mentiri possunt: pellem ætiops mutavit. Pergite inquisitores, capite denunciatas, non dubium est quin reæ sint, ducite in nervū & extendite dum fateantur, si id nolint, obstinatas vivas incēdite, nocētes enim sunt: dœmon dixit & in tormentis dixit. O Germania quid facis? timent Judices ne fallantur à sagis viri Apostolici qui & Angelos judicaturi sunt, ne ipsi fallantur non timent. Mentiuntur ajunt vel in ipso Sacramento pessimæ deceptrices, in equuleo duntaxat verum dicunt, hic decipere non possunt. Quam hæc perversa & ridicula sunt? quæ miror Magistratus Germaniæ nondum animadvertisse, tot consiliariis & viris prudentibus vallatos. Quidni faciat jam dœmon, quod ipsi lubet, sæviat in quoscunq; volet? & ecce iterum unde tantus nobis numerus sagarum!

DICES. I. Non procedunt hodie ex solis de nunciationibus sed si alia quoque indicia accedant.

℞. *Fal-*

℞. *Falsum est quod dicitur: nam plerumq; aut certe frequentißime hodie ex solis denunciationibus procedunt: Id probo hoc Enthymemate: Procedunt plerumq; ex denunciationibus & fama ergo ex solis denunciationibus procedunt. Antecedens patet cum omnia exemplis plenißima sint: probanda igitur consequentia est, quam sic ostendo; Iam supra docui dubio 34. famam hodiernam non esse nisi spurium rumorem atq; insuper nunquam in Iudicio legitime probari, prindeq; esse indicium ipso jure positivo & naturali invalidum & nullum, quod si nullum autem atq; ex eo igitur ac denunciationibus judices procedunt utiq; ex solis denunciationibus procedunt. Præterea verò, esto etiam demus hoc; non plane sit nulla fama hodierna sed legitime semper in judiciis probetur: quæro tamen ex Iudicibus quid putent? an nocentes esse omnes quæ solo hoc indicio malæ famæ aut aliquo simili urgeantur? nec hoc dicent: quid igitur? ut primum modo dæmonis auctoritas accedat, id est, testimonia ab auctoritate & veracitate dæmonis ac manciporum ejus ducta, jam audebunt, jam de earum culpa, quasi certi erunt, atq; ita certi ut quascunq; torturas denunciatæ sufferant, quicquid in defensionem sui velint afferre, quicquid constanter*

negent

negent &c. per fas nefas debeant nocentes esse, nam hæc hodie praxis est. Vnde Infero adhuc igitur in satanæ potestate esse, eas saltem omnesque diffamari, aliove quo simili insufficiente indicio suspecta fieri potuerint, mox adjectis suorum denunciationibus in discrimen adducere, &c. E quare quam multas adhuc strages machinari nobis dæmon possit facile existimare est: ignavus enim sit si hanc occasionem sine fructu sinat effluere, &c.

DICES II. *At saltem si denunciantes convertantur non contemnendæ earum denunciationes erunt nec prædicta pericula timenda.*

℞. *Adhuc timenda erunt & denunciationes contemnendæ prout dubio sequenti latius ostendam.*

DUBIUM XLV.

An saltem denunciationibus credi debeat ob denunciantium pœnitentiam.

RESPONDEO. *Sic quidam occurrere solent iis quæ dubio præcedente disseruimus, sed frustra. Rationes istæ sunt.*

RATIO I. Denunciationes hodie fiunt, & in acta referuntur antequam de con-

conversione & pœnitentia cum denunciantibus actum fuerit: Nam sic praxis hodierna habet, ut vix adeant spirituales viri, nisi cum in exteriore foro cognitio expedita est: Frustra igitur sagarum pœnitentia obtenditur, ne earum denunciationes contemnantur, cum denunciationes omnes pœnitentiam antecedant. Utinam vero non nisi postquam serio ad Deum revertissent tum demum edicere complices juberentur, & quidem non quas equuleus extorqueret, sed quas conscientia suggereret: nam & aliquid tunc ego denunciationibus fortasse darem, & aut fallor insigniter aut paucissimum sagarum numerum brevi haberemus. Scio quid loquar, & si multa adhuc subticere est necesse. Itaq; non parum semper admiratus sum prudentissimum Theologum Tannerum qui inter ea media quib. sagæ extirpari possint, hoc quoq; raptim immiscuit, ut rei non examinẽtur de complicib. nisi post acceptam suæ mortis sententiã & præviam pœnitentiã ac præparationẽ ad bene moriendum à confessario procurandam: Sic enim ille disp. 4. de justitia, q. 5. Dub. 5. nu.
131. sed

131. Sed medium hoc quorsum? Nec Inquisitores id unquam amplexuri sunt, nec Magistratus mandaturi: Non amplexuri Inquisitores; nam lucrum suum intervertent imminuto numero in quas procedant: Non mandaturi Magistratus: nam nemo suggereret nec ipsi legent.

RAT. II. Non modo autem verum est quod dixi, nimirum excipi hodie & inscribi denunciationes adhuc ante reorum pœnitentiam, verum etiam eas ipsas solas ab impœnitentibus factas judices valere volunt: adeo ut postea ubi vere poenitentes & ad mortem rite dispositæ à confessario judicatæ fuerint, si circa complices quippiam enuncient id non nisi eatenus à judicibus vel credatur vel rejiciatur, quatenus cum denunciationib. iis quæ adhuc ante poenitentiam factæ sunt vel convenit vel dissentit. Imo ad eas adhuc impoenitentium denunciationes tanquam ad lapidem lydium arguti homines probant an vere quæpiam deinde poenitens sit an falso: nam si Titia V. C. quas adhuc impoenitens denunciationes edidit, eas post acceptum poenitentiæ sacramentum approbet

probet & ratificet, id ipsis signum veræ conversionis est tum Titia non fictè pœnituit. Sin autem revocet, & torturæ coactione mentitam se pronunciet, tum fucum fecit, confessario imposuit, falsa ejus pœnitentia est, aut terrore mortis perturbata est, ac proinde superioribus denunciationibus insistendum est. Equidem ingeniose! nam utcunq; res cadat, seu ratificet, seu revocet Titia post sacramentum poenitentiæ, semper judices quod volũt obtinere putant. Si ratificet denunciatio ejus prior vera fuit, quia vere poenitens ratificavit, si revocat id non obest, quia vere poenitens non fuit: Sic enim illi ajunt. Sed non animadvertunt scilicet, quam neutro modo subsistant.

I. Enim cum admittunt Titiam vere poenituisse si priorem denunciationem ratificet, committunt circulum: denunciationem enim eam fuisse veram ajunt, quia poenitentia in qua ea denunciatio ratificata est, vera fuit, poenitentiam vero hanc fuisse veram colligunt, quia ratificavit denunciationem quæ vera fuit: sic denunciatio poenitentiæ poenitentia denunciatio-

Y ni fi-

ni fidem facit, quod eſt in circulum diſcurrere.

II. Quo jure & facilitate illi dicunt falſam eſſe Titiæ poenitentiam cum priorem denunciationem revocat, veram autem cum ratificat, eodem jure & facilitate mihi dicere licebit oppoſitum, id eſt, falſam eſſe Titiæ poenitentiam ſi priorem denunciationem in ſtatum impoenitentiæ factam adhuc ratificat, veram autem ſi eam revocat: alioqui ridicula res plane eſt ut cum dicit poenitens quod judicib. placet jam clament vere poenitentem eſſe, cum quod diſplicet, jam ficte poenitere? Quis non hominum cordatorum hic indignetur? nam hoc penitus nugari eſt.

III. Etſi negent Titiam vere pœnitentem fuiſſe ſi priorem denunciationem revocet, parvum refert, nam nec pœnitens quoq; fuit cum denunciationem primam fecit: id mihi ſufficit, manet enim quod volebam, denunciationes fieri à ſagis nondum converſis atq; ideo tanquam diabolicas ac fallaces adhuc rejiciendas eſſe.

RATIO III. Imo etſi id hodie quod nun-

nunquam fiet, eſſet moris ut juxta conſilium Tanneri poſt pœnitentiam primum & acceptam mortis ſententiam denũciationes exciperentur. Etſi etiam moris hodie apud multos ſit ut non ſtetur denunciationibus niſi poſt poenitentiam eas ratificent, nihilominus adhuc ajo cordatos viros merito denunciationes eas repellere. Nam merito cordatus quisq; dubitare poteſt, an non poenitentia hæc ſit conficta? Nam

I. Clamant inquiſitores doemonem ſua mancipia ad graviſſima quæq; & inaudita omnibus ſeculis ſcelera jam primum vehementiſſime impellere: quid mirum igitur aut incredibile fuerit, ſi impellat quoq; ad fingendam poenitentiam.

II. Quotidianum eſt, quod & paulo ante dixi, ut quoties quæ rea revocat quod in tormentis faſſa eſt, exclament judices decipere eam confeſſarium, & ficte poenitere: ſat igitur ipſi judicant proclive admodum his reis eſſe ut fingant & fallant: merito igitur id cordatus quisq; etiam cum denunciationes poſt poenitentiam faciunt aut ratificant ſuſpicabitur.

III. Nec obſtabit quod confeſſarius ju-

dicet Titiam V. C. vere poenitere. Nam ut judices illi contra quos loquor aperte fatentur, confessarius in eo foro conscientiæ non est audiendus; si enim revocet Titia quæ in torturis falsa est, etsi dicat confessarius vere poenitentem esse, ajunt illi tamẽ & vidimus, eum decipi, dolosissimum esse Satanam, & mille artificem, credendũ hypocritis non esse. Idem igitur & cordati viri dicent, cum Titia denunciationes ratificabit, ac quo jure isti ad mẽtem suam, eodem & hi ad suam uti volent. Deniq; impossibile erit unquam certo scire an Titia vere, an falso poenituerit: nam quis judex erit? an confessarius? atqui hunc isti, ut jam diximus non admittunt: an ipsi igitur erunt? at hos certo in foro Ecclesia non admittit.

IV. Non desunt magnæ causæ cur Titia volet fingere & cur doemon eam ad fingendam impellere. Videt Titia de se actum quidem esse, quod si ficte tamen poeniteat mitigationem poenæ sperare posse. Posse & innocentes, quę communis ei cum doemone voluntas est, in discrimen adducere, & se non segniter vindicare, dum scilice

licet per denunciationes ſuas hoc veluti poenitentiæ ſigillo roboratas tanto certius & minore cum judicum ſcrupulo ad innocentum necem Zelum principum extendet, Vtentur igitur occaſione ſua generis humani hoſtes & qua libidine nocendi innocentes denunciare, eâdem & denunciationes ut infirmæ non ſint ficta ſanctitate veſtire volent: Deniq; hæc ſemper ſumma eſt; dictorum judicum proceſſum auctoritati & veracitati doemonis incumbere, ac eatenus ſolum nō falli, quatenus qui omnis doli & falſitatis artifex divinis literis præſcriptus eſt, non fallit.

Ratio IV. Imo etſi concedam, concedam enim; non ſimulate converſam quampiam ad Deum eſſe ac veriſſime poenitentem: nihilominus ne ſic quidem denunciationibus auſim fidere in re tantâ tam periculosâ, eo quod & tunc fallere denuncians poſſit vel quia vix aliter audeat, vel quia aliter non ſciat prout dubio ſequenti exponam.

Dubium XLVI.

An ſaltem Denunciationibus credi debeat, ſi infallibiliter certum ſit denunciantes verè converſas eſſe, & verum velle dicere.

RESPONDEO. *Sic demùm videri poterat; ſed nec mihi nec cordato cuipiam qui attentius conſiderare voluerimus videri debet. Rationes iſtæ ſunt.*

RATIO I. Solent judices ſi quæ revocent denunciationes ante factas, eas quoq; ad torturam revocare; & hoc ipſum lictores eis minari ſolent, ac pro ſingulari affectu ſuo quo ad exſtirpanda zizania feruntur, ſedulo ne id neſciant præmonere. Quare etſi Titia V. C. verè converſa eſſet & ſincere poenituiſſet, non auderet tamen non ratificare denunciationes ante factas: vnde ulterius ſi eas ratificet non continuò hinc evincetur eas igitur fuiſſe veras: nam & vere pœnitens formidare pœnas tam graves poteſt, earumq; metu continuare mendacium: fragilitas humana magna eſt.

Incre-

Incredibile est quam hic multa mihi exempla suppetant, & quam multæ pereant per hujusmodi falsissimas delationes vi tormentorum expressas, quæ deinde irrevocatæ manent. Nesciunt qui tormenta non gustarũt, quã ij q gustarũt supra omnẽ modum formidẽt: Ex quo fit ut paucæ adduci possint, ut denunciationes suas falsas saltẽ omnes constãter revocent. Revocant igitur saltem aliquas ut sic & conscientiam, quantum possunt exonerent, & simul tamen repetitionem tormentorum declinent, quam non declinarent, nisi utiq; unam alteramve saltem irrevocatam relinquerent: unde rursum tamen his relictis quantum creetur malum facile lector intelliget; quippe cum passim ex hoc ipso concludant judices hanc unam igitur aut alteram quæ revocata cum aliis non sit, tanto certius nocentem esse, atq; ideo tanto sævius in eã si neget animadvertendum. Res sane undiquaq; periculosa, quã fusius deducere non placet, dum id modo pateat, & vere poenitentem esse Titiam posse, & nihilominus si quam ante fecisset falsam denunciationem, eam metu repetendæ torturæ irrevocatam relinquere.

Ratio II. Quantumvis vero & pœnitens esset saga aliqua denuncians, & id infallibiliter constaret, velletq; vere denunciare: nihilo tamen minus fallaces denunciationes essent ob periculum deceptionis ipsarum sagarum. Nam constat & conceditur etiam ab adversariis sagas non semper realiter ad conventus & tripudia sua transferri, sed sæpe per solam imaginationem, sicut dœmone seu per se, seu per adhibita naturalia medicamēta phantasiam varie commovente, existiment fuisse, vidisse & fecisse, quæ nec visa nec facta ullibi sunt, perinde ut iis accidit, qui in somno non veris rebus, sed earum imaginibus luduntur. Exstant hac de re exempla quæ quod passim circumferuntur & nota sunt brevitatis causa omittimus. Quin imò valdè credibile esse, quod sagæ sæpius phantasticis hujusmodi translationibus & conventibus quam veris fruantur, docet Tannerus Theologiæ tomo. 1. disp. 5. quæst. 6. dub. 7. Quo posito, quis non videt, necessario fallaces delationes esse, quantumvis denunciantes conversæ sint, & nolint fallere. Nam unde scit judex an

hæ &

hæ & illæ denunciantes, non sint ex ea sagarum classe, q̃ meris phantasmatis à dœmone ludũtur, ideoq; fuisse & vidisse se putant ubi non fuerunt nec viderunt? Illæ ipsæ certè inter phantasmata & res veras non satis distinguunt. Jurant se fuisse ubi non fuerunt: Nota sunt exempla, ubi rerum harum curiosi cum testibus adfuere, & sopitas hujusmodi sagas etiam verberibus signatas apud se præsentes retinuêre: quæ tamen ubi somnum perdormivissent, in conventibus suis fuisse & mira ibi egisse pertenderent. Ita veram rem putabant esse, quam non nisi in imaginatione passæ fuerant.

Narrat experimentum tale quod ipse sumpserit Baptista Porta Neapolitanus in magia naturali, editione prima. Quodsi dicas mirum esse & incredibile, quod quis nesciat distinguere, quæ realiter, q̃ imaginarie, sit passus, etsi enim cum interdũ somniamus in ipso somno, omnino putemus nos vigilare; cum tamẽ deinde evigilamus, satis clare cernimus nos tantum somniasse. ℞. Id quidem ita nobis ordinarie contingere, ut satis discernamus somnum à vigi-

lia in vigilia. Nego tamen incredibile esse quin aliter possit fieri & in sagis fiat, ut dæmon, qui mille artifex est, ita mancipia sua turbet, ut inter rem veram & falsam non discernant: præcipue cum ante pleræque deliræ mulieres sint, aut ad delirium à natura sexus illius dispositæ, quo facilius in materia apta nequitiam suam exercere ille artifex possit.

RATIO III. Quin imo posito quod judex certus esset denunciantes ex illarum esse classe, quæ verè non phantasticè transferantur & cõveniant, nihilominus adhuc his denunciationibus prudenter inniti nõ potest. Nam ut prudenter iis nitatur, non modo constare ei debet quod Titia, verbi causa, non mentiatur, cum dicit se Gaiam in conventu vidisse, verũ etiam quod hæc proba consequentia sit, Titia vidit Gaiam in conventu, Gaia igitur in conventu vere fuit. Unde enim novit, an non forte dæmon ibi Gaiam repræsentaverit, ut adesse putaretur quæ longissime abesset? Qua de re quoniam difficultas esse potest sequenti Dubio latius agendum erit.

Dub. 47.

An Dœmon in Conventibus sagarum repræsentare possit innocentes?

RESPONDEO *videri quod sic & quidem non modo quiescentes ut quidam facilius cōcedunt, sed etiam cum cœteris tripudiantes. Rationes istæ sunt.*

RATIO I. Ita factum esse exempla docent. Ergo fieri potest. Novi monasterium ubi contigit & in acta relatum est, quod jam dicam. Accusatus à multis sagis fuit quidam ejus monasterii religiosus, quod in conventu visus fuisset; addita etiam persona cum qua tripudiasset, & super hoc quoque pœnitentes mortuæ, cum nihilominus tamen testimoniis totius conventus cōstaret, eum illis ipsis horis quibus visus dicebatur cum cœteris in choro prǽsentem fuisse, atq; adeo in officio divino occupatū, vel mentitæ igitur denunciantes fuerant, seu vi tormentorum, quod solent innocētes, seu malitia quod nocentes, vel si mentitæ non sunt ut judices supponunt imaginem pro re viderunt. Possum & alios nominare viros sanctos hodie superstites, imo

& Prin-

& Principes quos in saltibus suis vidisse jā plures fassæ sunt. Alia circumferunt exempla, quæ quod nota sint & chartam solum impleant, omitto, ubi similiter visæ in tripudiis personæ feruntur, quæ non solum eo tempore alio in loco erant, sed etiam per destinatos ad id testes ne abessent ibidem custodiebantur.

RAT. II. Potest se dœmon transformare in angelum lucis, ut & scriptura testis est, & exempla sunt passim in vitis sanctorū, ergo etiam repræsentare innocentes præsertim cum non incredibile sit Deum multa ipsi permittere.

RATIO III. Argumenta, adversæ sententiæ non satis solidè in contrarium probant, ergo merito & prudenter nostræ opinioni ad hærendum est, nec satis alteri fidendum. Ubi nota quod mihi, qui affirmo dœmonem repræsentare posse innocentes, non incumbat in conscientia opinionē meam solide probare: sed id incumbat in hoc casu conscientiis adversæ partis quæ negat. Ratio ista est quia ad me quidem, seu id possit doemon, seu non possit, parum attinet. Nolo enim ex hoc seu illo posito quic-

quicquam adversus quenquam moliri, sed tantum non nisi vel animi gratia vel studio monendi alios laborem hunc probandi assumere; in quo etsi non subsisto nec sufficienter probo, nullum aliis periculum aut injuriam creo. At vero cum adversa pars sententia sua supposita, ex eo velut fundamento ad decernendum de capitibus humanis procedat; necesse est nisi temere ad rem tam arduam ivisse velint, ut fundamẽtum hoc solide jactum habeant: ideoq; nisi validis id argumentis probaverint, in conscientia nequaquam subsistẽt. Imo non solum in cõscientia, sed & secundum dialecticam in hoc casu neganti quod id dœmon possit, incumbit probatio. Etsi enim dici soleat affirmantis non negantis esse probare: tamen cum (quod obiter Lector discat) per affirmantem hic intelligatur is qui ponit, hinc si quis propositionem aliquam seu affirmativa ea sit, seu negativa, tanquã veritatem seu fundamẽtum quoddam ponit, cui superstruere adhuc aliud vult, ei necesse est, ut eam propositionem probet. Unde cum adversarii hanc propositionem negativam quod dœmon nõ possit repræsen-

ſentare innocentes primum ponant, ac deinde ei ſuperſtruant ſuum proceſſum, ipſi eam negativam probare debent, cum ſint hoc caſu affirmantes, id eſt, ponentes, aut iniqui erunt qui in id incũbunt fundamentum, quod non ſolide jecerunt: ſatis eſt nobis attuliſſe rationes dubitandi; ſatis item: eſſe homines in mundo non plane doctrinæ omnis expertes, qui valde metuant, ne dœmon id DEO permittente, & poſſit & faciat, ſatis quoque quod nos hac ſuper re judices monemus; num ipſi ſi nihilominus in vitæ ac necis cauſa acerbiſſimis tormentis in perſonas quaslibet graſſari volunt, fundamentum hoc ſuum vel probare argumentis viro cordato dignis debent, vel excuſari non poterunt. Videamus igitur qui probent, quam ſolidas ratio- nes adducant.

Dub. 48.

Quæ sint Argumenta eorum qui probare nituntur dœmonem non posse seu velle in tripudiis repræsentare innocentes?

RESPONDEO. *Argumenta hæc congessit Binsfeldius ad quem & Delrius remittit. Ordine igitur ea ponam, nisi quod argumentum primum ex Delrio sumam.*

ARGUMENTUM I Dici non potest quam nuper quidā cōfessarius sagarū, alioquin non peritissimus in verbis Delrii triumpharet, cum ea ex allato ejus libro in hunc modum recitasset: *possent*, inquit Delrius, *dœmones assumpta hominum innocentum figura in conventibus suis comparere, si Deus id non impediret, quem id hactenus pmisisse mihi & illectum & inauditum adhuc in crimine magiæ.* Sic ille lib. 2. q. 12. num. 5. & mox ibidem, *si Deus id sinit, mox fraudem aperit, vel propter alia peccata in eorum remissionem vel ad majus meritum, vel gloriam sufferentiæ id permittit.* Ex quo dictus confessarius: *Ecce inquit, illectum hoc & inauditum est ipsi Delrio? quis igitur id factum credat?*

R. I.

℞. I. *Argumentum hoc nimium probat & sic nihil: probat enim infinita alia quæ facta vere sint, facta non esse, quia hæc Delrio illecta & inaudita sint: mihi certe & pluribus mecum nec est illectum nec inauditum.*

II. Inquisitores hodierni novas indies machinationes, nova scelera sagarum hactenus inaudita novis tormentis extorquent, & apud principes ac vulgum mirè crepant. Quid si utar nunc dicto argumento & omnia illa negem eo quod illecta ea sint & inaudita Delrio, *quid dicent? indignabuntur sane ac contendent nova indies* Deum *permittere: & cur non mihi igitur concedant inter tot nova ista hactenus illecta & inaudita quæ Deus dæmoni in conventibus permittat, etiam has repræsentationes intercurrere? dicam hoc unum etiam ex illis novis esse.*

III. Quæ visæ in conventibus denunciantur, certo habentur nocentes, & certo ibi corporaliter fuisse: itaq; tam diu torquentur donec fateantur, & si quædam torturas superant ac non fatentur, jam eæ tamen comburuntur vivæ ut obstinatæ, nam omnes simpliciter nocentes esse debent, quod mirum igitur si illectum est & inauditum Delrio *nullas innocentes in conventibus comparuisse?*

IV. Si

IV. Si excipias non ita fieri ut dixi, sed quæ fassæ in torturis nō sint dimitti secundum jura, & non comburi : jam rursum id mihi servit : nam illæ igitur quæ dimissæ sunt, innocentes judicatæ sunt, non igitur illectum saltem & inauditum est innocentes aliquas in tripudiis comparuisse.

ARGUM. II. Dæmon hujusmodi repræsentationes non appetit. Ergo. Probatur antecedens: nam perspectum est ei ex sacris literis Deum non permittere, ut electi tribulentur aut tententur nisi ad meritum, probationem & bonum. Ita Binsfeldius.

R. *I. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem plane verbis probari posset, dæmonem non percussisse Iobum à capite ad plantam pedis, nec denique ullorum unquam martyrum exquisitas pœnas ac necem suis artibus promovisse. Dicam enim totidem syllabis: Dæmon hujusmodi artes non appetit;* perspectum est ei ex sacris literis Deum non permittere, ut electi tribulentur aut tententur, nisi ad meritum, probationem, & bonum.

Resp. II. Non omnes quos dæmon repræsentaret electi essent, essent aliqui mali & nequam immortalibus peccatis constituti, etsi magiæ cri-

minis exortes atq; eatenus saltem innocentes. Etsi igitur non appeteret dæmon ob allatam causam repræsentare electos, non continuo probatum est, non appetere innocentes.

ARGUM. III. Hæc doctrina inquit Binsfeldius, quod Dœmon innocentes repræsentare non possit, maximum robur sumit ex conscientiis innocentum. Quis enim innocens angitur aut timorem concipit, ne à dœmone inter maleficos & sagas repræsentetur? alias si hoc posset dœmon semper omnes merito in timore & tremore versaremur, ne in fabulam & tragediam, in qua salus animæ & corporis periculo exponeretur, traheremur. At securæ conscientiæ nullo modo sibi metuunt. Ergo, sic ille.

Resp. 1. Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil: nam iisdem syllabis æque probari posset innocentes non posse nec solere à sagis incantari & maleficiis in omnem vitam miserrimos reddi. Probo: quis enim innocens cum mane surgit angitur aut timorem concipit ne ea die à sagis incantetur? alias si hoc possent sagæ semper omnes merito in timore & tremore versaremur, ne maleficio aliquo afflaremur, quod in omnem vitam

nos miseros redderet, at securæ conscientiæ non sibi metuunt. Ergo

Resp. II. Securi & absq; metu sunt innocentes non quia omnes existiment se à dæmone exhiberi non posse, aut quasi id dæmon interdum non faciat: sed quia existimant, etsi id fiat, sibi tamen non obfuturum, eo quod nunquam tam imprudentes & indiscretos judices ad tribunalia sessuros supponant, qui ex diabolicorum hominum denunciationibus processuri sint, plusq; credituri nequam dæmonis mancipiis quæ accusent, quam integritati morum quæ excuset.

Resp. III. Vbi ferventer in maleficos inquiritur, & judices ejus sunt sententiæ de qua loquimur ut ex hisce nugis procedendum putent, nego innocentes non sibi metuere: falsissimum hoc est: plurimos ego scio optimos conscientiosissimosq; homines qui vehementer formidarunt, atq; adeo nonnullos q alio transtulerunt sedem. Scio qui me aliosq; hac ipsa super re consuluerunt, scio qui cũ in urbem vicinam excurrissent consulendi & generaliter confitendi causa, ubi reversi sunt sequenti die, hoc ipso indicio esse captos, quasi fugam adornassent, nec tamen fugere potuissent Deo vindice eos turbante & retrahente; cumque contrarium testari vellent, permissum id eis non esse: scio non-

nullos jam, tum esse meditatos si comprehendantur & cogantur vi pœnarum se reos dicere, quas texere narrationes velint, ut probabiliter mentiti videantur, ne si quippiam non congruat, in nervum repetantur; scio & quas multis resolutiones dederim circa hos ipsos conscientiæ casus, quatenus sine peccato mortali in torturis contra se vel alios mentiri liceret aut non, ut sane in multis locis insigniter multi boni formident. Itaq; argumentum hoc Binsfeldi, nihil facit nisi ut me potius contra ipsum juvet: sic enim conficio: si tam parvam in his rebus experientiam aut cognitionem Binsfeldius sumpsit, ut adeo ignoret, quæ passim sunt nota, quid ei tandem similibusq; doctoribus in his causis tribuendum est? sedeant in musæo suo & quod utilissime hactenus fecêre, lucubrationes Theologicas ad nos emittat: tum autem reorum causas obsecro, ne attingant tantæ autoritatis viri, nisi hanc saltem aliquando ad incarceratorum aures propius inclinarint & pædore carcerum saturi accesserint, qui ut habeo experientia excitare spiritus ac species solet, ne non multo, quam alias clementius philosophemur.

ARGUM. IV. Quod nunquam factum est, neq; fit, secundum communem rerum cursum, nequaquam fieri posse, si

ex

ex facti contingentia, incommoda sequantur, judicandum est. Sed nunquam, aut rarissime auditum est ex constantibus, & perseverantibus confessionibus, quod innocentes repræsentati sint in conventibus, imò semper experientia compertum, ibi repræsentatos eos, qui fuerunt rei tanti criminis. Ita Binsfeldius.

Resp. Negando minorem. Vnde enim scit Binsfeldius, nunquam innocentes repræsentatos, & accusatos, ac plexos esse? unde scit omnes repræsentatos, & accusatos tanti criminis reos fuisse? an ex constantibus confessionibus, ut ait? at unde novit has confessiones omnes veras fuisse, nec metu, aut vi quæstionum expressas? jam tum constat plurimos esse, qui contra se mentiantur. Vnde ipsi notum est, eas ipsas, quarum constantibus confessionibus nititur, non in istarum numero fuisse, quæ mentitæ sunt. Væ illi, quæ semel in tormenta pedem immiserit, non retractura unquam quin omnia fateatur quæ cogitari potuerint. Spectat huc responsio tertia suprà data, ad argumentum primum. Igitur sic sæpe mecum ratiocinari soleo, quod non omnes nos magi sumus, hanc unicam esse rationem, quod tormenta ad nos non attingunt: verissimè quidam

nuper inter scyphos, & ipse magni principis In-quisitor jactare ausus est, si sub suas manus, & tormenta vel ipse pontifex veniret, sine dubi tandem se maleficum quoq; esse confessurum. I-dem faceret Binsfeldius, idem ego, idem cæteri pauculis robustissimis exceptis.

ARGUM. V. Si Dœmon repræsen-tare potest innocentes in conventibus ma-leficorum, poterit & innocentes in form homicidæ, adulteri, fornicatoris, cum o-mnium innocētum maximè interitum ex optet. Accusetur quis ergo homicidij, la-trocinij, furti, adulterij: eludet accusatus ac dicet culpa se vacare, Diabolū se trans-formasse in ejus faciem, & facinus pa-trasse &c.

Hujus argumenti nodum, inquit Bins-feldius, solvere non poterunt, qui ita ur-gente conscientiâ, vel non rarò excœcan-tibus affectionibus laborant.

℞ *Quod Binsfeldius eos, q in nostrâ sūt sentēti sic absolutè perstringit, quasi laborent excæcanti affectionibus, & urgente conscientiâ, sine fund mento facit. Interim si, qui affectibus laboran solvere ejus nodum non possunt, nos certè non la boramus, cum solvere possimus: dicimus eni*

plan

planè dissimile esse à nostro casu, quod ipse affert, id quod sic ostendo.

Si esset locus aliquis, in quo certis, constitutisq; temporibus, ac horis varia apparere spectra, & miros ibi ludos, ac varias hominum affectiones effingere solerent; tum autem Sempronius accusaret Gracchum, quasi eum illo ipso tempore, atq; hora in eo loco conspexisset homicidium patrantem, meritò prudens quisq; judex sufficienti cum ratione dubitare posset, ne fortassis non Gracchus is verè fuisset, sed ejus loco inane spectrum. Insulsè autem faceret, si sine aliis indiciis hac solâ causâ Gracchо quæstionem decerneret. Idem autem in nostro casu est. Ajunt enim jam antè adversarij, certa esse Dæmoni loca, atq; tempora, quibus festa, & conventus, ac tripudia sua cum sagis celebret: Ajunt etiam variis ibi repræsentationibus, ac formis, nunc hac, nunc illa specie viri, mulieris, militis, virginis, adolescentis, hirci, leonis, &c. suorum asseclarum oculis obludere; si qui absunt à conventu, eorum quoq; vices, ut adversarij fatentur, ipse supplet: quædam verè, plura fictè inibi geruntur, putant delicatè edere, bibere, dormire in lectis eburneis &c. cum non nisi morticinis vescantur, camerinam potent, & sub patibulo quiescant. Omitto enim illusiones omnes

cæteras, quæ in hisce sacris solemnes sunt, sic ut nihil æquè ibi agere videatur infernalis histrio, quam ut meris larvis, spectris, & falsis imaginibus confingendis indulgeat. Quæ cum ita esse fateantur omnes, prudenter sanè dubitabit is, quicunque is judex erit, an non in hac spectrorum omnis generis confingendorum facultate ad aliarum quoque personarum, maximè in peccato mortali existentium, fictionem licentia dæmonis se in his locis extendat: prudenter etiam formidabit, ne qui in his locis eo tempore visus esse dicatur, is ipsus ille fuerit, an verò vana aliqua larva oculis objecta. Ex quo tamen minimè sequetur quod ut quisque in alio quovis loco nullis talibus illusionibus seu phantasmatis obnoxio latrocinari, furari, adulterari &c. conspectus sit, tum quoque suspicari debeam, ne à spectro sim delusus. Longè enim dispar ratio est. Ex quibus admodum jam liquet, quam planè nihil in eo Binsfeldij argumẽto insit, quod ipse penè insolubile putabat. Quamque malè nos arguerit habere oculos clausos, sic enim ait, quod ista non videamus, quæ ipse se in allato argumento videre putabat. Posset & aliter respondere, sed quod respondi sufficit.

ARGUM. VI. DEUS non permittet unquam Dœmoni, ut innocentes exhibeat, ergò & non potest. *Resp.*

℞. *Negando antecedens. Vnde hoc certum est adversariis, quod Deus id non permittet? multa alia graviora permittit Deus, ut supra docuimus, neces Martyrum, infantulorum, conculcationes sacrarum hostiarum, & similia infanda. Præterea permittit Deus ut Dæmon tum in speculis, tum aqua, oleo, aliisve exhibeat imagines variarum personarum cum passim curiosi ad ariolos & divinos accedunt, consuluntque, quis furtum in domo factum commiserit, quis equos abegerit, quis pecus maleficio infestaverit, quis filiæ familias futurus sit sponsus, quis primus è familia moriturus, aliave id genus nimis usitata ac nota, in quibus tamen sæpe fallit; & innocentes quoque, uti constat, falso indicio onerat. Novi ego virum probum, doctum, & religiosum, egregiâ formâ, in quem cum procax quædam mulier, & saga insano furore Veneris exardere cœpisset, nec tamen ullâ viâ, quas varias tentârat, potiri optatâ spe posset, hoc uno se utcunque leniebat, quod dæmonē suum concubinum in illius semper faciem formatum accipiebat, ut ei deinde ipsamet est fassa. Et cur nos igitur quod alibi potest dæmon repræsentare innocentes, id in solis suis conventibus & solennibus sacris non possit?*

DICES. *Si in conventibus repræsenta-*

re doemon innocentes permittatur, nimis magna hinc incommoda in rempub. redundabunt.

℞. I. *Sit ita: sed unde tibi constat Deum non permittere ea, ex quibus magna incommoda in rempub. redundant? permittit Deus doemoni ut sagas transferat, pharmaca iis ad maleficia subministret, & similia, quibus nemo adversariorum controvertit: nullane ex his incommoda nascuntur? nisi igitur aliunde constet Deum non permittere innocentium repræsentationes in diabolicis illis ludis, frustra id negatur.*

Resp. II. Negando quod assumitur: nam quod, obsecro, incommodum ex iis repræsentationibus in rempub redundabit? an quod innocentes habebuntur nocentes? torquebuntur &c.? sed Respondeo: habebuntur nocentes, & torquebuntur à judicibus prudentib. & cordatis, nego; ab imprudentibus, & vecordibus, concedo: Deinde verò adversarij malè discurrunt. Ajunt innocentibus repræsentatis hoc incommodi datum iri, quod habebuntur nocentes & torquebuntur: Præsupponunt igitur quod taliter præsentati nocentes habebuntur: cum hoc ipsum sit in quæstione, an taliter repræsentati nocentes habendi sint? Itaque in circulum argumentantur: Cur visæ in saltu merito nocentes habebuntur? quia Deus innocentes

centes ibi repræsentari non permittet: cur autem Deus non permittet? quia incommodum sequitur; nam ibi visæ nocentes habebuntur. Ecce quam parum hodiè adversarij ad Dialecticam attendunt: A. quia B. & B. quia A. Nemo igitur hunc circulum hactenus deprehendit! Porrò quod vult Binsfeldius privilegium hoc esse filiorum Dei, ut tale quid non permittatur, supra refutatum est dubio 10. inde repetere. Omninò hic inserendum est, quod nuperrimè contigit loco celebri Germaniæ, in quo omnia pœne in cineres conciderunt. Vocaverat ad mensam suam Princeps religiosos duos, viros spectatæ virtutis, & doctrinæ: inter epulas deinde Princeps ad alterum eorum: Mi pater inquit, existimas ne ex æquo, & recto geri, cum eos hactenus in nervum abripimus, qui à decem & duodecim sagis denunciati sunt in saltibus comparuisse? vereor non parum ne mille artifex suis assecles illudat, & non æque tuta sit ad veritatem via, quam per hasce denunciationes sternimus: præsertim cum & viri gravißimi, doctißimiq; non pauci passim incipiant reclamare, & conscientiam nobis commovere: Dic igitur, quid sentis? tum ille, ut est acer subinde & profusus impetus eorum, qui non ultra pedes quatuor à fornace absiti philosophari solent:
quid

quid malum, inquit; quod nos anxios hic facit, ac conscientiam constringit tot testimoniis convictam? Scrupulus sit existimare, id unquam Deum permissurum, ut innocentium personæ ita traducantur: non est quod ad tantū denunciationum numerum Iudex hæsitet, quin tutò progrediatur. Ad quod cum rursus à principe replicatum esset, atque ultrò citròque multa in utramvis partem hinc inde mota; videreturq; religiosus penitus obtinere velle, concludens tandem disputationem Princeps: Atqui verò, inquit, doleo mi pater tuam vicem, qui in re capitali tuomet ore te confodisti, nec habes adeò quod reclames, si te quoq; in custodiam recludo: quippe quem à se in conventibus suis visum non minus quindecim denunciarunt: neue putes rem seriò non agi, nihil impedit quin è vestigio acta afferri jubeam, ut te ipse ibi legas, tot testibus quot nec ipse postulabas convictum. Obstupuit vir bonus & dejecto vultu non habuit quod sic subitò opponeret præter confusionem, & è summa facundia silentium. Non fabulam narro res ita gesta est ut dixi, locum & personas designare non est necesse. Id unicum mirari subit, cum & inquiat scriptura, & adversarij concedant posse dæmonem ut perdat animas se transformare in angelum, imò actu se

trans-

transformare dicat Apostolus 2. Cor. 11. cur ut perdat corpus non posset in hominem innocentē?

ARGUM. VII. Hanc sententiam & veram doctrinam inquit Binsfeldius, quod Diabolus non possit in conventu repræsentare innocentem præterquā quod nostri malefici testimonium perhibent, tenent Doctores; Auctores Mallei, Itemque Jaquerius, Spinæus, Loyerius: sic ille pag. 360.

℞. *Sententiam nostram, ubi modò ventilari cœperit, multò plures tenebunt. Et hanc veram potius doctrinam esse ratione malumus quam auctoritate obtinere. Quod autem ab auctoritate sagarum orditur Binsfeldius, ridiculum nimis est: nam sensus est quasi dicas: Sententia hæc vera est quia tenent eam discipulæ parentis mendacij: pulchra probatio, testimonio igitur sagarum autoritatem conciliant ipsæ Sagæ ait Christus in Evangelio: si ego testimonium perhibeo de me ipso testimonium meum non est verum: ait allatum argumentum si Satanas testimonium perhibeat de seipso testimonium ejus est verum. Quanquam ut ad extremum dicam quod sentio: planè in ea opinione sum cum dicunt reæ se has & illas in conventibus vidisse mentiri coactione poenarum*

rum: cum plurimam partem innocentes esse putē: Id saltem video, necessè esse ut si aliquot solum innocentes cum reliquis involutæ sint, mox ingens alia innocentum multitudo sequatur, dum aliæ alias quas nesciunt vi tormentorum coactæ secum accusando trahunt. Veritatem scire non volumus sed ut simpliciter se omnes reas fateantur volumus. Id necessariò tandem quicquid fiat obtinendum est. Nunquam mihi sanè hactenus in mentem venit dubitare quin in mūdo sagæ multæ essent: nunc cum publica judicia penitius examino, eò sensim me duci video, ut dubitem, an sint vix ullæ. Certè de tripudiis seu conventibus an unquam corporaliter fiant non parum dubitari potest. Et utinam quis excutiat accuratè. Nunc hoc quidem commentario excitare doctos placuit ut quæ ad processus hujus criminis spectant paulò altius ventilare incipiant. Cæco impetu & meditatione casso multos ferri quotidiè experior: ingenia mihi illa placent quæ non universa esse verissima & indubitata existimant quæ vulgus amplectitur. Sed quicquid sit, provideant principes, ne in re gravi & quæ restitutionem annexam habeat incauti sint.

Dub. 46.

Quæ sint argumenta eorum qui Denunciationibus Sagarum fidem habendam esse volunt, & sufficere ajunt ad denunciatas torquendas?

MUlta adducuntur sed quæ facile corruant, nos ordine ponemus & solvemus.

ARGUMENTUM I. Judex tenetur reum maleficum, seu maleficam de aliis interrogare, & reus sive rea tenetur de aliis respondere; Ergo reo malefico credēdum est & ejus denunciationi standum. Probatur. Nam si fides ei adhibenda non est, frustra teneretur judex rogare, & reus respondere. Ita Binsfeldius *pag.* 248.

℞. *1. Nos qui tenemus fidem denunciationibus sagarum commodandam non esse, consequēter negamus judicem teneri ad hujusmodi denūciationes curandas, & reum interrogandum.*

℞. *1. Concedamus etiam teneri judicem à reo malefico de complicibus interrogare: non inde tamen*

men sequitur quod illi nolunt, mox credendum si dicat se complicem in conventibus vidisse, aut similia quæ aliter probare non possit. Nam ideo tenebitur rogare, quod fieri posset, ut nonnulli alia quædam cum iis circumstantiis & probationibus additis deponerent, quæ omnino arguerent, denunciantes hos & illos, hic & nunc non mentiri, id quod interdum fieri posse quis dubitat? Rogabit igitur judex, non id veto, sed ni eæ probationes addantur, quæ omnino arguant denunciantem non fallere, non credet. De conventibus autem quod ibi visa, &c. non credet ob causas supra memoratas.

ARGUM. II. Omnium tam Theologorum quam Canonistarum & Legistarum judicio receptum est, quod de se confessus super aliorum conscientia non debet interrogari, & si interrogaretur, non ideo juxta hoc proceditur, aut ei creditur secundum jura: Et hac regula non obstante eximuntur crimina illa quę vocantur excepta, in quibus debent de aliis interrogari, & iis credendum est. Ergo eorum confessio fidem facit, alias nulla esset distinctio inter crimina excepta & non excepta. Ita Binsfeldius *p. 252.*

Resp. I.

Resp. I. Nego alias non fore distinctionem inter crimina excepta & non excepta. Nam hæc est distinctio, quod in exceptis non sit opus per omnia servare communem procedendi modum à jure in aliis præscriptum. Vt autem complicibus ex natura sua mendacibus non credatur, nisi aliæ circumstantiæ & probationes convincant eos non mentiri, non à jure præscriptum solum est, sed à natura, à cujus lege non datur exceptio.

Resp. II. Plura sunt crimina excepta quam sagarũ, sit igitur quod in objectione dicitur, in aliis istis exceptis verum: atq; ibi si ita volunt, credant denunciationibus complicum. In hoc autem solo crimine sagarum non consentio ut credant, ob scilicet particulares illas rationes, quas supra dedi, quæ in aliis exceptis rationibus non ita reperiuntur.

ARGUM. III. Regulæ standum & inhærendum est, donec de exceptione & fallentia ostendatur: sed leges quibus ut regulis nitimur denunciationibus maleficorũ standum putãt, ergo. Probatur minor ex *L. fin. Cod. de maleficiis & mathematicis* quæ vult maleficos debitæ quæstioni subjici ad facinoris socios publicandos, ac proinde denunciationib. eorum standum judicat.

Recedere autem à textu juris, à ratione & communi sententia, summæ temeritatis est, Ita Binsfeldius *p.* 253.

Resp.I. Verum est quod regulæ standum sit, & inhærendum, donec de exceptione & fallentia ostendatur. Verum etiam quod à textu juris, & sententia communi recedere temerarium sit, si sine ratione fiat. Sed dicimus nos recedere à regula & textu juris ac communi sententia, cum bona ratione & ostendendo fallentiam. Id quod abunde fecimus supra.

Resp. II. Duplicis esse generis quæ rogari à maleficis circa alios possunt.

I. De sociis, si quos habuerint in necandis hominibus, vel animalibus, in referendis damnis & similibus sceleribus.

II. De sociis suorum conventuum, ludorum, qui artem magicā calluerint, & ibi visi sunt. &c. Dicam igitur jura intelligenda esse de quæstionibus prioris generis, ac nos concedere, si quidem ita adversarij volunt, fidem eis adhiberi aliquam posse in quæstionibus prioris generis, maxime si circumstantias quoq; addant, quæ congruant, & ex quibus ea oriantur de veritate denunciationis indicia, quæ prudenti & cordato viro satisfaciant. Non autem adhibendam esse in quæstionibus posterioris

sterioris generis: eo quod in hisce etsi velint, verum dicere non semper possint. Ob rationes nostras supra allatas ex periculo delusionum circa conventus. Binsfeldius *hanc distinctionem planè explodit, tanquam nullo fundamento nixam & implicantem ignorantiam eorum criminum quæ in conventibus admittantur: ait enim in conventibus admitti crimina læsæ Majestatis divinæ, aliaque simili omni nece hominum aut animalium illatis ac damnis graviora. Vnde sic argumentantur: si credendum est, & standum denunciationibus sagarum cum quæritur de nece hominum & animalium, deque illatis damnis quæ minora crimina sunt, multo magis standum denũciationibus erit, cum quæstio est de conventibus, quæ majora crimina involvunt. Sed*

℞. *Binsfeldium hanc distinctionem frustra rejicere.*

Nam I. nititur principiis quæ non tenent. Ponit pro fundamento, quod quo majus sit crimen de quo quæstio est, eo amplius sit denunciationi tribuendum, quod fundamentum ratione caret, uti supra Dubio 37. rat. 7. *ostendimus, dum docuimus vim testimonij non à re testata, sed à testante pendere.*

II. Iam supra dedimus rationes sæpius citatas,

cur etsi credi possit, de sociis in aliis criminibus nō tamen in crimine veneficij, cum dicunt de suis conventibus; ea rursum considerentur & abundè satisfecerimus.

ARGUM. IV. Malefici sunt latrones, & plus quam latrones, sunt conjurantes cū Dæmonibus, sunt rei læsæ summæ Majestatis, sunt sacrilegi, sunt proditores patriæ, sunt hæretici &c. Sed latronibus, conjuratoribus, reis læsæ Majestatis, Sacrilegis, proditoribus patriæ, hæreticis &c. Creditur contra socios, ergo & maleficis. Idem Binsfeldius *pag.* 254. *& seq.*

Resp. Non esse parem rationem maleficorum & aliorū. supra enim datæ particulares rationes sunt, cur etsi aliis credi possit, sagis tamen credi non debeat, nimirum ob specialem illarum malitiam, naturam mendacem, ac particularem in illo crimine falsitatis præsumptionem ob varias illusiones & incertitudines. Vnde ab aliis ad sagas argumentari non licet, ac frustra hic vehemens est Binsfeldius.

ARGUM. V. Eis qui veritatem loquuntur credendum est, alias fides humana periret; Sed communiter accidit, ut socij in hoc crimine complices denunciantes

tes veritatem dicant, ut conſtat experientia, & ex proceſſibus contra maleficas, Ergo, Idem Binsfeldius *pag.* 257.

Reſp. Concedendo majorem, negari minorem ut penitus falſam ac de qua jam hic quæritur ac cõtrovertitur, ut proinde aſſumi nõ debeat, ſed probari. Quod autem ait eam conſtare experientia & ex proceſſibus contra maleficas æque nego. Repete quæ dixi dubio proximè præcedente argumento 1. reſponſione 3. & argumento 4.

ARGUM. VI. Teſtes qui non debent examinari examinati faciunt aliquam fidem, quia faciunt quale quale indicium ut Doctores loquuntur &c. Ergo magis credendũ illi teſti, qui debuit examinari quia majorem fidem facit; Sed maleficus de ſe confeſſus debet examinari de complicib. ex legibus & communi ſententia. Ergo ei magis credendum eſt. Idem Binsfeldius *pag.* 259.

Reſp. Coincidit vis hujus argumenti cum primo, ibi igitur ſatisfactum eſt, ut lector animadvertet:

ARGUM. VII. Praxis Eccleſiæ tradit ſagis eſſe habendam fidem, nam omni tẽpore Judices ex hujusmodi denunciationi-

bus inquisiverunt contra denunciatos. Idem Binsfeldius *pag.* 259.

Resp. I. Praxis hæc etsi multorum fuit non tamen omnium. Supra enim ostendi sententiam nostram non carere auctoritate doctorum.

Resp. II. Esto nostra sententia à communi reliquorum opinione & praxi plane recederet, non ideo continuo damnanda foret, dum solidis rationibus non destitueretur: non destituitur autem ut supra patuit: Ergo.

Resp. III. Praxis judicum non continuo vocanda est praxis Ecclesiæ. Sonat id, quasi res fidei agatur: Absit autem ut omnes eas praxes, quæ communiter in usu sunt, Ecclesia approbet, & suas appellari velit cum multæ careant ratione & & malæ sint, quàm longè & latè practicata est in orbe à judicibus probatio illa sagarum per aquã, an igitur & hanc praxin Ecclesiæ vocabimus? Frustra igitur specioso nomine Binsfeldius *nos terret.*

ARGUM. IIX. Multæ sagæ conveniunt in denunciationibus suis in eandē personam, Ergo signum est quod non mentiantur, Ergo eis credendum est.

Resp. Quod multæ in eandem personam conveniunt, mirum non est, nec eis fidem simul sumptis

ptis conciliat, si alioqui singulæ non habent. Nam id ex multis causis fieri potest, ut ostendam. Vel enim denunciantes verè sagæ fuerunt, vel fuerunt innocentes, quæ vi tormentorum coactæ, ut iis se subducerent alias nominarunt. Vtrum fuerit mirum non est, Nam

SI VERE Sagæ fuerunt, potuerunt.

I. Plures malitiosè in unam aliquam conspirasse ut si contingeret in manus magistratus devinire eam secum in exitium traherent, & in iisdem accusationis circumstantiis convenirent, prout exempla non pauca narrantur, quæ brevitatis causa prætereo.

II. Potuit Dæmon, ut supra diximus, innocentem representasse in conventibus ubi cum plures conveniant ut ipsi ajunt, à pluribus videri potuit, & nominari cum iisdem loci & temporis ac reliquis circumstantiis.

III. Potuit Dæmon suggessisse, instigasse, mandasse, ut has illas quas vellet singulæ accusarent, & has illas circumstantias simul adderent.

SI VERE Sagæ non fuerunt, ne tum quidem mirum est; quia

I. Vbi multæ torquentur & rogantur quid proclivius est, quam aliquas casu incidere in eandem personam, præsertim si paucæ adhuc restent

in pago personæ nondum denunciatæ ac exustæ.

II. Cum tales nesciant alias, solent plerumq; eas nominare de quibus jam ante est communis rumor, vel quæ eo nomine incarceratæ seme. fuere, vel exustæ.

III. Fit jam plerumq; ut videmus indies, & bene notavit Tannerus, officiales justitiæ non servare secretum, & spargere in vulgus si qua nominata sunt, ut igitur quæ deinde torquentur pœnis se liberent, easdem nominant.

Atq; hic certò nullo modo excusari Magistratus in conscientia poterunt quod id non emendent. Iam ubi versor tota pene urbe notæ sunt non paucæ nuper à diversis denunciatæ. Hæ igitur nunc quidem differuntur dum fama crescat, post annum autem ex hac fama procedetur. O tempora! hic Germaniæ est Zelus.

IV. Sed & malevoli quidam ut supra docui nominatim de quibusdam in tortura interrogãt, quid mirum igitur si eas sic in os sibi inditas plures accusent?

ARGUM. IX. Patet ex processibus criminalibus quod plerumque omnes illæ quæ ab aliis denunciatæ sunt, verè sagæ fuerint, cum id deinde ipsæmet in tortura fassæ sint, unde sequitur denunciantes verum

rum dixisse, atq; igitur denunciationibus fidem detrahendam non esse.

℞. *Quod denunciatæ pleræq; verè sagæ fuerint, non satis ex secuta earum confessione convincitur, quam parum tuta sit fides à tortura quæsita, abunde liquet, & ex supra à nobis allatis manifestũ est. Stulta a. est, ut dixi, quæcunq; delata ream se non fateatur, cogetur n. tot tormentis ut tandẽ succumbat & si non succũbat comburetur viua ut obstinata, repete quæ hinc inde supra dicta sunt; nesciunt sane omnes quid virium in tormentis insit, qui vel commentari lucubrationes suas in quiete atq; otio solent, vel immiti animo ac feroce quis pœnarum sit sensus experti unquam non sunt. Quos ego non ex ulla malevola voluntate, sed affectu optimo & Christiano, ad majus ipsorum bonum, & majorem conscientiæ cautelam precarer, ut vel ad dimidium quadrantem equulei aliquem gustum sumere, & velut prius ipsi prælibare velle in animum inducerent, quam accederent ad odiosas has rerum causas in equuleo tractandas. Neque enim tam durus esse velim ut is nescio qui princeps fuisse dicitur, qui quos causis criminalibus judicandis admovere voluisset, eos quantumvis reluctantes in nervum prius per horam dimidiam conjici jubebat, ne non pla-*

 nè do-

nè dolorum rudes eorum vim exactius perspectā haberent: quo id consequi se posse existimabat, ut unius hominis non longissimo tormento multorum aliorum non modo tormenta, sed & neces redimeret: Ideoq; se id salva conscientia in utilitatem reipublicæ facere posse; alterumq; ob eandem causam sustinere id debere omninò sibi persuadebat.

Iudicium meum non interpono, faxit Deus ut eum omnes amemus & sic transeamus per hæc temporalia, ut non amittamus æterna.

DICES. At denunciatæ non solum fatentur se reas, sed etiam easdem circumstantias & puncta quæ denunciantes de ipsis deposuerant. Signum igitur &c.

Resp. Id vel falsum est, vel contingit ut supra docui dub. 28. Arg. 4.

ARGUM. X. Nequid dissimulem eorum quæ reperio, adjungo his Binsfeldij argumentis aliud Professoris Rinthelensis D. Göehausii quem & supra citavi. Is igitur sic argumentatur.

Constat, inquit, summo labore sagas adigi ad has denunciationes, Dæmone eas prohibente ne regnum supplicio affectis subditis diminuatur, ac ejusmodi exemplis

plis cæteri ab hoc crimine absterreantur. Ergo tanto certius existimandum, denunciationes illas esse veras, quas scimus dœmone invitissimo fuisse extortas, & ideo sagæ solum defunctas quasdam personas nominant. Sic ille *pag.* 152.

℞. *Argumentum hoc nimium probat, & sic nihil, quod nimium, ostendam: quia probat quoq́ꝫ, & quidem potius idipsum quod nos volumus quam quod ille. Sic enim ex ipsius verbis hæc formo enthymemata:*

I. Dæmon invitissimus est, ut ejus asseclæ suas veras complices prodant; non autem invitus est aut esse potest, sed volentissimus ut nominent & necent innocentes. Existimandum igitur nominare potius innocentes volentissimo suo domino, quam invitissimo nocentes.

II. Dæmon prohibet, imo, ut dixerat alibi idem auctor, adigit juramento in conventibus ne nominent se invicem; ne innocentes autem nominent, nec prohibet is unquam, nec juramento cavet. Et cur eas igitur quas vetat nominabunt potius subiectissimæ servæ, quã quas non vetat?

III. Si nominent veras complices, minuetur dæmonis regnum. Si nominent alias, non minuetur. Et cur illas igitur potius, quam has nomina-

minare volent? O fidas asseclas unius regni si sic inter sese divisa sunt!

IV. Si nominent se invicem, absterrebuntur sagæ superstites visis suorum suppliciis, sin alias nõ absterrebuntur sane, sed magis animabũtur, dum non in suum gregem sed hostilem grassari vindictam vident.

Et cur igitur potius alienas quam suas accusent? nimium igitur hoc argumentum probabat, quia in rem nostram. Interim ne dissimulem, sed juvem potius contra me idem argumentum sic urgeri poterit: Nam.

DICES. Imo pervertitur vis argumenti: ea enim longe alia erat, nimirum hæc, quam vel ex ipsa responsione data sic exacuo: Sagæ si nominent innocentes tum & facient quod optat Dæmon, & non minuet suum regnum, & animabunt cæteras sagas, & à tormentis se excipient. Sane igitur ad nominandum innocẽtes promptæ, volentes, & expeditæ erunt; sed non sunt autem ad nominandas eas quas nominant promptæ, volentes, & expeditæ, sed magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, non igitur eæ quas nominant sunt innocentes sed nocentes. Brevius sic, si sagæ nominarent innocentes essent ad nominandum prompta, non igitur nominant innocentes,

tes, qui eſt ſyllogiſmus formalis in ſecunda figura hypotheticorum:

Reſp. I. Circa ſyllogiſmi hujus majorem. Erunt enim ſagæ promptæ ad nominandum innocentes, nec vi tormentorum coactæ eos nominabunt, ſi quidem id poſſit fieri, & quantum in ipſis eſt, alioqui non. Atqui vero non poteſt fieri, ut unquam promptè nominent, ſed omnis earum nominatio neceſſario debet eſſe coacta, ac non niſi tormentis expreſſa, ac proinde tam nominatio innocentum quam nocentum ſemper eſt coacta atq; utrinq; paritas. Mordicus enim volunt jurisperiti criminales ut ſi quæ de ſe crimen confeſſa deinde etiam complices velit nominare, nondum tormentis coacta, ea nominatio non audiatur, ſed velit nolit eam torquent ut ſic confeſſio complicũ exprimatur per novam ac ſingularem torturam ad id unum deſtinatam, quæ ſimul infamiam expurget, ut ajunt ac nos ſupra meminimus Dubio 44. rat. 5. *Vnde fruſtra jurisperiti jam dictum argumentum uſurpabunt ſed & lepidè ſanè agunt ipſi enim faciunt ut omnis omnino nominatio cõplicum vi tormentorum fiat, & ſic coacta fiat, ac deinde nihilominus quod prompta non ſit, ſed coacta ex eo argumentum ducunt. Non capio hunc ratiocinandi modum:*

Resp. II. Circa syllogismi minorem. Nam eæ quæ alias nominare debent, vel veræ & reales sagæ sunt, vel non veræ, sed nominales tantum, ut sic loquar, quæ scilicet vi tormentorum coactæ, suscepêre in se crimen, quo vacabant. Si veræ sagæ sunt, nego minorem. Nominabunt enim innocentes promptè, volentes, expeditè, ob rationes ante datas; Quod si a. nunc passim quæ nominare debent, non nisi magno labore & vi tormentorum ad id cogi debent, jam exinde arguam potius, eas igitur veras sagas non esse, sed nominales. Argumentum enim allatum omninò in adversarium retorquebo in hunc modum.

Veræ sagæ si nominare debeāt erunt promptæ ad nominandum saltem innocentes, ut adversarius concedit; sed nunc passim eæ quæ nominant non sunt promptæ ad nominandum etiam ullas, ut idem concedet, Ergo quæ nunc passim nominānt nō sunt veræ sagæ. Syllogismus formalissimus est.

Ex quo sane sequitur solutio ad id, quod supra in allato argumento dicebatur : & ideo sagæ solum defunctas quasdam personas nominānt.

Attendant enim principes quod dicam in re gravi. Nam sic res habet:

Iudices plerīq; imperiti & incurij, multi etiam avari, & malitiosi ex futilibus indiciis capiunt & torquent

torquent: vis tormentorum parit sagas quæ non sunt: quia tamen esse debent; debent & edicere magistras suas, & discipulas & socias quas non habent. Id quia conscientiam exagitat, renituntur dum tormentis aut metu tormentorum adiguntur: tum denique pœnis impares eas nominant, quibus & faciant suis dictis fidem, & quam minimè possunt, noceant: nominant inquam eas, quæ jam vita functæ sunt, & pro sagis exustæ. Si ulterius urgentur nominant quoque vivas, atque eas quidem primo, quas jam ante audiunt diffamatas aut ab aliis quoque denunciatas, aut hoc nomine aliquando captas. &c. Id enim ita passim fieri, si sciens fallo; tum Pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras: scio autem quid loquar, & atque unde sciam in ultimo illo vivorum mortuorumque judicio ostendam magistratibus iis, quos hæc scire oportebat; quosque merito in illum diem tot innocentes ad tribunal citant?

ARGUM. XI. Nisi denunciationibus credatur aliud non suppetet medium ad sagas deprehendendas & extirpandas, unde respublica à malevolis non purgabitur, est igitur denunciationibus credendum. Argumentum hoc Judicum est, & omniũ eorum hodie apud quoscunque denunciationes

tiones, ut fallaces, rejiciendas esse dico. Vehementer autem urgent Binsfeldius & viri alias eruditi, quod soleo mirari. Itaq; ostendam quam parum considerent quid objiciant.

Resp. I. Nego non suppetituros alios modos ad reas deprahendendas, sunt alia indicia quæ suffi- ant, ut ad inquisitionem & torturam procedatur. Enumerat nonnulla Tannerus & Delrius quæ me piget exscribere. Legant quorum interest.

DICES. Et si subinde indicia se prodant, quibus communes sagæ deprahendantur, non tamen quibus sagarum principes & magistri: Ita Binsfeldius: Nam quando, inquit, principes hujus sceleris visi fuerunt, aut scopas erigere ad causandum pluviam, aut illam supponere vestibulo alicujus stabuli, & lites & minas intentasse plebeis, aut alia opera externa exercuisse, quæ indiciorum vices subeant ad probandum? Hæc enim sunt facta vulgarium & vilium personarum, qua rus incolunt, & ruri versantur inter plebeios. Ibi quandoque hæc & similia perspiciuntur indicia. Sic ille.

Vnde probat & vehementer urget, ut denunciationibus sit locus, sine quibus nulla alia suppetat via, ad sagarum saltem principes in apertum trahendas. Itaq;. *Resp. 2.*

Resp. II. Esto etiam verum sit nullam superesse viam ad sagas earumq́ principes detegendas. Quid tum postea? an ideo via utar inepta & periculosa qualem esse eam supra ostendi, quæ per denominationes procedit? Facio dilemma; Vel habent adversarij certas & bonas vias detegendi sagas, vel non habent; si habent, age iis utantur; si non habent, abstineant & non detegāt, quos detegere non possunt; quis illos cogit eradicare zizania quæ non norunt? quid se frustra vexant, & affligunt, nec acquiescunt Evangelico præcepto, ut sinant utraq́ crescere usq; ad messem. Hæc scilicet non prævidebat cœlestis paterfamilias cum id in mandatis daret.

Resp. III. Miror autem quæ hæc tandem probatio sit, alia via non est sagas detegendi, ergo hæc per denunciationes bona est, perinde quasi sacerdos celebrare volens, cum vinum non invenit, sed acetum ita colligat, non alia hic est Materia consecrandi, hæc igitur est bona.

DICES. Hoc est sagis patrocinari. Sed Respondeo: vox est quam nunc primum non audio, non primum etiam contemno. Rationibus agere soleo non cavillis pulchre tamen respondet Tannerus cum sic ait: non hoc est sagarum sed potius innocentum adversus sagas illis malitiosè insi-

diantes patrocinium sumere: ne sicut extra judicium etiam cum amissionis vitæ & bonorum suorum periculo, ita in judicio hoc periculo & metu soluta in eorundem vitam, famam & fortunas eo nocentius quo liberius grassentur.

Resp. IV. Imo quid pugno? sit verum quod argumentum allatum proponebat, nisi denunciationibus credatur, aliud non suppetere medium, ad sagas deprehendendas & extirpandas. Concedam hoc adversariis, sit ita: verissimum enim est; sed ecce pro me hoc facit, & confirmat in opinione quam concepi de paucitate sagarum: nam sic mecum hæc sequentia puncta meditari soleo.

I. Clamant omnes omnia esse sagis plena: quæro ego unde sciant? unde sagas deprehenderint? non alia est ajunt deprehendendi via, nisi denunciationibus credatur. Atqui has ego fallacissimas esse paulo prius ostendi, omnia igitur sagis plena sunt, quia falsissimo nocendi medio usi sunt; nisi id usurpant, aliud habere negant.

II. Omnia esse sagis plena tam certum est, tam indubitatum, ut qui hæsitet in invidiam vocetur, explodatur, audiri non debeat, dicam breviter certissimum est: quæro ego unde hæc tanta certitudo nata est? ex testimoniis sagarum; Ex auctoritate Dæmonis: hæc igitur cum certissimam

pariat notionem infallibilis credo erit? Nam ex auctoritate fallibili nunquam ducitur cognitio certissima, ut omnes Theologi, & Dialectici, atque ipsum lumen rationis nos docet.

III. Quid pugnant inter se adversarij? clamant quidem se urgentissima habere indicia multa & magna quod Titia V. G. Saga sit: Nunc Binsfeldius & alij clamant non haberi alia nisi denunciationes, si his non crederent progredi nō possent.

IV. Audio nuper dixisse quosdam Inquisitores communem se praxin sequi; errare se non posse. Alij si non verbis at factis tamen idem dicunt nam sic liberi sunt quasi imprecabiles sint. Vulgus quoque existimat judicia omnia criminalia, nescio quid sacrum & sanctum habere ut quæ ibi judicata sint infallibiliter hoc ipso justè facta sint. Obsecro unde omnia hæc? quia fundant se judices in testimoniis satanicis: nisi id haberent progredi non possent inquit Binsfeldius.

V. Ego vero existimo hanc insignem esse Calumniam, & nihil ignominiosius Germanico nomini aspergi posse, quam dicere Magistratus nostros & hactenus acerrimè progressos esse, & tamen progredi non potuisse nisi denique testimoniis satanicis subnixos.

VI. Multo fœdius erit si eadem testimonia

tantum apud Germanos valere auditum fuerit, ut etiam in personas Ecclesiasticas summo cum Catholicæ religionis inter hæreticos despectu recipiantur.

VII. Dubitare hic mihi incidit an casu quo Catholicus Sacerdos ex his testimoniis magiæ postulatus, bis, ter, quater acerbißimis tormentis se purgasset, nihilominus vivus igni adjudicari posset, & bona phrasi obstinatus & impœnitens dici, quod se tantis testimoniis opponeret? Et quid si ipso mortis die à Confessario suo vere pœnitens judicatus coram venerabili altaris sacramento magnâ cum Cerimonia innocentiam suam contestaretur? Quid si ad præsentem, & venturum olim Iudicem ex ejus verbo seu Evangelio appellaret? quid si testem eum invocaret, quod ne sacerdotali nomini inureretur nota intolerabiles alioqui torturas eas hactenus exhausisset? Quid si ad bancum juris auditurus sententiam, eandem repeteret protestationem, ac vehementius hortaretur judices ne in DEI Sacerdotem cum insigni religionis despectu procederent, qui nec convictus esset, nec confessus crimen? Quid si eadem repeteret coram populo in supplicij loco, eo cum sensu pietatis & energiâ sermonis, animorumque commotione, quam communes omnium gemitus, & lacry-

lacrymæ ſequerentur, etiam qui intereſſent hæreticorum? an adhuc teſtimonia tam grandia per has omnes procellas tenerent curſum ſuum, & valorem? Et quid ſi dum Magiam pernegavit, vi tamen tormentorum, alia eſſet ſcelera confeſſus, an ob ea tunc ſaltem, cum nec accuſatus ante fuiſſet, nec proinde legitime rogatus, aut confeſſus damnari poſſet? Certe ea tempora poſsent incidere; ut in omnem eventum quid tali caſu ſentiendum eſſet, ſcire expediret. Sed de hoc fortaſſe alias.

Nunc id manet, ridiculum mihi videri, quod tam multas nobis ſagas in Germaniâ imaginamur ſi ita procedamus: præſertim cum multi quoque Iudices ex multiplicatis ſagarum denunciationibus, non ſolum ad capiendum & torquendum, ſed etiam ad condemnandum procurrerint, ſecuti nimirum auctores à Delrio citatos, qui multas hujusmodi denunciationes plenas eſſe probationes tenuerunt. Quinimo & audio inventos eſſe, qui ex teſtimoniis Energumenorum ad capturam & torturam iri voluerint.

Et quæ jam deniq; teſtimonia excluſuri ſumus? quo deveniemus? non hæc manifeſta noſtra punitio eſt? Et quid dicam de teſtimoniis

puerorum mendiculorum qui ſeu à malevolis conducti, ſeu ut facile eſt illi ætati illudere, ita arte quadam examinandi & captioſis interrogatiuneulis circumventi, ſeu etiam ſponte eſcâ & potione illecti ſe ſeductos eſſe annuunt, & ut mira rogantur, mira narrant, quæ in conventibus viderint, quæ acta ſint, qui interfuerint, & ſimilia quorum deinde à viris ſpiritualibus, & intelligentioribus rogati, non meminerunt, & omnia alia retexunt.

Itaque cum & capra nuper quod ridiculi cauſſa interpono, amiſſa eſſet, (nam miles abduxerat) ea quoque in conventu ſagarum ab his & iſtis jam plexis neſcio an plectendis abſumpta erat. Plurima talia ſunt, quæ, quod ad finem propero, omitto. Alias fortaſſe iſta colligemus. Id ſciat Magiſtratus mirifice ſibi & dolendum in modum ab Officialibus illudi.

Dub. 50.

An judex alterutram ſententiam securè amplecti poſſit ſeu noſtram quæ contemnit, ſeu aliorum quæ magni facit denunciationes.

RESPONDEO *Non poteſt ſecurè amplecti ſententiā adverſariorum. Rationes iſtæ ſunt.*

RATIO I. Tutior via in dubiis eligenda eſt. Quæ regula etſi in cæteris conſilii rationem habet, tum tamen præcepti vim obtinet, cum periculum eſt, ne alioqui proximo fiat injuria, ut docent Caſiſtæ & ſupra quoque dixi *Dubio* 8. *ſub finem.*

RATIO II. Oſtendi bonis exemplis adverſariorum ſententiam ſolide non ſubſiſtere: vel igitur judex melius eam fundet, aliis adductis argumentis, & noſtra refutet, vel tenebitur nos ſequi.

RAT. III. Jura volũt ut in dubiis reo potius quã actori faveatur *juxta regul.* 11 *jur. in* 6

RAT. IV. Judex ſequi debet ſecuriorem interpretationem juxta cap. ad audientiam. & c. ſignificaſti. 2. de Homicidio.

DICES I. At clamat Binsfeld. remp. hoc modo purgatũ non iri.

℞. *Id frustra clamat, facile n. ex hactenus dictis colliges, si denunciationibus tantũ deferatur, contrariũ futurũ, & potius triticũ quã Zizania periclitaturum: Nam hoc scilicet purgare remp. est ita periculosis viis ad exscindendos nocentes incedere, ut vix innocentissimus quisq; jam tutus sit?*

Clamant Inquisitores omnes, magia crimen occultissimum esse; Obsecro autem quomodo occultissimum est, si tam facile deprehenditur, ut nullum jam sit in orbe crimen cujus tot rei in lucem protracti sint, & judices protrahantur, ut isti putant?

DICES II. Sententia quidem hæc mitior est respectu nominati, sed altera utilior respectu Reipublicæ & boni publici: Siquidem ita judicia promoventur & facilitatur via exsecutionis. Sic Professor Rinthelensis D. GÖEHAUSIUS *suprà citatus* in libro de process. contra sagas pag. 151. *Sed*

Resp. Inprimis sententia hæc nostra & mitior & utilior est, tum respectu nominati, tum nominantis, tum Reipublicæ. Nam nominatum è discrimine eripit, nominantis militiæ, & studio occurrit, Reipublicæ vastationem impedit, dum paucos nocentes tolerat ne plurimos innocentes pereundi periculo exponat. Deinde ratio in objectione

ctione allata pro altera sententia, quia sic promoveantur judicia &c. non probat utiliorem eam reipub. esse, sed è contrario damnosam. Nam promoveri judicia, & facilitari executiones tam graves ex indiciis levissimis, id est, testimoniis fallacissimis, innixis veracitati mendacium Sagarum tam noxium reip. est, quam illa gravia sunt mala, quæ ex temere tractatis his causis possunt consequi, ac dixi supra dub. 8. rat. 3.

DICES III. Iudex nocet bonis quisquis perpercerit malis Crudeles illi qui ut uni parcat multos necari permittunt &c. sic idem Rinthelensis pagina 153 Sed

℞. ita est, sed ad rem non spectat. Nam imprimis, qui non nisi ex fallacissimis denunciationibus malorum, vult malos nosse, is potius parcet malis exscindet bonos, ac sic dupliciter nocebit bonis. Deinde crudeles sunt, qui ut unum perimant malum, non curant si & simul plures bonos. Denique non unus est cui parcetur, cum denunciatis parcetur; nam parcetur multis & parcetur merito; quippe adhuc nondum sat probatis, quod nocentes sint. Si tu autem nocentes & malos ponis, quibus parci non debeat, jam id ipsum ponis, quod an poni debeat in quæstione est. Id enim est quod quærebamus, an nocens & malus haberi debeat,

quem mendax fæmina nocentem & malum dicit. Binsfeldius igitur cum pag. 292. vehementius Magistratum increpat, & justitiam urget, nec aliam tamen viam procedendi esse ait, nisi per has Satanicas denunciationes, parum discrete zelat.

DUBIUM LI.

Quæ brevis sit summa & methodus processuum contra sagas hodie apud multos in usu, digna quam Germania consideret.

RESPONDEO. *Poterat hanc summam lector quivis ex tractatu hoc ipse apud se colligere: sed quod mihi id fuit factu facilius, eam hic apponam, omissis tamen multis quæ commodè inseri non poterant: de quibus consulantur hactenus dicta, uti & de his quæ hic posita sunt si diductius lubet singula cognoscere. Itaq; summa hæc est.*

1. Incredibilis vulgi apud Germanos, & maximè (quod pudet dicere) Catholicos superstitio, invidia, calumniæ, detractiones, susurrationes & similia, quæ nec Magistratus punit, nec concionatores arguunt,

guunt, ſuſpicionem magiæ primum excitant. Omnes divinæ punitiones quas in ſacris literis Deus minatus eſt, à ſagis ſunt. Nihil jam amplius Deus facit aut natura, ſed ſagæ omnia.

2. Unde impetu omnes clamant ut igitur inquirat Magiſtratus in ſagas, quas non niſi ipſi ſuis linguis tot fecerunt.

3. Mandant ergò Principes ſuis Judicibus & Conſiliariis ut incipiant in ſagas procedere.

4. Neſciunt hi primum unde ordiantur, cum indicia ſeu probationes non habeant: nec temerè tamen hic quicquam moliendum eſſe à conſcientia ſua ſatis audiant.

5. Monentur interim bis terve ut procedant. Clamat vulgus moram hanc non carere ſuſpicione. Et pæne idem ſibi, à neſcio quibus informati, Principes perſuadent.

6. Hos autem offendere & non ſubito obſequi in Germaniâ grave eſt: plerique omnes, etiam viri ſpirituales nimium pœnè probant, quæcunq; modo Principibus placuerunt: nec advertunt à quibus hi ſæpè in

pè instigentur quantumvis optimi natura sua sint.

7. Tandem igitur voluntati eorum Judices cedunt, atq; aliquâ demum viâ processibus initium inveniunt.

8. Aut si illi adhuc hærent, & horrent tangere rem periculosam, mittitur Inquisitor ad id singulariter deputatus, qui si quid secum trahat imperitiæ & impetus, ut fieri in humanis rebus solet, id in hac materiâ colorem ac nomen mutat, & non nisi mera justitia ac zelus est; quem utiq; spes lucri non imminuit, præsertim in homine tenuiore & avido habendi cum familia plena prolibus est, & in singula reorum urendorum capita aliquot dalerorum stipendium constitutum est, præter accidentarias collectas & contributiones, quas liberrimè à paganis exigere Inquisitoribus permissum est ut supra.

9. Tum si dictum aliquod Energumeni aut si malignus & spurius horum temporum rumor (non enim unquam probata fama) in pauperculam aliquam & vilem Gajam gravius incubuit; ea prima est.

10. Ac ne tamen ex solo hoc rumore sinea-

ne aliis indiciis, ut vocant, proceſſũ eſſe videatur ecce ſubitò in ꝓmptu eſt indiciũ aliquod per hoc dilemma: vel enim Gaja ea malæ & improbæ vitæ fuit, vel bonæ ac probæ. Si malæ; indicium id, ajunt, magnum eſt: nam à malitia ad malitiam prona præſumptio eſt. Si autem bonæ; & hoc quoque indicium non minus eſt: nam ſic, ajunt, tegere ſe ſagæ ſolent, & vel maximè videri probæ velle.

11. Rapi igitur Gaja in carcerem jubetur: & ecce novum iterum indicium per hoc dilemma: Vel enim timere ſe tunc oſtendit, vel non oſtendit. Si oſtendit (quippe cum audierit quam gravibus tormentis in hac materiâ uti ſoleant) jam hoc indicium eſt: nam conſcientia accuſat, ajunt: ſi non oſtendit (qppe cũ innocentiæ confidat) jam id quoq; indicium eſt: nam hoc deniq; propriiſſimum eſſe ſagis ajunt innocentiſſimas jactare ſe, frontemque porrigere.

12. Ne non verò adhuc plura in eam indicia ſuppetant, habet Inquiſitor homines ſuos, ſæpe improbos & infames, qui in omnem retrò vitam inquirant, in quâ ſane fieri

fieri non poteſt quin occurrat quippiam ſeu dictum ſive factum, quod abjecta in malum hominum interpretatio in magiæ culpam facilè detorqueat & obvertat.

13. Sed & ſi qui tum ei malè hactenus voluerunt, pulcherrimam nocendi opportunitatem nacti, afferunt quod, quale lubet, facilè reperiunt: clamaturq; paſſim, gravari eam magnis indiciis.

14. Atq; ideò quamprimum ad quæſtiones abripitur niſi eadem adhuc die quâ capta eſt jam tum abrepta ſit: ut ſæpe contingit.

15. Neque enim advocatus & integerrima ſui defenſio quibusvis conceditur cum clament Exceptum crimen eſſe, cūq; q. defendere & advocare velit in ſuſpicionē criminis vocetur; uti & omnes illi qui in his cauſis quicquam loqui velint & Judices movere ut cauti ſint: nam mox nominant ſagarum patronos: Sic omnibus occluſa ora ſunt & obtuſi calami, ne loquantur aut ſcribant.

16. Plerumq; tamen ne non aliquis ſaltem defenſioni locus Gajæ datus videatur: ſiſtitur primum in ſpeciē ac indicia ei primum

mum prælegüntur & examinantur, si tamen examinantur.

17. Quæ etsi tunc illa purgat, & ad singula accuratè satisfacit, id non attenditur nec notatur, vim suam & valorem omnia retinent quantumvis optima responsione detrahatur: jubetur tantum reduci in vincula, ut consideret attentius an obstinata velit persistere: jam tum enim quia purgat sese, obstinata est.

18. Ubi consideravit: rursum alio die sistitur, & prælegitur ei decretum torturæ: quasi nihil jam ante ad objecta respõderit, nec quicquam elis erit

19. Prius tamen quam torqueatur, seducitur à lictore & ne contra dolorem muniat se magicis quisquiliis, eæ quæruntur toto corpore detonso, atq; etiam eâ parte quâ sexum monstrat petulanter excussâ; licet nihil tale hactenus unquam reperiãt.

20. Quidni v. mulieri id fiat? cũ & cõsecratis quoq; Sacerdotibus? idq; etiam ab Inquisitoribus & Officialib. Ecclesiasticis Principum Ecclesiasticorum neq; enim nõ bruta fulmina apud Judices Germanos habentur, quæ in Bullâ Cœnæ eos petunt, qui sine

sine speciali & specifica Apostolicæ sedis licentiâ in Clericos procedunt. Quod ne Principes ipsi pientissimi atq; in Romanã sedem observantissimi intelligant, ac proinde frenum processibus adducant, Inquisitores cavent.

21. Tum ubi sic excussa & detonsa Gaja est, torquetur ut veritatem edisserat, id est, ut sese simpliciter ream pronunciet: quicquid aliud dictura est veritas non erit, nec esse potest.

22. Torquetur tamen torturâ primi generis, id est leviore: quod ita intellige, ut licet gravissima quidem ea sit, tamen respectu aliarum sequentium lenior sit. Unde si fatetur, ajunt & spargunt fassam esse sine torturâ.

23. Quis autem Principum aliorumq; qui hæc audit, nõ existimet certissimò nocentem esse quæ sic ultrò sine torturâ se ream fassa sit?

24. Sine scrupulo igitur ullo post hanc confessionem plectitur: plectenda interim nihilominus etsi confessa non esset: nam ubi modo torturæ datum initiũ est, jã jacta alea est, evadere non potest, mori debet.

25. I-

25. Itaq; vel fatetur, vel nō fatetur: æq; quicquid fiat actum eſt. Si fatetur, res clara eſt, nam, ut dixi & liquet, plectitur: Revocatio omnis fruſtra eſt, ut ſupra oſtendimus. Si non fatetur, repetitur tortura bis, ter, quater: licent omnia quæ hic lubet: neque enim temporis, nec acerbitatis, nec repetitionis pœnarum in excepto crimine eſt ratio: nihil hic peccare ſe putant judices q; in conſcientiæ forum adducendū ſit.

26. Tum ſi Gaja aliquoties torta nondum ſilentium abrumpit; ſi vultu connititur, adverſus pœnas, ſi patitur deliquium &c. clamant eam ridere & dormire tormētis, uti maleficio tacurnitatis, ac tantò jam nocentiorem eſſe; quàm proindè vel vivā uri deceat: quod & nuper nōnullis factum quæ fateri aliquoties tortæ noluiſſent.

27. Atq; id tunc vocant etiam confeſſarii, etiam religioſi obſtinatam & impœnitentem deceſſiſſe; noluiſſe converti, nec deſerere concubinum ſuum; ſed ſervare ei fidem voluiſſe.

28. Quod ſi autem contingat quampiam ex tot tormentis animam deponere, ajunt ei à Dæmone eliſam cervicem eſſe: at-

que id probant argumento quodam invincibili, quo si uti velis, neminem non omnium hominum sic à Dœmone elidi conficies, ut supra.

29. Quare merito scilicet cadaver à lictore educitur & humatur sub furca.

30. Quod si autem nec Gaja moritur, nec scrupulosi quidam ulterius torquere audent sine novis indiciis, nec inconfessā exurere, retinetur in carcere, atq; arctioribus vinculis accipitur, ibi vel ad annum integrum maceranda dum subigatur.

31. Neq; enim per torturas purgare se unquam potest & aspersum semel crimen abluere, ut volebant jura. Dedecus id esset Inquisitoribus semel captam sic emittere: Nocens esse debet per fas nefas, quā illi modo semel vinculis amplexi sunt.

32. Interim & tum, & jam ante submittuntur Sacerdotes imperiti, impetuosi, lictoribus ipsis importuniores: horum officium est eo usq; miseram omnib. modis divexare dum se tandem sive sit seu non sit ream fateatur: ni id faciat salvari simpliciter non posse clamant, nec sacramentis muniri.

33. Ne

33. Ne vero Sacerdotes ſedatiores, doctioresq; & qui tæni aliquid in cornu ac in corde ſalis geſtent, admittantur, expreſſima cautio eſt. Uti & ne quisquam alius ad cuſtodias accedat qui advocare aut principes erudire poſſit. Nihil enim quidam æq; formidant, quam ne quo modo tale quippiam ſe forte prodat, quo captarum innocentia in lucem proſiliat. Itaq; cujusmodi generis viris non modo orbis terrarum juventutẽ, ſed & ipſi Principes conſcientiam ſuam fidant, hos quidem eorundem Principum Inquiſitores eo habent loco, ut non modo à conſcientiis reorum quantũvis expetiti ſint eos removeant, ſed & jactitare ad nobilium menſas nuper auſi ſint à patria merito exigendos eſſe tanquam Juſtitiæ turbatores.

34. Interea vero dum Gaja ſic ut dixi adhuc in carcere attinetur, & à quibus minime debebat divexatur, non deſunt Judicibus accuratis pulcherrima inventa quibus non modo nova indicia contra Gajam reperiant, ſed quibus etiam in faciem eam ſic convincant (ſi Diis placet) ut Judicio Academicorum Doctorum tum ſaltem vi-

va exurenda esse pronuncietur: uti superius ostensum est.

35. Quidam tamen exabundanti & exorcisati Gajam jubent & in alium transferri locum, ac sic iterum torqueri: si hac forte mutatione loci & expiationi maleficium taciturnitatis possit discuti: Ac si ne ita quidem proficitur tum demum vivam flammis immittunt. Scire cupiam me Deos amet si & fassa & inconfessa perit, quis hic tandem quantumvis innocenti evadendi sit modus? Miseram te nimis quid sperasti? quid non primo in carcerem accessu ream te fecisti? Age stulta mulier & vesana quid toties vis mori cum possis semel? Sequere consilium, & ante omnem pœnam dic te ream, & morere; non evades: nam hæc denique zeli Germaniæ catastrophe est.

36. Itaq; si se quæpiam vi dolorum falso semel ream fecit, dici vix potest quæ miseria sit. Nam & medium nullum suppetit apud plerosq; quî evadat, & alias quoq; reas facere cogetur quas nescit, quasq; non infrequenter Quæsitores in os indunt, aut lictor suggerit, aut quas jam ante infames aut deletas aut semel captas & dimissas au-

div

diverunt: quæ cum rursum alias, & illæ quoque alias indicare debeant, & sic deinceps; quis non videt in infinitum iri oportere?

37. Quare & ipsi Judices vel abrumpere processus, & damnare artem suam debent, vel & suos deniq; & semet, atq; omnes exurere: Nam ad omnes tandem falsissimæ denunciationes excurrent, &, si modo tormẽta succedant, sontes ostendẽt.

38. Unde & ij deniq; involvuntur, qui initio vel maxime clamabant, ut incendia constanter alerentur: Neq; enim prævidebant imprudentes ad se quoque ordinem necessario perventurum. Et hi quidem justo Judicio DEI: quippe qui pestilentibus suis linguis cum tot nobis maleficos creassent, tot innocentes ignib. addixerũt.

39. Sed jam multi prudentiores atque eruditiores id cernere paulatim incipiũt, & quasi ex gravi somno excitati aperire oculos, ac lentius cautiusq; sævire.

40. Neque est quod negent Judices se ex solis denunciationibus ad tormenta procedere: nam ostendi supra vere procedere, ac proinde fallere optimos suos Principes cum negant. Nam & fama quam fere cum denunciationibus conjun-

gunt invalida est semper atque nulla, cùm legitimè nunquam probetur: Et de Stigmatis q̃ nugantur, miror nondum annotatũ à sagacib. esse, fallacias fere esse lictorũ.

41. Interim vero dum sic fervent processus, & quæ torquentur aliæ alias strenue denunciant acerbissimis cruciatibus coactæ; mox foras manat qui nam hi & isti sic denunciati sint: Nam hæc ratio secreti est eorum qui quæstionibus intersunt: Et id non sine suo fructu, cum hinc subito contra denũciatos indicia captare possint per hoc dilemma: Nam si qui audiunt se delatos esse ut sane audiunt: vel tum illi fuga se subducunt ne capiantur, vel constantes in loco manẽt: si fugã arripiunt, jam hoc ajunt ingens culpæ & metuẽtis conscientiæ indiciũ est: Si manent a. tũ & hoc indicium est: q̃a dæmõ, ajũt, eos detinet ne abire possint; ut nup nõ semel cum gemitu audire debui.

42. Præterea si quis adit Quæsitores & an verum sit quod audit interrogat, quo mature defendat sese, & via juris venienti incommodo occurrat, jam id quoq; pro indicio est, quasi conscientia & culpa eum moveant, contra quem nihil tamen ab Inquisitoribus sit adhuc motum.

43.

43. Sed & quicquid agat conciliat sibi famã; q̃ poſt annũ unũ & alterũ ſat adulta, ad torturã ſufficiat cum denunciationibus cõjuncta, licet ipſa hæc ex denunciationib. primum contracta ſit: nã & hæc exẽpla vidi.

44. Similiter eis evenit quoscunq; calumniam aliquam à malevolo quopiam pati contigerit: Nam vel defẽdunt ſe judicio, vel non defendunt: Si nõ defẽdunt, indicium id culpæ eſt quod tacent: Si defendunt autem, jam latius ſpargitur calumnia, & ſuſpiciones ac prurigo veſtigandi commoventꝰ iis, q̃ ante ignorabãt, diditꝗ; mox fama quæ deinde nunquam obruatur.

45. Itaq; nihil pronius factu eſt, quam ut hos quoq; facillime nominare eæ ſoleant quæ interea torquentur & nominare aliquas coguntur.

46. Unde & Corollarium quoddam conſequitur rubricâ enotandum: quod ſi modo proceſſus conſtanter urgeantur neminem hoc tempore cujuscunq; ſexus, fortunacũ, conditionis & dignitatis fuerit ſat eſſe tutum, qui modo aliquem ſit nactus hoſtem & detractorem à quo in Magiæ ſuſpicionẽ & famam pertrahatur. Ut ſane quocunq; me obvertam miſerrima

ma horum temporum ſit ratio niſi alitèr provideatur. Dixi ſupra, & verbo repeto, non poſſe peſtem hanc, quæcunq; eſt, incendiis aboleri: ſed aliter tamen efficaciſſimè poſſe vix pauco ſanguine effuſo. Sed quis noſſe volet? Plura dicere conantem obnuit, ut accurate & ad unguem ſummam hanc perficere non poſſim, nec, quod alias non inutile futurum erat, verſionem Germanicam meditari: Erunt fortaſſe qui id patriæ ſuæ & innocentum amori dabunt, ut accuratius perficiant. Id ego deniq; eruditos omnes, & pios, ac prudentes, moderatosq; rerum moderatores (nam cæteros non moror) per omnipotentis Judicis tribunal obteſtor, ut quæ ſcripſimus tractatu hoc, non parum ſedulo evolvant, & expendant: In magno periculo ſalutis verſantur Magiſtratus omnes & Principes niſi attentiſſimi eſſe velint. Non mirentur ſi quid acriter ſubinde & animoſe eos admoneo: neque enim inter eos me eſſe deceat quos appellat Propheta canes mutos non valentes latrare. Attendant ſibi & univerſo gregi, quem de manu eorum olim Deus accuratiſſime requiret.

APPEN-

APPENDIX.

Quid poßint torturæ & denunciationes?

POſſunt pænè omnia. Unde quidam nuper non illepidè torturam appellabat Omnipotentem. Et circumferuntur ſatis exempla non pauca eorum, qui tormentis victi falſiſſima de ſe confeſſi ſunt, & plexi ob neces hominum, qui deinde vivere reperti ſunt, & ſimilia. Sed nolui ego unquam hoc libello exemplis iis uti, tum ne chartas narrationibus implerem, quod quivis poteſt, tum ne quiſpiam ſuſpicari vellet rara hæc nihilominus eſſe, ac non quotidie cõtingere. Unum tamen libuit hic apponere, quod ingentem hominum turbam cõplectitur, & miror non magis hactenus annotatum eſſe: eſt autem tale.

EXEMPLUM MEMORABILE.

ARſit olim Urbs Roma ſub Nerone Imperatore: caſu id factum ſit, ſeu Principis ejus juſſu dubium eſt; lege ſcriptores, Tacitum, Suetonium, Dionem, Sulpitium, Baronium, & alios. Conſtan-

tissimus certè rumor Principem in culpam vocavit, sed hanc ille mox transtulit in Christianos: quos quia tunc vulgi fama ut sceleratos & ad quidvis projectos differebat, corripi primum quosdam jussit & torqueri. Hi igitur tormentis victi de se fassi sunt, tum & alios indicarunt seu denunciarunt: ita ut ex horum denunciationibus & tormentis ingens subitò multitudo convicta sit, non solum incendij ejus rea fuisse, sed & multo amplius odij in humanū genus. Quare deinde ut incendiarij & humani maximè generis inimici varia morte plexi sunt; atq; alii quidem ferarum tergis contecti laniatu canum discerpti sunt, alij affixi crucibus, alij exusti atq; ubi defecisset dies in usum nocturni luminis cremati: cum scilicet infixi palis & dispositi per amphitheatrum tum pice ac resinâ circumfusi & obligati, ac sic accensi instar tædarum exarserunt. Quo allusit Juvenalis, cum ait Sat. 1.

Pone Tigillinum; tæda lucebis in illa
Qua stãtes ardẽt, qui fixo gutture fumãt.

Cornelij Taciti fidi Scriptoris de re totâ verba luculenta sunt Annalium lib. 15. cum sic ait:

Ergo, inquit, *abolendo rumori Nero ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit quos per flagitia inviſos vulgus Chriſtianos appellabat &c. Igitur primo correpti qui* FATEBANTUR. *Deinde* INDICIO *eorum* MULTITUDO INGENS *haud perinde in crimine incendij, quam odio humani generis* CONVICTI. *Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent aut crucibus affixi, aut flammandi, atq; ubi defeciſſet dies in uſum nocturni luminis urerētur.* Sic ille. Circa quod exemplū notet lector & conſideret ſequētia.

PRIMO. Proceſſus Neronis contra Multitudinem ingentem his indiciis ſeu probationibus ſubnixus fuit: 1. Famâ, quâ peſſime audiebant Chriſtiani. 2. Confeſſione propriâ tormentis expreſſâ. 3. Confidentium denunciationibus, nam ita denique & incendij, & inimicitiæ humani generis iñocentiſſimi homines convicti ſunt.

SECUNDO. Permiſit DEUS non ut pauci tantum ſic convincerentur & perirent, ſed ut multitudo ingens.

TERTIO. Omnes eos, qui ſic convicti perierunt Eccleſia ob hoc ipſum pro Martyribus colit, & eorum memoriam celebrat Octavo Kalendas Julij ubi ita de eis

Dd 2 loqui-

loquitur Martyrologium Romanũ. *Erant*, inquit, *hi* OMNES *Apostolorum discipuli & primitiæ Martyrum, quas Romana Ecclesia fertilis ager Martyrum ante Apostolorum necem transmisit ad dominum.*

QUARTO. Nec obfuit Martyrio, quod tormentis victi & se & alios fecêre reos: Nam omnes simpliciter Martyrologium vocat Martyres. Nec de aliis loqui Martyrologium & de aliis Tacitum, sed de ijsdem planè, facile intelliges, si Martyrologium inspexeris, quod Taciti ipsa verba recitat. Vide quoq; si lubet annales Baronij in anno Christi 66. & Sulpitium Severum histor. lib. 2.

QUINTO. Nec Martyribus igitur, nec Apostolorum discipulis nec in ipso Christianitatis primo fervore luctãtibus ea suppetiit constantia quæ contra tormenta & de nunciatiationes evinceret.

SEXTO. Hæc mens Neronis in tormentis adhibendis fuit ut torti se reos faterentur: nisi id quoq; hodie tormentis intenditur, quid obsecro intenditur? Repete quæ supra sparsim diximus. Quod si tamen aliud intenditur, est quod gaudeam, bene habet.

SEPTI-

SEPTIMO. Esto autem aliud nunc Judices intendunt quam Nero; esto etiam pluribus ex indiciis quam ille ad tormenta advolent; id tamẽ non obstat, quin eadem nunc vis sit tormentorum quæ olim fuit. Uti tunc igitur tormenta & denunciationes innocentissimum quemq; reum facere potuêre, poterunt & nunc quoq;. Ac si nunc verè rei sunt qui rei denunciantur, tunc quoq; verè rei erant qui rei denunciabantur. Certè Judicum Neronis non eadem cum Nerone mens fuit, judicio tamẽ eorum Martyres convicti sunt.

OCTAVO Cum Nero tormentis & denunciationibus MULTITUDINEM INGENTEM tam Sanctorum hominum reos fecisset. Dubiũ non est quin si pergere ulterius voluisset nunquam invenisset finẽ reorũ. Nã uti tam multi convicti erant ita & reliqui cõvinci potuissent, & hæc hodie quoq; causa est cur ubi denunciationib. insistere pgimus ad finẽ impossibile venire sit

DICES. Putat Baronius Tacitum in dato Exemplo mentiri, quod quidam Christiani tormentis superati se & alios falso reos fecerint.

Resp. Putant alij qui vim tormentorum paulo quam multi perspectiorem habent Tacitum non

mentiri. Et sanè cum judicialiter habitæ quæstiones illæ Neronianæ sint, & latæ sententiæ: non est credibile in inconfessos & negantes sævitum esse: cum id plane cum intentione Neronis pugnasset, quippe qui sic auxisset rumorum de se conceptum, non abolevisset. Neq; Tacitus in hac quidem re Christianis iniquior quam Neroni fuit; quin potius favit, ac, si attendas, satis innuit fuisse adhuc Christianos innoxios & magis nocentem Neronẽ. Sed nec mirari debet Baronius etiam sanctos tam exquisitis pœnis initio cessisse, deinde pœnituisse & frustra revocasse, ac sic nihilominus martyrio decoratos esse: Nam & hodie si sanctissimi quiq; nostris quæstionibus subderentur, æq; succumberent, uti neminem adhuc de se diffitentẽ audivi, qui vel semel tormenta hæc propius spectavisset.

Sed hæc clarius olim ad tribunal DEI. Tu nunc vale Lector atq; exemplum hoc mente versa ac Numen time.

PROTESTATIO.

Siquid scripsi quod Ecclesiæ sanctæ Romanæ displicet: id vanum esto; damno & detestor, uti & quod quenquam injustè lædat. &c.

FINIS.

CONCLVSIO AD LECTOREM.

De Auctore hujus Commentarij.

CUm auctor hujus commentarij adduci non posset ut eum typis excuderet, judicavi boni communis caussa pium furtum committi posse: commisi igitur, & subito ad visurgim misi ut excuderetur. Si peccavi, Resp. ignoscet; ut & lector erroribus ac inæqualitati typorum: Unum erratum est pagina 188. quod ante omnia ita corrige: nam ubi est *inter quaslibet ad rogum*. Legendum erit *inter quaslibet quinquaginta ad rogum &c.* Cætera deinde corrige pro commoditate.

Utinam vero sit quisquã qui brevi & hæc pauca dubiola resolvere velit quæ nunc passim multi incipiunt proponere & sunt ista.

1. *An Magistratus cum accipiunt ab Imperatore Regalia & jurant in Constitutiones Imperiales, vi hujus juramenti teneantur in foro tum interno tum externo curare, ut sicut cæteri communes Iudices criminales præstare debent juramentum quod habetur initio Constitutionis Criminalis Carolinæ, ita etiam illud præstent Inquisitores Magiæ.*

2. *Si Inquisitores hi illud hactenus non præstiterunt, & in processibus suis Constitutionem hanc Carolinam plane neglexerunt, an ideo excusati sint?*

3. *Et ubi debeant hac de re conqueri subditi, qui sentiunt valde se gravari & vastari integras regiones ex ejus Constitutionis neglectu?*

4. *An reliqui Iudices communes qui jurarunt in hanc Constitutionem, teneantur eam servare etiam in crimine Ma-*

ne Magiæ. Seu quod idem est, an Magia sit crimen ab ista Constitutione Carolina Exceptum.

5. Et ut hic non erretur: an Cæsar Exceperit? & ubi? aut quis Cæsar?

6. An alia autoritate quam Cæsarea Excipi potuerit? Et si quidem non; an & quatenus conveniri possit qui id fecit?

7. Et quia dicuntur aliqui capti in caussa magiæ elapsi esse è vinculis, & queri inquissimè secum ab Inquisitoribus esse actum, ac manifesto innocentiam suam velle docere, dum modo id concedatur. An id concedendum sit?

8. Et si petant consilium an super hac re supplicationem & Apologiam mittere debeant ad Principes è quorum vinculis elapsi sunt, an potius immediate ad Cæsaream Majestatem, aut Pontificem seu laici seu clerici sint; quid ijs præstet suaderi?

9. Et quid particulatim de Sacerdotibus in favorem fidei & illius ordinis etiamsi periculum sit non solum Inquisitores sed ipsi quoque Magistratus inveniantur culpabiles, si querelæ ad Cæsarem aut Pontificem immediate dirigantur: &c. Erunt spero ingenia quæ se hic propediem exercebunt.

F I N I S.

ſa

i?

it?
id

la-
ro-
elle
um

io-
uns
am
uid

rens
In-
lpa-
aie
edi-